

ตามรอยอุ้งคwat

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

วัดดอนธาตุ จังหวัดอุบลราชธานี

ตามรอยจุดงควัตร

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

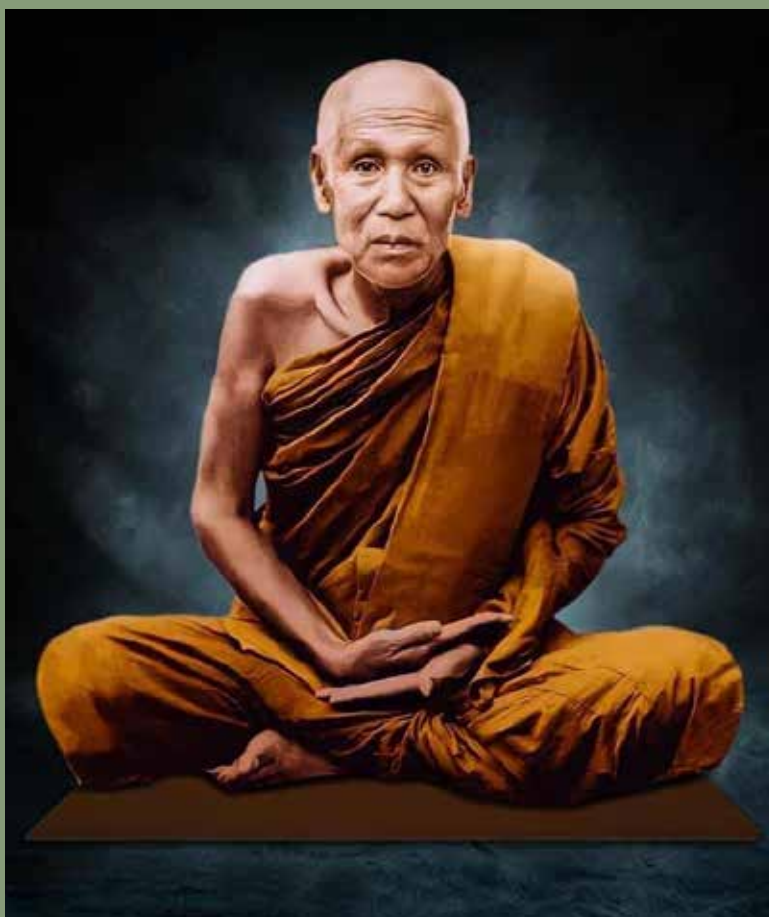
.....

ห้ามคัดลอก ตัดตอน เปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุง
ข้อความใดๆ ทั้งสิ้น หรือนำไปพิมพ์จำหน่าย
หากท่านใดประสงค์จะพิมพ์เพื่อให้เป็นธรรมทาน
โปรดติดต่อขออนุญาตจาก
นางธิดาวรรณ ไสยสมบัติ
โทร. 085-5944982

.....

พิมพ์เมื่อ : ตุลาคม ๒๕๖๕

จำนวนพิมพ์ : ๙,๒๐๐ ชุด

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

วัดดอนธาตุ จังหวัดอุบลราชธานี

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนาในความพากเพียรพยายามของท่านที่อุทิศส่ำห้
สืบเสาะประวัติของครูบาจารย์มารวบรวมตีพิมพ์เพื่อรักษาประวัติ
และเผยแพร่เกียรติคุณของบูรพาจารย์เอาไว้ เพื่ออนุชนรุ่นหลัง
จะได้ทราบและได้ถือเป็นคติตัวอย่างแห่งผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
ของเจริญรุ่งเรืองตลอดไป ชั่วกาลนานเทอญ

พระราชสังวรญาณ

(หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย)

คำอนุโมทนา

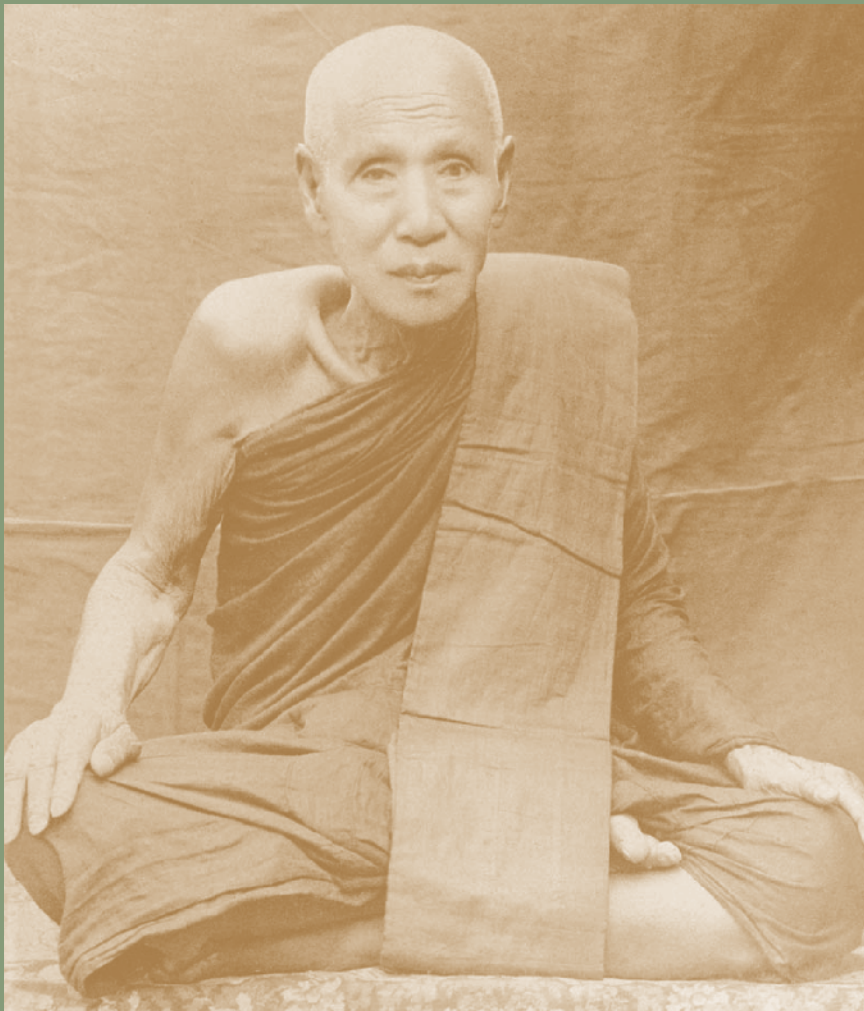

อาตมามีความยินดีที่ท่านได้มีใจในศรัทธา อุตส่าห์ค้นคว้า
เรียบเรียงรวบรวมประวัติของครูบาอาจารย์ ท่านพระอาจารย์เสาร์
กนฺตสีโล เพื่อให้กุลบุตร กุลธิดา ผู้เกิดมาในภายหลัง ได้ศึกษาเรียนรู้
ประวัติ ซึ่งเป็นของสำคัญในฝ่ายครูบาอาจารย์สายวิปัสสนากรรมฐาน
ในภาคอีสานของเรา

ขออนุโมทนา

พระอาจารย์ กิ ธมฺมุตฺโต

พระอาจารย์กิ ธมฺมุตฺโต

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

ให้พากันละบาป และบำเพ็ญบุญ
อย่าให้เสียชีวิตและลมหายใจไปเปล่า
ที่ได้มีวาสนาเกิดเป็นมนุษย์

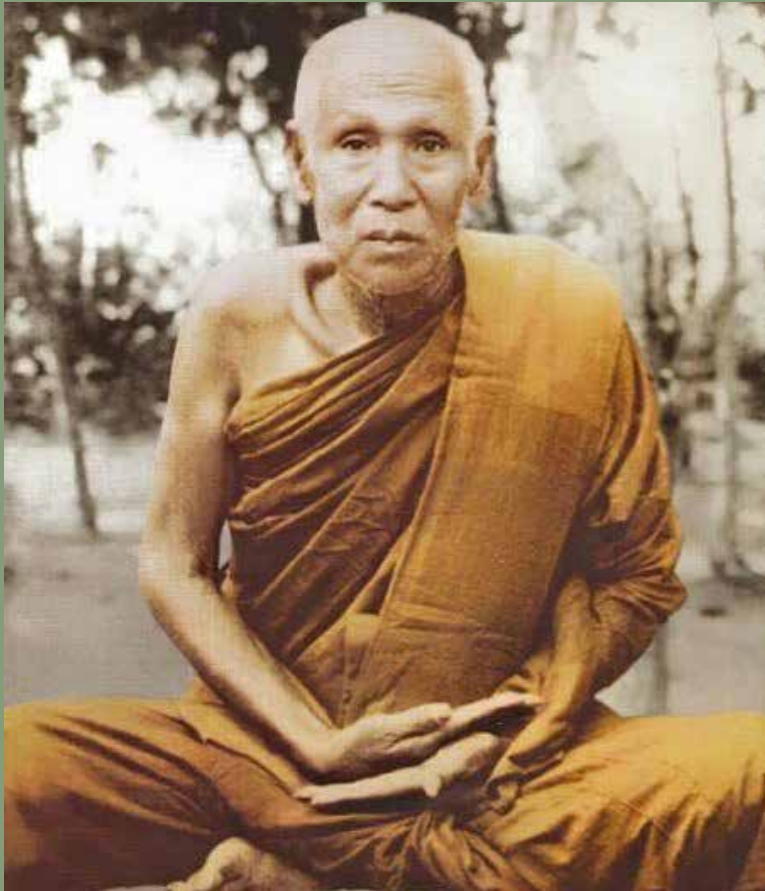

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

เราเกิดเป็นมนุษย์มีความสูงศักดิ์มาก แต่อย่านำเรื่องของสัตว์มาประพฤติ

มนุษย์เราจะต่ำลงกว่าสัตว์ และจะเลวกว่าสัตว์อีกมาก

เวลาตกนรก จะตกหลุมที่ร้อนกว่าสัตว์มากมาย อย่าได้พากันทำ

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

วิปัสสนานี้ มีผลานิสงส์ใหญ่ยิ่งกว่าทาน ศีล พรหมวิหารภาวนา ย่อมทำให้
ผู้เจริญนั้นมีสติ ไม่หลงเมื่อทำกาลกิริยา มีสุคติภพ คือ มนุษย์และโลกสวรรค์เป็นที่ไป
ในเบื้องหน้า หากยังไม่บรรลुทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน ถ้าอุปนิสัยมรรคผลมี ก็ย่อมทำให้
ผู้นั้นบรรลุมรรคผล ทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานได้ในชาตินี้ นั้นเทียว

เอื้อเฟื้อภาพโดย คุณธเนศ ตันติวณิชชานนท์ จ.อุบลราชธานี

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

ภาพนี้ได้รับจากหลวงพ่อฟุฑฐ ฐานियो ซึ่งองค์ท่านเล่าว่ามีญาติโยมทางแถบ
อ. ศรีสงคราม จ. นครพนม นำมาถวายให้ท่านเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ และองค์ท่านวางไว้
ประจำบนหัวที่นอน

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

รูปนี้ถ่ายเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่วัดป่าแสนสำราญ อ. วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี ตอนองค์พระอาจารย์เสาร์ เดินทางจากบ้านชำโคม มาพักที่ศาลาหลังเล็กของวัดป่านี้ ก่อนที่จะเดินทางไปกรุงเทพฯทางรถไฟ (สถานีรถไฟอยู่ใกล้กับวัดนี้)

ภาพนี้คณะลูกศิษย์ได้อัดถวายให้พระอาจารย์เสาร์ แจกในคราวงานพิธีทอดผ้าป่าที่วัดป่าหนองอ้อ บ้านชำโคม โดยคณะตัวแทนเจ้าจอมมารดาทับทิม เป็นเจ้าศรัทธาเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๐

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

ชีวิตที่เป็นมานี้ก็ได้ด้วยยากยิ่งนัก เพราะอันตรายชีวิตทั้งภายใน ภายนอก มีมาก
ต่างๆ นานา และการที่ได้ฟังธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ก็ได้ด้วยยากยิ่งขึ้นไปอีก
เหตุนี้ เราทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยความไม่ประมาทเถิด อย่าให้เสียที ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์
พบพระพุทธศาสนานี้เลย

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

พิจารณาความตายให้มากๆ ไม่ว่าคนหรือสัตว์
เกิดมาแล้วก็ต้องตาย เพราะเกิดกับตายเป็นของคู่กัน

จัดพิมพ์น้อมอุทิศถวายเป็นมหาเถรบูชา

แด่

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

คำนำ

หนังสือนี้ที่ให้ชื่อว่า “ตามรอยรุดงควัตร ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล”

เนื่องจากภายหลังการบูรณะหอไตรท่านพระอาจารย์เสาร์ ก็มีดำริที่จะจัดพิมพ์หนังสือไว้เป็นอนุสรณ์ แต่พอถึงคราวค้นหาหนังสือประวัติขององค์ท่านมาจัดพิมพ์ กลับพบด้วยความแปลกใจว่า มีแต่เพียงประวัติโดยย่อเท่านั้น หากชีวประวัติแนวทางในการบำเพ็ญเพียร ดำเนินรุดงควัตรของพ่อแม่ครูอาจารย์ใหญ่ หาได้มีผู้ใดบันทึกเผยแพร่เป็นรายละเอียดไว้ไม่ กระนั้นก็ยังได้ไปติดตามสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม ถึงตัวเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ต้นกำเนิดขององค์ท่าน ผลที่ได้ก็ไม่มีอะไรกระจ่างขึ้น

ความกังขาอย่างค้างคา

แล้วจุดที่ก่อให้เกิดประกาย แสงบันดาลใจ ก็มาจากครั้งที่ได้พบภาพถ่าย “กุฎิพระอาจารย์เสาร์ วัดป่าเกาะแก้ว อ. ธาตุพนม” ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ในหน้าที่ ๑๐๙ ของหนังสือภาพชีวประวัติและปฏิปทาของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ทำให้มองเห็นแนวทางในการออกไปบันทึกภาพพร้อมรวบรวมข้อมูลยังสถานที่ในเหตุการณ์จริง

ต่อจากนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้จัดทำแฟ้มภาพไปกราบเรียนถวายงานการบูรณะหอไตรหลังนี้ต่อพระคุณเจ้าหลวงพ่อพุทธ ฐานิโย ที่วัดป่าสาละวัน พร้อมกับเรียนสอบถามถึงประวัติท่านพระอาจารย์เสาร์ ผู้เป็นอาจารย์ของท่านด้วย ซึ่งท่านได้ประทานเมตตาเล่าเรื่องราวแต่หนหลัง ครั้งท่านยังเป็นพระหนุ่มเป็น “พระมหาพุทธ” ไปพักที่อุโบสถวัดเกาะแก้วอัมพวันที่พักจะสร้างเสร็จใหม่ๆ พร้อมกับชี้แนะแหล่งข้อมูล และแนวทางในการดำเนินงานรวบรวมประวัติของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ให้รับทราบ ยิ่งทำให้มีแรงบันดาลใจและกำลังใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะจัดทำหนังสือนี้ให้สำเร็จ

ในการออกบันทึกภาพ สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำหนังสือ “ตามรอยจุดดั่งควัตร ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล” แม้จะมีเหตุขัดข้อง อุปสรรคต่าง ๆ นานา สารพัดแบบอย่างที่ท่านผู้อ่านและท่านผู้ที่เคยจัดทำหนังสือในแนวนี้นคงจะพอได้รับทราบกันมาเป็นอย่างดี จึงไม่น่ามากล่าวในที่นี้ แต่งานทุกอย่างก็สามารถทำได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็เพราะ “บุญบารมีธรรม” ของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ และ “เมตตาอนุเคราะห์” จากทุกๆ ท่าน

คณะผู้จัดทำหนังสือได้อาศัยเค้าโครงเรื่อง จากท่านพระครูพิบูลย์ธรรมภาณ (โชติ อาภักโก) และท่านพระอาจารย์กิ ธมฺมุตตโม อ.พิบูลมั่งสาหาร จ.อุบลราชธานี เป็นแนวทางในการบันทึกภาพรวบรวมข้อมูล ไปตามสถานที่ต่างๆ ให้มากที่สุด โดยติดตามสืบค้นไปตั้งแต่สถานที่บ้านเกิด “บ้านข้าโคม” แม้จนกระทั่งถึงที่สุด...สถานที่ละสังขาร “เมืองจำปาศักดิ์ ประเทศลาว” ซึ่งใช้เวลาในการติดตาม รวบรวมข้อมูลอยู่กว่า ๒ ปี แล้วจึงได้นำข้อมูลทั้งหมด มาประมวลเข้าด้วยกัน อ้างอิงเทียบเคียงเรื่องราวเหตุการณ์กับหลักฐานตามประวัติของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต และลูกศิษย์องค์อื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นบรรทัดฐานในการตรวจสอบเปรียบเทียบ เรียบเรียง วันเวลา เหตุการณ์ สถานที่ให้ถูกต้องแน่นอนที่สุด ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้เวลาในการอ่านค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือต่างๆ อยู่ร่วมขวบปี แล้วจึงพยายามมาเรียบเรียงให้เป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่อง

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นหนังสือที่ทรงคุณค่า สามารถเก็บรักษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นับวันจะหาได้ยากยิ่ง

นับว่าเป็นมหากุศลของชนรุ่นหลังที่ยังมีผู้อยู่ร่วมในเหตุการณ์ครั้งนั้น ได้ให้ข้อมูลอันมีคุณค่า ยิ่ง ก่อนที่ท่านเหล่านั้นจะสิ้นอายุขัยจากโลกนี้ไปจนเกือบหมดสิ้น ซึ่งกว่าจะเขียนเสร็จก็กินเวลาไปเกือบ ๒ ปี และต้องกราบขอภัยท่านผู้อ่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย หากจะมีข้อความไม่เหมาะสมหรือขาดตกบกพร่องใดๆ เพราะข้าพเจ้ามิได้เชี่ยวชาญหรือชำนาญงานในด้านนี้มาก่อน

สำหรับภาพถ่ายประกอบเรื่องนั้น ส่วนใหญ่เป็นภาพที่บันทึกมาจากสถานที่จริงตามเนื้อเรื่อง นอกนั้นเป็นภาพวาดประกอบ โดย อ.สุพร ชนะพันธุ์ อ.อุตสาห์ ไวยศรีแสง และข้าพเจ้าผู้เรียบเรียง

พร้อมทั้งภาพที่ได้รับการเอื้อเฟื้อจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ
ที่นี้ด้วย

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณและขออนุโมทนาในกุศลผลบุญที่ได้ร่วมกันบำเพ็ญมา จง
อำนวยผลให้ประสบความสำเร็จในทางธรรมยิ่งขึ้นตลอดไปเทอญ

(พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ)

ผู้รวบรวม เรียบเรียง

เปิดปก

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล เป็นพระปรมาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐานของภาคอีสาน ที่ได้มุ่งบำเพ็ญสมณธรรมดำเนินตามรอยแห่งอริยวงศ์ อริยประเพณีเป็นลำดับสืบต่อมา

บุคลิกลักษณะขององค์ท่านเปี่ยมด้วยความเมตตา สุขุมเยือกเย็น รูปร่างสูงใหญ่ สง่าผ่าเผย เป็นผู้มีความมกน้อย ยินดีในความสันโดษ แม้แต่จากท่านก็กล่าวแต่น้อย หากทว่าเต็มไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์

ปฏิปทาขององค์ท่านเด็ดเดี่ยว มั่นคง น่าเคารพเทิดทูนยิ่งนัก จวบจนวาระสุดท้ายของสังขาร ซึ่งยังเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจในความเด็ดเดี่ยวทรงศีล ทรงธรรม ขององค์ท่านผู้เป็นทั้งพ่อและแม่ ครูอาจารย์ของสาธุชน ศิษยานุศิษย์ตลอดทั้งสองฟากฝั่งลุ่มน้ำโขง

กล่าวได้ว่า ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ กนตสีโล เป็นพระรุดงค์กัมมัฏฐานในปูนต้นที่ชักนำหมู่คณะออกเดินรุดงค์ลัดเลาะไปตามท้องธารละหานห้วย โคนไม้ โขดเขา และหุบเหว เพื่อบำเพ็ญเพียรปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ตามแบบอย่างประเพณีที่สืบทอดดำเนินกันมา

ปฏิปทาและวัตรปฏิบัติขององค์ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์นี้ ได้ก่อให้เกิดสานุศิษย์อีกมากมายที่ได้ดำเนินรอยตามองค์ท่าน จนได้ชื่อว่ากองทัพธรรมพระกัมมัฏฐาน ออกเผยแผ่พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ปรากฏเป็นที่แพร่หลายสืบเนื่องต่อกันมาตราบเท่าทุกวันนี้

สารบัญ

ปฐมวัย

ชาติภูมิ	๑๙
กำเนิดธรรมยุติกนิกาย	๓๐
วัดธรรมยุตวัดแรกของอีสาน	๓๔
กำเนิดยุคมัธยมศึกษาน	๔๑

มัธยมวัย

ญัตติกรรม	๔๔
ศิษย์เอก	๕๕
ปฏิบัติธรรมที่ภูหล่น	๖๑
บูรณะพระธาตุพนม	๖๖
กลับเยี่ยมคำบง	๙๑
ถ้าจำปา ภูผากุด	๙๓
เสนาสนะป่าหนองบาก บ้านหนองลาด	๑๐๖
บ้านสามผง	๑๑๘
วัดอ้อมแก้ว	๑๓๐
ศิษย์อุปัฏฐากรุ่นสุดท้าย	๑๓๓
ปรารภครั้งแรก	๑๔๓

ปัจฉิมวัย

กลับบ้านเกิด	๑๔๙
วัดดอนธาตุ	๑๗๒
ปัจฉิมบท	๑๙๓
ปฏิปทาของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล	๒๓๒

ภาคผนวก

ประวัติวัดดอนธาตุ	๒๔๑
และภาพถ่ายปี พ.ศ. ๒๕๖๕	

ประวัติพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

ชาติภูมิ

ท่านเกิดที่บ้านท่าโคม

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ถือกำเนิดเมื่อวันจันทร์ เดือนสิบสอง ปีระกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ (ตามบันทึกของท่านพระครูพิบูลธรรมภาณ วัดภูเขาแก้ว) หรือวันจันทร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีระกา ตรงกับ วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ (ตามหนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพพระอาจารย์เสาร์ฯ โดย สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า สังกนายก) ที่บ้านท่าโคม (ชื่อเดิม “บ้านท่าโคมคำ”) ต.หนองขอน อ.เมืองอุบลราชธานี (ปัจจุบัน คือ ต.ปะอาว อ.เมือง จ.อุบลราชธานี)

นามเดิมของท่าน ชื่อเสาร์ นามสกุล สมัยนั้นยังไม่มี ภายหลังมีญาติสืบสายกันมาในตระกูล **อุปวัน*** และ **พันธ์โสรี****

เป็นบุตรของ พ่อทา และ แม่โม้ (ส่วนพ่อใหญ่คำดี ชารินะ ชาวบ้านท่าโคม กล่าวไว้ว่า ชื่อบิดาของพระอาจารย์เสาร์นั้นไม่ทราบชื่อ มารดาชื่อแม่บัวศรี)

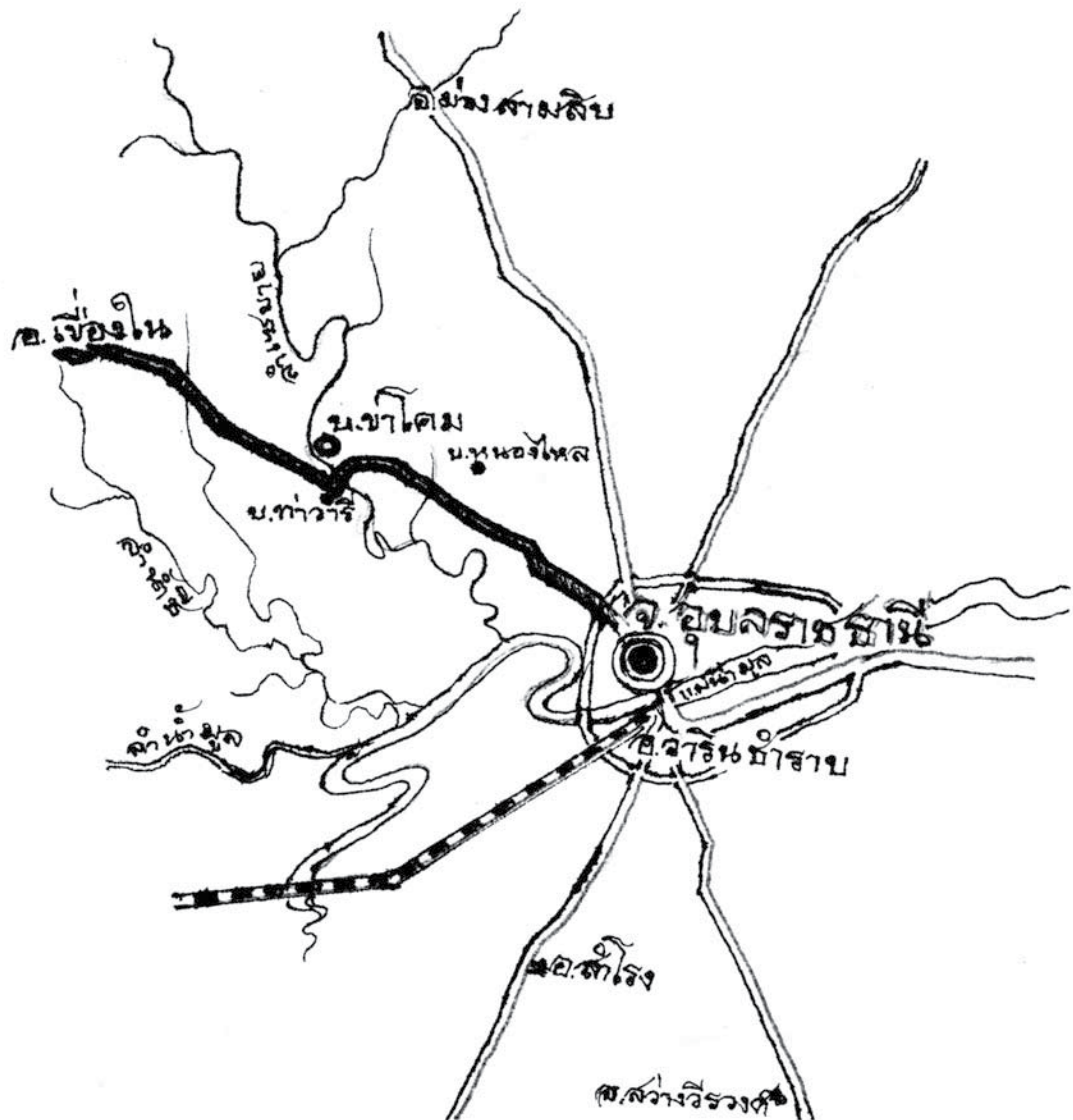
ท่านมีพี่น้องรวมกัน ๕ คน ตามลำดับดังนี้ :-

๑. ท่านพระอาจารย์เสาร์
๒. นางสาวแบ (อยู่เป็นโสดตลอดชีวิต)
๓. แม่ดี
๔. แม่บุญ
๕. พ่อพา อุปวัน*

*นามสกุล **อุปวัน** นี้คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก หลานชายผู้เดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ (เป็นญาติทางฝ่ายบิดาของพระอาจารย์เสาร์) ให้ข้อมูลข้าพเจ้าไปสืบเสาะจากเครือญาติสายน้องชายพระอาจารย์เสาร์

นามสกุล **พันธ์โสรี นี้ พบว่ามีใช้กันในบ้านท่าโคม พระครูพิบูลธรรมภาณ (โชติ อาภคโค) เจ้าอาวาสวัดภูเขาแก้ว อ.พิบูลมังสาหาร เป็นผู้ให้ข้อมูล

แผนที่บ้านชำโคม จังหวัดอุบลราชธานี

ชีวิตเมื่อวัยเยาว์

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล มีรูปร่างสูงใหญ่ หน้าตา ผิวพรรณดีมาก สมัยเมื่อยังเป็นเด็ก ท่านมีความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส ในพระบวรพุทธศาสนาเป็นอย่างสูง ยิ่ง กอปรกับนิสสัยสนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้ของท่าน ดังนั้น เมื่อท่านอายุได้ ๑๒ ปี จึงได้ตัดสินใจเข้าวัด โดยได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์วัด เพื่อเตรียมตัวบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดได้อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

เมืองนักปราชญ์

สำนักศึกษาในสมัยก่อน คือ วัด ถือว่าวัดเป็นแหล่งรวมความรู้ เป็นที่ประสิทธิ์ประสาทวิทยาด้านต่าง ๆ และเป็นแหล่งเฝ้าอนุบาล เป็นที่อยู่ของคนดี คนมีบุญ พ่อแม่ผู้ปกครองในสมัยนั้นจึงนิยมส่งบุตรหลานอันเป็นที่รักของตนให้ “เข้าวัด” และ “บวชเรียน” เพื่อที่จะได้เป็น “คนสุก” ลบเสียซึ่งคราบของ “คนดิบ” แลยังเป็น “ญาคู” ผู้รู้ เป็น “มหาเปรียญ” ผู้ปราดเปรื่อง หรือสึกออกมาเป็น “ทิด” เป็น “นักปราชญ์” มีความรู้รับราชการ “ได้เป็นเจ้าเป็นนาย” ต่อไป

อุบลราชธานีในอดีตจึงเป็นแดน “ตักศิลา” เป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษาของภาคอีสาน มีวัดวาอารามสวยงามตระการตา แพรพราว หลากหลายเต็มไปหมดทุกแห่ง แหล่งถนนในตัวเมืองอุบลฯ ก่อให้เกิด พระเถรานุเถระ พระอุปัชฌายาจารย์ นักปราชญ์ราชบัณฑิต อย่างมากมาย อันเป็นค่านิยมของสังคมสมัยนั้น จนมีคำกล่าวว่า ...

- อุบล เมืองนักปราชญ์
- โคราช เมืองนักมวย
- เชียงใหม่ เมืองคนบุญ
- ลำพูน เมืองคนสวย

วัดใต้

วัดใต้ท่า และวัดใต้เทิง

“วัดใต้” หรือ “วัดใต้เทิง” เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนที่สูงริมฝั่งแม่น้ำมูลตอนใต้ ทางทิศตะวันออกของเมืองอุบลราชธานี เป็นบริเวณแถบที่อยู่ทางท้ายเมือง ด้วยแม่น้ำมูลไหลไปทางทิศตะวันออกผ่านอำเภอเมืองไปอำเภอพิบูลมังสาหาร แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำโขงที่ตะวันออกสุดของประเทศไทย ที่อำเภอโขงเจียม

ตามประวัติในเมืองอุบลราชธานี มีอยู่ว่าวัดใต้เทิงนี้ ญานานบุญศรี เป็นผู้สร้างเมื่อ จ.ศ. ๑๑๗๖ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๗๗ โดยครั้งนั้นเป็นวัดในคณะมหานิกาย

เดิมทีนั้นที่ริมฝั่งแม่น้ำมูลที่ลาดลงไปจนจรดแม่น้ำมูลนั้น เป็นที่ตั้งของวัดใต้เช่นกัน มีชื่อเรียกขานกันว่า **วัดใต้ท่า** เดิมพระมหาราชครูเจ้าท่านหอแก้ว ผู้เป็น **“หลักคำเมืองอุบล***”** หลบไปนั่งกรรมฐานที่ป่าบริเวณนี้ ครั้นมีพระสงฆ์ตามไปอยู่ปฏิบัติมากขึ้น จึงได้สร้างเพิ่มขึ้นเป็นวัด ชื่อว่าวัดใต้ท่า ต่อมาถูกยุบร้างไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔

ส่วนประวัติวัดใต้ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ กล่าวว่า “การริเริ่มก่อสร้างนั้น จะเป็นเมื่อไรไม่มีใครทราบ วัดใต้ได้จดทะเบียนเป็นทางการเมื่อ วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๒๒ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๑๗ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๑ โดยมีทำหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชเจ้าบรมเธอฯ ขอเป็นวิสุงคามสีมา ตามหนังสือที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาที่ ๑๐๓/๓๗๘ อันเป็นวันที่ ๑๐๙๗๖ ในรัชกาลที่ ๕

ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ก็ยังคงกล่าวถึงประวัติวัดใต้ไว้อีกว่า “เดิมทีนั้นวัดใต้มีอยู่ ๒ วัด คือ วัดใต้ท่า กับวัดใต้เทิง เพราะเหตุที่วัดทั้งสองนั้นอยู่ติดกัน ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ซึ่งเป็นผู้ปกครองสังฆมณฑลในสมัยนั้น จึงได้ยุบวัดใต้ท่าที่ร้างไปให้รวมกับวัดใต้เทิง กลายเป็นวัดใต้วัดเดียวในปัจจุบัน แล้วโอนมอที่ดินวัดใต้ท่า

*****หลักคำ** คือตำแหน่งประมุขสงฆ์ของทางอีสาน

ให้เป็นศาสนสมบัติกลางในกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาที่ดินบริเวณนั้นก็ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างเป็นสำนักงานไฟฟ้าบริษัทส่วนบุคคล ทำการผลิตไฟฟ้าโดยใช้ฟันเป็นเชื้อเพลิง (เป็นเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังงานไอน้ำ) โดยมีนายวิเชียร ศรีสมบุญ เป็นเจ้าของ ผู้จัดการนับแต่นั้นเป็นต้นมา”

เรื่อง วัดใต้ นี่มีท่านผู้รู้อีกท่านหนึ่งของเมืองอุบลฯ คือ คุณตาบำเพ็ญ ณ อุบล กล่าวยืนยันว่า “วัดใต้นี้มี ๒ วัด คือ วัดใต้ท่า และ วัดใต้เทิง (เทิง แปลว่า ที่สูง, ข้างบน) ทั้งสองวัดนี้ตั้งอยู่ตรงข้ามกัน ต่อมาไม่ทราบว่าจะเกิดจากสาเหตุใดที่ทำให้วัดใต้ท่ากลายเป็นวัดร้างไป ซึ่งต่อมาที่ตรงนั้นได้เป็นที่ตั้งโรงไฟฟ้าของเมืองอุบลฯ ใช้เครื่องจักรอุตสาหกรรมกระแสไฟฟ้า จนต่อมาใช้ไฟฟ้าจากเขื่อนกันน้ำจึงได้เลิกใช้เครื่องจักรปั่นไฟ เหลือเป็นที่ตั้งสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จ.อุบลราชธานี ส่วนวัดใต้เทิงนั้นยังคงอยู่และเจริญรุ่งเรืองมาจนกระทั่งบัดนี้เรียกขานกันว่า วัดใต้”

วัดใต้ เป็นวัดเก่าแก่ที่พระอาจารย์เสาร์มาอยู่ตั้งแต่ครั้งเริ่มแรก

“พระเจ้าองค์ตื้อ” พระประธานศักดิ์สิทธิ์ในอุโบสถวัดใต้ เนื้อทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย สมัยก่อนพอกหุ้มไว้ด้วยผงสีดาทั้งองค์ พึ่งกระเทาะผงออกเมื่อ ๙ ม.ค.๒๕๑๙

ก่อนดำเนินเรื่องต่อไป ข้าพเจ้าขอแทรก เรื่องประเทืองความรู้จาก “ทำเนียบ
สมณศักดิ์ของชาวเมืองเวียงจันทร์โบราณ” โดยสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ดิศโล อ้วน)
ดังนี้

ธรรมเนียมการจัดสมณศักดิ์ของวัดน ธรรมเนียม
ล้านช้าง แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ สำเร็จ ๗ คุ ฝ่าย
ด้าน หลักคำ ลูกแก้ว ยอดแก้ว

ธรรมเนียมการจัดสมณศักดิ์ของหัวเมือง
อีสานโบราณ แบ่งออกเป็น ๖ ชั้น คือ สำเร็จ ๗ คุ
ฝ่าย ด้าน หลักคำ สมณศักดิ์ชั้นลูกแก้ว ยอดแก้ว
นั้นไม่มีในหัวเมืองอีสาน เพราะเป็นสมณศักดิ์ เทียบ
เท่าชั้น รองสังฆราชา และ สังฆราชา

สมณศักดิ์ฝ่ายปริยัติ

สำเร็จ ผู้เรียนสำเร็จตามหลักสูตรเบื้องต้น (นวกภูมิ)
๗ ผู้เรียนสำเร็จตามหลักสูตรเบื้องต้นสูง (มัชฌิมภูมิ)
คุ ผู้จบการศึกษาทั้งสองระดับแล้ว ทำหน้าที่เป็น
ครูอาจารย์ (เถรภูมิ)

สมณศักดิ์ฝ่ายปกครอง

ฝ่าย ปกครองในหมวด
ด้าน ปกครองในแขวง
หลักคำ ประมุขสงฆ์

บวชเณร

ท่านเป็นสามเณรที่ครูบาอาจารย์รักและไว้วางใจ

พระอาจารย์เสาร์ได้เข้าไปพำนักรับใช้เป็นศิษย์วัดได้ตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี จวบจนกระทั่งอายุ ๑๕ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๑๗ ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณรโดยสมบูรณ์ในคณะมหานิกาย

ด้วยความยึดมั่นแน่วแน่ในพระพุทธศาสนา เมื่อบวชเณรแล้ว ท่านมีความอุตสาหะขยันขันแข็ง พากเพียรเรียนศึกษา หมั่นท่องมนต์บทสวด เรียนมูลกัจจายนะ ศึกษาพระวินัย ทั้งห้าคัมภีร์พระธรรมบท ทศชาติ มงคลทีปนี วิสุทธิมรรค อภิธัมมตถสังคหะ ศึกษาทั้งอักษรไทยน้อย ไทยใหญ่ “ตัวธรรม” อักษรขอม ก็ล้วนชำนาญการ แดกฉานไปทุกอย่าง

พระอาจารย์เสาร์เคยเล่าชีวประวัติเมื่อครั้งเป็นสามเณรให้ลูกศิษย์ลูกหาฟังอยู่เสมอ ถึงการปฏิบัติครูบาอาจารย์ของท่านว่า ...

“สมัยนั้นท่านเป็นสามเณรใหญ่ ถ้ามีกิจนิมนต์พระไปฉันภัตตาหารนอกวัดแล้ว ท่านจะต้องได้ไปช่วยรับใช้เสมอ เพราะเป็นสามเณรใหญ่ที่ครูบาอาจารย์รัก และไว้นิย เชื่อใจมาก ไปไหนจะต้องเอาท่านไปด้วยเสมอ เพื่อคอยปฏิบัติอุปฌาย์อาจารย์ กิจการทุกอย่างของครูบาอาจารย์นั้น ท่านรับหน้าที่ทำหมด โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อย ลำล่ำบากยากเข็ญใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นต้นว่า ตอนรับบาตร ท่านจะรับภาระองค์เดียวหมด หิ้วบาตรและสะพายบาตรรอบกายเลยทีเดียว”

ท่านเล่าว่า “ในสมัยนั้นท่านฉันภัตตาหารได้มากนัก พอถึงเวลาไปติดตามฉันอยู่ในบ้านเหล่าญาติโยม เจ้าภาพจะต้องคอยดูแลภัตตาหารตักเต็มให้ท่านเสมอ ท่านก็ยังฉันฉลองศรัทธาเขาได้มากเท่านั้น บางคนสงสัยว่าท่านฉันได้มากกว่าพระอย่างนี้ ท่านเอาท้องที่ไหนมาใส่ไหว” และนี่ก็คือประวัติตอนที่ได้รับการถ่ายทอดจาก พระครูพิบูลธรรมภาณ (โชติ อากคฺโค) วัดภูเขาก้าว อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

บวชพระ

ญาคูเสาร์

หลังจากบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ ๕ ปี จวบจนอายุของท่านได้ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ครบเกณฑ์ที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ตามพระวินัยบัญญัติ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๒ ท่านก็ได้ตัดสินใจอุปสมบทเป็นพระภิกษุโดยสมบูรณ์ในคณะมหานิกาย

ท่านพำนักจำพรรษาอยู่ที่วัดใต้ ในเขตบรรพชิต ปฏิบัติพระพุทธานุสาสนามาถึง ๑๐ พรรษาได้เป็น “ญาคู” เป็นครูผู้อบรมหมู่คณะสืบต่อซึ่งชาวบ้านเรียกท่านว่า “ญาคูเสาร์”

เมื่อญาคูเสาร์จะสึก

ในสมัยที่ท่านบวชได้สืบทอดพรชา ณ วัดใต้ นี้ เป็นช่วงเวลาที่ท่านมีความคิดอยากจะลาสิกขาเป็นกำลัง ท่านเตรียมสะสมเงินทอง อีกทั้งวัดอุปัชฌาย์ของท่านเป็นจำนวนมาก บุญกุศลของท่านเต็มไปด้วยสิ่งของเครื่องใช้ มีทั้งผ้าไหม แพรพรรณ ท่านเตรียมตัวที่จะเป็นพ่อค้าวานิชไปทางน้ำ เพราะท่านมีความชำนาญในการดำรงชีวิตตามลำน้ำตั้งแต่วัยเยาว์ สมัยอยู่ที่บ้านชำโคม อันเป็นบ้านเกิดนั้น ก็ใช้เส้นทางสัญจรทางลำน้ำเซบาย - ลำน้ำชี - ลำน้ำมูล เป็นสายใยเส้นทางชีวิต

จากคำบอกเล่าของชาวบ้านชำโคม ปรากฏว่ามีลุงของท่านทำการค้าประสบความสำเร็จ มีกิจการเดินเรือใหญ่โต อันเป็นแนวทางแห่งจินตนาการของท่านที่วาดไว้ว่า เมื่อลาสิกขาแล้วจะใช้ชีวิตเป็นพ่อค้า ขายเสื้อผ้า ของกินของใช้เบ็ดเตล็ด บรรทุกเรือล่องไปค้าขายตามลำแม่น้ำชี ลัดเลาะออกลำแม่น้ำมูลเรื่อยไปจนจรดแม่น้ำโขง - จำปาศักดิ์ - เมืองโขง - สิบพัน ถึงบ้านไหนก็แวะบ้านนั้น ซื้อสินค้าบ้านนี้ไปขายบ้านนั้น เอาของบ้านนั้นไปขายพอจะว่าค้าขายได้เงินพอสมควรแล้วจึงจะหวนกลับมาบ้านเกิด สร้างครอบครัว - แต่งงาน ตั้งหลักปักฐานทำไร่ทำนา - ค้าขายหาเลี้ยงครอบครัวไปตามวิถีชีวิตของชาวโลกต่อไป

ลำน้ำเซบาย ที่ไหลผ่านบ้านชำโคม มายังบ้านท่าวาริ ก่อนจะไหลลงไปบรรจบแม่น้ำมูล

สะพานข้ามลำน้ำเซบาย ►
บ้านท่าวาริ อ. เขื่องใน
จ. อุบลราชธานี
อยู่ไม่ไกลจากบ้านชำโคม

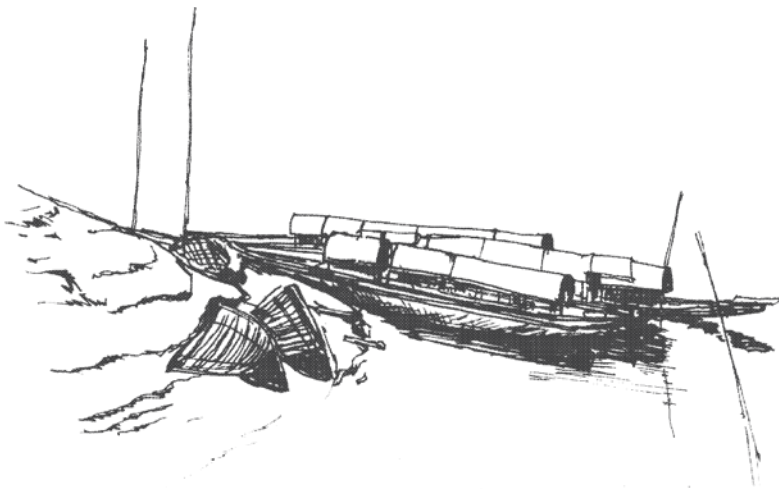
ญาคูเสาร์ชุดต่อเรือ

ในเวลานั้นสิ่งที่ยังขาดก็คือ เรือ เท่านั้น และท่านได้ทราบข่าวว่ามีไม้ต้นใหญ่ที่งามมากต้นหนึ่ง เหมาะสำหรับชุดเป็นเรือ แต่รำลึกกันว่าหลายคน que เข้าไปตัดฟัน มักมีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา ต่างก็พากันเข็ดขยาดไม่มีใครกล้าไปแตะต้องเลย

ญาคูเสาร์ท่านได้ทราบข่าวลือ จึงตัดสินใจไปดูด้วยตนเอง พอไปเห็นต้นไม้ที่มีลักษณะที่งดงามมากเหมาะอย่างยิ่งที่จะชุดเป็นเรือ ท่านจึงตัดสินใจชุดต่อเรือทันที จนกระทั่งสำเร็จเสร็จสิ้น เป็นเรือที่มีขนาดใหญ่และงดงาม เหมาะจะใช้บรรทุกสินค้า โดยที่ไม่มีอาเพศเหตุร้ายเกิดขึ้นเลย

ท่านได้นำเรือลอยลำมาผูกไว้ที่ท่าน้ำหน้าวัดไต้ตนเอง เล่ากันว่ามักมีเหตุการณ์ประหลาด ๆ เกิดขึ้นกับเรือลำนี้บ่อยครั้ง คือ เรือลอยลำออกไปกลางน้ำได้ ทั้ง ๆ ที่ผูกเชือกไว้แล้ว พอถึงวันพระช่วงกลางคืน เรือก็จะลอยออกไปเอง หรือบางทีก็ลอยลำมาจอดที่ทำได้เอง จนไม่มีใครกล้าที่จะขึ้นไปนั่งเล่นบนเรือลำนี้อีกเลย...

ความคิดวาดแผนการณ์ในอนาคตยังแรงกล้า
ความคิดที่จะลาลิกขานับวันยิ่งร้อนรุ่มและรุนแรงขึ้น

ลักษณะเรือสมัยก่อน จะใช้ไม้ทั้งต้น มาชุดเจาะ-ถ่างออกและตากแห้ง จนเป็นรูปร่างเรือดังที่เห็น

โยมมารดาสิ้น

ในระยนี้เองเป็นช่วงที่โยมมารดาของพระอาจารย์เสาร์เสียชีวิต ที่บ้านท่าโคม (บ้านเกิดของท่าน) ขาวนี้ยังความเศร้าสะเทือนใจอย่างใหญ่หลวงมาสู่ท่าน ความคิดฟุ้งซ่าน แผนการณ์ทุกอย่าง จำเป็นต้องถูกระงับไว้ ท่านต้องรวบรวมกำลังใจอย่างเต็มที่ แล้วจึงเดินทางไปร่วมทำศพของโยมมารดาที่บ้านเกิด เป็นการแสดงกตัญญูทเวทิตาคุณต่อมารดาผู้ให้กำเนิดเป็นครั้งสุดท้าย หลังจากเสร็จงานฌาปนกิจศพโยมมารดาแล้ว ท่านก็เดินทางกลับมาพำนักที่วัดใต้เหมือนเดิม

เมื่อญาณเสาร์ไม่สึก

หลังจากงานปลงศพโยมมารดาของท่าน ทำให้ท่านต้องรวบรวมจิตให้เป็นสมาธิ ปลงธรรมสังเวช แผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลแด่โยมมารดาของท่าน จนกระทั่งในที่สุด ความคิดที่จะลาสิกขาก็ค่อยๆ ผ่อนคลาย... เลื่อนราง... จางหาย... มลายไป... ในที่สุด

สละสิน

เมื่อพระอาจารย์เสาร์ได้ตัดสินใจได้แน่อน มั่นคง เด็ดขาดว่าจะไม่สึกเช่นนั้นแล้ว จึงมุ่งตรงไปยังท่าน้ำหน้าวัดที่จอดเรือไว้ทันที พอไปถึงท่านก็ไม่รอช้ารีบลงไปแก้เชือกที่ผูกเรือไว้อย่างรวดเร็ว แล้วผลักหัวเรือออกไปอย่างสุดแรงเกิด เรือก็พุ่งแหวกสายน้ำออกไปตามแรงผลัก แล้วลอยเคว้งคว้างไปตามกระแสน้ำจนไกลลิบ สุดสายตา เณรเช่นดั่งที่ท่านละทิ้งความคิดที่จะลาสิกขาออกไปใช้ชีวิตให้ล่องลอยไปตามกระแสโลกีย์โดยเด็ดขาดขณะนี้แล

พอเรือลอยลับไปแล้ว ท่านจึงหันหลังกลับหวนคืนสู่กุฏิ ท่านมีความสุขสงบใจ และมั่นใจในตัวเองอย่างเต็มที่ เพราะท่านได้ปลดปล่อย ปลอ่ยวาง ซึ่งห่วงพันนาการ ที่ผูกมัดมัดคาคใจท่านมาเป็นเวลาช้านาน ดังนั้น พอรุ่งเช้าวันใหม่ท่านจึงประกาศให้หมู่คณะและญาติโยมทั้งหลายที่คอยฟังข่าวได้ทราบทั่วกันว่า **ต่อไปท่านจะไม่สึกอย่างเด็ดขาด**

ใครต้องการอะไรขอให้มาเอาไปได้เลย พวกสิ่งของเครื่องใช้ สินค้า ของมีค่าต่าง ๆ ที่ท่าน
อุทิศให้เก็บสะสมไว้นาน ท่านจะสละให้เป็นทานจนหมดสิ้น ญาติมิตรทั้งหลายเมื่อได้ทราบ
ข่าวต่างก็อนุโมทนาสาธุการ แล้วทยอยกันมารับแจกสิ่งทานเหล่านั้นเป็นเวลาหลายวัน
จึงหมด โดยท่านไม่อาลัยอาวรณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น กลับยินดีที่ได้แจกทานจนหมดในครั้งนี้

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ ที่ได้รวบรวมมาต่อไป ขอแทรกเรื่อง
เกี่ยวเนื่องกัน ควรได้รับทราบก่อนเพื่ออรรถรสที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยได้รับความเมตตา
เอื้อเฟื้อจากเจ้าอาวาสวัดสุปัฏนารามมอบข้อมูลหนังสือประวัติวัดสุปัฏนารามวรวิหาร,
อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนารามได้มอบหนังสือประวัติวัดศรีอุบลรัตนาราม ประวัติ
พระแก้วบุษราคัม, คำบอกเล่าของคุณตาบำเพ็ญ ณ อุบล ผู้เฒ่าผู้แก่ของเมืองอุบลฯ,
และจากหนังสือประวัติเมืองอุบลราชธานี, ประวัติคณะธรรมยุติกนิกายเมืองอุบลราชธานี...

กำเนิดธรรมยุติกนิกาย

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีเหตุการณ์สำคัญด้านการพระศาสนาเกิดขึ้นเรื่องหนึ่ง คือ
ได้มีการกำเนิดคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ในประเทศไทยอีกคณะหนึ่ง เรียกว่า “**ธรรมยุติกนิกาย**” หรือ
คณะธรรมยุต ถือว่าเป็นคณะสงฆ์ที่ยึดมั่นในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

ผู้ให้กำเนิดคณะสงฆ์ธรรมยุตนี้ คือ **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**
รัชกาลที่ ๔ ซึ่งขณะนั้นยังทรงดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎฯ
และกำลังทรงผนวชเป็นพระภิกษุได้ ๕ พรรษาอยู่ ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิวาสในปัจจุบัน)

พระองค์ได้ทรงอุปสมบทในคณะสงฆ์ไทยที่สืบมาแต่เดิม ซึ่งเรียกภายหลังว่า
มหานิกาย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ และต่อมาหลังจากทรงผนวชได้ ๕ พรรษา ก็ได้ทรงอุปสมบท
อีกในวงศ์สีมกาลยาณี ซึ่งสืบวงศ์บรรพชา อุปสมบท มาแต่คณะสงฆ์มอญ ผู้อุปสมบทใน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔
ขณะทรงศีลสมาทานตามพระราชกิจประจำวัน

นิกายสีมกาลยาณี ในรามัญประเทศ ที่ได้รับสมณวงศ์ต่อมาจากพระภิกษุสงฆ์ลังกา คณะมหาวิหาร ซึ่งสืบสายมาจากพระมหินทเถระ อันพระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งจาก กรุงปาฏลีบุตร ชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย ให้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีป หรือประเทศศรีลังกาโน้นแล

พระองค์ทรงมีพระนามในพระศาสนาว่า “วชิรญาณ” เมื่อได้ทรงให้กำเนิดคณะ สงฆ์ธรรมยุตขึ้นแล้ว จะทรงบังคับพระภิกษุสงฆ์ให้รวมเป็นนิกายเดียวกันก็หาไม่ เพราะ ทรงเล็งเห็นว่า แม้จะทรงใช้พระราชอำนาจ รวมพระสงฆ์ให้เป็นนิกายเดียวกันได้ แต่ก็ เป็นวิธีที่บังคับขึ้นใจ จักไม่ได้ผลยั่งยืนนาน ดังนั้น พระองค์กลับทรงใช้พระมหากุณาธิคุณ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แด่ทุกนิกายเสมอเหมือนกัน ทรงชักน่านิกายที่หย่อนยาน

รูปหล่อพระวชิรญาณภิกขุเสด็จออกธุดงค์

ให้แก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ตามระเบียบปฏิบัติที่ทรงริ่ฟื้นตั้งขึ้นและที่ทรงตรา
ระเบียบแบบแผนไว้ โดยพระบรมราชาบายอันสุขุมนุ่มนวล ไม่เป็นการกระทบกระเทือน
ฝ่ายใด วิธีการบริหารคณะสงฆ์เช่นนี้ ถือเป็นแบบอย่างในรัชกาลต่อมา กิจการคณะสงฆ์
ทั้งสองนิกายนี้จึงได้เจริญควบคู่สืบต่อกันมาอย่างแน่นแฟ้น ดังที่ปรากฏอยู่ตราบนานทุก
วันนี้

คณะสงฆ์ธรรมยุตสุ่อีสาน

มีพระมหาเถระเมืองอุบลฯ รูปหนึ่ง ซึ่งเป็นปูราณสธรรมิกในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งจักรีวงศ์ เมื่อครั้งที่พระองค์ยังทรงผนวชอยู่ที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) พระมหาเถระรูปนั้นมีนามว่า **พนฺธุโล (ติ)** หรือ **ญาท่านพนฺธุละ** ท่านเป็นชาวบ้านหนองไหล อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากอุปสมบทแล้ว ท่านไปอยู่วัดเหนือในเมืองอุบลราชธานี ต่อมาได้เดินทางไปศึกษาความรู้ ณ เมืองหลวง กรุงเทพมหานคร ที่สำนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แล้วเข้ารับทัฬหกรรม (บวชใหม่) ตามพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่ ณ วัดราชาธิวาส นับว่าเป็น **พระธรรมยุตรุ่นแรกของภาคอีสาน**

ในกาลต่อมาท่านกลับมาเยี่ยมบ้านเกิด แล้วได้นำพระหลานชายผู้สนิทชื่อ เทวธมฺมี (ม้าว) เข้าถวายตัวเป็นพระศิษย์หลวง สมัยนั้นพระศิษย์หลวงเดิมมีอยู่ ๔๘ รูป ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) นับว่าเป็นสัททวิหาริกแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสมเด็จพระสังฆราช (สา) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๑ ในเมืองอุบลราชธานี ได้รับการบรรพชา อุปสมบทที่วัดเหนืออันเป็นวัดเดิมที่ท่านพนฺธุโล (ติ) เคยพำนักอยู่มาก่อนซึ่งท่านพนฺธุโล (ติ) นี้ได้ส่งศิษย์เข้าไปศึกษาเล่าเรียนตลอดจนอบรมสมณวิปัสสนาธุระที่กรุงเทพมหานคร หลายรุ่นที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่

๑. ท่านเทวธมฺมีเถระ (ม้าว)

๒. ท่านธมฺมรักขิตเถระ (อ่อน) ได้เป็นเจ้าคุณพระอริยกวี

๓. ท่านสิริจันทเถระ (จันทร์) ได้เป็นเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์

๔. ท่านติสสเถระ (อ้วน) ได้เป็นเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์

ซึ่งต่อมาต่างได้เป็นกำลังสำคัญของคณะธรรมยุตที่ได้แผ่ขยายไปในที่ต่าง ๆ ทั่วอีสาน ทั้งนี้เนื่องจากการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคัดเลือกพระสงฆ์ผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมอันสูงส่ง **ตั้งประทีปดวงแรกที่จุดประกายอันสุกสว่างแห่งพระธรรมยุตอีสาน** ปฏิปทาของท่านพนฺธุละเถระนี้ เด็ดเดี่ยวมั่นคงน่าเคารพบูชาอย่างยิ่ง

ดังเกร็ดประวัติของท่านที่พอมีปรากฏในช่วงปัจฉิมวัยว่า... ในการอธิษฐานพรรษา ท่านได้
สมาทาน **เนสัชชิกฤตงค์** ถือการไม่นอนตลอดพรรษา พอออกพรรษาแล้วไม่นานนักท่านก็
มรณภาพที่วัดสระแก้ว เมืองพิบูลมั่งสาหาร รวมอายุได้ประมาณ ๗๐ ปี

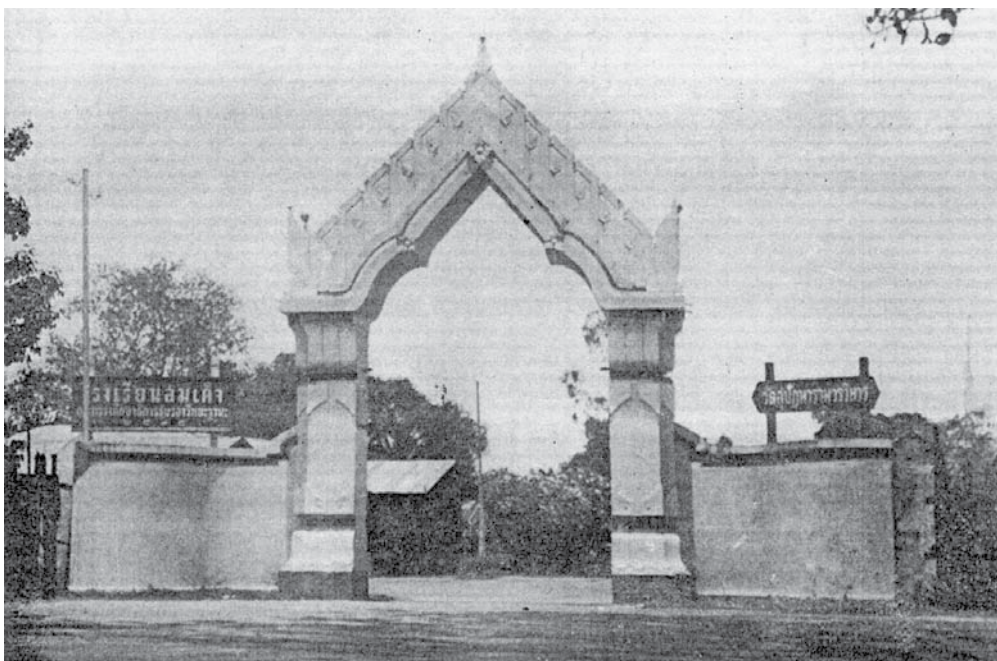
วัตรมยุตวัดแรกของอีสาน

วัดสุปัฏนาราม

สำหรับจังหวัดอุบลราชธานีนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมี
พระราชประสงค์ที่จะตั้งรากฐานของคณะธรรมยุติกนิกายในภาคอีสาน ในปีแรกที่ทรง
ครองราชย์นั่นเอง ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้**พระพรหมราชวงศา** (กุดทอง
สุวรรณภูมิ) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๘๘ - ๒๔๐๙) อาราธนา **ญาคันทน์พญ์โล**
(ดี) ซึ่งเป็นชาวเมืองอุบลฯ และยังเป็นปูราณสธรรมิกในพระองค์ พร้อมด้วย **ท่านเทวธมมี**
(ม้าว) ให้มาสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๓๙๕ ที่ริมฝั่งแม่น้ำมูลด้านเหนือ (ทิศตะวันตก)
อยู่ระหว่างตัวเมืองกับบึงกาแซว โปรดพระราชทานทุนทรัพย์ เป็นเงิน ๑๐ ชั่ง (๘๐๐ บาท)
พระราชทานเลขวัด (ผู้ปฏิบัติรับใช้วัด) ๑๐ คน และพระราชทานนิตยภัตแก่เจ้าอาวาส
เดือนละ ๘ บาท สร้างวัดเสร็จราว พ.ศ. ๒๓๙๖ ตรงกับ ร.ศ. ๗๒ พระราชทานนามว่า
วัดสุปัตน์ อันแปลว่า อาศรมของพระฤๅษีชื่อดี ภายหลังเปลี่ยนชื่อว่า **วัดสุปัฏนาราม** แปลว่า
ท่าน้ำดี เพราะอยู่ในทำเลท่าจอดเรือที่ดี เป็น **วัตรมยุตแห่งแรกของภาคอีสาน** มี
ญาคันทน์พญ์โล (ดี) เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๘ โปรดยกฐานะเป็นพระอาราม
หลวงวรวิหาร ชั้นตรี มีนามว่า **วัดสุปัฏนารามวรวิหาร** มีพื้นที่ตามโฉนดประมาณ ๒๑ ไร่
๓๘.๓ ตารางวา

ภาพทำวัดสุปัฏนารามวรวิหาร ริมแม่น้ำมูลเมื่อครั้งอดีต

วัดธรรมยุตต์วัดแรกของภาคอีสาน
ซุ้มประตูใหญ่เข้าวัดสุปัฏนารามวรวิหาร ทางถนนสุปัฏน์ (ภาพนี้เป็นซุ้มเดิม)

พระอุโบสถวัดสุทัศนาราม

สถาปนิกผู้ออกแบบ คือหลวงสถิตย์นิมานการ(ชวน สุปียพันธุ์)
ช่างทางหลวงแผ่นดิน ผู้เป็นหัวหน้าทำถนน "สถิตย์นิมานการ"

สิงห์โตยืน ที่หน้าพระอุโบสถวัดสุทัศนาราม

วัดศรีทอง

วัดธรรมยุต วัดที่ ๒

หลังจากนั้น ท่านเทวธมมี (ม้าว) ได้รับอาราธนามาเป็นเจ้าอาวาส อยู่ที่ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) วัดนี้เป็นวัดธรรมยุต วัดที่ ๒ ของ ภาคอีสาน ซึ่ง พระอุปฮาด (โท) ต้นตระกูล ณ อุบล ผู้เป็นบิดาของ

พระอุบลเดชประชารักษ์ (เสือ ณ อุบล) เป็นกรรมการเมืองอุบลราชธานี ได้มีจิตศรัทธายกที่ดินอันมีเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ไร่เศษ สร้างเป็นวัดเมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๙๘ ตรงกับ ร.ศ. ๗๔ เป็นปีที่ ๕ แห่งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ชื่อของ **วัดศรีทอง** นี้ ตั้งตามนิมิตมงคลที่เห็นเป็นแสงสว่างกระจ่างไปทั่วบริเวณสวนแห่งนี้ในขณะที่ประกอบพิธีถวายที่ดินยกให้เป็นสถานที่ตั้งวัด อีกราว ๒ ปีต่อมา **ท่านเทวธมมี (ม้าว)** ได้สร้างพระอุโบสถและผูกพัทธสีมา ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๐๐ และได้ให้ **ญาท่านสีทา ขยเสโน** เป็นช่างสร้างหอพระแก้วไว้เป็นที่ประดิษฐาน **พระแก้วบุษราคัม** ดังที่เห็นอยู่ในพระอุโบสถตลอดมาจนบัดนี้ พระแก้วบุษราคัม นี้ เป็นที่เคารพนับถือสักการบูชาของปวงประชาราษฎร์ เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองมาแต่สมัยโบราณ เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ก็พร้อมใจกันประกอบพิธีสมโภช เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ากราบนมัสการ ถวายน้ำสรง เป็นประจำทุก ๆ ปีมา ต่อมาก็มีการขยายเพิ่มจำนวนวัดและพระภิกษุสามเณรมากขึ้นโดยลำดับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ มีวัดและพระภิกษุสามเณรในคณะธรรมยุตมากกว่าทุกภาคในประเทศไทย

พระแก้วบุษราคัม
พระคู่บ้านคู่เมือง อุบลราชธานี
ในอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม

พระอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม วัดธรรมยุตต์ที่ ๒ ของภาคอีสาน

หอรแห่งวัดศรีทอง เก้าแก่สวงามมาก

วัดศรีทอง ศาลาการเปรียญฝีมือช่างครึ่งโบราณ

ภาพประวัติศาสตร์ (ไม่มีให้เห็นแล้ว) อุโบสถเก่าวัดศรีทอง
ที่ผู้ตีกรรมของท่านพระอาจารย์เสาร์ และยังเป็นทีอุปสมบทของหลวงปู่มั่น

ภาพอุโบสถหลังเก่าวัดศรีทอง (ด้านหน้า)
(ภาพจากหนังสือบูรพาจารย์)

วัดศรีทอง (ศรีอุบลรัตนาราม)
อุโบสถใหม่ในปัจจุบัน

กำเนิดยุคกัมมัญฐาน

หลังจากที่ **ญาคูเสาร์** ได้สละเครื่องเกี้ยวพาราสีทุกอย่างจากตัวท่านแล้ว ท่านได้มีเวลาพิจารณาจิตของท่าน พร้อมกับได้เสาะแสวงหาท่านผู้รู้เพื่อที่จะคอยชี้แนะแนวทางดำเนินเพศบรรพชิตต่อไป

สมัยนั้นท่านได้ทราบว่า **ญาท่านม้าว เทวธมมี** ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตรงต่อพระธรรมวินัย ตรงต่อมรรคผลพระนิพพาน “**ญาคูเสาร์**” จึงได้ละทิ้งทิฐิความเป็น “**ญาคู**” ของท่าน แล้วจึงมุ่งตรงไปยัง **วัดศรีทอง** (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ที่พำนักของ**ญาท่านม้าว เทวธมมี** ท่านที่ ได้รับฟังเทศน์ที่ท่านอบรมสั่งสอนพระภิกษุ สามเณร ให้เลิกแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตรงตามพระพุทธวินัยบัญญัติ เลิกเส้นทางดำเนินใด ๆ ก็ตามอันที่จะทำให้ศีลต่างพร้อย ให้ห่างเครื่องสังสมกิเลสให้พอกพูน ติดหล่มโลกโลภียต่าง ๆ เหล่านั้นมันไม่ใช่แนวทางของพระพุทธองค์ ให้ละเลิกเสียโดยเด็ดขาด

ให้หันมาประพฤติปฏิบัติในพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง **ทรงศีลให้บริสุทธิ์เจริญสมาธิให้แน่น เติบปัญญาให้เต็มรอบบริบูรณ์**

นี่คือแนวทางขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าประทานไว้ ให้ผู้เป็นสาวกทั้งหลายได้ประพฤติปฏิบัติตามนั้นแล

ญาคูเสาร์นั้นหลังจากได้รับฟังโอวาทจาก **ญาท่านม้าว เทวธมมี** แล้วน้อมน้อมนำมาพิจารณาประพฤติปฏิบัติจนเห็นจริง ตามกระแสธรรมที่ได้สดับรับฟังมา แล้วต่อมายังได้ชักชวนสหธรรมิกผู้รู้ใจ คือ **ท่านเจ้าคุณปัญญาพิศาล (หนู ฐิตปณฺโญ)** ครั้งเมื่อยังอยู่วัดได้ด้วยกัน พร้อมหมู่คณะ ติดตามไปรับฟังเทศน์ฟังธรรมที่ **วัดศรีทอง** ด้วยเป็นจำนวนมาก และได้พากันมุ่งหน้าปฏิบัติธรรม ปฏิบัติจริง ปฏิบัติชอบ ประกอบความเพียรอย่างเข้มแข็งต่อมา

ท่านพนฺธุโล (ติ)

ชาติภูมิ

ท่านพนฺธุโล (ติ) เกิดที่บ้านหนองไหล ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี วันเดือนปีเกิดไม่ปรากฏแน่ชัด

บรรพชาอุปสมบท

เมื่อบรรพชาอุปสมบทที่วัดบ้านหนองไหลแล้ว ท่านไปอยู่ที่วัดเหนือในเมืองอุบลราชธานี ต่อมาเดินทางเข้าไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพมหานคร ที่สำนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ภายหลังมีผู้นำถวายตัวในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวชประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร โดยเปลี่ยนจากมหานิกายเป็นธรรมยุติกนิกาย และอยู่ศึกษาพระปริยัติธรรมธรรมเนียมประเพณีที่วัดบวรนิเวศวิหาร

เกียรติประวัติ

ประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๓๙๕ (หลังจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง

ลาผนวชขึ้นเสวยราชย์แล้วไม่นาน) พระพรหมวราขวงศา (กุดทอง) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ ๓ ได้อาราธนาท่านพนฺธุโล (ติ) ออกไปเมืองอุบลราชธานี สร้างวัดในสังกัดธรรมยุติกนิกาย

ท่านพนฺธุโล (ติ) เดินทางไปอุบลราชธานี และร่วมกับพระพรหมวราขวงศา (กุดทอง) สร้างวัดขึ้นบริเวณริมฝั่งแม่น้ำมูล ข้างบ้านบึงกาแซว สร้างเสร็จประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๖ ได้รับพระราชทานนามว่า “วัดสุปฏิญนาราม” เป็นพระอารามหลวง ท่านพนฺธุโล (ติ) เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก ในการสร้างวัดสุปฏิญนาราม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานทรัพย์จำนวน ๑๐ ชั่ง พระราชทานผู้ปฏิบัติรับใช้วัด ที่เรียกว่า “เลกวัด” เพื่อปฏิบัติรับใช้วัดจำนวน ๑๐ คน พระราชทานนิตยภัต แต่เจ้าอาวาสเดือนละ ๘ บาท

ภายหลังมีวัดที่สังกัดธรรมยุติกนิกาย เกิดขึ้นในสมัยท่านพนฺธุโล (ติ) อีก ๕ วัด คือ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนารามในปัจจุบัน) วัดสุทัศนาราม วัดไชยมงคล วัดสระแก้ว เมืองพิบูลมั่งสาหารและวัดหอก่อง เมืองมหาชนะชัย

มรณภาพ

ในการอธิฐานพรรษา ท่านได้สมาทานเนสัชชิกฤตงค์ถือการไม่นอนตลอดพรรษา เหมือนการไม่นอนตลอดพรรษาของพระจักษุบาลเถระปางอดีต ครั้นพ้นพรรษาไม่นานนัก ท่านก็มีมรณภาพที่วัดสระแก้ว เมืองพิบูลมั่งสาหาร รวมอายุได้ประมาณ ๗๐ ปี

คัดจากหนังสือ “อุบลราชธานี ๒๐๐ ปี”

ท่านเทวธมมี (ม้าว)

ชาติภูมิ

ท่านเทวธมมี (ม้าว) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๑
ในเมืองอุบลราชธานี

บรรพชาอุปสมบท

ท่านเทวธมมีบรรพชาอุปสมบทที่วัดเหนือ
ในเมืองอุบลราชธานี ต่อมาท่านพนฺธโล (ดี) ได้นำ
เข้ากรุงเทพมหานคร ถวายตัวในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวชอยู่ ท่าน
เทวธมมีเป็นสัทธิวิหาริกแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระสังฆราช (สา)
เป็นพระกรรมวาจาจารย์

เกียรติประวัติ

ท่านเทวธมมี (ม้าว) เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีทอง
(วัดศรีอุบลรัตนาราม) ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็น
พระอุปัชฌาย์ หลังจากท่านพนฺธโล (ดี) มรณภาพ

แล้ว ศิษย์ที่สำคัญของท่านเทวธมมี (ม้าว) เช่น
พระอริยกิจ (อ่อน) พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์
สิริจันท) สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)
เป็นต้น วัดในสังกัดธรรมยุติกนิกายที่เพิ่มขึ้นใน
สมัยท่านเทวธมมี คือ

เมืองอุบลราชธานี ได้แก่ วัดบ้านกลาง และ
วัดโนนผึ้ง

เมืองจำปาศักดิ์ ได้แก่ วัดมหาธาตุยาราม

เมืองยโสธร ได้แก่ วัดสร้างโคก

เมืองอุดรธานี ได้แก่ วัดมหาชัย

ปฏิปทาที่สำคัญของท่านเทวธมมี (ม้าว) คือ
ท่านดำเนินอยู่ในความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด
ท่านเป็นผู้ประสานรอยร้าวซึ่งเป็นการขัดแย้งใน
หมู่สงฆ์และในหมู่ผู้ปกครองในขณะนั้น หากไม่มี
ท่านเป็นหลักในเวลานั้นแล้ว คณะสงฆ์ในจังหวัด
อุบลราชธานีอาจจะแตกแยกกันอย่างรุนแรง
ระหว่างมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย ในกลุ่ม
ผู้ปกครองเมืองอุบลราชธานี ขณะนั้นก็อาจจะ
แตกแยกถึงขั้นวิวาทใหญ่โต รบราฆ่าฟันกันนอง
เลือดก็ได้ เสด็จบุญที่ได้ท่านเทวธมมี (ม้าว) ดำรง
อยู่ในอุเบกขาธรรม ประสานรอยร้าวให้สมานกันได้
เรื่องร้ายแรงจึงเพลาลงและกลายเป็นดี

มรณภาพ

ท่านถึงแก่มรณภาพเมื่อเดือน ๑๑ แรม ๑
ค่ำ พ.ศ. ๒๔๓๓ รวมอายุได้ ๗๒ ปี

คัดจากหนังสือ “อุบลราชธานี ๒๐๐ ปี”

ญัตติกรรม

ในระยะต่อมา ท่านมองเห็นว่าการปฏิบัติของท่านยังมีอุปสรรคอยู่ อย่างเช่น ท่านไปฟังธรรมจาก **ญาท่านม้าว เทวธมมิ** แล้วเกิดความเลื่อมใส จึงขอมอบตัวเป็นศิษย์ ท่านก็ยอมรับ แต่ว่าไม่ได้เข้าอุโบสถร่วมสังฆกรรมด้วยกับท่าน แม้ของใช้ของฉัน จะไปจับต้องของท่านไม่ได้ จะต้องถวาย (ประเคน) ท่านใหม่ ประกอบกับทางหมู่คณะนิกายเดิมของตนเอง ยังไม่เลื่อมใสในการถือปฏิบัติตามครรลองแบบอย่างธรรมยุต จนในที่สุดท่านได้ตัดสินใจพร้อมด้วยพระเถรลูกวัดทั้งหมดใน**วัดใต้** ซึ่งเข้าใจว่าในครั้งนั้นจะมีพระอาจารย์หนู ฐิตปณฺโญ (ต่อมาได้เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ มีสมณศักดิ์เป็นเจ้าคุณปัญญาพิศาลเถระ) ร่วมประกอบพิธี “**ทัฬหกรรม**” หรือ **ญัตติกรรม** ใหม่ในคณะธรรมยุตินิกายด้วยกัน เป็นการบวชครั้งที่ ๒ ณ **อุโบสถ วัดศรีทอง** (วัดศรีอุบลรัตนาราม) โดยมีพระครูหาโชติปาโล เป็นพระอุปัชฌาย์ **เจ้าอธิการสีทา ขยเสโน** เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ส่วนสถานะของวัดใต้นั้น ก็กลายเป็น**วัดธรรมยุต**มาตราบจนกระทั่งบัดนี้

ในเรื่องวงศ์ธรรมยุตในภาคอีสาน หลวงปู่เทศก์ได้กล่าวถึงท่านพระอาจารย์เสาร์ไว้ดังนี้ “ไต่ยินแต่ท่านเล่าให้ฟังว่า เป็นสมภารอยู่ที่วัดเลียบได้สืบทอดพรรษา คิดเลื่อมใสในภาคคณะธรรมยุต จึงยอมสละญัตติเป็นธรรมยุต ฆ้องกลองสำหรับตีในงานประเพณีทำบุญอีกทีก็ครึกโครมในสมัยนั้น ซึ่งมีอยู่ประจำวัดของท่าน ท่านก็สละทั้งหมด ญัตติเป็นธรรมยุตแล้วก็อยู่วัดนั้น ต่อมาพวกที่เขาไม่ชอบ เขาก็โกรธ พวกที่ชอบ เขาบอกว่า “ของเหล่านั้นไม่จำเป็น เป็นสงฆ์ขอให้ปฏิบัติถูกต้องตามธรรมวินัยก็แล้วกัน” ข้าพเจ้าก็สืบทอดไปว่า ภูมิลำเนาของท่านเกิดบ้านใด อำเภอใด มารดา บิดา พี่น้องของท่าน มีกี่คน แต่เชื่อว่าท่านอยู่ใกล้อุบลราชธานีแน่แหละ เพราะท่านเคยพูดถึงเรื่องญาติของท่าน บวชแล้วไปอยู่หลวงพระบาง เพราะคนชาวหลวงพระบางชอบใจ ได้มานิมนต์ญาติของท่านไป ท่านองค์นั้น ก็สืบทอดไปอีกเหมือนกันไม่ทราบว่ามีอะไร จึงนำเสียดายประวัติของท่านมาก ไม่มีใครบันทึกไว้ ส่วนข้าพเจ้าเองก็ไม่คิดจะบันทึกเสียด้วย ทั้ง ๆ ที่ท่านเล่าให้ฟังสอ ๆ อยู่ นั่นเอง มันจะเป็นเพราะพระกัมมัฏฐานในขณะนั้นไม่คิดจะบันทึกอะไรทั้งหมด คิดจะทำความเพียรภาวนาอย่างเดียว”

พระอาจารย์สีทา ชยเสโน

ชาติภูมิ

พระอาจารย์สีทา ชยเสโน เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๖ ที่บ้านหนองหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

บรรพชาอุปสมบท

บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดศรีทอง

(วัดศรีอุบลรัตนาราม) พ.ศ. ๒๔๐๙ และต่อมา อุปสมบทที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) เช่น เดียวกัน

วิทยฐานะ

เมื่ออุปสมบทแล้วได้เอาใจใส่ใน วิปัสสนาธุระเป็นอย่างมาก ได้ออกธุดงค์ไปตาม ที่ต่างๆ ทั้งภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคเหนือ ท่านได้ปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเคร่งครัด มีลูกศิษย์ ที่ปฏิบัติเคร่งครัดเป็นจำนวนมาก พระอาจารย์ สีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ของพระ อาจารย์เสาร์ กนตสีโล

มรณภาพ

เมื่อเข้าสู่วัยชรา ท่านได้เข้าพำนักที่วัด บุรพาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี และได้มรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ รวมอายุ ๗๘ ปี

**พระปัญญาพิศาลเถระ
(หนู ฐิตปณฺโญ)**

ชาติภูมิ

พระปัญญาพิศาลเถระ (หนู ฐิตปณฺโญ) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗ ที่อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี

ท่านเป็นสหธรรมิกที่รักและคุ้นเคยกัน เป็นอย่างยิ่งกับพระอาจารย์เสาร์ เคยร่วมเดิน ธุดงค์ไปนครพนมด้วยกัน กับทั้งยังเป็นพระ อุปัชฌาย์ของ พระสุพริตธรรมรังสี คัมภีร์เมธา-จารย์ (สี ธรรมธโร) วัดโศการาม และพระราชา-สังวรญาณ (พุทธ ฐานิโย)

มรณภาพ

เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๗

บำเพ็ญเพียร

หลังจากท่านพระอาจารย์เสาร์ พร้อมด้วยหมู่คณะได้ประกอบพิธีญัตติกรรมใหม่แล้ว ที่วัดใต้ เมืองอุบลราชธานี วัดนี้จึงกลายเป็นวัดธรรมยุตไปโดยปริยาย ท่านพระอาจารย์เสาร์ไม่ได้นั่งนอนใจแม้แต่น้อย ท่านรีบเร่งประกอบความเพียรทุกขณะจิต ไม่มีลดละ ไม่เห็นแก่นอน ไม่เห็นแก่ปากท้อง ไม่เห็นแก่ลาภสักการะ และสิ่งสรรเสริญเยินยอ สิ่งเหล่านี้ท่านสละโดยเด็ดขาดแล้ว ท่านครองศีลครองธรรม ยึดมั่นเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ ในหลักธุดงค์วัตร ๑๓ ประการ ไม่ว่าท่านไปที่ใด อยู่ที่ไหน ใจท่านมิได้เหินห่างจากความเพียร แม้แต่ไปปัญหาต ปัดดาต กวาดลานวัด ขัดกระโถน เย็บผ้า ย้อมผ้า เดินไปเดินมาในวัดและนอกวัด ตลอดจนการขบฉัน ท่านทำความเท่าทันอยู่กับความเพียรทุกขณะที่เคลื่อนไหว ไม่ยอมให้อารมณ์ภายนอกมากระทบกระทั่ง ให้จิตใจออกแวกไปตามอารมณ์ปรุงแต่งโดยเปล่าประโยชน์ใดๆทั้งสิ้น จิตของท่านก็ได้รับความสงบสุขโดยสม่ำเสมอ

พระครูวิเวกพุทธกิจ

อุปนิสัยที่แท้จริงของพระอาจารย์เสาร์ ท่านเป็นผู้สันโดษ ชอบความสงบ ไม่ระคนด้วยหมู่คณะ ถ้าที่ไหนมีความวุ่นวายจุ่นจ้านแล้วละก็ ท่านจะปลีกตัวหนีห่างไปเอง จะเห็นได้จากการเที่ยวจาริก ปลีกวิเวก หรือเที่ยวเผยแผ่สังฆธรรม แม้การเที่ยวไปจะเป็นหมู่คณะมาด้วยกันหมู่มาก แต่ก็เงียบสงบเหมือนไม่มีพระเลย เมื่อท่านเดินทางมาถึงปักกลดพัก มีพระเณรติดตามท่านมามากมาย กระทั่งพระธุดงค์จรมมา พอทราบข่าวก็จะเที่ยวมากราบนมัสการท่านมิได้ขาด พอเข้าไปในบริเวณวัดทั้งวัดจะเห็นก็แต่ท่านกับพระอุปัชฌาย์เท่านั้น นอกนั้นจะเข้าหาที่วิเวกส่งัดกันหมด ท่านทำความรู้สึกตัวอยู่กับความเพียร ทุกขณะที่เคลื่อนไหวไม่ยอมให้เปล่าประโยชน์จากการเคลื่อนไหวในอิริยาบถใดๆทั้งสิ้น ซึ่งพระคณะติดตามท่านสมัยก่อนนั้น ต่างได้พากันสืบทอดปฏิบัติของบูรพาจารย์อย่างมิขาดตกบกพร่อง ซึ่งก็คือพระเถระที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของมวลหมู่ชาวประชาในยุคปัจจุบันนี้เอง

พระอาจารย์เสาร์เป็นผู้ชอบความสงบอย่างแท้จริง จนต่อมาท่านได้ชื่อว่า “**พระครูวิเวกพุทธกิจ**”

อุปนิสัยเป็นผู้ชอบความวิเวกนั้นแสดงออกให้เห็นตั้งแต่ท่านออกปฏิบัติธรรมสมัยนั้น คือ หลังจากที่ท่านตัดโลก ตัดเป็น ตัดตาย ไม่ยอมสีกตลอดไป ตั้งจิตอธิษฐานมุ่งประพาศพรหมจรรย์ ครองศีล ทรงธรรม เสาะแสวงหาที่สงบปฏิบัติธรรม กระมูฐาน ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมปนฺโน บันทึกไว้ในหนังสือประวัติท่านอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ว่า “ท่านไม่ชอบพูด ทั้งวันไม่พูดอะไรกับใครมากมายหลายประโยค เวลานั้นสมาธิก็ทนทานนั่งอยู่ได้เป็นเวลาหลายชั่วโมง เวลาเดินจงกรมก็ทำนองเดียวกัน ลักษณะท่าทางของท่านมีความสง่าผ่าเผย เยือกเย็น **เปี่ยมล้นด้วยเมตตา** นำเคารพเลื่อมใสยำเกรงมาก มองเห็นท่านแล้วก็เย็นตา เย็นใจไปหลายวัน ทั้งพระเถระและประชาชน ต่างพากันเคารพเลื่อมใสศรัทธาในตัวท่านมาก”

วัดเลียบ

วัดใต้เหิง เป็นจุดเริ่มแรกการปฏิบัติของท่าน ในสมัยก่อนนั้นวัดใต้เป็นวัดที่อยู่นอกเมือง ยังเป็นสถานที่สงบพอประกอบความเพียรได้ดี ท่านได้ตั้งหน้าบำเพ็ญทางจิตเบื้องต้นที่วัดนี้ และด้วยอุปนิสัยเป็นผู้สันโดษนี้เอง จึงทำให้ท่านถือโอกาสปลีกเร้นออกจากหมู่คณะ เพื่อไปประกอบความเพียรตามป่าตามสวนที่สงบเงียบแถบแถวนั้น ซึ่งท่าน **หลวงพ่อบุญ ฐานิโย** วัดป่าศาลวัน นครราชสีมา ลูกศิษย์ของท่านพระอาจารย์เสาร์เล่าให้ฟังว่า แต่เดิมนั้นที่ตรงข้าง ๆ วัดใต้นี้ เป็นสวนมะม่วง สวนขนุน จนต่อมาราว พ.ศ. ๒๔๓๕ เจ้าของที่ดินผืนนี้ ซึ่ง **คุณตาบำเพ็ญ ณ อุบล** เล่าไว้คือ พระอุบลการประชานิจ (บุญชู) ผู้ขอรับพระราชทานนามสกุล **พรหมวงศานนท์** ที่นับเนื่องเป็นหลานของ **พระพรหม-ราชวงศา** (อดีตเจ้าเมืองอุบลฯ คนที่ ๓) มีจิตศรัทธายกที่ดินถวายให้สร้างวัด แล้วพร้อมด้วยเพี้ยเมืองแสน (อุ่น) ได้ช่วยกันปฏิสังขรณ์ขึ้นแล้วขอพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นวัดธรรมยุตชื่อวัดเลียบ ถวายให้ท่านพระอาจารย์เสาร์พำนัก จนที่ตรงนี้ได้สืบทอดเป็นวัดอย่างถาวรมาจวบทุกวันนี้

วัดเลียบและวัดใต้ จึงอยู่ใกล้ชิดติดกันเหมือนพี่กับน้องทั้งสองสำนัก จะมีห่างก็เพียงถนนที่ขึ้นอยู่กึ่งกลางเท่านั้น

วัดเลียบเมืองอุบลราชธานีแห่งนี้เอง คือ วัดที่ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เมื่อแรกที่เข้าเมืองอุบลฯ ได้มามอบตัวเป็นศิษย์ในสำนักท่านพระอาจารย์เสาร์ ตั้งแต่ครั้งยังเป็นป่ามีภูฎิกระต๊อบเล็ก ๆ โนนแล

ซุ้มประตูวัดเลียบด้านทิศใต้อยู่ตรงกันข้ามกับวัดใต้

วัดเลียบและวัดใต้ อยู่ใกล้ชิดกัน ซ้ายมือคือวัดใต้ ขวามือคือวัดเลียบ
ทั้ง ๒ วัดนี้ เป็นวัดที่ท่านพระอาจารย์เสาร์เคยพำนักอยู่ครั้งปฐมวัย และมัชฌิมวัย

ประวัติวัดเลียบ

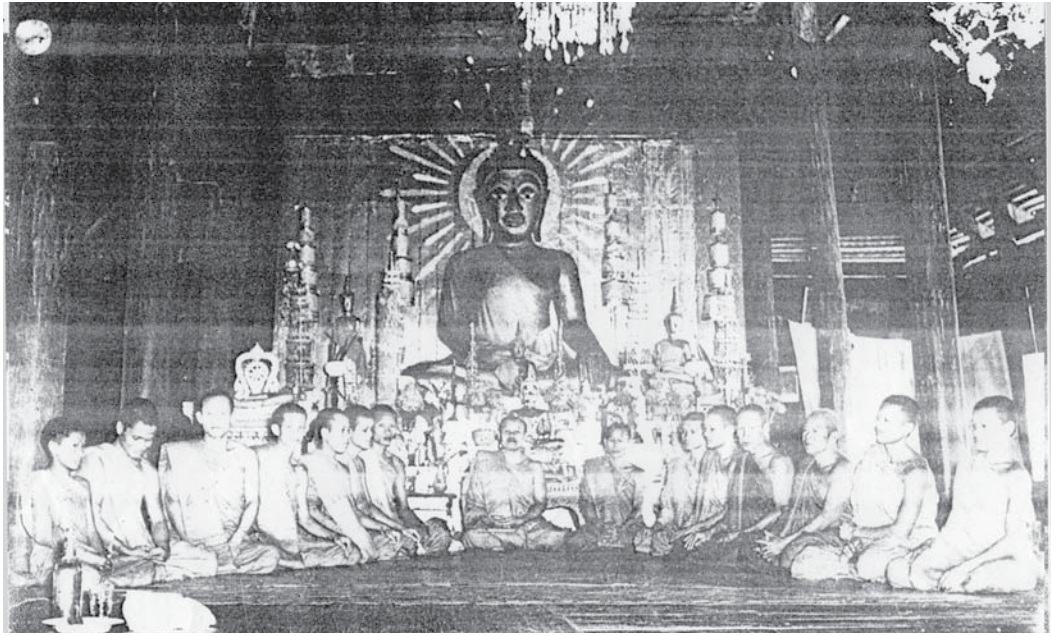
รายละเอียดเกี่ยวกับวัดเลียบนี้มีปรากฏอยู่ในหนังสือประวัติวัดเลียบ ฉบับล่าสุด พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังนี้ ...

เมื่อจุลศักราช ๑๒๑๐ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๙๑ ปีมอก เอกะศก เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ วันพฤหัสบดี ได้ตั้งวัดเลียบ มีเนื้อที่ ๙ ไร่ ๑ งาน ๓๗ ตารางวา มีสมภารอยู่นับได้ ๑๐ รูป และมีพระอาจารย์ทิพย์เสนา แท่นทิพย์ ฉายา ทิพพะโสโย เป็นหัวหน้าปกครองสำนักสงฆ์ ต่อมาท่านได้มรณภาพลง สำนักสงฆ์แห่งนี้จึงร้างไป

ต่อมาพระครูวิเวกพุทธกิจ (เสาร์ กนตสีโล) ได้มาเป็นสมภารเมื่อจุลศักราช ๑๒๕๔ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๕ ปีมะเส็ง เบญจศก เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ วันอังคาร พร้อมภิกษุสามเณร ส่วนฆราวาสมีพระอุปการประชากิจ (บุญชู) พระสุระพลชยากร (อุ่น) ท้าวกรมช้าง (ทองจัน) สังฆการีจารปิงฉะ สังฆการีจารเกษ และทายกทายิกา ได้พร้อมกันมีศรัทธาสร้าง ขยายวัด ออกด้านบูรพา, กว้างได้ ๑๑ วา ยาว ๖๔ วา ๒ ศอก ด้านอุดรกว้าง ๑๘ วา ๒ ศอก ยาว ๕๓ วา และได้สร้างรั้วรอบวัด มีเสนาสนะ มีพัทธสีมา ๑ มีหอแจก ๑ หลัง หอฉัน ๑ หลัง มี กุฏิ ๔ หลัง โปง ๑ และได้ปลูกต้นไม้ได้แก่ มะพร้าว ๒๑๐ ต้น หมาก ๖๐ ต้น มะม่วง ๔๐๐ ต้น ขนุน (หมากมี้) ๓๒๘ ต้น มะปราง ๒๕ ต้น

ต้นขนุนและต้นพิกุล เป็นต้นไม้ที่ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ปลูกไว้ที่วัดเลียบ
ซึ่งยังมีอยู่จนถึงปัจจุบัน (ภาพจากหนังสือ บูรพาจารย์)

ภาพศาลาเก่าอุโบสถวัดเลียบ และพระประธาน คือ พระพุทธจุลจอมเมืองที่องค์ท่านพระอาจารย์เสาร์สร้าง

พระพุทธรูปไม้แกะสลัก
สร้างในสมัยพระอาจารย์เสาร์ เป็นเจ้าอาวาส

อุโบสถวัดเลียบ หลังปัจจุบัน

ต่อมาพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล พร้อมด้วยท้าวสิทธิสารและเพี้ยเมืองจัน ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ตามพระราชโองการที่ ๘๗/๓๐๓ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ.๒๔๓๙ ตรงกับ ร.ศ. ๑๑๕ อันเป็นปีที่ ๒๙ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มีขนาดด้านยาว ๗ วา ด้านกว้าง ๕ วา อุโบสถหลังเดิมมีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ก่อสร้างด้วยไม้ หลังคามุงด้วยสังกะสี ควบคุมการก่อสร้างโดยพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ภายในอุโบสถประดิษฐานพระประธานนามว่า "พระพุทธจุลจอมเมือง" ซึ่งพระอาจารย์เสาร์ เป็นผู้สร้างอุโบสถหลังนี้ ดำรงอยู่มาได้ ๗๔ ปี ต่อมาพระครูประจักษ์อุบลคุณ (พระมหาสุธีร์ ภาทิกโย) ได้ทำการรื้อถอน เพราะชำรุดทรุดโทรมมากจนใช้การไม่ได้

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๖ จึงได้ทำการก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น มีขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๓๔ เมตรและได้อัญเชิญพระประธาน "พระพุทธจุลจอมเมือง" องค์เดิมขึ้นประดิษฐาน เสร็จสิ้นสมบูรณ์ผูกเป็นพัทธสีมา เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๒ ถิ่นค่าก่อสร้างประมาณ ๑๒ ล้านบาท

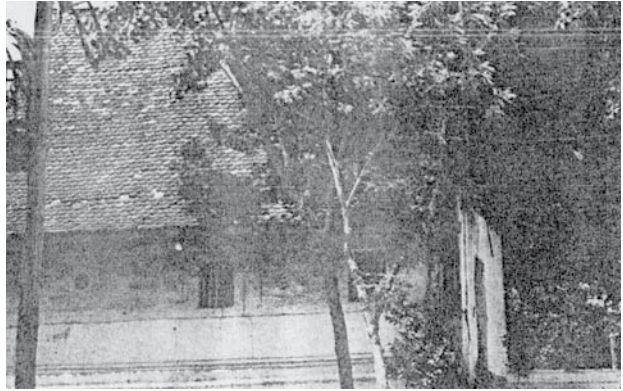
วัดบูรพาราม

พระอาจารย์เสาร์ ท่านชอบความสงบและที่วิเวก ดังนั้นเมื่อวัดเลียบมีศิษย์เพิ่มมากขึ้น เพื่อนสหธรรมิกมากขึ้นเรื่อยๆ ท่านจึงหาที่วิเวกแห่งใหม่ เป็นที่วิเวกดีมาก อยู่ท้ายเมือง ห่างไกลผู้คนไปทางทิศตะวันออก ระยะทางราว ๑ กม.จากวัดเลียบ สถานที่แห่งนี้เป็นวัดเก่าแก่มาก่อน แต่รกร้างมานานหลายปี มีโบสถ์เก่าคร่ำคร่าหลังเล็กๆที่รอการบูรณะปฏิสังขรณ์อยู่หลังหนึ่ง รอบบริเวณนั้นเต็มไปด้วยต้นหนามคม

หลังจากเสร็จกิจตักขิณเรียบร้อยแล้ว ท่านก็ออกเดินจากวัดเลียบมุ่งมาหาที่วิเวกยังโบสถ์ร้างหลังนี้ ยึดเอาเป็นที่บำเพ็ญเพียรเจริญธรรมกรรมฐานเป็นประจำ เกี่ยวกับเรื่องนี้ท่านพระครูพิบูลธรรมภาณ (โชติ อาภคฺโค) วัดภูเขาก้าว กล่าวไว้ว่า "พระอาจารย์เสาร์เล่าว่า...ในตอนเย็นก่อนที่จะเดินทางกลับวัดเลียบ ท่านได้เข้าไปกราบพระประธาน ทำวัตรสวดมนต์อธิษฐานจิต ขอให้ผู้มีฤทธิ์ดลบันดาลให้สถานที่แห่งนี้ได้เป็นวัดสมบูรณ์แบบ

▲ ภาพอุโบสถเก่า (ด้านหน้า)

▲ ภาพจากหนังสือชีวประวัติ และปฏิปทาของพระอาจารย์
ฝั้น อาจาโร ภาพแบบนี้ไม่มีแล้ว เพราะปัจจุบัน อุโบสถ
เก่าหลังนี้ ไม่มีหลังคามุงกระเบื้องอย่างที่เห็น ส่วนฐาน
อุโบสถและผนังก็หลุดร่อนชำรุดดังภาพข้างล่างนี้ ▼

▲ ภาพอุโบสถวัดบูรพาราม ปัจจุบันนี้

▲ ชุมประตูดวัดบูรพารามด้านทิศเหนือ

หอไตรวัดบูรพาราม

หอไตรวัดบูรพารามในเขตเทศบาลเมือง เป็นหอไตรที่สร้างไว้บนบก ลักษณะอาคารเป็นเรือนไม้ ๒ หลังคู่กัน ยกพื้นสูงด้วยไม้กลมหั้งละ ๘ ต้น (บางท่านว่าสร้างไว้กันการรบกวนจากสัตว์ใหญ่ประเภทช้าง-เสือ เป็นต้น) มีชานเชื่อมอาคารทั้ง ๒ หลัง (ปัจจุบันพังหมดแล้ว) ฝาผนัง อาคารเป็นแบบก้างปลา ส่วนประกอบอื่นๆ ไม่อาจมองเห็นรูปแบบได้ชัดเจน เนื่องจากอาคารทั้ง ๒ หลังอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก ▶

ภาพหอไตรโบราณวัดบูรพาราม จ.อุบลราชธานี ว่ากันว่าสาเหตุที่สร้างเสาสูงเป็นพิเศษ ก็เพื่อให้พ้นจากการรบกวนของสัตว์ต่างๆ เช่น เสือ-ช้าง เป็นต้น

ซุ้มประตูวัดบูรพาราม ด้านทิศตะวันตก

ต่อไปในอนาคตอันใกล้นี้ ท่านได้อิฐฐานเป็นประจำ ทั้งก่อนทำสมาธิภาวนา และก่อน
เลิกจะกลับมิได้ขาด ท่านบอกว่าก่อนทำความเพียรทุกครั้ง ท่านต้องไหว้พระสวดมนต์ก่อน
โดยที่ท่านบอกว่า การทำความเพียร ก็คือ การทำจิตของเราให้สงบนั่นเอง เมื่อเราทำวัตร
สวดมนต์ก่อนจิตใจของเราก็สงบ เป็นการป้องกันจิตของเราไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในอารมณ์อื่น
ทั้งกายทั้งใจตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ทำให้รู้สภาวะของตัวเอง สภาวะ ก็คือ ภาวนา นั่นเอง

ต่อจากนั้นพระอาจารย์เสาร์ก็พาพระอาจารย์ม้นออกเที่ยวธุดงค์ไปทางบ้านคำบาง
(บ้านเกิดของท่านพระอาจารย์ม้น) แล้วต่อไปพำนักที่ภูหล่น ทำให้ท่านพระอาจารย์ทั้งสอง
องค์ได้เริ่มออกเที่ยวธุดงค์รอนแรมกลางขุนเขาไพรลี้กร่วมกันตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ครั้นเมื่อพระอาจารย์เสาร์ได้เที่ยวธุดงค์ไปได้ไม่ถึง ๗ วัน สถานที่วัดร้างที่ท่าน
พระอาจารย์เสาร์ได้อิฐฐานไว้แล้วนั้น ก็มีพระอาจารย์องค์หนึ่งซึ่งเป็นอาจารย์ของท่าน
ก็คือ ท่านพระครูสีทา ชยเสโน (พระกรรมวาจาจารย์ของท่าน) แห่งวัดศรีทอง ออกไปทำ
ความเพียรที่นั่น ท่านเห็นบริเวณนั้นเป็นป่าที่เงียบสงัดดี เหมาะอย่างยิ่งสำหรับบำเพ็ญเพียร
ประกอบกับโบสถ์มีสภาพทรุดโทรม ท่านจึงเกิดศรัทธาขึ้นมาทันที พอวันหลังท่านออกไป
บำเพ็ญเพียรอีก ก็ได้เรียกศิษย์วัดติดตามออกไปกลางพงไม้ที่ขึ้นเป็นป่ารกทึบ พร้อม
ทำความสะอาดไปด้วย ส่วนตัวท่านก็ประกอบความเพียรไปเรื่อย ๆ ทุกวัน พอตกเย็นจึงเดิน
กลับวัด

อยู่มาวันหนึ่งขณะที่ตะวันกำลังจะบ้ายคล้อยแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวง
สรพลสิทธิประสงค์ เจ้าเมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้น ได้ขี่ช้างออกตรวจคนเมืองพร้อมด้วย
ทหาร พอมาถึงบริเวณนั้นท่านข้าหลวงได้ยินเสียงคนตัดไม้ ด้วยความสงสัยว่าใครมาพักร้าง
กลางพงที่นั่น จึงให้ทหารวิ่งไปดู แล้วกลับมารายงานว่า “ญาครูสีทา” ท่านได้ให้เด็กวัดกางป่า
รอบโบสถ์ร้าง ท่านข้าหลวงได้ยินดังนั้นจึงให้ทหารวิ่งกลับถามอีกว่า “ท่านญาครู จะอยู่เอง
หรือ” ท่านได้ให้ทหารกลับมารายงานว่า “ถ้ามีคนศรัทธาสร้างวัดให้ก็จะอยู่ ถ้าไม่มีใครสร้าง
ให้ก็จะไม่อยู่” เมื่อท่านข้าหลวงได้ยินดังนั้นก็ไม่พูดอะไร แล้วเดินทางกลับเข้าสู่ตัวเมือง

ต่อไป ส่วนพระครูสีทาที่อยู่ต่อจนถึงตอนเย็นจึงพาศิษย์วัดเดินทางกลับวัดตามเดิม

พอถึงเช้าวันรุ่งขึ้น พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงสรพลธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ในสมัยนั้น ได้สั่งเบิกนักโทษจากเรือนจำ* ทั้งหมดให้ออกไปตากทางพงหญ้า ป่ารกแถบนั้นเป็นการใหญ่จนบริเวณโบสถ์เตียนโล่ง เหลือเฉพาะต้นไม้ใหญ่ แล้วสร้างวัดขึ้นมาใหม่ ถวายท่านพระครูสีทา เรียกว่า “วัดบูรพาราม” มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้”

* เรือนจำ ในสมัยนั้น ตั้งอยู่ที่สโมสรข้าราชการพลเรือนบริเวณใกล้ศาลหลักเมืองในปัจจุบัน

ศิษย์เอก

ศิษย์เอกของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล คือ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เมื่อกล่าวถึงองค์ใดองค์หนึ่งจะขาดเสียอีกองค์ใดองค์หนึ่งไปไม่ได้

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมปนฺโน กล่าวไว้ในหนังสือประวัติท่านอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ว่า

พระอาจารย์และศิษย์ทั้งสององค์นี้รักและเคารพกันมาก ไปที่ไหนท่านชอบไปด้วยกันทั้งในพรรษาและนอกพรรษา จนหลาย ๆ ปี ต่อมากระทั่งล่วงถึงมัชฌิมวิัย จึงแยกห่างกันอยู่ ช่วงเวลาพักจำพรรษาแต่ก็ไม่ห่างไกลกันมากนัก พักอยู่พอไปมาหากันได้สะดวก มีบ่อยครั้งที่จำพรรษาอยู่ร่วมกันในวัยกลาง ระยะนี้อาจเกี่ยวกับบรรดาลูกศิษย์ลูกหาซึ่งต่างก็มีมาก และเพิ่มขึ้นมากด้วยกัน ถ้าจำพรรษาอยู่ร่วมกัน ถ้ารวมศิษย์พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และศิษย์พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต จะเป็นการยากลำบากในการจัดที่พักอาศัย จึงต้องแยกกันอยู่จำพรรษา เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระในการจัดที่พักอาศัยไปได้บ้าง กอปรกับพระอาจารย์เสาร์ และท่านพระอาจารย์มั่นขณะที่แยกกันอยู่จำพรรษาหรือนอกพรรษาก็ตาม จะรู้สึกคิดถึงกันมากและเป็นห่วงกันมาก เวลาที่มีพระที่เป็นลูกศิษย์ของแต่ละฝ่ายมากราบนมัสการ ต่างจะต้องถามถึงความสุขทุกข์ของกันและกันก่อนเรื่องอื่น ๆ จากนั้นก็ฝาก

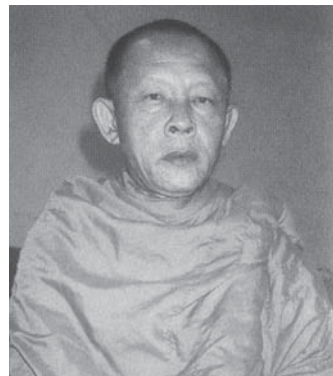

พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

บอกข่าวคราว และฝากความเคารพคิดถึงไปกับพระลูกศิษย์ที่มาราบเี่ยมตามสมควรแก่ “อาวุโสกันเต” ในทุก ๆ ครั้งไป

พระอาจารย์ทั้งสององค์ท่านมีความเคารพคุณธรรมของกันและกันมาก ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือห่างไกลกัน เวลาท่านพระอาจารย์ทั้งสอง องค์ใดองค์หนึ่งพูดปรารภถึงกันและกันให้บรรดาลูกศิษย์ฟังนั้น จะมีแต่คำที่เต็มไปด้วยความเคารพยกย่องสรรเสริญ โดยสุดหัวใจหมดหัวใจ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และศิษย์สายนี้ นับวันยิ่งผูกพันแน่นแฟ้น เป็นที่น่าเคารพยิ่ง เป็นแบบอย่างให้ศิษยานุศิษย์ได้ยึดถือสืบทอดปฏิบัติกันต่อ ๆ มา

ความผูกพันอันล้าลึกนี้ สุดที่จะพรรณนาให้หมดสิ้นได้ มีบันทึกเกร็ดประวัติที่หาได้ยากยิ่ง กล่าวถึงความสัมพันธ์แต่ครั้งดั้งเดิมของท่านทั้งสองไว้ในหนังสือภูทอน ที่รวบรวมบันทึกไว้โดย พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) วัดภูทอน อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ดังนี้...

พระครูกมลภาวนากร เจ้าอาวาสวัดภูทอน

พระบูรพาจารย์ทั้งสองท่าน

หลวงปู่มั่น ฐิตฺตฺโต (ประวัติก่อนที่ท่านจะอุปสมบท)

ท่านได้บรรพชา เป็นสามเณรเมื่อท่านอายุได้ ๑๕ ปี ตรงกับปีระกา พ.ศ.๒๔๒๘ ที่โบสถ์วัดบ้านคำบง โดยมีญาท่านโคตร บ้านตุงลุงกลางเป็นบรรพชาจารย์ (บ้านตุงลุงกลาง ตั้งอยู่ห่างจากบ้านคำบงประมาณ ๓ กิโลเมตร) ท่านได้ลาสิกขาตามคำร้องขอของบิดา เพื่อออกไปช่วยงานทางบ้าน เมื่อท่านอายุได้ ๑๗ ปี

พระอาจารย์เสาร์ธุดงค์ถึงกุดเม็ก

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๓๔ - ๒๔๓๕ พระอาจารย์เสาร์ได้เดินธุดงค์มาพักที่ **กุดเม็ก*** ซึ่งอยู่ใกล้กับบ้านคำบง (ระยะทางราว ๒ ก.ม.) ที่นี้เป็นป่าร่มรื่นติดกับลำห้วย ยางที่ไหลลงมาจากภูหล่น มีน้ำตลอดทั้งปี แม้จนปัจจุบันนี้ชาวบ้านคำบงและหมู่บ้านใกล้เคียง ยังได้อาศัยดื่มกินเมื่อยามขาดแคลนในหน้าแล้ง กุดเม็กนี้ยังเป็นป่าร่มรื่นดีอยู่ในปัจจุบัน เพราะชาวบ้านคำบงได้เห็นความสำคัญของสถานที่ธุดงค์พระบูรพาจารย์ เมื่อครั้งสมัยที่พระอาจารย์เสาร์ท่านได้มาพักบำเพ็ญเพียรอยู่นั้น กุดเม็กยังเป็นป่าที่รกชัฏไปตลอดแนวของลำห้วยยาง ผู้เฒ่าที่เล่าประวัติได้เล่าให้ฟังว่า พอถึงตอนกลางคืนนั้น แสงเปลี่ยวยิ่งนัก ยากที่จะมีใครกล้าออกไปหาท่านพระอาจารย์เสาร์คนเดียว

* **กุด** คือลำน้ำที่ปลายขาดห้วย (ปลายกุด) * **เม็ก** คือต้นสะเม็ก

◀ กุดเม็ก
สถานที่ที่พระอาจารย์เสาร์
เคยมาปักกลดพำนัก
และหล่อพระพุทธรูป

วัดบ้านคำบงอยู่ตรงข้ามบ้านเกิด
ของหลวงปู่มั่น ที่ซึ่งองค์ท่านเคย
บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ ๒ ปี ▶

◀ บ่อน้ำที่กุดเม็ก
ซึ่งมีน้ำเต็มเปี่ยมตลอดเวลา

ที่ทอผ้าหลวงปู่มั่น ตั้งแต่ครั้ง
ยังเป็นฆราวาสที่ตกทอดมาถึงรุ่นเหลน
(คุณไกรสร จันทบุตร ที่ยืนถือไม้ในภาพ) ▶

หลวงปู่ทั้งสองพบกันครั้งแรก

หลวงปู่มัน (ตอนท่านเป็นฆราวาสอยู่) ไปพบกับพระอาจารย์เสาร์ครั้งแรกที่กุฎเม็ก และได้มอบตัวเป็นศิษย์ พระอาจารย์เสาร์ได้ขอเอาหลวงปู่มันไปบวชจากโยมพ่อ โยมแม่ของท่านในสถานที่กุฎเม็กนี้เอง ผู้เล่าประวัติเล่าว่า หลวงปู่มันเที่ยวเข้าเที่ยวออกประจำ บางคืนก็ไม่กลับเข้าไปนอนที่บ้าน อยู่ฝึกสมาธิ และเพื่ออุปัฏฐากท่านอาจารย์เสาร์ คำพื้นบ้านจากผู้เล่าประวัติ “เผื่อนั่นแหล่ว เทียวเข้าเข้าเที่ยวออกดูกว่าหมู ล้างบาตร เช็ดบาตร ต้มน้ำร้อน น้ำอุ่น รับเคนของเผิ่นประจำ ลางเทื่อกะอยู่จนหมิดมื่อหมิดคืนกับอาจารย์เผิ่น ฮอดบ่เข้าเมื่อนอนเฮือน เผิ่นว่าอยู่หัดกรรมฐานกับหลวงปู่เสาร์นั่นแหล่วผู้ชวนเอาเผิ่นไปบวชน้ำ เผิ่นว่าโตไปบวชกับเฮาน้อ” และอีกตอนหนึ่งเล่าว่า ท่านอาจารย์ใหญ่ที่อยู่เมืองอุบลฯ สั่งลงมาว่า ให้นำเอาผู้ที่ซื่อมั่นขึ้นไปบวช ท่านจึงได้ขึ้นไปบวชพร้อมกับคณะญาติพี่น้องของท่าน (พระครูกรมหลวงนาคธรรมาวาส อาจารย์ใหญ่ท่านนั้นจะใช้พระอาจารย์เสาร์หรือไม่ ตอบมาว่า “หังสิแมนตัว ของเป็นอาจารย์ของเผิ่น เผิ่นถือเป็นอาจารย์เผิ่นยังสั่งมาอีกว่า ให้นำผู้ล่ำหม่วน ๆ นั้นเด้อ ขึ้นมาบวช” และในคืนก่อนที่จะอุปสมบทของท่าน ด้วยสาเหตุที่หมอลำไม่มา อีกทั้งทนการรบกวนจากผู้เฒ่า ผู้แก่ ญาติ และเพื่อนไม่ได้ ท่านจึงได้ขึ้นไปลำแทน เล่ากันว่า ท่านลำเดินนิทานพื้นเมืองอีสานได้เพราะและจับใจผู้ฟังมาก ถึงกับมีผู้เฒ่าผู้แก่นั่งฟังน้ำตาซึมคลอเบาไปด้วย

ผู้เล่าประวัติเล่าว่า ท่านถูกพระอุปัชฌาย์ดุเอา จนจะไม่ยอมทำการอุปสมบทให้ และยังดูพวกญาติโยมที่ยูให้ท่านขึ้นไปลำด้วย จนพระอาจารย์ของท่านต้องได้เข้าไปขอขมาโทษแทน พระอุปัชฌาย์จึงได้ยอมทำการอุปสมบทให้

คำที่เล่าว่า “พระอาจารย์ของท่านได้เข้าไปขอขมาโทษแทน” กับ “ท่านอาจารย์ใหญ่ที่อยู่เมืองอุบลฯ สั่งลงมาให้นำเอาผู้ที่ซื่อมั่นขึ้นไปบวช” และ “ให้นำเอาผู้ที่ล่ำหม่วน ๆ นั้นเด้อ ขึ้นมาบวช” จะเป็นท่านพระอาจารย์เสาร์หรือไม่ พระครูกรมหลวงนาคธรรมาวาส เล่าว่า เกรงว่าจะเป็นการล่วงเกินพระบูรพาจารย์ เพราะผู้เล่าประวัติก็ไม่ได้ยืนยันชัดเจน เล่าเพียงว่าเป็นพระอาจารย์ของท่านเท่านั้น จึงขอผ่านข้อความบางตอนไป และขอให้ท่านผู้รู้พิจารณา

ภูหล่น อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี
 เชื่อกันว่าเป็นสถานที่ปฐมสมณวิปัสสนากรรมฐานของพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

บนภูหล่น มีถ้ำที่ปฏิบัติธรรมของ
 พระอาจารย์เสาร์และหลวงปู่มั่นที่
 ได้รับการบูรณะแล้วเป็นอย่างดี

ในถ้อยคำบอกเล่าที่ได้เขียนมาแล้วนั้นอีกครั้งหนึ่ง เพราะเป็นภาษาพื้น ๆ ชื่อ ๆ ของผู้เล่า ประวัติที่จำเหตุการณ์ได้ในสมัยนั้น ซึ่งแต่ละท่านล้วนสูงด้วยวัยวุฒิ คือ ๙๐ ถึง ๑๐๐ ปีเศษ ก็มี

พ.ศ. ๒๔๓๖

ปฏิบัติธรรมที่ภูหล่น

ตอนนั้นปี พ.ศ. ๒๔๓๖ หลังจากพระอาจารย์เสาร์บวชได้ ๑๔ พรรษา ก็ได้นำศิษย์เอกจากบ้านคำบงผู้มีชื่อว่า มั่น แก่นแก้ว เข้ารับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ในขณะธรรมยุต ณ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) อำเภอเมืองอุบลราชธานี โดยมี พระอริยกวี (อ่อน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสีทา ขยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูประจักษ์อุบลคุณ (ส่วย) เป็นพระอนุศาสนาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๖ พระอุปัชฌาย์ ให้ฉายานามว่า “ภุริทตฺโต” หลังจากอุปสมบทกรรมแล้ว พระอาจารย์มั่น ภุริทตฺโต ได้กลับมาพำนักฝึกอบรมอยู่ในสำนักวิปัสสนาวัดเลียบของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ซึ่งต่อมาก็คือท่านนี้เป็นศิษย์เอกที่มีชื่อเสียง เป็นเพชรน้ำเอกที่ไม่มีความต่างพร้อยเลย มีประวัติงดงามยิ่ง เป็นอาจารย์ทางวิปัสสนาชั้นเยี่ยมที่มีศิษยานุศิษย์มากมาย มีคนเคารพนับถือมาก ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ในภาคต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศไทยจวบจนทุกวันนี้

ในช่วงเวลานั้น พระอาจารย์มั่นที่เพิ่งบวชใหม่เข้าปฏิบัติใหม่ ได้เกิดความฟุ้งซ่านจิตไม่สงบขวนลาสิกขา เหมือนกับพระหนุ่ม ๆทั้งหลาย จิตใจยังไม่กล้าแข็ง แฝงอยู่ในโลกีย์ ท่านได้เข้าไปกราบลาพระอาจารย์เสาร์ เพื่อกลับมาเยี่ยมโยมมารดาของท่านที่บ้านเกิด แต่ด้วยบุญญาบารมีที่ท่านได้สั่งสมมาแต่อดีตชาติ จนทำให้พระอาจารย์มั่นเป็นพุทธสาวกผู้ทำหน้าที่เผยแผ่สัจธรรมแทนพระพุทธองค์อย่างกว้างขวางในยุคปัจจุบัน กอปรกับอาจจะเพราะพระอาจารย์เสาร์ ท่านกำหนดรู้ดวงจิตบุญบารมีของท่านพระอาจารย์มั่น คงเล็งเห็นแล้วว่า หากอนุญาตให้กลับไปโดยลำพังนั้นอาจเกิดผลร้ายอย่างมหันต์ต่อสถาน-

ภาพความเป็นสงฆ์ของศิษย์รัก ท่านจึงตัดสินใจออกเดินธุดงค์พาพระอาจารย์มั่นกลับสู่ มาตุภูมิด้วยกัน

เมื่อพระอาจารย์มั่นกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดเมืองนอน พักอยู่บ้านคำบงได้ระยะเวลาหนึ่ง พระอาจารย์เสาร์สังเกตเห็นว่า เพื่อนฝูงญาติพี่น้องชาวบ้านที่ทราบข่าวพากันมา กราบเยี่ยมเยียนทักทายโอภาปราศรัยด้วย ยิ่งจะทำให้ศิษย์ท่านฟังชันหนัก แล้วท่านจึง หาอุบายให้ญาติโยมช่วยนำทางไปยังที่สัปปายะบ้านภูหล่น ตามที่มีผู้เล่าประวัติระบอบอยู่ ในช่วงราวปีพ.ศ. ๒๔๔๐ ชาวบ้านคำบงได้ติดตามมาส่งท่านทั้งสองจนถึงเขตหมู่บ้านภูหล่น ท่านได้มาพักสำรวจดูภูเขาหลายลูกในเขตภูหล่น จนในที่สุดได้กำหนดเอาสถานที่บนหลัง ภูหล่น เป็นที่พักเพื่อบำเพ็ญเพียร ท่านเล่าว่า ภูหล่นเป็นภูเขาที่ไม่สูงนัก ขึ้นลงก็พอดิ ไม่ถึงกับลำบาก ที่โคจรบิณฑบาตก็อยู่ไม่ไกล อีกทั้งบริเวณหลังภูหล่นนั้นอากาศดี เหมาะแก่การทำความเพียร อบรมสมาธิภาวนา

เกิดปิติ

ผู้เล่าประวัติเล่าว่า หลวงปู่มั่นท่านชอบอากาศบริเวณหลังเขา ท่านนั่งสมาธิ ได้รับความสงบติดต่อกันทั้งกลางวันและกลางคืน จนได้เกิดนิมิตและอุคคหิมิตหลายสิ่ง หลายอย่าง ทำให้เกิดปิติเต็มด้าเปี่ยมล้นทันจิตใจ อย่างที่ไม่เคยประสบการณ์สุขสงบ อันลึกล้ำเช่นครั้งนี้จากที่ไหนมาก่อน จิตใจค่อยถ่างถอนจากความฟุ้งซ่านผู้เล่าประวัติเล่าว่า ท่านได้เข้าไปเรียนเรื่องนี้ให้กับพระอาจารย์เสาร์ทราบถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติ ที่ได้รับความรู้แปลกๆ ใหม่ๆ เกิดขึ้น ท่านพระอาจารย์เสาร์กล่าวว่า “ดีแล้วท่านมั่น ท่าน มาบำเพ็ญ อบรมสมาธิบนสถานที่แห่งนี้เพียงเวลาไม่นาน ท่านก็ได้กำลังจิตกำลังใจ ที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิ และได้รับผลคือเกิดปิติ ความเย็นอกเย็นใจในสถานที่แห่งนี้ จง ให้ท่านพยายามรักษาความบริสุทธิ์ และกำลังสมาธิที่เกิดขึ้นนั้นอย่าให้เสื่อม เรื่อง ต่างๆ เกี่ยวกับญาติโยมผมจะรับหน้าที่แทน”

ภูหล่นสมัยที่ท่านอยู่

เล่าต่อมว่า ภูหล่นสมัยนั้นมีสัตว์ป่าชุกชุมมาก ตอนรุ่งเช้าเสียงนกร้องแข่งกับเสียงไก่ป่าขันกันแข่งแซ่ พอตกตอนกลางคืน บางคืนเดือนมืดครีမ်ฟ้าครีမ်ฝนได้ยินเสียงสัตว์ป่านานาชนิดและเสียงเสื่อร้องคำราม บางคืนเจียบส่งดังกลัวมากต้องเข้าที่ภาวนาทั้งคืนไม่ได้หลับนอนเลย

หลวงปู่เล่าประวัติเล่าว่า “ตอนกลางคืนหมิ่นมันไล่กัดกันขึ้นมาที่บนหลังภูหล่นกัดกันเอาเป็นเอาตายไม่ยอมไปที่อื่น และคืนหนึ่งเสือมันขึ้นมาหมอบอยู่ข้าง ๆ ต้นกระบกหัวทางเดินจงกรมของท่านอาจารย์ใหญ่ (หมายถึงท่านพระอาจารย์เสาร์) แต่ตอนกลางคืนที่มันมาไม่เห็นมันนะ พอตตอนเช้าแล้วจึงได้เห็นรอยของมันหมอบข่มอยู่ใกล้ ๆ ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้เล่าเรื่องนี้ให้โยมชาวบ้านที่มาในตอนเช้าฟัง และให้ชาวบ้านขึ้นมาช่วยขนหินขนดินก่อเป็นถ้ำมีประตูเข้าออกปิดเปิดได้ (เอาดินโคลนผสมกับเศษหินเล็ก ๆ และฟางข้าวฉาบทา) ทำอยู่หลายวันจึงแล้วเสร็จ” (พระครูกรมหลวงนาคกร เรียนถามว่าหลวงปู่ทั้งสองท่านได้ทำด้วยหรือถ้านี้) ตอบว่า “ก็ท่านนั้นแหละ เป็นผู้บอกแนะวิธีทำ ยกหินเผื่อดิน (ฉาบดินโคลน) ทำช่วยกันทั้งพระทั้งโยมนั้นแหละ ทำเสร็จยังไม่นาน ดินโคลนที่ฉาบทาผนังบางแห่งยังไม่แห้งสนิทด้วยซ้ำ เสือมันขึ้นมาตลอดกลางคืน คืนนั้นครีမ်ฟ้าครีမ်ฝนและลมด้วย มันมาเดินเลาะรอบ ๆ ถ้ำ” (พระครูกรมหลวงนาคกรได้เรียนถามว่ามีผู้อยู่ในถ้ำนั้นไหม) ท่านเล่าว่า “ก็ท่านอาจารย์ใหญ่ท่านอยู่ข้างใน มันเดินวนเวียนไปมาเหมือนจะหาทางเข้า และมันได้เอาเท้าตะปบที่ข้างประตูทางด้านซ้าย” (ซึ่งยังปรากฏให้เห็นเป็นรอยติดอยู่ที่ข้างประตูถ้ำมาจนถึงทุกวันนี้)

“ภูเขาในบริเวณแถว ๆ นี้หลายลูก ท่านหลวงปู่มันท่านเที่ยวขึ้นไปบำเพ็ญสมาธิภาวนาเกือบทุกลูก ท่านเป็นคนกล้ามาก และท่านเล่าว่า ถ้าได้ไปอยู่ที่เปลี่ยว ๆ รู้สึกได้กำลังจิตดีมากในการทำสมาธิ”

ท่านผู้เล่าประวัติเกี่ยวกับสถานที่ภูหล่น ตลอดถึงความสัมพันธ์ของท่านพระอาจารย์เสาร์และหลวงปู่มั่นตอนนี้คือ หลวงปู่โตน ภนตสีโล ท่านอายุได้ ๙๓ ปี ท่านขึ้นมาที่ภูหล่น เป็นครั้งสุดท้าย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ท่านขึ้นมาทำวัตร ณ สถานที่ของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ซึ่งท่านได้เคยมาปฏิบัติธรรมอยู่กับท่าน และหลังจากท่านกลับลงไปจากภูหล่นประมาณ ๕-๖ เดือน ก็เกิดอาพาธ และได้มรณภาพลง ก่อนที่จะออกพรรษาเพียง ๑๐ วัน ที่วัดบูรพา บ้านสะพือ

ออกธุดงค์กรรมฐาน

จาริกไปถึงหลวงพระบาง

หลังจากปฏิบัติทำความเพียรจนจิตมีกำลังกล้าแข็งแล้ว ท่านก็พาศิษย์เอก คือ ท่านพระอาจารย์มั่น และเณรออกเที่ยวเดินธุดงค์กรรมฐานจากอุบลราชธานี เริ่มต้นมุ่งหน้าขึ้นทางทิศเหนืออันเป็นจังหวัดนครพนม พวกกันเดินลัดเลาะไปตามป่า เขา ลำเนาไพร แล้วยังได้ข้ามไปยังฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงดินแดนประเทศลาว จนถึงเมืองหลวงพระบาง เพื่อขอฝึกฝนเล่าเรียนกรรมฐานกับอาจารย์เก่ง ๆ ทั้งหลายที่ได้ยินได้ฟังมา

อันความรู้ที่ได้รับมาก็ไม่ยิ่งไปกว่าที่ท่านได้ปฏิบัติเรียนรู้มาแล้ว !

จึงได้ย้อนลงมาแขวงคำม่วนถึงเมืองท่าแขก (อยู่ฝั่งตรงข้ามจังหวัดนครพนม) ซึ่งมีป่าดงดิบและภูเขาเฟิงผาสลับซับซ้อนมากมายที่สุดเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร จนเข้าพรรษาปีนั้น ท่านได้พาศิษย์พักบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ที่ถ้ำแห่งหนึ่งใกล้กับบ้านถ้ำ ได้รับความสงบสุขทางใจมากพอสมควร ในป่าดงดิบแถบภูเขานั้นท่านได้ผจญกับสัตว์ร้าย เช่น งู ช้าง เสือ หมีที่มีชุกชุม พอ ๆ กับไข้ป่าที่ท่านได้รับเชื้อมาเลเรียนจนแวม เจียนไปเจียนอยู่ อาศัยจิตที่ตั้งมั่นมาอย่างเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว และการเอาใจใส่พยาบาลใช้เป็นอดีจากศิษย์ (พระอาจารย์มั่น) จึงทำให้รอดกลับมาฝั่งไทยได้

พระอาจารย์มั่นเล่าให้**พระราชธรรมเจติยาจารย์** (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร) วัดธรรมมงคล กรุงเทพฯ ว่า... วันหนึ่งมีคณะอุบาสกอุบาสิกาได้นำผ้ามาบังสกุล ท่านอาจารย์เสาร์จะต้องการตัดจีวร เราก็ต้องจัดทำทุกอย่าง กว่าจะเย็บเสร็จเป็นเวลาถึง ๗ วัน พอยังไม่เสร็จดีเลยใช้มันเกิดมาจับเอาเราเข้าให้แล้ว ทำให้เราต้องเกิดความวิตกกังวลขึ้นมา นึกในใจว่าเณรก็ใช้ อาจารย์ก็ใช้ เราก็กลับจะมาใช้เสียอีก ถ้าต่างคนต่างหนักใครเล่าจะดูแลรักษากัน ยิ่งกว่านั้นอาจารย์ของเรานั้นแหละจะยิ่งร้อนใจมาก เราจะต้องไม่ป่วยไข้ตามไปอีกเด็ดขาด มิฉะนั้นจะไม่รอดกลับฝั่งไทยทั้งหมด เราได้คิดมานะขึ้นมาในใจว่าบัดนี้เราไม่มีทางเลือกอื่นอีกแล้ว เพราะยาจะฉุนแก่ไข้ก็ไม่มีเลย มีแต่กำลังอาณภาพแห่งภาวานี้เท่านั้นเป็นที่พึ่ง เรานั่งสมาธิเข้าที่อยู่ โดยการเสียสละกำหนดจิตแล้วทำความสงบ ทำให้เป็นหนึ่งในแน่วแน่มิให้ออกนอกเป็นอารมณ์ได้เลย เพราะขณะนั้นทุกขเวทนา กล้าจริง ๆ พอกำหนดความเป็นหนึ่งจริง ๆ ครูหนึ่ง ปรากฏว่าศีรษะลั่นเปรี้ยะประไปหมด จนเหงื่อไหลออกมาเหมือนรดน้ำ เมื่อออกจากสมาธิ ปรากฏว่าไข้ได้หายไปราวพลีดทั้งนี้เป็นการระงับอาพาธด้วยธรรมโอสธเป็นครั้งแรกของเรา เราได้พยาบาลอาจารย์ของเราได้เต็มที่ การเดินทางในครั้งนี้นั้นได้เป็นเช่นนี้หลายหน บางครั้งมาเลเรียนขึ้นสมองแทบเอาชีวิตไม่รอด

เมื่อลูกศิษย์อาจารย์ปรึกษากันเห็นว่าไม่มีผลในการเดินธุดงค์อันทุรกันดารเช่นนี้แล้ว ต่างก็ชวนกันกลับประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๔๔

บูรณะพระธาตุพนม

พระธาตุพนมสมัยก่อนนั้นชำรุดทรุดโทรม

มัชฌิมกาลสมัยของท่านพระอาจารย์เสาร์และท่านพระอาจารย์มั่น ท่านทั้งสองยังคงออกปฏิบัติธรรมไปมาหาสู่กันใกล้ชิดกันเสมอไม่ได้ขาด บางครั้งก็เที่ยวเดินธุดงค์ไปด้วยกัน บางครั้งก็แยกกันไปแล้วแต่ความเหมาะสม

สมัยหนึ่งท่านรวมกันอยู่ มีพระอาจารย์เสาร์ ท่านพระอาจารย์มั่นและท่านพระอาจารย์หนู (ภายหลังได้เป็นพระปัญญาพิศาลเถระ) ออกเที่ยวธุดงค์ร่วมกันไปตามฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง พอจวนเข้าพรรษาในปีนั้น ท่านได้เดินลัดเลาะมาจนถึงปากเซบั้งไฟ จึงพากันนั่งเรือข้ามฝั่งขวา คือ ฝั่งประเทศไทย ขึ้นฝั่งที่ท่าน้ำหน้าวัดพระธาตุพนมและหยุดพักที่วัดพระธาตุพนม

พระธาตุพนมสมัยก่อนนั้นรกรกทึบชำรุดทรุดโทรมเต็มไปด้วยเครือไม้เถาวัลย์ขึ้นปกคลุมเป็นอันมาก โดยเฉพาะบริเวณฐานส่วนล่างถูกปกคลุมจนมองไม่เห็นองค์พระธาตุเลย แต่ก็ไม่มีคนกล้าไปแตะต้อง เพราะหวาดเกรงในอาถรรพ์ทำให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา

ปรากฏเหตุอัศจรรย์

หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร ได้รับฟังเรื่องที่ พระอาจารย์มั่น เล่าเมื่อครั้งเดินธุดงค์มาพักที่วัดอ้อมแก้ว (วัดเกาะแก้วอัมพวัน ต.ธาตุพนม) เพื่อจะเดินทางไปจัดงานศพ พระอาจารย์เสาร์ ที่เมืองอุบลฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ว่าจวบจนพระอาจารย์ทั้ง ๓ เข้าพักพักกลางคืนไม่นานได้มีเหตุอัศจรรย์ปรากฏขึ้น คือ มีแสงสีเขียวทรงกลมดังลูกมะพร้าว เปล่งรัศมีผุดออกจากองค์พระเจดีย์ แล้วค่อยห่างออกไปจนลับสายตา พอตกดึกจวนสว่าง แสงนั้นก็ลอยพุ่งกลับมา แล้วหายวับเข้าสู่องค์พระเจดีย์เหมือนเดิม ปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาดนั้นปรากฏให้เห็นเป็นประจักษ์เช่นนี้ทุกวัน ท่านพระอาจารย์เสาร์จึงพูดว่า “ที่พระเจดีย์นี้ต้องมีพระบรมสารีริกธาตุอย่างแน่นอน”

เรื่องแสงประหลาดลอยออกจากพระธาตุฯ

มีผู้รู้เห็นกันมากมาย

เรื่องนี้มี การเล่าขานสู่กันฟังในหมู่ลูกหลานชาวเมืองพนม (ชาวธาตุพนม) ว่า “ตกเมื่อสรววันดี ยามค่ำคืน กะลิมี่แสงคือลูกไฟลอยออกจากพระธาตุฯให้ที่บ้านไทเมืองพนมได้เห็นกันทั่ว”

ข้าพเจ้าได้สอบถามจากคุณเฉลิม ตั้งไพบูลย์ เจ้าของร้านเจียบเซ่ง จำหน่ายยา รักษาโรค ผู้ตั้งรกรากอยู่ที่ถนนกุศลรัชฎากร อันเป็นถนนจากท่าน้ำตรงไปยังวัดพระธาตุพนม ท่านเล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อนนั้น (เมื่อ ๘๐ ปีย้อนหลัง) ท่านยังได้เห็นแสงจากองค์พระธาตุฯ อยู่บ่อย ๆ คือตอนกลางคืนราว ๓ - ๔ ทุ่ม จะมีแสงสว่างคล้ายหลอดไฟ ๖๐ แสงเทียน เป็นทรงกลมเท่าผลส้ม ลอยออกจากองค์พระธาตุฯ ในระดับสูงเท่ายอดมะพร้าว (๔๐ - ๕๐ เมตร) ลอยขนานกับพื้นในระดับความเร็วกว่าคนวิ่ง (๕๐ กม./ชม.) พุ่งไปทางทิศตะวันออก ผ่านหลังคาบ้านของท่าน... แล้วลอยข้ามโขง (แม่น้ำโขง) ไปจนลับสายตา... พอตกดึกจวนสว่างก็จะลอยกลับมาในแนวเดิม แล้วลบลายเข้าสู่องค์พระธาตุฯ เหมือนเดิม ผู้คนแถวนี้ ได้เคยเห็นกันอยู่บ่อย ๆ ปัจจุบันนี้ไม่มีปรากฏให้เห็นอีก”

การบูรณะพระบรมธาตุ

ท่านพระอาจารย์เสาร์จึงได้ชักนำชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายให้ช่วยกันถากถาง ทำความสะอาดรอบ ๆ บริเวณลานพระธาตุพนม ได้พาญาติโยมทำอยู่เช่นนี้ถึง ๓ เดือนเศษ ๆ จนโล่งเตียนเป็นที่เรียบร้อย จากนั้นท่านหลวงปู่ก็พาญาติโยมในละแวกนั้นทำมาฆบูชา ตามคำบอกเล่าที่ท่านพระอาจารย์เสาร์เล่าให้ท่านพระอาจารย์บัวพา ปณฺญาภาโส ศิษย์อุปัฏฐากของท่านฟังว่า เริ่มแรกชาวบ้านชาวเมืองได้อาราธนาให้ท่านพระอาจารย์เสาร์ และคณะเป็นผู้บูรณะพระธาตุฯ แต่ท่านพระอาจารย์เสาร์ท่านบอกว่า “เราไม่ใช่เจ้าของผู้เคยสร้างแต่ปางก่อน เดี่ยวเจ้าของผู้ซ่อมแซมจะมาทำเอง” ซึ่งท่านผู้นั้นก็คือ ท่านพระครูดีโลด (พระครูวิโรจน์รัตโนบล) นั่นเอง

อุรังคนิทาน

ตามหนังสืออุรังคนิทาน **อุรังคนิทาน** ตำนาน
พระธาตุพนมที่ท่านเจ้าคุณพระธรรมราชานุวัตร (แก้ว
กนโตะภาโส) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ท่านพ่อ” ได้กล่าวไว้
มีใจความตอนหนึ่งว่า

บูรณะครั้งที่ ๖

ครั้งถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ มีพระเถระนักปฏิบัติชาว
เมืองอุบลฯ ๓ รูป เดินธุดงค์มาจำพรรษาอยู่วัดสระพัง
“ตะพัง” ซึ่งเป็นสระโบราณใหญ่อยู่บริเวณนอกกำแพงวัดทางด้านเหนือของธาตุพนม คือ
พระอุปัชฌาย์ทา ๑ พระอาจารย์เสาร์ ๑ พระอาจารย์มั่น ๑ ท่านและคณะได้มานมัสการ
พระบรมธาตุ และพิจารณาแล้วมีความเลื่อมใส เห็นว่าพระธาตุพนมเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ
อันแท้จริง แต่เป็นที่น่าสลดใจ เมื่อเห็นองค์พระธาตุเศร้าหมองรกร้าง ตามบริเวณทั่ว ๆ ไป
ทั้งพระวิหารหลวงซึ่งพระเจ้าโพธิ์ตาล (พ.ศ. ๒๐๗๓ - ๒๑๐๓) แห่งนครหลวงพระบางได้
สร้างไว้ (ตามประวัติพระธาตุพนมการบูรณะครั้งที่ ๒) ก็พังทลายกลายเป็นกองอิฐปูนอยู่
ภายในกำแพงพระธาตุ ถ้าได้ผู้สามารถมาเป็นหัวหน้าบูรณะ จะเป็นมหากุศลสาธารณะแก่
พระพุทธศาสนาและบ้านเมืองมิใช่น้อย จึงแต่งตั้งให้หัวหน้าเฒ่าแก่ชาวบ้านธาตุพนม เดินทาง
ลงไปเมืองอุบลฯ ให้อาราธนาเอา **ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล (รอด นันตระ)** วัดทุ่งศรีเมือง
จ.อุบลฯ แต่เมื่อท่านดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูอุตรพิทักษ์คณาเดช ขอให้ท่านขึ้นมาเป็น
หัวหน้าซ่อมแซมพระบรมธาตุ ท่านก็ยินดีรับขึ้นมาตามความประสงค์ (ท่านมีคุณธรรมพิเศษ
โอบอ้อมอารีจนได้มีนิทานว่า “**พระครูดีโลด**” คืออะไรก็ดีหมด) ท่านเป็นพระเถระ
ผู้เชี่ยวชาญทางการฝีมือ ศิลปกรรม การก่อสร้างแกะสลักทั้งไม้ อิฐ ปูน เป็นนักปกครองชั้นดี
ทั้งเป็นนักปฏิบัติมีจิตตานุภาพ และจิตวิยาสูง เป็นที่นิยมของประชาชนทั้งคฤหัสถ์และ
บรรพชิต มีศิษย์มากอยู่ ผู้ใดได้พบปะสนทนาด้วยแล้ว ต่างมีความเคารพรัก

พระครูวิโรจน์รัตโนบล

บูรณะพระธาตุพนม

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระธาตุพนมฯ

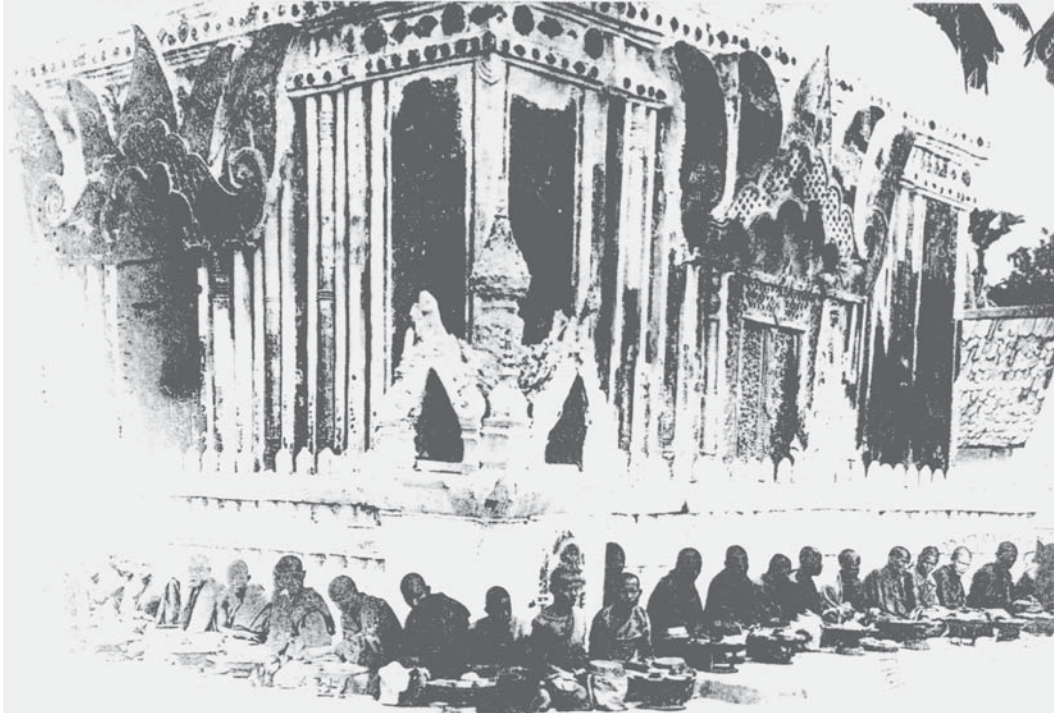
พระธาตุพนม เมื่อร้อยปีก่อน (พ.ศ. ๒๔๓๔)
ถ่ายภาพโดยชาวฝรั่งเศส ภาพก่อนที่ท่านพระครู
วิโรจน์รัตโนบล จะมาทำการบูรณะประมาณ ๑๐ ปี

ภาพพระธาตุพนม
หลังจากที่ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล
ได้บูรณะแล้ว

ภาพพระธาตุพนม
ภาพวาดลายเส้นองค์พระธาตุพนม ซึ่งมองซิเออร์เดรอง วาดจากภาพถ่าย
ของนักสำรวจชาวฝรั่งเศส มองซิเออร์จีเซลล์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙
(มองจากมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือ)

ภาพพระธาตุพนม

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงสร้างวัดพระธาตุพนมขึ้นที่เมืองภาคอีสาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕
(ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร)

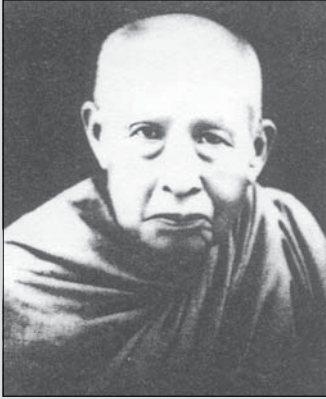

(ที่มา : หอสมุดคำร่างราชานุภาพ)

ตามรอยชุดควัตร ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร)

ผู้บูรณะพระธาตุพนม

ชาติภูมิ

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร) นามเดิม บุญรอด เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือนยี่ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๙๘ ที่บ้านหมี่ที่ ๑ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ บุตดี มารดาชื่อ กา สมจิต

อุปสมบท

อุปสมบทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ ที่วัดป่าน้อย (วัดมณีวนารม) เจ้าอธิการจันลาเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์คำเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์ดีเป็นพระอนุสาวนาจารย์

วิทยฐานะ

ท่านได้รับการศึกษาเบื้องต้น คือ การเรียนอักษรขอม อักษรธรรม อักษรไทยน้อย หนังสือไทย การคิดเลข จากท่านราชบรรเทา เมื่ออุปสมบทแล้ว ท่านได้เล่าเรียนท่องบ่น สวดมนต์น้อย สวดมนต์กลางได้แก่ เจ็ดตำนาน สิบสองตำนานในปัจจุบัน สวดมนต์ปลาย ได้แก่ ปาฏิโมกข์ สัททสังคหสูตร เรื่องมูลกัจจายน์ และเรียนวิชาช่างศิลป์ (ช่างปั้น เซียน แกะสลัก) จากอาจารย์ชื่อ ราชบรรเทาอีกด้วย

เกียรติประวัติ

หลังจากท่านอุปสมบทระยะหนึ่งก็ย้ายไปอยู่

ที่วัดทุ่งศรีเมือง ต่อมาเมื่อเจ้าอาวาสมรณภาพ ท่านจึงได้เป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมืองสืบมา เกียรติประวัติของท่านพอสรุปได้ดังนี้

๑. การปกครอง

พระครูวิโรจน์รัตโนบลปกครองสงฆ์โดยใช้พระคุณเป็นหลัก พ.ศ. ๒๔๓๔ ท่านได้เป็นเจ้าคณะแขวง อำเภออุดรธานี (อำเภอม่วงสามสิบ) เป็นเจ้าคณะอำเภอ และเป็นเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ในปีถัดมาก็ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระวิโรจน์รัตโนบล จนถึงอายุ ๗๕ ปีได้ยกเป็นกิตติมศักดิ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ รวมเวลาเป็นเจ้าคณะบริหารคณะสงฆ์รวม ๓๗ ปี

๒. การสาธารณูปการ เนื่องจากท่านเป็นช่างศิลป์ ท่านได้รับอาราธนาให้ดำเนินการปฏิสังขรณ์และสร้างถาวรวัตถุที่สำคัญดังนี้

(๑) ปฏิสังขรณ์พระธาตุพนม (เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔)

(๒) ปฏิสังขรณ์วิหารพระเหลาเทพนิมิต

(๓) เป็นกรรมการสร้างอุโบสถวัดสุปัฏนารามวรวิหาร (หลังปัจจุบัน)

(๔) เป็นประธานหล่อพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี (พระประธานวัดสุปัฏนารามวรวิหารพระประธานวัดบ้านท่าบ่อ พระประธาน วัดบ้านหนองไหล)

๓. เกียรติคุณทางอาคม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในอินโดจีน จนถึงกับใช้กำลังปะทะกัน กองทหารหน่วยบุกยึดนครจำปาศักดิ์ได้มาตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ที่อุบลราชธานี พระกล่ากลางสมร ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา ได้นิมนต์ท่านพระครูวิโรจน์ฯ เป็นผู้ประสาทพรแก้ทหารและขุนบุรีสการบดี ผู้แทนสมัยนั้นได้นำเอารูปถ่ายของพระครูวิโรจน์ฯ มาทำเป็นเหรียญมอบให้ ปรากฏว่าทหารหาญรุ่นนั้นปลอดภัยเป็นส่วนใหญ่ เหรียญรุ่นนั้นจึงเป็นที่ต้องการอย่างแพร่หลาย

มรณภาพ พระครูวิโรจน์รัตโนบล มรณภาพ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ อายุได้ ๘๗ ปี

เมื่อท่านพระครูฯ รับนิมนต์ เดินทางมาถึงแล้ว ได้ประชุมหาหรือทั้งชาววัดและชาวบ้าน ชั้นแรกชาวบ้านจะยอมให้ทำแต่เพียงหาปูนลานพระธาตุ ให้มีที่กราบไหว้เท่านั้น มียอมให้ซ่อมองค์พระธาตุ เพราะเกรงกลัวภพภัยทั้งหลายซึ่งเคยเป็นมาแล้วแต่หนหลัง ท่านพระครูไม่ยอมบอกว่าถ้ามีได้บูรณะองค์พระธาตุแต่ยอดถึงดิน แต่ดินถึงยอดแล้วจะมีทำ ชาวบ้านไม่ตกลง เลิกประชุมกัน ครั้นต่อมาในวันนั้นมีอารักษ์เข้าสิงคน (เข้าทรง) ชูเชิญผู้ขัดขวางจะทำให้ถึงวิบัติ ชาวบ้านเกิดความกลัวจึงกลับมาวิงวอนให้ท่านพระครูทำตามใจชอบ ท่านพระครูวิโรจน์ฯ ได้เริ่มบูรณะแต่เดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ จนถึงเดือน ๓ เพ็ญ ได้ฉลองมีประชาชนหลังไหลมาจากจตุรทิศ ช่วยเหลือจนมีดฟ้ามั่วดินเป็นประวัติการณ์นับแต่หลังจากบ้านเมืองเป็นจลาจลมา (เพราะเกิดศึกสงครามระหว่างไทยกับญวน ทำให้ผู้คนแตกตื่น อพยพหลบซ่อนหนีหายไปจำนวนมาก ช่วงนั้นกำลังเกิดกรณี**ฝิบูนู**** หรือ**ขบลผู้มีบุญ**ทางเมืองอุบลฯ ด้วย) พร้อมกับพากันบริจาคทรัพย์บูรณะพระธาตุเป็นจำนวนมาก

การบูรณะได้ชำระต้นโพธิ์เล็กที่เกาะจับอยู่ออก ขุดโคลนน้ำและกะเทาะสະหายที่ชำรุดออก โบกปูน ทาสีใหม่ ประดับกระจกสีในที่บางแห่ง และลงรักปิดทองยอดตามที่อันสมควร สิ้นทองเปลว ๓ แสนแผ่น หมดเงินหนัก ๓๐๐ บาท ทองคำ ๕๐ บาทเศษ แก้วเม็ด ๒๐๐ แก้วประดับ ๑๒ หีบ หล่อระฆังโบราณด้วยทองแดง ๑ ลูก หนัก ๒ แสน (๒๔๐ กก.) ไว้ตีเป็นพุทบูชา

****กรณีขบลฝิบูนูหรือผู้มีบุญ**

เนื่องจากมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกันควรที่จะนำมาลงพิมพ์เพื่อเป็นประโยชน์ แก่คนรุ่นหลังที่อาจจะยังไม่ทราบ นั่นคือเกิดเหตุการณ์เรื่องกบฏฝิบูนูหรือกบฏผู้มีบุญขึ้น ที่มณฑลอุบล เมื่อสมัย ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๓) ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

มีข้อความเป็นคำพยากรณ์ ซึ่งน่าจะได้อาจมาจากหนังสือผูกที่จารลงใบลาน เป็นถ้อยคำปริศนาความว่า...

"...ถึงกลางเดือนหกปีฉลู จะเกิดเภทภัยใหญ่หลวง หินแฉ่ (หินลูกรัง) จะกลายเป็นเงินทอง พักเขี้ยวพักทองจะกลายเป็นช้างม้า ควายทุยเผือกและหมูจะกลายเป็นยักษ์กินคน ท้าวธรรมิกราช (ผู้มีบุญ) จะมาเป็นใหญ่ในโลกนี้ ใครอยากพ้นเหตุร้ายก็ให้คัดลอกบทความลายแทงให้รู้กันต่อไป ถ้าใครเป็นคนบริสุทธิ์ ไม่ได้กระทำชั่วบาปกรรมใดๆ แล้ว ให้เอาหินแฉ่มาเก็บรวบรวมไว้ รอท้าวธรรมิกราชมาชุบเป็นเงินเป็นทองขึ้น ถ้าใครได้กระทำชั่วต่างๆ แต่เพื่อแสดงตนให้เป็นคนบริสุทธิ์ ก็ต้องมีการล้างบาปโดยจัดพิธีนิมนต์พระสงฆ์มารดน้ำมนต์ให้ ถ้ากลัวตายก็ให้ฆ่าควายทุยเผือกเสียก่อนกลางเดือนหก อย่าหันให้มันกลายเป็นยักษ์ต่างๆ นานา ผู้ที่เป็นสาวโสเภณีให้รีบมีผัว มิฉะนั้นยักษ์จะกินหมด..."

ข้อความดังกล่าวนี้ ได้แพร่หลายไปในหมู่ชนชาวอีสาน แถบมณฑลอุบล สร้างความสะเทือนขวัญ บั่นป่วน หวาดผวาให้กับชาวบ้านเป็นอันมาก

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ สืบเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น สาเหตุความขัดแย้งกันระหว่างผู้ปกครองส่วนกลางจากกรุงเทพฯ กับผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น "เจ้าเมืองเก่า" และความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้ปกครองกับราษฎรอีสาน อันเนื่องมาจากสภาพความแร้นแค้น ขัดสนทางเศรษฐกิจ ความกดดันทางจิตใจ ประกอบกับความเชื่อถือในเรื่องภูติผีปีศาจ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ที่ยังครอบงำชีวิตจิตใจและวิถีชีวิตของชาวบ้านตามชนบทอยู่เป็นส่วนใหญ่ ราษฎรบางส่วนจึงเกิดความไม่พอใจข้าราชการ เกี่ยวกับการเข้ามาขูดรีดเงินส่วยโดยไม่เป็นธรรม อีกทั้งเหตุการณ์ภาวะแห่งการแผ่ขยายอำนาจเข้ามาในภาคพื้นดินแดนสองฝั่งลุ่มน้ำโขงของมหาอำนาจประเทศฝรั่งเศสในขณะนี้ (พ.ศ.๒๔๓๖ – พ.ศ.๒๔๔๕) ที่กองทัพแห่งสยามประเทศจำต้องยอมเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมดถอยออกมาอยู่ฝั่งขวา ทำให้มีชาวถือว่า

"ผู้มีบุญ จะมาแต่ตะวันออก..."

เจ้าเก่าหมดอำนาจ ศาสนาก็สิ้นแล้ว...

บัดนี้ฝรั่งเข้าไปเต็มกรุงเทพฯ แล้ว กรุงจะเสียแก่ฝรั่งแล้ว..."

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ซึ่งในสมัยนั้นทรงเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลลาวกาว (พ.ศ. ๒๔๓๖) ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ (พ.ศ. ๒๔๔๒) แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอีสาน (พ.ศ. ๒๔๔๓) พระองค์ได้ทรงบันทึกเอาไว้ในหนังสือทูลสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ว่า

“ตามซึ่งได้สวนขึ้นไป ได้ความเป็นพยายามมาตั้งแต่ปี ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) มาแล้ว... เดิมมาเป็นหมอลำ เทียวลำคำผญา (สุภาษิตคำกลอนของอีสาน) บ่งความไปในส่วนผู้มีบุญจะมาแต่ตะวันออก

“ข่าวลือจึงมาจากตะวันออกเพราะเดินเป็นสายไปทางเดชอุดม ชุขันธ์ ทางหนึ่ง, ไปทางศรีสะเกษ สุรินทร์ ทางหนึ่ง, มาทางเขมรราช อำนาจเจริญ เกษมสีมา ผาสีตองกันทวีไชย หนองเลา วาปีปทุม มาหนองคำ พยัคฆ์ไปทางกาฬสินธุ์และสกลภูมิ”

หมอลำได้กระจายไปตามท้องถิ่นต่างๆ ทั่วหัวเมืองอุบลฯ และใกล้เคียง เนื้อหาของกลอนลำนั้นเป็นการสรรเสริญผู้มีบุญว่าจะมาจากทิศตะวันออก และโจมตีการเข้ามาปกครองของกรุงเทพฯ เป็นต้นว่า...

"ลือแฉะแซงแซ่ล้าโขง หนองข้าเป็นเขตล้าล้ามา ผุ่งไทยใจฮ้ายตายล้นบ่หลง"

หมายความว่า มีชาวเลลือไปทั่วล้าล้าโขง จนไปถึงหนองข้า เมื่อผู้มีบุญมาเกิดแล้ว ชาวกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นพวกใจโหดร้าย ก็จะตายล้นไม่มีเหลือ ด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์ของผู้มีบุญ ปรากฏว่าชาวบ้านนิยมฟังกันมาก และเริ่มคล้อยตามคำพยากรณ์ และโฆษณาชวนเชื่อกันเพิ่มมากขึ้นทุกท้องถิ่น อันเป็นช่องทางให้มีผู้แอบอ้างกระทำการเป็นผู้วิเศษสวมรอยชาวคอมลวยขึ้นมา โดยการตั้งสำนักขึ้นชวนเชื่อชาวบ้านให้เข้ามาอยู่ในอารักขา โดยมีเจ้าสำนักกระทำการเป็นผู้มีบุญ ผู้วิเศษที่สามารถปัดเป่าความชั่วร้ายให้หายไปได้ ซึ่งบรรดาชาวบ้านที่ตกอยู่ในความหวาดกลัวอยู่แล้ว ต่างก็อยากจะได้แสงหาที่พึ่งอยู่พอดี ซึ่งทันทีที่มีผู้วิเศษอวดอ้างฤทธิ์เดชปรากฏขึ้นต่างก็พากันแห่ไปหา เพื่อที่จะให้ช่วยเหลือคุ้มครองภัยต่างๆ

ซึ่งเหตุการณ์ในช่วงนี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเล่าเอาไว้ในหนังสือพระนิพนธ์เรื่อง "นิทานโบราณคดี" ที่พระองค์ทรงรับสั่งเอาไว้ว่า เรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องเกร็ดนอกพงศาวดาร... เขียนรักษาไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ลูกหลานและผู้สนใจต่อไปว่า...

"ชาวที่มีผู้วิเศษรับจะช่วยป้องกันภัยรู้ไปถึงไหน ก็มีราษฎรที่นั่นพากันไปหา โดยประสงค์เพียงจะขอให้เสกเป่ารดน้ำมนต์ให้ก็มี ที่นี้กว่าเป็นท้าวธรรมิกราชผู้มีบุญมาบำรุงโลก เลยสมัครเข้าเป็นพรรคพวกติดตามผู้วิเศษนั้นก็มี ผู้วิเศษไปทางไหนหรือพักอยู่ที่ไหน พวกชาวบ้านก็รับรองเลี้ยงดู เลยเป็นเหตุให้มีคนเข้าเป็นสมัครพรรคพวกมากขึ้นโดยลำดับ เมื่อผู้วิเศษนั้นเห็นว่ามีคนนับถือกลัวเกรงมาก ก็เลยแสดงตนโดยเปิดเผยว่าเป็นท้าวธรรมิกราช ผู้บุญที่จะมาดับยุคเข็ญตามคำพยากรณ์"

ในตอนแรกนั้น ฝ่ายรัฐบาลไม่ประสงค์จะเข้าไปยุ่งด้วย เพราะไม่แน่ใจว่าเรื่องผู้มีบุญเป็น"ความผิดแท้" และเกรงว่า "ถ้าห้ามไป กำลังตื่นคนนั้น ดำราบว่า... ไม่ได้ จะกลายเป็นยุบารุงไป" ทำให้ผู้มีบุญหรือผู้บุญมีโอกาสเกลี้ยกล่อมและซ่องสุมผู้คนได้มากขึ้น จนต่อมาได้พากันตั้งตนขึ้นเป็นใหญ่ ไม่ขึ้นกับทางการบ้านเมืองอีกต่อไป มีการปกครองกันเองในกลุ่ม มีกองกำลังคุ้มกันตนเองที่ใหญ่ๆ มีอยู่ ๓ กอง

๑. **กองอ้ายเล็ก** (หรืออ้ายเหล็ก) นับว่าเป็นผีบุญองค์แรกที่ตั้งตัวเป็นพระยา-
ธรรมิกราช ประกาศว่าเป็นผู้ที่ระดับยุคเชืงเป็นผู้มีบุญที่ตั้งสำนักขึ้นที่บ้านหนองชำ
อ.พยัคฆภูมิพิสัย เมืองสุวรรณภูมิ

๒. **กองอ้ายบุญจัน** เป็นน้องชายพระยาขุนชั้นธักดีศรีนครลำดวน เมื่อพี่ชาย
ถึงแก่กรรมได้เกิดความขัดแย้งกับทางการ จึงร่วมมือกับท้าวทันบุตรพระยาขุนชั้นฯ พร้อม
ด้วยหลวงรัตนอดิตกรมการเมืองพากันไปตั้งตัวเป็นผู้มีบุญอยู่ที่สันเขาบรรทัดเขตเมืองขุนชั้น

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติพระอาจารย์เสาร์ก็ด้วยมีชื่อตรงกันกับหลวงปู่มั่น
ผู้นั้นคือ **อ้ายมั่น!** ผีบุญที่มีชื่อเสียงโด่งดังและมีอิทธิพลมากที่สุด นั่นเอง

๓. **กองอ้ายมั่น** ตั้งเป็นองค์ปราสาททอง (องค์หาสาตรทอง) อยู่ที่บ้านกระจัน
แขวงเมืองเขมราฐ เคยร่วมมือกับองค์แก้วทางฝั่งซ้าย มีราชฎา नियมทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวา
แม่น้ำโขง ต่อมาได้เข้าสมทบกับกองกำลังของท้าวสน นายอำเภอโขงเจียม และกองอ้าย
เล็ก ที่ยกมาจากหนองชำ นำกำลังประมาณ ๒,๕๐๐ คนเศษ ยกเข้าปล้นและเผาเมืองเขมราฐ
อีกทั้งได้สังหารท้าวโพธิราชกรมการเมือง ก่อนที่จะจับตัวท้าวธรรมกิตติการกรมการเมือง
และพระเขมรัฐเดชนารักษ์ ผู้รักษาเมืองไปเป็นตัวประกัน แล้วถอดนักโทษออกทั้งหมด
ทำให้ได้สมัครพรรคพวกเพิ่มขึ้นอีกไม่น้อย

หลังการกระทำอันอุกอาจครั้งนั้น พวกผีบุญทั้งหลายก็กลายเป็นขบถขึ้นแต่
นี่ไป! และได้เพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยส่งกำลังไปบุกล้อมจับท้าวกรมช้าง กรมการเมือง
อุบลที่ออกมารักษาการนายอำเภอพนานิคมฆ่าทิ้งเสีย เป็นการข่มขวัญศัตรู ทำให้ผู้คน
ตื่นกลัวยินยอมเข้าเป็นพรรคพวกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พวกราชฎาพากันแห่เข้าไปขอให้พวกผีบุญ
ช่วยป้องกันภัย องค์ผีบุญก็เป่าคาถา รดน้ำมนต์ให้ตามประสงค์พร้อมโอภาปราศรัยด้วย
เป็นอย่างดี ราชฎาทั้งหลายต่างพากันเข้านับถือองค์มั่นผู้วิเศษ

ในการนี้กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้รายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ทางกรุงเทพฯ
ทราบและขอกำลังทหารพร้อมอาวุธปืนไปโดยด่วน จำนวน ๔๐๐ - ๕๐๐ คน และพร้อม

กันนั้นพระองค์ท่านทรงจัดหาอาหารไปคอยสกัดพวกผีบุญอยู่ที่วารินชำราบ บ้านดุงสูง เมืองเกษมสีมา บ้านลืออำนาจ และได้ส่งกองกำลังออกไปจับพวกผีบุญอีกหลายกอง

ในตอนแรก กองกำลังที่ไปทางเมืองชูนันท์ โดยการนำของร้อยโทหวั่น ได้ทำการปราบปรามผีบุญของ**อ้ายบุญจัน**ลงได้อย่างราบคาบ โดยอ้ายบุญจันตายในที่รบ ที่เหลือก็แตกสลายหนีไปไม่มีให้พบเห็นอีกเลยตลอดท้องที่เมืองชูนันท์ เมืองศรีสะเกษ

แต่ศึกใหญ่หลวงนั้นอยู่ทางตะวันออก และทางเหนือ ล้วนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพวกผีบุญทั้งหลายอันเป็นสมัครพรรคพวกของ**องค์มันผู้โด่งดังสุดขีด**

ศึกยกแรกนั้นทางการประสบความพ่ายแพ้อย่างหมดรูป คือ หน่วยของร้อยเอกหม่อมราชวงศ์รัยคุมกำลังพลตระเวน ๑๒ นาย กับคนนำทางและชาวบ้านที่เกณฑ์มาอีกเป็นจำนวน ๑๐๐ คน ได้เกิดปะทะกับกองระวังหน้าของพวกผีบุญจำนวนร้อยคนเศษ ใกล้บ้านขุหลุ พวกผีบุญร้องชู้ว่า "ผู้ใดไม่สู้ให้วางอาวุธ หมอบลงเสีย" พวกชาวบ้านที่โดนเกณฑ์มาก็พากันหมอบลงกราบพวกผีบุญเสียหมดสิ้น เหลือแต่หม่อมราชวงศ์รัยกับพลตระเวน ๑๒ นาย ที่ได้ต่อกรกับพวกผีบุญพร้อมกับล่าถอยกลับไป เพื่อกราบทูลสถานการณ์ให้เสด็จในกรมทรงทราบ

จากชัยชนะในครั้งนี้ทำให้บรรดาสาวกของเหล่าผีบุญทั้งหลายได้ใจ มีความฮึกเหิมถึงขนาดประกาศว่าจะยกพวกเข้ามาตีเมืองอุบลราชธานี แล้วผนวกรวมกับดินแดน ๒ ผัง ลุ่มน้ำโขงจัดตั้งอาณาจักรใหม่ที่ไมขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ และฝรั่งเศส สร้างความขุ่นเคืองพระทัยให้กับเสด็จในกรมยิ่งนัก พระองค์จึงทรงให้พันตรีหลวงสรกิจพิศาลผู้บังคับการทหารอุบลราชธานีจัดหาทหารออกไปสืบดูเหตุการณ์ที่แท้จริงอีกครั้ง

หลวงสรกิจฯ จึงได้จัดส่งร้อยตรีหลีกับทหารจำนวน ๑๕ คน ออกไปสืบดูร่องรอยของเหล่ากบฏทางอำเภอพนา - อำเภอตระการ ปรากฏว่าพวกทหารได้ไปเสียท่าโดนพวกผีบุญผีบ้าล้อมจับฆ่าตายถึง ๑๑ คน เหลือพลตระเวนหนีรอดกลับมาได้ ๔ คนเท่านั้น

รอให้เพลิงพล้ำมากไปกว่านี้อีกไม่ได้แล้ว! การปราบปรามขั้นเด็ดขาดจึงเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๔๕ โดยรับสั่งให้ร้อยเอกหลวงชิตสรการ (จิตร มัธยม-

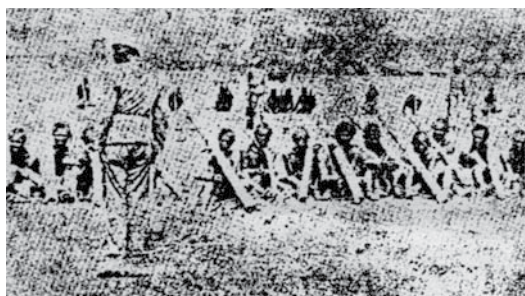
จันทร์) นายทหารปืนใหญ่กับร้อยตรีอิน คุมทหาร ๒๔ คน พลเมือง ๒๐๐ คน อาวุธปืน ๑๐๐ กระบอก ปืนใหญ่อีก ๒ กระบอก ออกไปปราบขบถ พร้อมกับทูลกรมพระยาดำรง-ราชานุภาพ เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ.๒๔๔๕ (รศ.๑๒๑)

"ทหารอุบลราชธานีคิดใช้หลายทางหมดตัว เรียกตำรวจภูธรขึ้นหมดกำลังก็ยังไม่พอจะใช้ ถ้าเกณฑ์มาเชื่อใจชาวบ้านไม่ได้ว่าจะไม่วิ่งเข้าหาองค์ผีบุญ ขอทหารหรือตำรวจปืนดี ๆ รีบไปช่วยเร็ว ๆ อีกสัก ๔๐๐"

แล้วทหารจากมณฑลนครราชสีมาจึงถูกส่งไปปราบขบถ โดยแบ่งออกเป็น ๔ กองพัน กองพันละ ๒ กองร้อย ยกไปมณฑลอีสาน ๒ กองพัน และเตรียมพร้อมอยู่ที่เมืองนครราชสีมาอีก ๒ กองพัน ทหารทุกคนได้รับจ่ายปืนคนละ ๑ กระบอก กระสุนคนละ ๑๐๐ นัด และเสบียงติดตัวอยู่ไปได้ ๕ วัน...เป็นกองทหารที่ทันสมัยที่สุดในขณะนั้น

กล่าวถึงทางด้านร้อยเอกหลวงชิตสรการ ได้ยกกำลังล่วงหน้าเข้าไปบ้านสะพือในวันที่ ๔ เมษายน ตอนกลางคืน ท่านได้จัดให้กองกำลังส่วนหนึ่งตั้งพักที่ตรงบ้านสา ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งให้ตั้งค่ายอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสมห่างจากค่ายพวกผีบุญประมาณ ๕๐ เส้น (๒ กิโลเมตร)

รุ่งขึ้นในวันนั้นก็เกิดปะทะกับพวกขบถผีบุญ ยิ่งถล่มสู้รบใส่พวกผีบุญ เกือบ ๔ ชั่วโมง จึงกำชัยชนะได้โดยเด็ดขาด พวกขบถผีบุญถูกถล่มเสียชีวิตไป ๒๐๐ คนเศษ บาดเจ็บอีกไม่น้อยกว่า ๕๐๐ คน แลมถูกจับเป็นได้ ๑๒๐ คน ส่วนอ้ายมันผู้หัวหน้าผีบุญได้หลบหนีไปได้พร้อมกับสมุนราว ๑๐ คน

พวกผีบุญที่ถูกทหารควบคุมไว้ที่ทุ่งศรีเมือง ร.ศ. ๑๒๐

จากนั้นก็มีการกวาดล้างจัดกุมพวกผีบุญไปทั่วมณฑลอีสานอย่างเด็ดขาด

ด้วยความที่หัวหน้าผู้ก่อการ คือ **องค์มัน** พร้อมสมุนสนิทได้หลบหนีไปได้ จึงถูกตามล่าอย่างหนัก บังเอิญที่มีชื่อไปซ้ำกับ **พระอาจารย์มัน** แถมยังเป็นคนแถบถิ่น, แขวง, เขต เมืองเดียวกันอีก ทั้งยังเคยมีความสามารถเฉพาะตัวเป็น **หมอลำกลอน** คล้ายกันอีกด้วย แม้แต่การนุ่งห่มก็ยังพ้องจองกันอีกด้วย คือ ผีบุญขององค์มัน (และผีบุญระดับหัวหน้า) จะแต่งกายต่างไปจากคนอื่น ๆ คือ

“นุ่งห่มผ้าขาวจีบ ห่มครองอย่างพระหรือสามเณร” และผีบุญที่เป็นพระสงฆ์ก็มีหลายองค์เสียด้วย ซ้ำยังเป็นความบังเอิญอีกที่ **“พระมัน”** ได้ได้อยู่ที่เมืองอุบลฯ ดูเหมือนว่าจะหลบหนีไปเสียอีกด้วย ก็เพราะช่วงนั้น (ปี พ.ศ. ๒๔๔๕) คณะของท่านพระอาจารย์เสาร์ที่มี **“พระมัน”** ติดตามไปด้วยได้ออกเดินธุดงค์มาถึงนครพนมและฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงด้วย

ครูบาอาจารย์รุ่นต่อ ๆ มา จึงได้มีเรื่องเล่าถึงการตามล่าผีบุญขององค์มันที่มาเกี่ยวข้องกับบังเอิญเหลือหลายกับหลวงปู่มัน ผู้ที่เราเคารพเทิดทูนอยู่เหนือเศียรเกล้า ฉะนั้นแล้ว

พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรก อีกเพียง ๒ เดือนต่อมา

หลังจากการจบสิ้นของกรณีขบถผีบุญ หรือขบถผู้มีบุญแล้วไม่นานนัก อีก ๒ เดือนต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงตรา**พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑** เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ให้เป็นกิจลักษณะในรูปของกฎหมายเป็นครั้งแรก อีกทั้งยังทรงโปรดให้จัดพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ (พระองค์เจ้าชายชุมพล สมโภช) เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๑๗ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาพิ้ง ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ มีพระชายา ๕ องค์ ที่มีชื่อเสียงคือ หม่อมเจียมคำ และมีโอรส ธิดาหลายองค์ เช่น หม่อมเจ้าชายอุปัติสฐาน ชุมพล หม่อมเจ้าชายกมลิสฐาน ชุมพล และหม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้นเป็นกรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๒๘ ได้เลื่อนเป็น กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ในปี ๒๔๔๓ เป็นพลตรีราชองครักษ์ เป็นข้าหลวงต่างประเทศสำเร็จราชการมณฑลลาวกาว (มณฑลอีสาน) ท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี สุรินทร์ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับการสถาปนาเป็นกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ และเสนาบดีที่ปรึกษาในปี ๒๔๕๖ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๖๕ ปี

พระกรณียกิจที่สำคัญ

๑. ด้านการทหาร จัดตั้งกองทหารที่เมืองอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๔๓๑ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีสารตราตั้งกองทหารขึ้นที่เมืองอุบลราชธานีและนครจำปาศักดิ์เป็นครั้งแรก การเกณฑ์ทหารในท้องที่เมืองอุบลราชธานีมีเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ และต่อมารัฐบาลก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารได้ครบทุกมณฑลทั่วพระราชอาณาจักรในปี พ.ศ. ๒๔๘๙

๒. ด้านการปกครอง ได้ทรงเปลี่ยนชื่อ เลิมเป็นแขวง ผู้ปกครองเลิมเรียก นายแขวง ทรงเพิ่มตำแหน่งตาแสง จำบ้าน จากเดิมตำแหน่งนี้มีผู้ปกครองเพียงคนเดียว ให้เพิ่มเป็น ๓ คน ทั้งนี้ขึ้นกับขนาดของหมู่บ้าน หากเป็นหมู่บ้านใหญ่ให้ชื่อว่า นายตำบล และเพิ่มกองปราบในส่วนภูมิภาคขึ้นอีก นอกจากนั้น ได้ทรงตั้งโรงเรียนฝึกหัดราชการ โดยเลือกเอาบุตรหลานข้าราชการจากหัวเมืองใหญ่มาอบรมให้มีความรู้ด้านการปกครอง การสอบสวนคดีแพ่ง อาญา การเขียนคำร้อง ตรวจสำเนาอรรถคดีความแล้วให้รับราชการในท้องถิ่นของตนต่อไป

๓. ด้านการคมนาคม ทรงจัดตั้งโรงเรียนแผนที่ขึ้น สอนให้รู้จักการทำถนนหนทาง ทั้งถนนในเมืองอุบลราชธานีและนอกเมือง ออกสำรวจสายโทรเลขระหว่างหัวเมืองมณฑลจากอุบลราชธานีไปช่องเม็กและนครจำปาศักดิ์ เป็นต้น

๔. การปราบกบฏผีบ้าผีบุญ เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๔๒ มีผู้ต่อต้านเป็นผีวิเศษปลุกปั่นให้ประชาชนกระด้างกระเดื่องต่อแผ่นดิน ซึ่งเรียก "ผีบ้าผีบุญ" เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายในเขตการปกครองของมณฑลอีสานหลายเมือง เช่น อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และยโสธร พระองค์ได้ดำเนินการปราบปรามจนสงบเรียบร้อย

๕. การจัดตั้งกองตำรวจภูธร ได้ทรงขอจัดตั้งกองตำรวจภูธรขึ้นในมณฑลอีสานประจำเมืองอุบลราชธานี ณ บริเวณหนองสะพัง คือ บริเวณเหนือวัดป่าใหญ่ (วัดมหาวนาราม) ในปัจจุบัน

พ.ศ.๒๔๔๕

พระธรรมยุตมาถึงนครพนมชุดแรก

ท่านเจ้าเมืองนิมนต์ให้อยู่ด้วย

พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์

ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๔๕ นั้นเอง พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล วัดเลียบ เมืองอุบลราชธานี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่าย วิปัสสนากัมมัฏฐาน ผู้เป็นอาจารย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต และพระอาจารย์ปัญญาพิศาลเถระ (ฐิตปัญโญ หนู) วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ ครั้งยังเป็นพระครูอยู่วัดใต้ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้พากันออกหาวิเวก เติบธุดงค์กัมมัฏฐานจากจังหวัดอุบลราชธานี ผ่านมาถึงจังหวัด นครพนม ปักกลดพักปฏิบัติกัมมัฏฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ สุดเขตเมืองนครพนมด้านทิศใต้ เข้าใจ ว่าจะเป็นแถวบริเวณโรงฆ่าสัตว์เทศบาลจังหวัดนครพนมในปัจจุบัน นับเป็น**พระธรรมยุต ชุดแรกที่เดินทางมาจังหวัดนครพนม** ได้มีประชาชนชาวบ้านจำนวนมากไปสนทนารับการ อบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม **พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์** (เลื่อง ภูมิรัตน์) ข้าหลวงประจำ บริเวณธาตุพนมและข้าหลวงประจำเมืองนครพนมได้ทราบเรื่องนั้น จึงไปนมัสการและ พบปะสนทนาด้วย ในการพบปะสนทนานั้นพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ ได้เรียนชี้แจงถึง ความเป็นมาของตนเอง และความเป็นไปของพระสงฆ์สามเณรในจังหวัด ถวายให้ พระคุณเจ้าทั้งสององค์ได้รับทราบและได้ปรึกษาหารือ ขอร้องให้พระคุณท่านทั้งสองช่วย คิดอ่านแก้ไข พร้อมกันนั้นได้เรียนชี้แจงความประสงค์ของตนถวายให้พระคุณท่านทั้งสอง ได้รับทราบด้วย

“กระผมขอโอกาสกราบเรียนนมัสการครูบาอาจารย์ พวกกระผมมีศรัทธาปะสาทะ เต็มที่ต้องการอยากได้วัดคณะธรรมยุติกนิกายไว้เป็นศรีสง่าคู่บ้านคู่เมืองนครพนมสืบไป เกล้ากระผมในนามเจ้าเมืองนี้ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวจังหวัดนครพนม ขอกราบอาราธนา นิมนต์ให้ครูบาอาจารย์อยู่เป็นประมุขประธาน เป็นพ่อแม่ที่พึ่งต่อ ๆ ไป”

คำแนะนำที่สำคัญ

ให้คัดเลือกพระเถรชาวนครพนม

เมื่อท่านเจ้าเมืองกราบบิณฑเข็นนั้น พระอาจารย์เสาร์ท่านก็ยิ้ม แล้วจึงพูดขึ้นว่า “ถ้าญาติโยมมีศรัทธาแรงกล้าอย่างนั้นก็ดีแล้ว อาตมาขออนุโมทนาสาธุการ แต่ทว่าตอนนี้อาตมายังออกเที่ยวธุดงค์ อยู่พำนักไม่เป็นที่ ไม่สามารถอยู่ตามที่อาราธนาบิณฑได้ เมื่อญาติโยมมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าแบบนี้ ก็ขอให้ญาติโยมไปเลือกเฟ้นเสาะหาพระภิกษุสามเณร เป็นตัวแทนมาคัดเอาเฉพาะผู้ที่เฉลียวฉลาด มีความประพฤติดี มีความพอใจ และสมัครที่จะรับการทำทัฬหกรรม ญัตติเป็นพระภิกษุสามเณรในธรรมยุติกนิกาย และมีอธยาศัยที่เห็นว่าจะมั่นคงหนักแน่นในพระธรรมวินัย แล้วอาตมาจะรับเอาเป็นธุระช่วยแนะนำสั่งสอนฝึกฝนอบรมให้จนสำเร็จแล้วจึงจะส่งกลับมา เป็นผู้นำสร้างวัดสร้าง ความเจริญในพระพุทธศาสนาในนครพนมต่อไป”

ได้อาจารย์เป็นกัลยาณมิตร

มอบถวายตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์เสาร์

พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม เมื่อได้คำแนะนำจากพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และพระปัญญาพิศาล (ฐิตปญโญ หนู) อย่างนั้นแล้ว จึงได้คัดเลือกพระภิกษุ ๔ รูป สามเณรอีก ๑ รูป คือ พระจันทร์ เขมियो, พระสา อธิโกโม, พระหอม จันทสาโร, พระสังข์ รกชิตธมโม และสามเณรจุม จันทรวงค์ ซึ่งเป็นสามเณรติดตามพระจันทร์ เขมियो มาจากท่าอุเทน และนำภิกษุสามเณรทั้ง ๕ รูปไปมอบถวายตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และพระปัญญาพิศาล (ฐิตปญโญ หนู) ขอให้ช่วยเอาเป็นธุระแนะนำ สั่งสอนฝึกอบรมต่อไป พระคุณเจ้าทั้งสองก็รับไว้ด้วยความยินดี รับเอาเป็นธุระแนะนำสั่งสอนข้อวัตรปฏิบัติ ระเบียบวินัยอันเป็นรากแก้วแห่งพระพุทธศาสนา

“เจ้าคุณปู่”

พระเทพสิทธิอาจารย์ และพระธรรมเจดีย์

พระจันทร์ เหมโย ที่ได้รับเลือกเฟ้นเป็นอย่างดีในสมัยนั้น ก็คือ พระเทพสิทธิอาจารย์ ในสมัยต่อมา หรือที่ชาวบ้านญาติโยมพากันเรียกกันว่า “เจ้าคุณปู่” ผู้เป็นผู้ใหญ่ ผู้เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาของชาวจังหวัดนครพนมนั่นเอง ส่วนสามเณรจุม จันทร์วงศ์ นั้น ไซ้มีใช้ผู้อื่นไกล ท่านคือ พระธรรมเจดีย์ (จุม พนธุโล) แห่งวัดโพธิสมภรณ์ อุดรธานีนั่นเอง ท่านเจ้าคุณองค์นี้ ท่านเป็นพระอุปัชฌายาจารย์ที่มีลูกศิษย์มากมาย ต่างเคารพนับถือ ยกย่องท่านว่าเป็นปูชนียบุคคลของชาวอีสานในกาลต่อมา

ท่านเจ้าเมืองได้นำพระจันทร์ เหมโย ไปถวายตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์เสาร์ ที่ยังรออยู่ที่พระธาตุพนม ท่านพระอาจารย์และคณะได้พำนักอยู่ที่ธาตุพนมเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว จึงได้พากันเดินทางรุดตกลับจังหวัดอุบลราชธานี รอนแรมผ่านป่าดงดิบ ผืนใหญ่ชื้อดงบังอีที่แสนลำเค็ญ แล้วเข้าเขตอำนาจเจริญ ใช้เวลาร่วมเดือนจึงถึงวัดเลียบ ในตัวเมืองอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๔๔๖

ยุติเป็นพระธรรมยุต

พำนักศึกษาอยู่สำนักเดียวกับหลวงปู่มัน

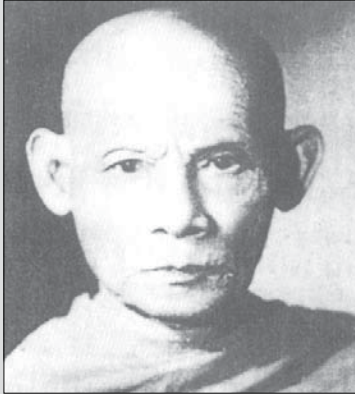
เมื่อท่านเดินทางถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว คณะท่านเจ้าคุณปู่ ก็ได้เตรียมตัว ซักซ้อมเรียนขานนาคใหม่เพื่อประกอบพิธีทำทัฬหีกรรมให้ถูกต้อง ตลอดจนข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ เป็นเวลา ๔ เดือน โดยมีพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และพระอาจารย์มัน ภูริทตฺโต เป็นพระอาจารย์พี่เลี้ยง จนทุกรูปมีความชำนาญ และการเตรียมการทุกอย่างพร้อมแล้ว พระอาจารย์เสาร์ ก็นำเจ้าคุณปู่และคณะไปประกอบพิธีทำทัฬหีกรรมยุติเป็นพระภิกษุสามเณรธรรมยุตโดยสมบูรณ์ ณ พระอุโบสถวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๖

โดยมีพระสังฆราชโชโต (พูน) วัดศรีทอง เป็นพระอุปฌายะ พระปัญญาพิศาลเถระ (ฐิตปณฺโญ หนู) ครั้นยังเป็นพระครูอยู่วัดใต้ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูประจักษ์อุบลคุณ (ญาณ-ยโส สัย) วัดสุปฏิหาราม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาเดิม คือ “เขมิโย”

หลังจากอุปสมบทแล้ว ทั้งหมดก็พำนักศึกษาอยู่สำนัก **วัดเลียบ** ภายใต้การปกครองดูแลของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ซึ่งเจ้าคุณปู่ ท่านชอบการปฏิบัติทางด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตั้งแต่ครั้งยังเป็นสามเณรที่ได้ฝึกหัดอยู่ในสำนัก**พระอาจารย์ศรีทัศน์** วัดโพธิ์แก้ว อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม ผู้เก่งกล้าสามารถฝึกปฏิบัติจนมีบุญบารมีได้เป็นผู้นำชาวบ้านก่อสร้างพระธาตุท่าอุเทนขึ้นมา เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้มาจากการไปจาริกบำเพ็ญสมณธรรมจนถึงเขตประเทศพม่า นั้น เมื่อพระอาจารย์ได้รับคัดเลือกให้มาอยู่ในสำนักพ่อแม่ครูบาอาจารย์ใหญ่เช่นนี้ จึงเป็นการถูกอภัยาศัยของท่านเป็นอย่างยิ่ง หากมีข้อวัตรปฏิบัติใดที่ยังขัดข้อง ก็ตั้งใจไต่ถามจากพ่อแม่ครูบาอาจารย์ พร้อมทั้งเอาใจใส่ฝึกฝนปฏิบัติอย่างจริงจัง มีความเจริญก้าวหน้าทางจิตอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการศึกษาทางด้านปริยัติธรรมนั้น ท่านก็ได้ทอดทิ้ง ยังคงสนใจใฝ่เรียนรู้ในทุกแขนงวิชา จนมีความรู้ทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง มีจิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเย้ายวนทั้งหลายที่มีมารบกวนสมาธิธรรมของท่านเลย

พระธาตุท่าอุเทน

พระธาตุท่าอุเทน ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุท่าอุเทน อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม เป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ห่างจากตัวเมืองนครพนมไปทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ ๒๘ กม.

พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)

พระธรรมเจดีย์

(จูม นามเดิมชื่อ จูม นามสกุล จันทรวงศ์ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๑ ณ บ้านท่าอุเทน อำเภوتاอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นบุตรชายของนายคำสิงห์และนางเขียว จันทรวงศ์ เป็นบุตรคนที่ ๓ มีพี่น้องร่วมกัน ๙ คน

พ.ศ. ๒๔๔๐

ได้บรรพชาเป็นสามเณร ที่วัดโพนแก้ว อำเภوتاอุเทน จังหวัดนครพนม มีพระอาจารย์เหง้าเป็นพระอุปัชฌาย์ ต่อมาวันที่ ๙ มีนาคม ๒๔๕๐ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดมหาชัย อำเภอนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี โดยมี

พระครูแสงเป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสีมาเป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระครูสารภณพนมเขตเป็นพระอนุสาวนาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้วได้ศึกษาพระปริยัติธรรมด้วยความขยันหมั่นเพียร เพียง พ.ศ. ๒๔๖๐ สอบได้นักธรรมชั้นตรีในสนามหลวง สังกัดวัดเทพศิรินทร์ราชวาส พระนคร และ พ.ศ. ๒๔๖๕ สอบนักธรรมชั้นโทได้ในสำนักเรียนเดิมและสอบประโยค ป.ธ. ๓ ได้ในศกเดียวกัน

พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๒๔๙๖

ได้ปฏิบัติศาสนกิจด้วยความขยันหมั่นเพียร และเป็นผลดีแก่พระศาสนา จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ เมืองอุดรธานี เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะมณฑลอุดรธานี สมาชิกสังฆสภา ฯลฯ

พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๔๘๘

ได้เลื่อนสมณศักดิ์ดังนี้

พระครูสังฆวุฒิกร, พระครูชินวาทธำรง, พระญาณดริก, พระราชเวที, พระเทพกวี, และสุดท้าย พระธรรมเจดีย์ ท่านได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ สิริรวมอายุได้ ๗๔ ปี ๕๔ พรรษา

นั่งแถวหน้า จากซ้าย

พระเทพสิทธิอาจารย์ (จันทร์ เขมิโย) พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)
พระอริยคุณาธาร (เส่ง ปุสฺโส)

นั่งแถวที่สอง จากซ้าย

หลวงปู่ขาว อนาลโย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์กว่า สุมโน
พระครูอุดมธรรมคุณ (ทองสุข สุจิตโต) พระอาจารย์ก่งมา จิริปัญโญ

ยืนแถวหลัง จากซ้าย

พระญาณวิริยะ (วิริยงค์ สิริวิโร) หลวงพ่อบัว สิริปัญโญ
พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

พระเทพสิทธิอาจารย์
(เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย)

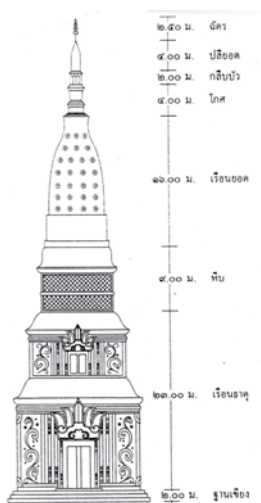
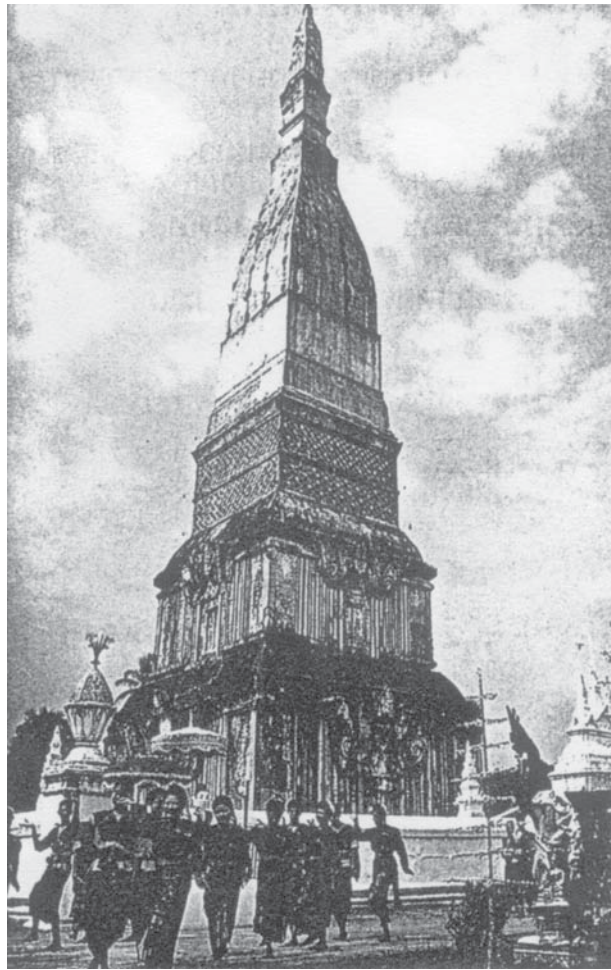

อุโบสถหลังแรกวัดศรีเทพประดิษฐาราม
เจ้าคุณปู่จันทร์ สร้างเมื่อพ.ศ. ๒๔๔๙

ประวัติความเป็นมา

ศิลาจารึกหินทรายซึ่งอยู่ที่หน้าประตูด้านตะวันออกริมกำแพงแก้วชั้น ๓ จารึกด้วยอักษรธรรมและไทยน้อยจำนวน ๒๓ บรรทัด ความว่า

“ที่วัดอรัญวาสี ทำอุเทน ศรีสิทธิเดชเดชา บัดนี้อาตมาจักว่าเรื่องสร้างพระบรมธาตุ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ พระวิสา มีท่านพระครูศรีทัตต์เป็นเจ้าศรัทธา ท่านปรารณาโพธิญาณ ในอนาคตกาลภายภาคหน้า จึงพาพระสงฆ์และสามเณรทั้งปวง บรรดาที่เป็นสาธุศิษย์ของท่าน ได้พร้อมกันสร้างพระบรมธาตุองค์นี้ เพื่อให้เป็นที่กราบไหว้ และสักการบูชาแก่เหล่าเทวดาและคนทั้งหลายทั้งปวง พวกข้าพเจ้าได้สร้างแต่ปีกุน เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำ ได้ขุดขุม และก่ออุบมุง เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สมโภชครั้งหนึ่ง ตั้งแต่นั้นถึงปีเถาะ เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ได้ยกเสกตฉัตร ๒๔๕๙ วันเสาร์ ปีมะโรง สร้างกำแพงและถนนจนบริบูรณ์ได้ตั้งค้ำค้ำปรารณาพวกข้าพเจ้า แต่พวกข้าพเจ้าสร้างอยู่ภัยพาล และคนพาลมาบังเบียด ท่านพระครูศรีทัตต์ท่านปโกรธ ท่านตั้งต่อโพธิญาณและเมตตา ท่านดี บ่จาคำแข็งตอบมารแลพาลผู้นั้น พวกข้าทั้งหลายปรารณายอดแก้วนिरพาน อย่ามีมารและคนพาลมาประณญเหมือนกันชาตินี้ ภายนอกมีโยมเขาเป็นอุบาสกผู้มีใจใสศรัทธา พร้อมภรรยาและบุตร และสามเณร และอุบาสกอุบาสิกา พ่อแม่ช่าง พระคำผง และคนจีนเจ้าพ่อเมือง และบ้านนอกทั้งหลายรวมทั้งหมดมาโมทนา มีทั้งเงิน ทั้งคำ ทั้งแก้ว เครื่องต่าง ๆ มีประมาณ ๓๐๕ เส้น มีพระครูจันทรเป็นสำคัญสร้างพระธาตุเป็นที่หาคนเจาะรูปเจาะลาย จึงได้ปาลืออยู่ในวัด”

พระธาตุท่าอุเทน

วัดพระธาตุท่าอุเทน อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม
ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับเมืองหินบูรณ์
ของลาว พระอาจารย์ศรีทัศน์เป็นผู้นำในการก่อสร้าง
เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

โครงสร้างพระธาตุท่าอุเทน

จดหมายจากนครพนม อยู่สำนักวัดเลียบนาน ๕ ปี

พระอาจารย์ศรีทัศน์
พระอาจารย์ของเจ้าคุณปู่จันทร์ เขมियो
เมื่อครั้งยังเป็นสามเณร

จวบจนเวลาล่วงเข้า ๘ ปี พระยาสุนทรเทภกิจจารักษ์ ข้าหลวงประจำเมืองนครพนม ได้มีหนังสือไปนมัสการ พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล อีกฉบับหนึ่งส่งไปกราบทูล พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงสรพลธิธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ ประจำณฑลอุบลฯ เพื่อขอนิมนต์ตัว พระภิกษุจันทร์ เขมियो และคณะกลับไปตั้งสำนักคณะธรรมยุติกนิกายขึ้นที่เมืองนครพนม พระอาจารย์เสาร์จึงได้นำเจ้าคุณปู่เข้าพบกรมหลวงสรพลธิธิประสงค์

ถูกสบประมาท

ในวันที่เข้าพบเจ้าเมืองนั้นเจ้าคุณปู่ได้รับบทเรียนที่ท่านต้องจำจนวันตาย จากท่านเจ้าเมืองกรมหลวงสรพลธิธิประสงค์ ผู้เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ในรัชกาลที่ ๕ พระองค์ท่านทอดพระเนตรสำรวจเห็นเจ้าคุณปู่ยังหนุ่มน้อยอยู่เช่นนั้น จึงรับสั่งด้วยความท่วงไยขึ้นว่า “นี่หรือ? พระที่ท่านอาจารย์เสาร์จะให้นาคณะธรรมยุตไปตั้งที่เมืองนครพนม

ครูปรากฏลักษณะเล็กบาง ยังหนุ่มแน่นมาก จะไม่ทำให้ครูบาอาจารย์และวงศ์ธรรมยุต ต้องเศร้าหมองเสียหายไปด้วยหรือ เพราะประสบการณ์ยังอ่อน หากพอที่จะรักษาตัวและ หมู่คณะไว้ได้ไม่ จะไปตายเพราะผู้หญิง ฉันทเกรงว่าจะเอาบาตรไปทำเป็นรังไก่เสียก่อนลี นะซี

เมื่อถูกสบประมาทเช่นนั้น ท่านเจ้าคุณปู่เล่าว่าท่านยังหนุ่มแน่น ต้องสั่นตัวไป ด้วยความน้อยใจ เสียใจจนถึงกับกลืนน้ำตาเอาไว้ไม่อยู่ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์พาไปด้วยแล้ว อยากจะแทรกแผ่นดินหนีไปให้พ้นในบัดนั้นเลยทีเดียว และเพราะคำพูดอันรุนแรงของ เจ้าเมืองในครั้งนั้นนั่นเอง ที่ทำให้ท่านยังมุ่งมั่นมีใจมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าที่จะลบคำสบประมาท นั้น ท่านจึงมุ่งศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ บำเพ็ญสมณธรรมค้ำตน จนครองเพศบรรพชิต ได้ดิบได้ดีสืบต่อมา

ส่วนท่านพระอาจารย์เสาร์ได้ฟังท่านเจ้าเมืองตรัสดังนั้นแล้ว ท่านเพียงแต่ยิ้ม แล้ว จึงถวายพระพรเล่าถึงปฏิภา จรยามารยาท และความหนักแน่นในพระธรรมวินัยของ ลูกศิษย์ให้ทราบทุกสิ่งทุกประการ หลังจากได้ฟังคำบอกเล่าดังนั้นแล้ว ท่านเจ้าเมืองก็ทรง อนุญาตให้เจ้าคุณปู่และคณะเดินทางกลับไปนครพนม พร้อมกับทรงออกหนังสือรับรองเป็น การอำนวยความสะดวกในการเดินทางให้หนึ่งฉบับ มีใจความว่า “ให้นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเส้นทางที่เดินผ่าน ให้จัดคนตามส่งตลอดทาง พร้อมทั้งให้จัดที่พักแ ล้วจัดหาอาหารถวายด้วย” คณะของเจ้าคุณปู่ใช้เวลาเดินทางรอนแรมมาเป็นเวลา ๒๑ วัน จึงได้ ถึงเขตเมืองนครพนม ท่านเจ้าเมืองนครพนมก็จัดขบวนออกไปต้อนรับ แห่แห่นเข้าเมือง นิมนต์ให้พักอาศัยอยู่ ณ วัดศรีขุนเมือง (วัดศรีเทพประดิษฐาราม)

ท่านเจ้าคุณปู่ได้ปลูกสร้างความเจริญในพระพุทธศาสนาให้คณะสงฆ์ธรรมยุต นครพนมตั้งแต่บัดนั้นมา จวบจนเจ้าคุณปู่ได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ ขณะ ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระเทพสิทธิธารจารย์ เจ้าคณะจังหวัดนครพนมฝ่ายธรรมยุต สมตามเจต จานงของทุกฝ่าย

นี่คือปฏิปทาอีกอย่างหนึ่งของท่านพระอาจารย์เสาร์ ซึ่งนอกจากการมุ่งปฏิบัติ ธรรมกัมมัฏฐานแล้ว ท่านยังส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาภาคปริยัติธรรมด้วย เพราะเป็น ธรรมที่เกี่ยวข้องกัน จะขาดเสียเลยซึ่งอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นไม่ได้ ท่านจึงได้สนับสนุน ส่งเสริมเป็นอย่างดี

กลับเยี่ยมคำบง

หล่อพระพุทธรูป

ผู้เฒ่าชาวบ้านคำบง (บ้านเกิดพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต) เล่าว่า เมื่อท่านหลวงปู่มั่น ได้ออกจากภูหล่น ท่านได้เดินธุดงค์กับพระอาจารย์ของท่าน (คือท่านพระอาจารย์เสาร์) ไปทางฝั่งลาว แลพบปากซายแม่น้ำโขง ได้เล่าต่ออีกว่าภายหลังจากกลับจากไปธุดงค์ ท่านได้นำทอง ของเก่าแก่หลายอย่างจากทางฝั่งลาวและไทย มาหลอมรวมกัน หล่อเป็นพระพุทธรูปได้ ๒ องค์ ที่สถานที่ชื่อกุดเม็ก โดยทำเตาหลอม เททองหล่อพระด้วยตัวของท่านเอง ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้มีบางท่านก็ว่า ท่านหลวงปู่มั่นร่วมกับพระอาจารย์ของท่าน ได้ช่วยกันหล่อพระพุทธรูปให้ชาวบ้านคำบงไว้ท่านละองค์ องค์ใหญ่นั้นเป็นของพระอาจารย์ท่านหล่อ อีกองค์ที่เล็กกว่านั้นเป็นฝีมือของท่านหล่อเอง ซึ่งพระพุทธรูปสององค์นี้เป็นทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตักราว ๗ - ๘ นิ้ว ข้าพเจ้าคาดไม่ถึงว่าจะมีน้ำหนักมากมายจนเกือบยกไม่ขึ้นปานนี้ ต่อเมื่อได้ยกพิจารณาดูอย่างละเอียดใกล้ชิดแล้ว จึงได้ทราบว่าเป็นพระพุทธรูปที่หล่อตันทั้งองค์ จะมีกลวงนิดหน่อยก็ตรงส่วนฐานของพระพุทธรูปเท่านั้นเอง พระพุทธรูป ๒ องค์นี้ ชาวบ้านคำบงและพระสงฆ์ทั้งหลาย พากันเคารพหวงแหนมาก โดยได้เก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้

พระพุทธรูป ๒ องค์นี้ ชาวบ้านคำบงและพระสงฆ์ทั้งหลาย พากันเคารพพวงแหวนมาก
โดยได้เก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้

พ.ศ. ๒๔๔๕ - พ.ศ. ๒๔๕๘

สืบค้นหาประวัติไม่ได้

ประวัติท่านพระอาจารย์เสาร์ ณ ห้วงเวลาต่อจากนี้ไปอีกประมาณ ๑๐ ปี (ถึง
พ.ศ. ๒๔๕๘) ได้ขาดหายไป ไม่มีปรากฏหลักฐานในที่ใดให้สืบค้น เพื่อสืบสานให้เรื่องราว
ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงขอนำข้อความในประวัติของหลวงปู่่มั่นที่เกี่ยวเนื่องในปี พ.ศ.
๒๔๕๘ มาดำเนินเรื่องต่อไป ดังนี้...

พ.ศ. ๒๔๕๘

หลวงปู่มั่นโปรดโยมมารดา

ท่านหลวงปู่มั่นนั้น ท่านมีความกตัญญูทวดต่อบุพการีของท่านเป็นอย่างสูงยิ่ง หลังจากท่านได้ชี้แนะแนวธรรมบางประการแก่ครูอาจารย์ของท่านแล้ว (รายละเอียดมีแจ้งอยู่ในหนังสือประวัติหลวงปู่มั่น) ท่านยังไม่ลืมที่จะกลับบ้านคำบบ้านเกิดของท่าน ซึ่งได้ตั้งใจไว้ว่าท่านจะโปรดโยมมารดาด้วยธรรมทั้งหลายที่รู้มาแล้ว ยิ่งความปิติยินดีแก่โยมมารดาของท่านเป็นยิ่งนัก ท่านได้เล่าถึงการธุดงค์ บุกป่า ฝ่าเขา เข้าเถื่อนถ้ำ ผจญอันตรายนานับประการ ทั้งในประเทศและออกนอกประเทศไปทางพม่า ข้ามไปทางดินแดนประเทศลาว ตลอดกระทั่งแม้การพากเพียรปฏิบัติ จนได้รับแสงสว่างอันสมควรแห่งธรรมที่สุด ประเสริฐเลิศล้ำนี้

และท่านก็เทศน์โปรดโยมมารดา ชี้แนะให้เห็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์ ซึ่งโยมมารดาจันทร์มีความยินดีเป็นยิ่งนัก เกิดมีศรัทธาอย่างแรงกล้าได้ลาลูกหลานออกบวชเป็นชี โดยมีท่านพระอาจารย์เสาร์เป็นผู้บวชให้ ซึ่งบางท่านว่าบวชที่บ้านคำบบาง ท่านกล่าวว่า ได้ติดตามไปบวชชีที่ภูผากูด คำชะอี

พ.ศ. ๒๔๕๙

ถ้าจำปา ภูผากูด

ท่านอยู่ยาวนานร่วม ๕ ปี

พ.ศ. ๒๔๕๙ ท่านพระอาจารย์เสาร์ ฟานักจำพรรษาอยู่ที่ถ้าภูผากูด ต.หนองสูง อ.คำชะอี จ.นครพนม (ปัจจุบันนี้ขึ้นกับจังหวัดมุกดาหาร) ภูผากูดเป็นภูเขาขนาดกลาง ลูกหนึ่งในหมู่เทือกเขาแถบนี้สามารถมองเห็นได้ชัดเจนมากในหมู่บ้าน ต.หนองสูง อ.คำชะอี ตั้งอยู่ห่างไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ราว ๕ ก.ม. เท่านั้น โดยแยกเข้าทางบ้านคันแท ต.หนองสูง อ.คำชะอี เดินลัดตัดทุ่งนาไปถึงเชิงเขามีป่าโปร่งเป็นที่พักสงฆ์มีนามว่า **วัดถ้าจำปากันตสีลาวาส** มองขึ้นไปตามไหล่เขาจะเห็นจุดที่เป็นเพิงผานี้อยู่สูงขึ้นไปพอประมาณ

ถึงเชิงเขาเป็นที่ตั้งวัดถ้ำจำปาขันตสีลาวาส บ.คัณฑ์ อ.หนองสูง จ.มุกดาหาร

บนภู... คือถ้ำจำปา มีศาลาเก่า สีสะดุดตา
สร้างตั้งแต่ครั้งสมัยท่านพระอาจารย์เสาร์มาจำพรรษา

ตรงกลางถ้ำเป็นศาลาสมณธรรมม้งคลา มีป้ายจารึกข้อความ “พระพุทธรูป ๒๔๒๒ จุลศักราช ๑๒๘๑
รัตนโกสินทร์ศก ๑๓๘ ถ้ำธรรมสภาคศาสาสมณธรรมม้งคลา เป็นที่เจริญสมณะวิปัสสนากัมมัฏฐาน,
ท่านพระครูกันตสีโรเสาร์ และภิกษุทายก อุบาสก อุบาสิกา พร้อมกันมีศรัทธาสรางศาลาแลแบ่งถ้ำในปี
มะแม เดือน ๔ อัฐายะ ทิตวยะ สุขายะ ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายพ้นจากอาสวะทั้งปวง ครูเขื่อน เทพสุริยะ
ผู้รจนาลายฯ”

มีข้อความจารึกไว้ข้างผนังถ้ำดังนี้...

“พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ ปิวอก โทศก เดือน ๒ แรม ๘ ค่ำ วันจันทร์ พระครูกันตสีโล (เสาร์) เป็นต้น และภิกษุ สามเณร ทายก พร้อมกันก่อสร้างพระศรีสุพลพุทธวิเวก และรอยพระบาท...”

ไถลออกไปลบตา ด้านซ้ายมือของศาลา คือถ้ำแม่ขาว ที่เชื่อกันว่าเป็นที่พำนักของแม่ชีจันทร์ผู้เป็นโยมมารดาของหลวงปู่มั่น

คุณปู่กำนัน มหาปาน แสนสุข บ.หนองสูง อำเภอสว่าง อำเภอสว่าง อายุ ๙๕ ปี (ถ่ายเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๔๐)
ท่านเคยบวชเป็นสามเณรอยู่กับพระอาจารย์เสาร์ที่ภูผากูด ทั้งยังได้ช่วยพระอาจารย์เสาร์สร้างพระพุทธรูป
“พระศรีสุพลพุทธเวก” ด้วย และได้ติดตามพระอาจารย์ไปทางคำชะอี-สกลนคร-ม่วงไข่-พรรณานิคม-วาริชภูมิ-
อุดรธานี-นครพนม ฯลฯ อีกหลายปี จึงได้กราบลาท่านกลับมาบ้านเกิด

ถัดไปด้านขวาของศาลา เป็นที่ประดิษฐาน
พระศรีสุพลพุทธวิเวก เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น
ขนาดใหญ่ที่พระอาจารย์เสาร์เป็นผู้นำในการสร้าง

มีทางวกวนขึ้นไปถึงข้างบน ซึ่งมีลานตรงกลางโล่ง ๆ เป็นหลืบถ้ำใต้ช่องอ่อนเพิงผา ถ่ายเทอากาศได้ดี มีชื่อเรียกว่า “ถ้ำจำปา” มีศาลาไม้ยกพื้นสูงเพียงเอว สร้างขึ้นใต้เพิงผานี้ชื่อ “ศาลาธรรมสภามังคลา” ห่างออกไปทางขวามือจะเป็นถ้ำลักษณะเดียวกันแต่เล็กกว่า เรียก “ถ้ำแม่ขาว” (แม่ขาว คือ แม่ชี) ว่ากันว่าเป็นที่พักของแม่ชีจันทร์ ผู้เป็นมารดาของท่านหลวงปู่มั่นนั่นเอง ส่วนถัดไปทางซ้ายมือจะมีพระพุทธรูปใหญ่ปูนปั้นประดิษฐานบนแท่นหินและปูน หันหลังพิงหน้าผา ต่ำลงมาตรงแท่นข้างซ้ายมีรอยพระพุทธรูปบาทจำลองอยู่ด้วย เลยไปอีกเป็นเนินขวางทางเดินต้องปีนบันไดขึ้นไปใต้เพิงผาเป็นที่นั่งภาวนาพิจารณาธรรม สภาพป่าเป็นป่าโปร่งไม่เป็นดงทึบมากนัก มีป่าไผ่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้แดง ไม้มะค่าอยู่

ด้วยความรอบรู้ชำนาญชีวิตป่า ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้หาสถานที่พอเหมาะสม ถ้ำที่พักก็อยู่ไม่สูงจนเกินไป ปากก็โปร่งดีไม่ทึบอับชื้น ข้างล่างมีลำธารน้ำไหลผ่าน สมัยก่อนนั้นพ่อแม่ครูบาอาจารย์เล่าว่า แถวนี่เต็มไปด้วยเสือ ส่งเสียงหยอกล้อกันเพ่นพ่าน ทำให้พระเณรต้องหมั่นเร่งภาวนาจิตอย่างยิ่งยวด ซึ่งสถานที่แห่งนี้เองเป็นที่ที่ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้เลือกพำนักอยู่ท่ามกลางแมกไม้สัตว์ป่าอย่างสงบยาวนานร่วม ๕ ปี

อยู่มาวันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้ทราบถึงวาระจิตท่านหลวงปู่มั่น ว่าได้เดินทางติดตามมาหาท่าน และจวนจะถึงภูผาภูดื่นแล้ว ท่านก็ได้เตรียมตัวคอยรับศิษย์รักที่จากกันมานานอย่างยินดียิ่ง เมื่อท่านหลวงปู่มั่นเดินทางมาถึง ได้ผ่านลำธารก่อนขึ้นถ้ำ เข้ากราบนมัสการพระอาจารย์เสาร์ทันที ทั้งสององค์ท่านได้สนทนาปราศรัยไต่ถามทุกข์สุขซึ่งกันและกันสมกับที่ได้จากกันไปเป็นเวลานาน แล้วท่านพระอาจารย์เสาร์ก็ได้ให้ท่านหลวงปู่มั่นพำนักจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ซึ่งตลอดพรรษานี้ทั้งสององค์ท่านก็ได้ปรึกษาสนทนาธรรมปฏิบัติร่วมกันแทบทุกวัน

ความละเอียดตอนนี้ท่านหลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร เขียนถึงในประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ว่า “อยู่มาวันหนึ่งท่านหลวงปู่มั่นเห็นว่าเป็นโอกาสดีจึงเอ่ยขึ้นว่า ท่านอาจารย์ ได้พิจารณาอริยสัจธรรมหรือไม่ ?

ท่านพระอาจารย์เสาร์ตอบว่า ‘เราก็ได้พิจารณาเหมือนกัน’

ท่านหลวงปู่มั่นถามต่อ ‘ได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง?’

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ‘ได้ผลเหมือนกัน แต่มันไม่ชัดเจน’

ท่านหลวงปู่มั่น ‘เพราะเหตุอะไรครับ?’

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ‘เราได้พยายามอยู่ คือ พยายามพิจารณาถึงความแก่ ความตาย แต่ว่าบางครั้งมันก็แจ่มแจ้ง และบางครั้งมันก็ไม่ใช่แจ่มแจ้ง’

ท่านหลวงปู่มั่น ‘ถ้าเช่นนั้น คงมีเรื่องอะไรเป็นเครื่องห่วงอยู่ หรือกระมัง?’

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ‘เราพยายามพิจารณาอยู่เหมือนกัน แต่ก็หาสิ่งขัดข้อง ไม่ได้ ความจริงความสว่างของดวงจิตก็ปกติดีอยู่ แม้มันจะดีบ้าง ไม่ดีบ้าง มันก็เป็นธรรมดาของสมาธิ แต่ว่าเมื่อจิตพิจารณาที่ไร รู้สึกว่าไม่ก้าวหน้า’

ท่านหลวงปู่มั่น ‘กระผมคิดว่าคงมีอะไรเป็นเครื่องห่วง?’

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ‘และเธอรู้อีกไหมว่า เรามีอะไรเป็นเครื่องห่วง?’

ท่านหลวงปู่มั่นเห็นเป็นโอกาสที่จะถวายนามธรรมอยู่ทีถ้ำสาริกาโน้น ที่ท่านได้ทราบวาระจิตของท่านพระอาจารย์เสาร์ ‘ท่านอาจารย์คงห่วงเรื่องการปรารภณา พระปัจเจกโพธิ กระมังครับ’

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ‘แน่ทีเดียว ! ในจิตใจเราตั้งอยู่ว่า จะขอให้รู้ธรรมเอง โดยมีต้องให้ใครมาแนะนำหรือบอกให้ และมันก็ตั้งอยู่ในใจของเรามาตลอด’

เมื่อได้ฟังเช่นนี้ท่านหลวงปู่มั่นจึงกราบขอโอกาส แล้วได้บอกกับพระอาจารย์เสาร์ว่า

ท่านหลวงปู่มั่น ‘ขอให้ท่านอาจารย์อย่าเป็นห่วงเลย ขอให้พิจารณาอริยสัจ เพื่อความพ้นทุกข์เสียแต่ในชาตินี้เถิด เพราะกระผมเองก็ปรารภณาพระโพธิญาณและกระผมก็ได้ละความปรารภณานั้นไปแล้ว เนื่องด้วยการท่องเที่ยวในสังสารวัฏนี้มันนานเหลือเกิน’

ในวันนั้นท่านพระอาจารย์เสาร์ต้องประหลาดใจ ที่ศิษย์ของท่านได้ล่วงรู้ถึงความจริงอันปรากฏมีอยู่ ณ ส่วนลึกที่สุดในใจของท่าน ซึ่งเรื่องนี้ท่านเองไม่เคยปรึกษาบอกใครเลยแม้แต่คนเดียว ฉะนั้น จึงทำให้ท่านรู้สึกว่ ศิษย์ของท่าน คือ ท่านหลวงปู่มนั นัต้องมีควมดี ความจริง ความชัดเจนในใจอย่างแน่อน !

พบวิมุตติแน่แล้ว

อยู่มาวันหนึ่งท่านพระอาจารย์เสาร์นั่งอยู่ที่สงัดเฉพาะองค์เดียว ท่านเริ่มการพิจารณาถึงอริยสัจ ได้รู้ ได้เห็นตามความเป็นจริงนั้น และในวันนั้นท่านก็ตัดเสียซึ่งความสงสัยได้อย่างเด็ดขาด พอจนจะถึงกาลปวารณาออกพรรษา ท่านก็ได้ทราบชัดถึงความเป็นจริงทุกประการ ท่านจึงได้บอกกับท่านหลวงปู่มนัว่

ท่านพระอาจารย์เสาร์ “เราได้เลิกการปรารถนาพระปัจเจกโพธิแล้ว และเราก็ได้เห็นธรรมตามความเป็นจริงแล้ว !”

ท่านหลวงปู่มนั ได้ยินดังนั้น ก็เกิดปิติเป็นอย่างมาก และได้ทราบวาระจิตว่

“พระอาจารย์พบทางวิมุตติแน่แล้วในอัทภพนี้”

ซึ่งเรื่องนี ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมปนโน วัดป่าบ้านตาด อุตรธานี ได้แต่งไว้ในหนังสือประวัติท่านพระอาจารย์มนั ฐริทตเถระ เช่นกันว่...

ปรารถนาพระปัจเจกพุทธเจ้า

‘ท่านพระอาจารย์เสาร์ เดิมทีท่านเคยปรารถนาเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า [ซึ่งการจะบรรลุ สำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าได้นั้น จำต้องบำเพ็ญบารมี ท่องเที่ยวเกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่ในวัฏสงสาร รับทุกข์ทรมานในภพชาติต่าง ๆ ต่อไปอีกหลายกัหลายกัลป์] เวลาออกบำเพ็ญเข้มข้นพอเร่งความเพียรเข้ามาาก ๆ ใจก็รู้สึกประหวัด ๆ ถึงความปรารถนาเดิมเพื่อความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า แสดงออกเป็นเชิงอาลัยเสียดายความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ยังไม่อยากนิพพานในชาตินี้ ท่านเห็นว่เป็นอุปสรรคต่อความ

เพียรเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงซึ่งพระนิพพานในชาติปัจจุบันนี้ ท่านเลยอธิษฐานขอจากความปรารถนาเดิมนั้นเสีย และขอประมวลมาเพื่อความรู้แจ้งซึ่งพระนิพพานในชาตินี้ ไม่ขอเกิดมารับความทุกข์ทรมานบำเพ็ญบุญญาบารมีในภพชาติต่าง ๆ เพื่อความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าอีกต่อไป พอท่านปล่อยวางของดจากความปรารถนาเดิมนั้น การบำเพ็ญเพียรรู้สึกได้รับความสะดวกแลเห็นผลไปโดยลำดับ ไม่มีอารมณ์เครื่องเกาะเกี่ยวค้างคาเหมือนแต่ก่อน สุดท้ายท่านก็บรรลุถึงแดนแห่งความเกษม ดังใจหมาย”

ท่านหลวงตาพระมหาบัว เขียนเล่าไว้ต่อไปอีกว่า...

นั่งสมาธิตัวลอย

“พระอาจารย์เสาร์ ท่านมีแปลกอยู่อย่าง คือ เวลาที่ท่านเข้าที่นั่งสมาธิ ตัวของท่านชอบลอยขึ้นเหนือพื้นเสมอ ๆ บางครั้งตัวท่านลอยสูงขึ้นผิดสังเกตจนถึงกับท่านเองเกิดความแปลกใจในขณะนั้นว่า ตัวท่านน่าจะลอยขึ้นจากพื้นเป็นแน่แท้ เลยเผลอลืมตาขึ้นดูตัวเองว่าใช้ลอยขึ้นจริง ๆ หรือไม่ พอลืมตาดูเท่านั้น ก็ปรากฏว่าตัวท่านตกวบลงมากันกระแทกพื้นดังปังใหญ่ ต้องเจ็บเວอยู่หลายวัน เพราะตัวท่านลอยขึ้นสูงจากพื้นจริง ๆ ในขณะที่ท่านลืมตาดูตัวเองนั้น จิตได้ถอนออกจากสมาธิ จึงไม่มีสติยับยั้งไว้บ้าง ทำให้ท่านตกลงสู่พื้นอย่างแรง ในคราวต่อไปท่านจึงหาอุบาย เวลาท่านนั่งสมาธิพอรู้สึกตัวลอยขึ้นจากพื้น ท่านพยายามตั้งสติ ให้อยู่ในองค์ของสมาธิแล้วค่อย ๆ ลืมตาดูตัวเองก็ประจักษ์ว่าตัวท่านได้ลอยขึ้นจริง ๆ แต่คราวนี้ไม่ได้ตกวบลงสู่พื้นเหมือนคราวแรก เพราะท่านตั้งสติคอยประคองจิตให้อยู่ในองค์สมาธิ ท่านจึงรู้เรื่องของท่านได้ดี

ลอยตัวหยิบของใต้หลังคา

ท่านพระอาจารย์เสาร์ท่านเป็นผู้ที่มีความละเอียดถี่ถ้วนลึกซึ้งอยู่มาก แม้ท่านจะเห็นด้วยตาแล้วว่าตัวท่านลอยได้ แต่ท่านก็ยังไม่แน่ใจ ท่านจึงคิดวิธีพิสูจน์ได้โดยนำเอาวัตถุชิ้นเล็ก ๆ ขึ้นไปเหน็บไว้ใต้หย้าคามุงกุฏิ แล้วกลับมาทำสมาธิ จนพอจิตสงบ และตัวเริ่มลอยขึ้นไปอีก ท่านพยายามประคองจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในสมาธิ เพื่อตัวจะได้ลอยขึ้น

ไปจนถึงวัตถุเครื่องหมายที่นำไปเหน็บไว้ แล้วค่อย ๆ เอื้อมมือจับด้วยความมีสติ ดึงเอาวัตถุนั้นติดมือลงมาโดยทางสมาธิภาวนา คือ พอหยิบได้วัตถุนั้นแล้วก็ค่อย ๆ ถอนจิตออกจากสมาธิ เพื่อกายจะได้ค่อย ๆ ลงมาจนถึงพื้นอย่างปลอดภัย แต่ไม่ถึงกับให้จิตถอนออกจากสมาธิจริง ๆ เมื่อท่านได้ทดลองจนเป็นที่แน่ใจแล้ว ท่านจึงเชื่อตัวเองว่าตัวของท่านลอยขึ้นได้จริงในเวลาเข้าสมาธิในบางครั้ง แต่ไม่ได้ลอยขึ้นเสมอไป”

นี่เป็นจริตนิสัยแห่งจิตอย่างหนึ่งของท่านพระอาจารย์เสาร์

เยี่ยงอย่างพระอาจารย์

ท่านปฏิบัติพระอาจารย์เสาร์เหมือนท่านเป็นพระนวกะ

ในระยะนั้นท่านหลวงปู่มั่น ได้พรรษาที่ ๒๖ ท่านได้ปฏิบัติท่านพระอาจารย์เสาร์ เหมือนกับท่านเป็นพระใหม่ คือ ปฏิบัติตั้งแต่การล้างบาตร ชักจีวร ปูที่นอน ตักน้ำ ถวายสรง ถูหลังให้ทุกประการ แม้ท่านพระอาจารย์เสาร์จะห้ามอย่างไรก็ตาม ท่านก็ยังปฏิบัติต่อ โดยมีได้มีอาการเชิงกระด้างแต่ประการใด นี่คือ เยี่ยงอย่างของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ท่านมีความกตัญญูรู้คุณพระผู้เป็นอาจารย์ ส่วนท่านพระอาจารย์เสาร์ก็ยอมรับฟังคำแนะนำจากศิษย์ด้วยความตั้งอกตั้งใจ ไม่มีทิฐิถือตนเองเป็นอาจารย์เลย คุณธรรมของพระบูรพาจารย์ทั้งสองท่านช่างประเสริฐยิ่ง

โยมแม่ชีจันทร์

ท่านติดตามมาอยู่ภูผากูด

ก่อนเข้าพรรษาในปีนั้น ก็ปรากฏว่า มารดาของท่านหลวงปู่มั่น ซึ่งกระหายต่อการปฏิบัติธรรมอยู่มิวาย ท่านจึงอุตสาหะเดินทางมา ล้มลุกคลุกคลาน ไปตามวิบากของคนแก่คนเฒ่า ติดตามมาจนถึง ถ้ำจำปา บนภูผากูด เพื่อศึกษาอบรมตนให้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมะปฏิบัติ เมื่อมาถึงถ้ำ ท่านพระอาจารย์เสาร์ จึงได้กำหนดบวชชีให้อยู่ปฏิบัติ ณ ถ้ำบนภูผากูดนี้ โดยท่านได้จับจองที่เสื่อมผาแถบนั้นแห่งหนึ่ง เรียกถ้ำแม่ขาว เป็นที่ปฏิบัติธรรม มารดา

ของท่านหลวงปู่มั่น ท่านมีจิตใจมั่นคงเด็ดขาดแม้จะอยู่ในวัยของสังฆารวรรค์ก็ตาม แต่จิตภายในของท่านหาได้เสื่อมถอยไปตามสังขารไม่ กลับมีความแจ่มใสเบิกบานเป็นอย่างยิ่ง ถ้าแม้จิตใจไม่แน่วแน่จริงคงไม่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคนำพาสังขารของท่าน ผ่านป่าผ่านดง ที่มองไม่เห็นเดือนเห็นตะวัน อีกทั้งต้องผ่านเส้นทางสัตว์ป่า จำพวกช้าง เสือ หมี งู ตะขาบป่า มาได้แน่ ด้วยจิตใจที่แจ่มใส มั่นคง สงบ เยือกเย็นนี้ เป็นผลในการภาวนาของแม่ชีจันทร์ ผู้เป็นมารดาของท่านหลวงปู่มั่นเป็นอย่างมาก การปฏิบัติของท่านก้าวหน้ามาก ท่านแม่ชีจันทร์ท่านได้เร่งความเพียรเป็นยิ่งยวด ไม่ว่าจะเป็นกลางวัน หรือกลางคืนอยู่ ณ ภูผากูด แห่งนี้เอง นับว่าเป็นวาสนาของท่านแม่ชีจันทร์ที่มีท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านหลวงปู่มั่น จำพรรษาให้การแนะนำ และอุบายธรรม

พระอาจารย์สิงห์หายป่วยแล้วก็ตามมาพบกัน

สำหรับท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม ก็ออกติดตามท่านหลวงปู่มั่นมาติด ๆ แต่ทว่าพอตอนก่อนจะถึง ภูผากูด ก็เกิดมีอันเจ็บเป็นไข้เสียก่อน จึงได้เดินทางกลับไปรักษาตัวอยู่ที่เมืองอุบลฯ ต่อเมื่อหายดีแล้ว จึงได้ออกติดตามมาอีกครั้ง จนมาพบที่ภูผากูดนี้ เช่นกัน... หลังจากนั้นก็ได้ออกปฏิบัติจิต ติดตามท่านหลวงปู่มั่น ต่อไปทุกหนแห่ง

จากบันทึกในหนังสือ ขัตติโนประวัติพระราชนิโรธรังสี (เทสก์ เทสรังสี) กล่าวไว้ตรงกันว่า “...เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม กับพระอาจารย์คำ ได้เดินรุกขมูลไปถึงบ้านนาสีดา อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี (อันเป็นบ้านเกิดขององค์ท่านหลวงปู่เทสก์) เป็นองค์แรก... เรากับบิดาของเราก็ได้ปฏิบัติท่าน ด้วยความเคารพและเลื่อมใสเป็นอย่างดียิ่งๆ” และกล่าวว่าท่านพระอาจารย์สิงห์มิใช่ปากำเริบอยู่ตลอดเวลา หลังวันออกพรรษาปีนั้นแล้วองค์ท่านซึ่งขณะนั้นมีอายุได้ ๑๔ ปี ก็ติดตามท่านพระอาจารย์สิงห์กลับไปจังหวัดอุบลราชธานี จนต่อมาได้บรรพชาเป็นสามเณร แล้วอยู่เรียนต่อ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ส่วนท่านพระอาจารย์สิงห์ก็ออกเที่ยวรุกขมูลกลับมาทางจังหวัดนครพนม - สกลนคร เพื่อติดตามท่านหลวงปู่มั่นต่อไป

หมดหวัง

เพราะอยู่ในสำนักของพระอาจารย์

หลังจากที่ท่านแม่ชีจันทร์ ผู้เป็นมารดาได้มีที่พำนักอยู่บำเพ็ญเพียร ณ ภูผากูด ภายในสำนักของท่านพระอาจารย์เสาร์แล้ว ทำให้ท่านหลวงปู่มั่น มีความสบายใจ หายห่วง มีความมั่นใจว่า แม่ชีมารดาจันทร์ ต้องพอใจที่จะอยู่พำนักปฏิบัติธรรมกับพระอาจารย์ได้เป็นอย่างดีแน่ จึงได้กล่าวลาและกราบลาท่านทั้งสอง พร้อมนำคณะออกธุดงค์ไปอบรมเผยแผ่ธรรมปฏิบัติ ไปตามสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

- พ.ศ. ๒๔๖๐ จำพรรษาอยู่ที่ บ้านดงปอ ห้วยหลวง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๔๖๑ จำพรรษาอยู่ที่ ถ้ำผาบึง จังหวัดเลย
- พ.ศ. ๒๔๖๒ จำพรรษาอยู่ที่ บ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. ๒๔๖๓ จำพรรษาอยู่ที่ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

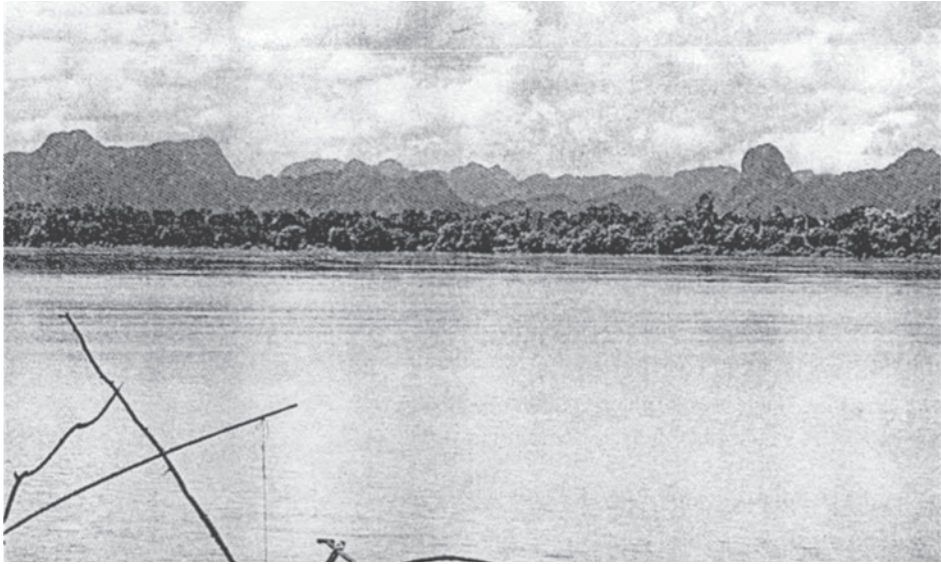
พ.ศ. ๒๔๖๔

พระอาจารย์เสาร์ไปเยือนเมืองนครพนม

จากประวัติพระเทพสิทธิธารจารย์ (จันทร์ เขมิโย)

พระอาจารย์เสาร์ท่านได้ไปแวะเยี่ยมลูกศิษย์เก่าองค์หนึ่งของท่าน นั่นคือ เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย และได้พำนักอยู่ด้วยที่วัดศรีเทพประดิษฐาราม ซึ่งตอนนั้นยังมีสภาพเป็นป่าใหญ่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียร

จากนั้นหลวงปู่จันทร์ ได้ออกธุดงค์ติดตามไปกับพระอาจารย์เสาร์ โดยมุ่งหน้าข้ามฝั่งโขงไปยังเมืองท่าแขกที่อยู่ตรงข้าม เนื่องจากเป็นเมืองที่มีภูเขาสลับซับซ้อน มีถ้ำถ้ำเชื่อมผาอยู่มากมาย ควรแก่อภัยภัยของพระอาจารย์เสาร์ที่จะหยุดยั้งเข้าบำเพ็ญภาวนา อีกทั้งเมื่อ ๒๐ ปีก่อนนี้ ท่านเคยพาหลวงปู่มั่นมาธุดงค์ถึงแถบถิ่นนี้จนพากันล้มป่วยด้วยไข้ป่ามาเลเรียเกือบจะเอาชีวิตไม่รอดกลับเมืองอุบลฯ มาแล้ว มาครั้งนี้ท่านมีความชำนาญขึ้น

ทัศนียภาพแม่น้ำโขงและภูเขาเมืองท่าแขก

เมื่อท่านเดินรุดงค์ผ่านไปถึงหมู่บ้านใด ก็จะมีชีแจงแสดงธรรมให้ชาวบ้านตั้งมั่นอยู่ในศีลห้า ยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่อาศัย

ไม่มีบันทึกไว้ว่า องค์ท่านพักอยู่นานเท่าใดจึงข้ามกลับมา คั่นหลักฐานพออีกครั้ง ก็ตอนที่ประวัติหลวงปู่มั่นกล่าวว่า... ท่านหลวงปู่มั่นย้อนกลับไปเยี่ยมแม่ชีจันทร์ ผู้เป็น มารดา และพระอาจารย์เสาร์ผู้เป็นอาจารย์ที่ถ้ำจำปา ภูผาภูด

พ.ศ. ๒๔๖๔

หลวงปู่มั่นกลับมาภูผาภูด

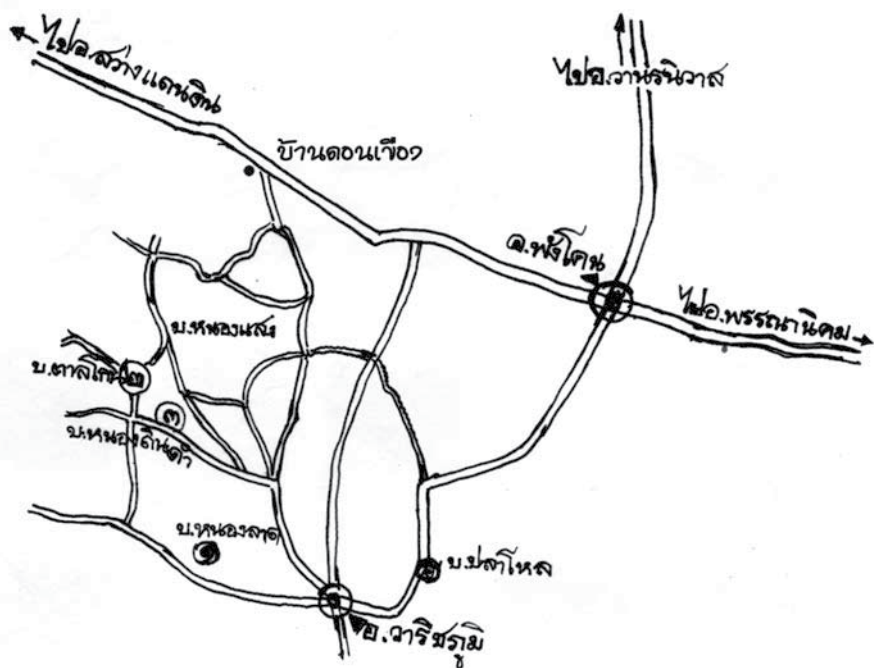
ในปีนั้นหลวงปู่มั่นย้อนกลับมาเยี่ยมมารดา และพระอาจารย์ พร้อมกับจำพรรษา ที่บ้านห้วยทรายใกล้ ๆ กับภูผาภูด หลังจากออกพรรษาแล้วได้ชักชวนกันออกรุดงค์ไปทาง สกลนคร - บ้านม่วงไข่ อ.พรรณานิคม

เสนาสนะป่าหนองบาก บ้านหนองลาด

พรรษาที่ ๔๑ - ๔๓

พระบูรพาจารย์ใหญ่ทั้ง ๒ ท่าน พร้อมคณะได้ตั้งคัมพำนักจำพรรษาที่ปาริม
หนองน้ำบาก ใกล้บ้านหนองลาด ต.หนองลาด อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร เมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๕
และหลังจากนั้นในพรรษากาลอีก ๒ ปีต่อมา สันนิษฐานว่าท่านพระอาจารย์เสาร์ได้
พำนักจำพรรษาอยู่ที่นี้ ส่วนท่านหลวงปู่มั่นได้ไปจำพรรษาที่วัดมหาชัย หนองบัวลำภู
อ.หนองบัวลำภู (ปัจจุบันเป็น จ.หนองบัวลำภู) และวัดป่าसारวารี บ้านค้อ อ.บ้านผือ
จ.อุดรธานี ตามลำดับ

จากการสอบถามพ่อตู้ (พ่อเผ่า) เกิง วงศ์สายบัว อายุ ๘๗ ปี ชาวบ้านหนองลาด เมื่อปลายวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๐ ได้ทราบว่า... คณะพระธุดงค์ได้มาพักที่ชายป่าริมหนองน้ำบากทางทิศตะวันตกท้ายบ้าน เป็นเวลาราว ๓ พรรษา ซึ่ง

◀ วัดป่าภูไทสามัคคี
บ้านม่วงไข่ อ.พรรณานิคม
จ.สกลนคร

สถานที่ คณะพระอาจารย์ ▶
ฝันมากกราบฟังธรรมจาก
หลวงปู่เป็นครั้งแรก

โบสถ์น้ำบ้านหนองแสง พระอาจารย์เสาร์สร้างไว้
ภาพ : หนังสือประวัติพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

บ้านหนองลาด อำเภวาริชภูมิ ตรงลูกศรซึ่งเป็นบริเวณที่พระอาจารย์เสาร์
ได้สร้างเสนาสนะป่าขึ้นจำพรรษา ปีพ.ศ.๒๔๖๕
ภาพ : หนังสือประวัติพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ต่อมาที่ตรงนั้นก็เป็นวัด เรียกว่า **วัดป่าหนองบาก** ต่อมาเมื่อการศึกษาเข้าถึง ชาวบ้านจึง
พร้อมใจกันย้ายวัดไปสร้างใหม่ที่ป่าถัดไปทางทิศเหนือราว ๒ กม. ให้ชื่อว่า **วัดป่าราษฎร์
สามัคคี** มีพระบุญธรรม ปญญาสาโร อายุ ๓๓ ปี ๑๒ พรรษา เป็นเจ้าอาวาสพัฒนาวัดให้
เจริญรุ่งเรือง ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๔๒) มีหลวงพ่อดิษฐ์ ฐานวโร อายุ ๗๒ ปี ๑๑ พรรษา
เป็นเจ้าอาวาสต่อมา

ส่วนบริเวณที่วัดเดิมนั้นก็สร้างเป็นโรงเรียนประชาบาล ชื่อว่า **โรงเรียนบ้านหนอง
ลาดวิทยาคาร** สืบต่อมาจนบัดนี้

และจากบันทึกในหนังสืออัตตโนประวัติพระราชนิโรธรังสี (เทศก์ เทสรงสี) กล่าว
ถึงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ว่า “...ท่านอาจารย์สิงห์ได้พาพวกเราออกเดินทางไปในมัสการ
กราบท่านอาจารย์มั่น ที่บ้านค้อ อ.บ้านผือ ขณะนั้นพระอาจารย์เสาร์ก็อยู่พร้อม เป็นอันว่า
เราได้พบท่านอาจารย์ทั้งสอง แลได้กราบนมัสการท่านเป็นครั้งแรกในชีวิต” ขณะนั้นท่าน
หลวงปู่เทศก์ฟังจะอุปสมบท และอยู่จำพรรษาที่วัดสุทัศน์ เมืองอุบลฯ ได้เป็นพรรษาแรก
ก็ออกอุทงค์ติดตามไปกับคณะท่านพระอาจารย์สิงห์

เหตุการณ์ตอนนี้ มีข้อเกี่ยวเนื่องกับประวัติพระอาจารย์เสาร์ที่หลวงปู่หลุย
จนทสาโร กล่าวถึงในหนังสือจนทสาโร ซึ่งประพันธ์โดยคุณหญิงสุรีพันธุ์ มณีวัต ความว่า...
(พ.ศ. ๒๔๖๗) พบท่านพระอาจารย์เสาร์ และท่านพระอาจารย์มั่น

ท่าน (หลวงปู่หลุย) ได้อยู่กับพระอุปัชฌาย์พอสมควร แล้วก็เดินทางจากจังหวัด
เลยกลับไปอยู่กับท่านพระอาจารย์บุญ ที่อำเภอหนองวัวซออีก และได้ติดตามท่านพระ
อาจารย์บุญไปยังวัดพระบาทบัวบก ณ ที่นี้เองที่หลวงปู่ได้พบกับ ท่านพระอาจารย์เสาร์
กนตสีโล และได้อยู่ปฏิบัติรับฟังโอวาทจากท่านพระอาจารย์เสาร์ โดยมีท่านพระอาจารย์
บุญ เป็นพระพี่เลี้ยงผู้ชี้แนะในข้อที่ท่านไม่เข้าใจอีกชั้นหนึ่งด้วย

จากนั้น ท่านพระอาจารย์บุญก็ได้พาหมู่คณะศิษย์พร้อมด้วยหลวงปู่ไปกราบ
นมัสการ ท่านพระอาจารย์มั่น *ภริทัตตมหาเถระ* ที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย คณะ
ท่านพระอาจารย์บุญได้อยู่อบรมรับฟังโอวาท และฝึกปฏิบัติจากท่านพระอาจารย์มั่น
จนกระทั่งจวนจะเข้าพรรษา จึงได้พากันย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดพระบาทบัวบก

พ.ศ. ๒๔๖๗
วัดพระงามศรีมงคล
พรรษาที่ ๔๔

ในพรรษานี้ พระบูรพาจารย์ทั้งสองท่านได้รุดงค์ประกาศธรรมเข้าเขตหนองคาย พระอาจารย์เสาร์พักจำพรรษาที่วัดราช ไกลบ้านน้ำโขง อ.ท่าบ่อ ท่านหลวงปู่มั่นพักอยู่ เสนาสนะป่า อ.ท่าบ่อ ซึ่งต่อมา... ที่นี้ได้เป็นวัดชื่อวัดอรัญวาสี ส่วนท่านอาจารย์สิงห์ พระมหาปิ่นยังจำพรรษาอยู่บ้านหนองลาด บ้านปลาไหล วาริชภูมิ แลบเดิมอยู่

ที่วัดราชนี้เป็นวัดเก่า มีพระพุทธรูปเก่าสมัยเวียงจันทน์ได้ชำรุดทรุดโทรมไป ท่านพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสองได้ช่วยกันบูรณะให้สวยงามดังเดิม ชาวบ้านชาวเมืองได้ไปเห็นเข้า ต่างก็กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่างามแท้ ภายหลังจึงเอ่ยเรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดพระงาม” ต่อ ๆ กันมา จนถึงบัดนี้ ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถตลอดมา

ที่ท่าบ่อนี้เป็นสถานที่เหมาะสำหรับบำเพ็ญสมณธรรมยิ่งอีกที่หนึ่ง ของพระเถระทั้งหลายที่น้อมตัวเข้าเป็นศิษย์ร่วมสายธารธรรม อาทิเช่น พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม พระอาจารย์สุวรรณ สุจินโน พระอาจารย์มหาปิ่น ปญญาพล พระอาจารย์เทศก์ เทสรังสี พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์อุ่น ธมมธโร พระอาจารย์ กู่ ธมมทินโน พระอาจารย์กว่า สมุโน ฯลฯ ท่านเหล่านั้นมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะอยู่ปฏิบัติตามแนวทางสายธรรม ที่ได้รับฟังโอวาทมาอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ซึ่งต่างองค์ต่างได้รับผลทางใจเป็นอย่างสูง ตามภูมิจิต ภูมิธรรมของแต่ละองค์

ออกจากวัดอรัญวาสีแล้วท่านหลวงปู่มั่นได้เดินรุดงค์กลับไป ที่ ต.หนองลาด อ.วาริชภูมิ อีกครั้ง พำนักอยู่แถบถิ่นนั้นจนต่อมาพระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตตโก ได้นิมนต์ให้ไปโปรดชาวบ้านสามผง ดงพระเนาว์

พระอาจารย์ เก่ง อิมุตโก

นามเดิม เก่ง ทันธรรม

บิดา ทัน ทันธรรม

มารดา หนูมัน ทันธรรม

เกิด เป็นบุตรคนที่ ๓ วันอาทิตย์ที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ที่บ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

การอุปสมบท ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุฝ่ายมหานิกาย ที่วัดโพธิ์ชัย บ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐

มีพระอาจารย์ คำดี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์สาย เป็นพระกรรมวาจาจารย์

การจาริกเพื่อศึกษาธรรมปฏิบัติ พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้

จาริกไปยังถิ่นต่างๆ เพื่อแสวงหาอาจารย์และแนวทางปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เมื่อได้ทราบข่าวว่าพระอาจารย์มั่น ๗ ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระที่มีชื่อเสียง มาวิเวกและเผยแผ่ธรรมแก่ชาวบ้าน ที่บ้านหนองลาด อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร จึงได้ชักชวน พระอาจารย์สีลา ดิสสุโร ไปพบ เมื่อได้ฟังธรรมเทศนาพร้อมทั้งเฝ้าดูข้อวัตรปฏิบัติของท่านอาจารย์มั่นอย่างใกล้ชิดแล้วก็เกิดความเลื่อมใส จึงได้อารธนาท่านไปจำพรรษาที่ เสนาสนะป่าบ้านสามผง (วัดโพธิ์ชัยในปัจจุบัน)

การขอญัตติ วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้ขอญัตติ เป็นพระภิกษุธรรมยุติกนิกายโดยมี เจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโล) เมื่อครั้งเป็นพระครูชินวาทธำรง เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล เป็นพระอนุสาวนาจารย์ และท่านพระอาจารย์มั่น ๗ นั่งหัตถบาตรร่วมอยู่ด้วย ณ อุทกุกเขปสีมา (โบสถ์น้ำ) หนองสามผง บ้านสามผง

มรณภาพ เมื่อ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ ด้วยโรคกระเพาะและลำไส้เรื้อรัง ที่ศาลาการเปรียญ วัดโพธิ์ชัย บ้านสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม รวมอายุได้ ๗๘ ปี

พระอาจารย์ สีลา อัสสุโร

นามเดิม สีลา กรมแสนพิมพ์
บิดา จันทรชมภู กรมแสนพิมพ์
มารดา บัวทอง กรมแสนพิมพ์
เกิด เป็นบุตรคนโตที่บ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอนารินวาส จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๙

การอุปสมบท ได้อุปสมบท เป็นพระภิกษุฝ่ายมหานิกาย ที่วัดโพธิ์ชัย ตำบลวังหว้า อำเภอนารินวาส จังหวัดสกลนคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒

มีพระครูหลักคำ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูศรีธรรมมา เป็นพระกรรมวาจาจารย์

การจาริกเพื่อศึกษาธรรมปฏิบัติ ต่อมาได้พบอาจารย์ เก่ง อธิมุตตโก ซึ่งมีพรรษาแก่กว่า และได้เป็น สหธรรมมิก อยู่ร่วมศึกษาสำนักเดียวกันตลอดมา

พ.ศ. ๒๔๖๙ พระอาจารย์ เก่ง อธิมุตตโก ได้ชักชวนไปพบพระอาจารย์มั่น ที่เสนาสนะป่า บ้านหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ได้บังเกิดความเลื่อมใส จึงได้ติดตามพระอาจารย์มั่นไปบ้านสามผงด้วย

การขอญัตติ เมื่อ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้ตกลงใจญัตติเป็นพระภิกษุธรรมยุติกนิกาย ณ อุทกุกเขปสีมา (โบสถ์น้ำ) ที่หนองสามผง บ้านสามผง โดยมีเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จุม พนธุโล) เมื่อครั้งเป็นพระครูชินวาทธำรงเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์สิงห์ ขนดะยาโคโม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์มหาปิ่น ปญญาพโล เป็นพระอนุสาวนาจารย์ และมีพระอาจารย์มั่น นั่งหัตถบาตรร่วมอยู่ด้วย

มรณภาพ เมื่อ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๐ ด้วยโรคปอด ณ โรงพยาบาล จังหวัดสกลนคร รวมอายุได้ ๘๑ ปี

ร.๖ เสด็จสวรรคต

อนึ่ง ปลายปีนี้เป็นปีแห่งการสูญเสียครั้งใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของชาวไทยทั้งชาตินั้นคือ การเสด็จสวรรคตขององค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ หลังจากทรงครองราชย์บำเพ็ญประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองมาเป็นระยะเวลาได้ ๑๕ ปี

พ.ศ. ๒๔๖๘

บ้านดงยาง อ.หนองหาน

ในปีนี้... ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้เข้ามาจำพรรษายังเขตอุดรธานี

พระอาจารย์เสาร์ หลังจากธุดงค์ออกจากวัดพระงาม อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย แล้วท่านได้จาริกไปทางแถบเมืองเลย เข้าถึง อ.เชียงคาน... ขึ้นไปถึงภูฟ้า ภูหลวง หลังจากนั้นจึงได้กลับเข้ามายังเขตจังหวัดอุดรธานี จนไปพำนักจำพรรษา ณ เสนาสนะป่า บ้านดงยาง อ.หนองหาน

พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล ผู้เป็นน้องร่วมสายโลหิต พระอาจารย์เทศก์ เทสรังสี จำพรรษาที่ป่าบ้านอากาศ ต.อากาศ อ.วานรนิวาส (ปัจจุบันเป็น อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร) พระอาจารย์กู่ ธรรมทินโน จำพรรษาที่บ้านโนนแดง พระอาจารย์อ่อน ธรรมธโร จำพรรษาที่บ้านข่า ใกล้บ้านสามผง ท่านหลวงปู่มั่น และคณะส่วนหนึ่ง ได้ไปจำพรรษาที่เสนาสนะป่า บ้านสามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ใกล้กับวัดโพธิ์ชัย ตามคำอาราธนาอานิสงค์ของพระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตตโก และพระอาจารย์สีลา อิสสุโร อันว่า พระอาจารย์เกิ่ง องค์นี้เป็นพระเถรอาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนแถบลุ่มแม่น้ำสงครามเป็นอันมาก ท่านเป็นถึงเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย เป็นอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าสำนักเรียนนักธรรมและบาลี และยังเป็นครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนประถมศึกษา แห่งตำบลสามผง ที่ตั้งอยู่ในวัดนี้ด้วย องค์ท่านมีนิสัยขยัน อุตุน เกลี้ยวงลาด เชื้อมั่นในตนเอง มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความกตัญญูทวนเวียนต่อผู้มีพระคุณทั้งหลาย

เมื่อได้ยินกิตติศัพท์ และทราบข่าวว่า ท่านพระอาจารย์มั่น มาพักอยู่ที่บ้านหนองลาด อ.วาริชภูมิ จึงได้ไปฟังพระธรรมเทศนา และทดลองไต่ถามอรรถปัญหาคติธรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งเฝ้าสังเกตดูข้อวัตรของท่านอย่างใกล้ชิด จนเกิดความอัศจรรย์ใจในการตอบโต้ชี้แจงอรรถปัญหาคติที่ค้างคาใจ และเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในแนวทางข้อวัตรของท่าน จึงได้นิมนต์ให้ท่านไปประกาศธรรมจำพรรษาที่บ้านสามผงดังกล่าว

พร้อมได้ถือโอกาสนี้ ขอมอบตัวเป็นศิษย์ท่านพระอาจารย์มั่น เฝ้าศึกษาปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา จนเกิดผลทางใจเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับในที่สุด ท่านได้ตัดสินใจอย่างอาภายาญ ยอมสละวัด ยอมสละตำแหน่งทั้งหลายที่มีอยู่เดิม ขอญัตติใหม่ พร้อมลูกศิษย์ เป็นพระในคณะธรรมยุติกนิกายหมดทั้งวัด รวมทั้งคณะของท่านอาจารย์สีลาอีกด้วยในภายหลัง

จำนวนพระภิกษุ สามเณรที่ญัตติใหม่ที่บ้านสามผงในครั้งนั้นมีประมาณ ๒๐ รูป รวมทั้งสามเณรสิม วงศ์เข้มมา (หลวงปู่สิม พุทธาจาโร) ที่ได้ไปจากวัดศรีรัตนาราม บ้านบัวต.สว่าง อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร ด้วย ๑ รูป

ข่าวคราวการประกาศธรรมพลิกแผ่นดินบ้านสามผง ในครั้งนั้น ยิ่งทำให้ชื่อเสียงของท่านพระอาจารย์มั่น และกิตติศัพท์ของกองทัพธรรมพระกัมมัฏฐาน ลือเลื่องกระเดื่องไกล เป็นที่อัศจรรย์จากคำร่ำลือของผู้คนในละแวกนั้นมากมายหลายหมู่บ้าน ถึงผู้วิเศษที่สามารถทำให้พระอาจารย์ทั้งสอง ที่พวกเขายอมรับนับถือมาแต่ตั้งเดิมนั้น ได้ยอมศิโรราบ สละสิ้นซึ่งลาภยศสักการะโดยเด็ดขาด ออกติดตามปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานไปด้วยทุกแห่งหน ไม่เว้นแม้แต่พระอาจารย์ดี ฉนโน ที่มีฉายาอีกหนึ่งว่า **อาจารย์ดีฝิยาน** (ฝิยาน คือ ฝักบัว เพราะท่านมีชื่อเสียงโด่งดังมีอิทธิฤทธิ์สูงส่งยิ่งนัก) ผู้อยู่ไกลถึงบ้านกุดแห่ อ.เลิงนกทา จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับ จ.ยโสธร) ก็ได้บุกป่าฝ่าดงออกหาของดีของขลังมาถึงบ้านสามผง แล้วล่วงรู้ถึงกิตติศัพท์นี้ จึงได้มากกราบฟังธรรมจากองค์ท่านพระอาจารย์มั่น จนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแรงกล้า ถึงกับยอมสละตำแหน่งเจ้าอาวาสผู้ยิ่งใหญ่แห่งวัดบ้านกุดแห่ (คือ วัดศรีบุญเรืองท่าแขก ที่โด่งดังในสมัยนั้น) ขอญัตติใหม่ภายหลังด้วยเช่นเดียวกัน

พระอาจารย์ดี จนนฺ

ท่านมีนามเดิมว่า ดี นามสกุล วงศ์เสนา เป็นบุตรคนที่ ๒ ในจำนวนบุตร ๙ คน ของหลวงอินทร์ วงศ์เสนา และแม่จันทรา วงศ์เสนา

เกิดที่ บ้านกุดน้ำใส อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ปีมะโรง พ.ศ.๒๔๓๕ ในราวประมาณ ปี พ.ศ.๒๔๕๒ ครอบครัวท่านได้ย้ายภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านกุดแห่ ถือเป็นตระกูลที่เก่าแก่ที่บ้านหลักเมืองตระกูลหนึ่ง

บรรพชา เป็นสามเณรเมื่อตอนอายุได้ ๑๖ ปี จนเมื่ออายุ ๑๘ ปี ได้ลาสิกขาออกมาช่วยงานทางบ้าน

แต่งงาน กับ นางมี กาฬสุข เมื่อตอนอายุได้ ๒๐ ปี อยู่ด้วยกันได้ ๓ ปี จึงได้หย่าร้างกันและไม่มีบุตร

อุปสมบท หลังจากนั้นได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ฝ่ายมหานิกาย โดยมีพระธรรมบาล วัดบ้านกุดมะฆง เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๗ แล้วมาจำพรรษาอยู่ที่วัดศรีบุญเรืองท่าแขก บ้านกุดแห่ จนได้เป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านกุดแห่ เป็นพระเถระผู้ใหญ่ นับพรรษาได้ ๒๒ พรรษา วัดบ้านกุดแห่ในยุคนั้นเจริญสูงสุดในท้องถิ่น มีศาลาโรงธรรมที่มีเสาใหญ่ที่สุดวัดโดยรอบได้ ๑ เมตรถึง ๓๖ ต้น ท่านสร้างหอไตรอันมีลวดลายวิจิตรสวยงาม ทั้งประดิษฐ์ธรรมาสน์แบบไทยเดิม สร้างกุฏิใหญ่ ๒

หลัง เพราะท่านมีความชำนาญในทางช่างไม้ ช่างก่อสร้าง แกะสลัก เขียนภาพ ช่างเหล็ก ช่างปูน ช่างปั้นดินเผา ช่างทำเครื่องหนัง (เข็มขัด อานม้า รองเท้า กระเป๋าหนัง เป็นต้น) อีกทั้งยังมีความรู้ทางวณยานาแผนโบราณ เก่งทั้งทางคาถาอาคม เชี่ยวชาญในการปราบผีทุกชนิด มีฉายาว่า อาจารย์ดีฝ้ายน (คือฝักกล้วย) อีกทั้งเทศนาโวหารก็เยี่ยมคม มีชื่อเสียงโด่งดังไปไกล มีลูกศิษย์อยู่มากมาย

ญัตติกรรม เป็นธรรมยุติกนิกาย เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๐ ที่วัดสร้างไครก จ.ยโสธร (ปัจจุบันคือวัดศรีธรรมาราม) ภายหลังจากที่ได้พบแล้วมีความเลื่อมใส ศึกษาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานกับท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ที่วัดป่าบ้านสามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ตั้งแต่ครั้งที่ท่านได้ออกจากวัดบ้านกุดแห่ไปเสาะหาของขลัง และเรียนวิชาอาคมเพิ่มเติม เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๔

หลังจากนั้นก็ได้เป็นกำลังสำคัญช่วยกันเผยแพร่การปฏิบัติธรรมในกองทัพนครธรรมฐานตลอดภาคอีสาน และฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงอีกด้วย จนกระทั่งช่วงปี พ.ศ.๒๔๗๙ - ๒๔๘๕ ท่านได้อยู่ด้วยท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

ปลงอายุสังขาร ต้นเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ ท่านได้ส่งเสียญาติโยมมอบหมายภารกิจให้พระสิงห์ทอง ปภาโว เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านกุดแห่สืบแทนท่าน หลังจากนั้นท่านได้ไปพักรักษาตัวอยู่ที่วัดป่าแสนสำราญ อ.วารินชำราบ อุบลราชธานี โดยสุขภาพท่านเจ็บป่วยบ่อยๆ แอดๆ เป็นประจำไม่หายขาด จนกระทั่งถึงแก่กรรมภาพ เมื่อเวลา ๐๕.๓๐ น. ของวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๒ ในอิริยาบถ ท่านนั่งอิงหมอนใหญ่อยู่ คล้ายกับนั่งพักผ่อนธรรมดา

หลังจากนั้นอีก ๑ ปี จึงทำพิธีฌาปนกิจศพท่านระหว่าง วันที่ ๑๐ - ๑๔ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๓

เรียกประชุมบ้านโนนแดง

กำหนดกฎระเบียบให้เป็นแนวทางเดียวกัน

จะเห็นได้ว่า ในขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่สำคัญยิ่งครั้งที่กองทัพธรรมอันยิ่งใหญ่
นี้ มีบรรดาพระอาจารย์ผู้มีบุญญาบารมีทั้งหลายได้น้อมตัวเข้ามาศึกษาแนวทางปฏิบัติ และ
เกิดเลื่อมใสศรัทธาอย่างแรงกล้า ขอออกติดตามไปปฏิบัติธรรมอยู่กับกองทัพธรรมของ
พ่อแม่ครูอาจารย์เป็นจำนวนมาก พระบูรพาจารย์ใหญ่ทั้งสององค์ท่านเล็งเห็นการณ์ไกล
จึงได้เรียกประชุมบรรดาพระอาจารย์ทั้งหลายที่เป็นศิษย์ทุกองค์ ซึ่งพำนักตามรอยทาง
ของทั้งสององค์ท่านทั้งใกล้และไกล ให้มาประชุมพร้อมกันที่บ้านโนนแดง ภายหลังจาก
ออกพรรษาแล้วในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ นี้ ซึ่งเป็นปีที่ท่านหลวงปู่เสาร์มีอายุพรรษานับได้ ๔๕ และ
ท่านหลวงปู่มั่นล่วงได้ ๓๕ พรรษาพอดี

ในการประชุมครั้งนี้ ท่านได้วางระเบียบการปฏิบัติ

- เกี่ยวกับการออกธุดงค์อยู่ป่า
- เกี่ยวกับการตั้งสำนักปฏิบัติ
- เกี่ยวกับแนวทางในการอบรมสั่งสอนการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติจิต

เพื่อว่าการกำหนดกฎระเบียบนี้จะได้เป็นแนวทางปฏิบัติตามสายเดียวกันในหมู่
คณะศิษย์ของท่านทั้งสอง ซึ่งได้รับการขนานนามว่า “กองทัพธรรมพระกัมมัญฐานสาย
พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น” ในกาลต่อมา

ไม่ได้นัดหมาย

กลับไปพบกันอีก

ภายหลังจากการนัดหมายประชุมกันรับฟังโอวาทจากพ่อแม่ครูบาอาจารย์ใหญ่
ทั้งสอง ที่บ้านโนนแดงนี้แล้ว คณะศิษย์ต่างก็แยกย้ายกระจ่ายกันออกปลีกวิเวกไปตาม
อรัญญสถาน โดยมีได้มีการนัดหมายว่าจะไปพบกันอีกที่ไหน เมื่อใด แต่แล้วในที่สุดทั้งหมดก็
กลับไปพบกันเข้าอีกที่ “จังหวัดสกลนคร... เมืองเก่า สว่างาม แหล่งธรรมะ ปราสาทผึ้ง
บึงหนองหาน ภูพานราชนิเวศน์ เกษตรสมบูรณ์ โคขุนชั้นยอด เมืองปอดประวัติศาสตร์”

ฉลองศรัทธา มหาอุบาสิกาสามพี่น้อง

นางนิล - นางนุ่น - นางลูกอินทร์ มหาอุบาสิกา ๓ พี่น้อง

ขณะนั้น นางนุ่น, นางนิล ชูวานนท์ และนางลูกอินทร์ วัฒนสุชาติ สามศรีพี่น้อง ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง จนภายหลังได้บวชเป็นภิกษุณีจาก ท่านพระอาจารย์เสาร์สมัยที่ท่านย้อนกลับมาสร้างวัดป่าสุทธาวาสที่เสนาสนะป่านี้ กำลังจัดงานฌาปนกิจศพมารดาของตนเองอยู่พอดี จึงได้ไปกราบนิมนต์ให้ท่านพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง พร้อมด้วยคณะศิษย์ “กองทัพนคร” หยุดยั้งพำนักที่เสนาสนะป่า นอกเมืองสกลนคร ท่านก็รับนิมนต์อยู่เพื่อปลงธรรมสังเวช เป็นการฉลองศรัทธาของสามพี่น้อง และชาวเมือง ไทสกลทั้งหมด

เป็นขณะเดียวกันกับที่พระยาปัจจันตประเทศธานี บิดาของพระพิณิจ ก็ได้ถึงแก่กรรม เจ้าภาพจึงได้กราบอาราธนาพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง พร้อมคณะไปบำเพ็ญกุศลงานศพที่บ้าน เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ให้นิยามบุญกุศล อองค์ท่านทั้งสองจึงได้รับนิมนต์ผ่อนปรนอนุญาตให้พระลูกศิษย์ไปฉันภัตตาหารในบ้านได้เป็นครั้งแรกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

จากลา

เมื่อเสร็จสิ้นงานฌาปนกิจศพทั้ง ๒ งานนี้แล้ว ท่านหลวงปู่มั่น และคณะส่วนหนึ่งก็ได้กราบลาพระอาจารย์เสาร์ เพื่อกลับไปส่งโยมมารดา แม่ชีจันทร์ พร้อมคณะแม่ชีติดตามอีกจำนวนมากมายประมาณ ๗๐-๘๐ รูป ยังเมืองอุบลราชธานีถิ่นเกิด โดยแวะเยี่ยมอุปัชฌาย์พิมพ์ บ้านเหล่าโพนคือ เพื่อแนะนำแนวทางธรรมแก่ท่าน แล้วลงไปพักที่บ้านห้วยทราย ต่อจากนั้นก็มุ่งหน้าล่องใต้สู่เมืองอุบลราชธานีต่อไป

ส่วนท่านพระอาจารย์เสาร์ และคณะที่เหลือก็ยังอยู่ปฏิบัติธรรมชี้นำแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โปรดหมู่ชนทั้งหลายให้หายจากความมืดบอด กลุ่มหลงงมงายในสิ่งอันไม่เป็นจริงจากความเชื่อที่หลงผิดทั้งหลายนั้น แล้วกลับมาเป็นพุทธมามกะที่แท้จริง รับพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานให้เป็นนิสัยปัจจัยสืบต่อมา

พ.ศ. ๒๔๓๐ - ๒๔๓๑

บ้านสามผง

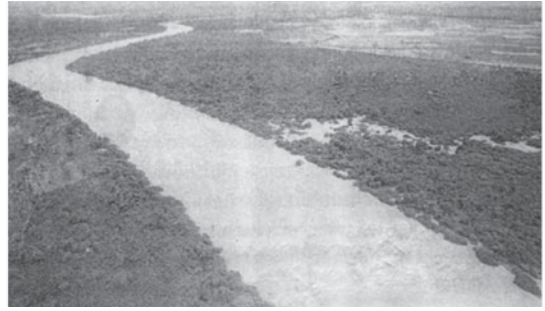
พรรษาที่ ๔๖

“เจ้าพระเนาว์ศักดิ์สิทธิ์ แหล่งผลิตการเกษตร เขตสงครามปลาเนื้ออ่อน ราษฎรประพฤติดี ถิ่นนี้ คือ สามผง”

พระอาจารย์เสาร์นำคณะศิษย์เดินธุดงค์ผ่านมาที่บ้านอากาศ (ปัจจุบัน คือ อำเภออากาศอำนวย) ตามสายทางกองทัพธรรมที่ท่านหลวงปู่มั่น “พลิกแผ่นดิน” จนมาถึงถิ่นบ้านสามผงดงพระเนาว์ ได้พำนักจำพรรษาอยู่ที่เสนาสนะป่าบ้านสามผง เป็นเวลา ๒ พรรษา นับว่าเป็นบุญวาสนาของชาวสามผง และชาวลุ่มน้ำสงครามที่มีพระบูรพาจารย์ใหญ่ทั้ง ๒ ท่าน มาโปรดด้วยเมตตาธรรมเป็นระยะเวลาติดต่อกันถึง ๔ พรรษา ทำให้มีลูกศิษย์แถบท้องถื่นนี้ เลื่อมใสศรัทธาพากันออกบวชติดตามท่านพระบูรพาจารย์ใหญ่ทั้ง ๒ เป็นจำนวนมาก

อุโบสถวัดโพธิ์ชัย บ้านสามผง

ลำน้ำสงคราม ไหลลงมาจากอำเภอหนองหาน ผ่านอำเภอศรีสงคราม ลงสู่แม่น้ำโขงที่ไชยบุรี อำเภอกำแพงแสน ที่นี่เป็นแหล่งกำเนิดของมัจฉานานาพันธุ์

ผู้รวบรวมได้รับคำบอกเล่าว่าที่บ้านสามผง อ.ศรีสงคราม นี้มีเรื่องราวของพระอาจารย์เสาร์เหลืออยู่ คือ มีหอไตรกลางน้ำแบบเดียวกับหอไตรวัดเกาะแก้วอัมพวันนี่ คณะตามรอยฯ ของเราจึงได้ออกเดินทางไปถึงบ้านสามผง เมื่อบ่าย ๒ โมงครึ่ง ของวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ท่ามกลางฝนที่โปรยปราย ระหว่างทางมองเห็นสองฟากถนนชาวโพลน เจ็นนองไปด้วยน้ำที่เอ่อท้นขึ้นมาจากลำน้ำสงครามอันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยมัจฉานานาพันธุ์ คณะของเราผ่านกลางหมู่บ้านเลยออกไปยังวัดป่า “วัดโพธิ์ชัย” ก็ได้เจอหอไตรกลางน้ำรูปทรง ๖ เหลี่ยมจริงๆ ได้สอบถามประวัติจากปากคำของคุณตาตัน ฝ่ายทะแสง ซึ่งเมตตาเล่าเรื่องราวแต่อดีต ครึ่งท่านอายุได้ ๗-๘ ขวบ ต่อหน้าเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย คือ หลวงพ่อทอง ขนติกาโล อายุ ๗๔ ปี มีพรรษา ๑๒ และหลวงพ่อเดช จิตตปาโล อายุ ๖๒ ปี พรรษา ๒ มีศักดิ์เป็นหลานพระอาจารย์ทองรัตน์ กนตสีโล ความว่า “หลังจากท่านหลวงปู่มั่นกลับไปส่งโยมมารดาที่เมืองอุบลฯแล้ว ไม่นานนักท่านพระอาจารย์เสาร์ก็ถึงวัดมาถึง ลักษณะท่าทางท่านองอาจ ร่างสูงใหญ่ ผิวขาว ผมหงอกแดงปลั่งดังพริก มีพระสงฆ์ทั้งพระเก่าและบวชใหม่เวียนมากราบคารวะรับฟังโอวาท เมื่อยามเข้าติดตามท่านเป็นแถวออกบิณฑบาต มีพระเณรไม่เคยต่ำกว่า ๒๐ - ๓๐ รูป มีแม่ชีตามมาปฏิบัติอยู่ป่านอกเขตหน้าวัดไม่ต่ำกว่า ๑๐ รูป มีแม่ชีสาธิตา อายุราว ๖๐ ปี เป็นผู้นำ ส่วนหอไตรกลางน้ำนี้ ผู้สร้าง คือ หลวงปู่เก็ง อธิมุตตโก โดยได้แบบจากหอไตรกลางน้ำที่วัดเกาะแก้วอัมพวันนี่เอง จุดประสงค์เพื่อสร้างเป็นหอสมุดให้ปลอดภัยจากปลวก หนู และแมลง”

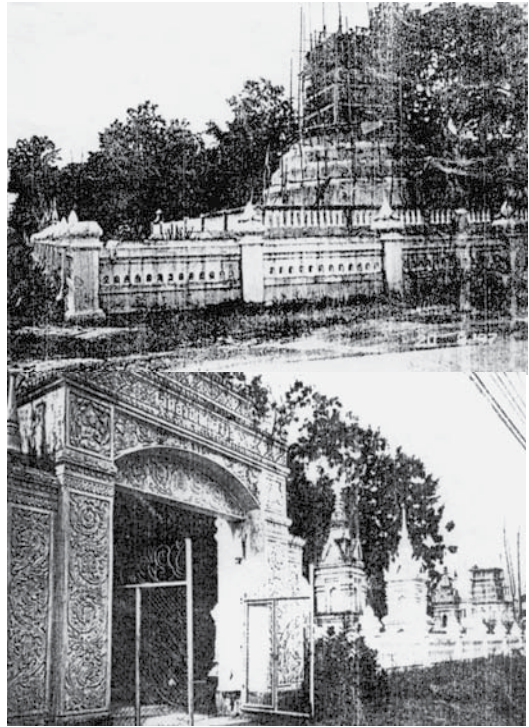
หอไตรกลางน้ำ บ้านสามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม

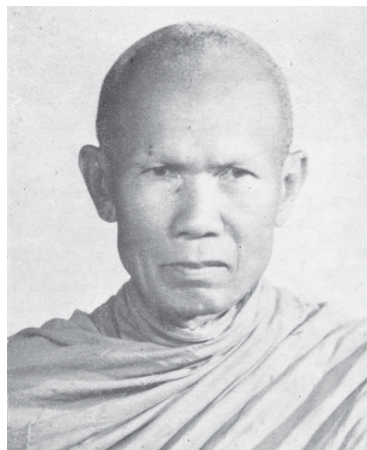
ศาลากลางน้ำ บ้านสามผง หลวงปู่เก็ง อธิมุตตโก สร้างตามแบบหอไตรกลางน้ำวัดเกาะแก้วอัมพวัน
อ.ธาตุพนม จ.นครพนม สำหรับใช้เป็นหอสมุด

▲ รูปหล่อพระอาจารย์บุญมา มหายโส
ในเจดีย์พิพิธภัณฑ (รูปที่กำลังก่อสร้าง)

▲ วัดอรัญญิกาวาส... จากสามผง
พระอาจารย์เสาร์สร้างไว้ที่เนินป่า
สำหรับประหารนักโทษ แล้วให้
พระอาจารย์บุญมา มหายโสอยู่

พระราชสุทธาจารย์ (พระมหาพรหมา โชติโก)
อดีตเจ้าคณะจังหวัดนครพนม ผู้เป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณปู่
พระเทพสิทธิอาจารย์ (จันทร์ เขมิโย)

พ.ศ. ๒๔๗๒

วัดอรุณญิกาวาส

พรรษาที่ ๔๘

จากสามผงลงมานครพนม

ลู่ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พระอาจารย์เสาร์ มีอายุย่างเข้า ๖๘ ปีแล้ว ท่านยังมีสุขภาพแข็งแรงเต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา ไม่เคยนึกท้อถอยในการปฏิบัติธรรม พร่ำสอนสั่งธรรมที่ท่านได้รู้ได้เห็นมาแก่มวลหมู่ศิษย์ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ทั้งมวล

หลังจากพำนักจำพรรษาที่วัดป่าบ้านสามผง ล่วงได้ ๒ พรรษาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ท่านจึงนำคณะออกจากบ้านสามผง เติบรุ้งค้ำผ่านไปทางอำเภอกาญจนบุรี จากนั้นจึงเลยลงมายังเมืองนครพนม (ชื่อเต็มเรียกว่า เมืองหนองบึก) ดินแดนศรีโคตรบูรณ์... มีพระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาติดตามพระอาจารย์เสาร์มาด้วยเป็นจำนวนมาก พอตีมาถึงป่าช้าดงโคกกี่วนนอกเมืองนครพนม บริเวณนี้เป็นดงทึบ ที่เนินสูง มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นหนาแน่น ข้างล่างยังมีไม้พุ่มที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ต้นหมากปังกี่วนขึ้นปกคลุมพื้นดินหนาทึบ ป่าตอนนี้เป็นป่าช้าผีดิบ ใช้เป็นที่ฝังศพ และเป็นแดนประหารนักโทษที่ต้องโทษถึงประหารชีวิตด้วย จึงยังไม่มีใครกล้ามาลากางเยี่ยงมกรายในป่านี้ ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้พาคณะหยุดพักที่นี้ มีชาวเมืองนครพนมออกมาช่วยจัดหาที่พักถวาย โดยจัดการสร้างกุฏิเป็นกระต๊อบเล็ก ๆ พื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ ฝาผนังขัดตะกั่วด้วยใบตอง หรือใบพลวง ใบชาด หลังคามุงด้วยหญ้าคา เป็นที่พักอาศัยคุ้มแดด-ลม-ฝน จนครบทุกรูป และต่อมาโยมแก้วเจ้าของสวนที่มีสวนอยู่บริเวณนี้ ได้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในท่านพระอาจารย์เสาร์ จึงได้นำถ้ำถ้ำที่สวนพร้อมทั้งกระท่อมเฝ้าสวนให้เป็นที่สำนักสงฆ์ตั้งแต่บัดนั้นมา

ในขั้นแรกจึงได้ขนานนามสำนักสงฆ์แห่งนี้ว่า **วัดโพธิ์แก้ว** เป็นการฉลองศรัทธาโยมแก้ว เจ้าของที่ดิน จนถึงวันขอพระราชทานเขตวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น **วัดอรุณญิกาวาส** มาจนตราប់เท่าทุกวันนี้

อีกเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนสงสัยว่าเหตุใดท่านพระอาจารย์เสาร์ จึงไม่ไปพำนักที่วัดศรีเทพประดิษฐาราม ที่มีศิษย์ต้นของท่านคือ **เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย** เป็นเจ้าอาวาสอยู่แล้วข้าพเจ้าก็ได้รับคำตอบจากท่านเจ้าคุณหลวงพ่อบุญรอดมณเฑียรโมลี (มานิต ถาวโร) เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ เมื่อคราวไปกราบนมัสการสอบถาม ณ วันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๒ นี้ว่า... วัดศรีเทพฯ นั้นตั้งเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมไปแล้ว และไม่มีสภาพเป็นป่าใหญ่ห่างไกลชุมชนเหมือนที่วัดโพธิ์แก้ว ซึ่งตัวหลวงพ่อบุญรอดมณเฑียรโมลีเองนั้น เคยไปพำนักที่วัดโพธิ์แก้วแห่งนี้เป็นเวลา ๔ ปี (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๕ - ๒๔๗๙) เมื่อครั้งยังเป็นสามเณรอยู่ โดยได้เดินทางไปศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดศรีเทพฯ เมืองนครพนมนี้เอง ก่อนที่จะเดินทางมาอยู่วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ เพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มเติม จนกระทั่งสามารถสอบไล่ได้ชั้นสูงสุด คือ เปรียญธรรมทั้ง ๙ ประโยค สมตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้ ปัจจุบันนี้ท่านเจ้าคุณหลวงพ่อบุญรอดมณเฑียรโมลี ได้รับการสถาปนาเป็นรองสมเด็จพระราชาคณะ ที่**พระอุดมญาณโมลี** ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๒ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์, เจ้าคณะภาค ๑๑ (ธรรมยุต), กรรมการมหาเถรสมาคม ฯลฯ ท่านมีอายุได้ ๘๒ ปี ๖๒ พรรษา มีสุขภาพดี ยังคงถือออกบิณฑบาตเป็นกิจวัตร พุทธบริษัทสามารถกราบนมัสการท่านได้ทุกวันทั้งที่วัดสัมพันธวงศ์ดังกล่าวแล้ว

หลวงปู่มั่นขึ้นไปอยู่ภาคเหนือ

ท่านไปนานถึง ๑๒ ปี

ขณะที่ลุมาปี พ.ศ.๒๔๗๒ นี้ท่านหลวงปู่มั่นก็ได้จากภาคอีสาน ขึ้นไปภาคเหนือ เพื่อวางรากฐานคณะธรรมยุตขึ้นในเชียงใหม่ ตามคำอาราธนาของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโร จันทร) ให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดเจติยหลวง แล้วไม่นานหลังจากนั้นท่านหลวงปู่มั่นก็ปลีกเร้นออกไปทำความเพียรแสวงหาโมกษธรรมตามป่าเขาทั่วเชียงใหม่ เชียงราย เป็นเวลานานถึง ๑๒ ปี (พ.ศ.๒๔๗๒ - ๒๔๘๒) จึงได้กลับคืนภาคอีสาน

ในเวลาเช่นนี้จึงเหลือแต่ท่านพระอาจารย์เสาร์ อยู่เป็นบูรพาจารย์ของศิษย์ทั้งมวล ทว่า...องค์ท่านก็ย่างเข้าปัจฉิมวัยแล้ว...จึงได้พระลูกศิษย์ที่เป็นยอดขุนพลทั้งหลายร่วม

กันช่วยสืบสานตำนานกองทัพธรรมพระกัมมัญฐานให้แผ่ผายออกไปจนทั่วทุกถิ่นแคว้นแดนสยามนี้ ดังเช่นคณะท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม ในขณะนั้นกำลังออกเผยแพร่วิธีปฏิบัติธรรมกัมมัญฐานตามถิ่นอีสาน ในแถบขอนแก่นอย่างได้ผล และทั่วถึงทุกอำเภอ ดังข้อความในหนังสือ อัตตโนประวัติพระราชินีโรธรังสี ที่กล่าวถึงเรื่องราวตอนนี่ว่า

“อยู่ด้วยท่านอาจารย์เสาร์”

...หลังจากนั้น เราเป็นห่วงคิดถึงครูบาจารย์ เพราะเราหนีจากอาจารย์มาได้ ๒ ปี จึงได้ลาท่านไปนครพนมเพื่อเยี่ยมพระอาจารย์เสาร์

ท่านอาจารย์เสาร์ตามปกติท่านไม่ค่อยเทศนา ถึงจะเทศน์ก็เป็นธรรมสากัจฉา ปีนีเราไปอยู่ด้วยก็เป็นกำลังของท่านองค์หนึ่ง คือ เดิมมีท่านอาจารย์ทุมอยู่แล้ว เราไปอยู่ด้วยอีกรูปหนึ่งจึงเป็นสองรูปด้วยกัน และเราก็ได้ช่วยท่านอบรมญาติโยมอีกแรงหนึ่ง ปีนีเราได้อารธนาให้ท่านถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก ที่แรกท่านก็ไม่อยากถ่าย พอเราอ้อนวอนอ้างถึงเหตุผลความจำเป็นเพื่อให้บรรดาศิษยานุศิษย์ และลูกหลานยุคต่อไปได้มีโอกาสกราบไหว้เคารพบูชาท่านถึงได้ยอม นับเป็นประวัติการณ์ เพราะแต่ก่อนมาท่านไม่ถ่ายรูปเลย แต่กระนั้นเรายังเกรงท่านจะเปลี่ยนใจ ต้องรีบให้ช่างไปตามช่างภาพมาจากฝั่งลาวมาถ่ายให้ เราดีใจมากถ่ายภาพท่านได้แล้วได้แจกท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ และท่านพระครูลีลัมป็น (ภายหลังได้เลื่อนเป็นเจ้าคุณธรรมสารมณี)ฯ...

ปี พ.ศ. ๒๔๗๒

จนเข้าพรรษาท่านอาจารย์เสาร์ได้ให้เราไปจำพรรษาที่บ้านนาทราย พระอาจารย์ภูมิไปจำที่บ้านนาขีร์นเพื่อฉลองครุฑาญาติโยมฯ...

ออกพรรษาแล้วได้ทราบข่าวว่าคณะท่านอาจารย์สิงห์ และพระมหาปิ่นกลับจากอุบลไปถึงขอนแก่นแล้ว เราจึงได้ไปลาท่านอาจารย์เสาร์แล้วออกเดินทางไปเพื่อนมัสการท่านทั้งสอง พอตีในปิ่นนั้นทางราชการได้ประกาศไม่ให้ประชาชนนับถือฤกษ์ปีศาจให้พากันปฎิญาณตนถึงพระรัตนตรัย ทางจังหวัดจึงได้ระดมคณะของท่านอาจารย์สิงห์ให้ช่วยปราบผี เมื่อเราไปถึงก็เลยเข้าขบวนกับท่านบ้าง

ถ้าเสือ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน

ข้ามโขงฝั่งซ้าย

ท่านพระอาจารย์เสาร์ อยู่จำพรรษาที่สำนักวัดโพนแก้วได้ ๑ พรรษา หลังออกพรรษาแล้วท่านได้ข้ามแม่น้ำโขง ไปฝั่งประเทศลาว อันเป็นเมืองท่าแขกมุ่งผ่านเลยไปถึงทางหมู่เขาที่เห็นสลับซับซ้อน ตั้งทะมื่นขวางหน้าอยู่ ห่างจากเมืองท่าแขกลึกเข้าไปในดินแดนประเทศลาวเกือบ ๒๐ กิโลเมตร ทว่าท่านไม่มีความวิตกกังวลอันใดเลย ด้วยเหตุที่ท่านมีความคุ้นเคยกับภูมิประเทศแถบท้องถิ่นนี้เป็นอย่างดี เคยไปแสวงหาความสงบวิเวกมาแล้วหลายครั้ง

ครั้งนี้ท่านไปปฏิบัติธรรมอยู่ที่ถ้ำบ้านถ้ำ ซึ่งเรื่องนี้ท่านหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ได้กล่าวไว้ใน "อัตตโนประวัติ พระราชนิโรธรังสี" ว่า...

"ออกพรรษาแล้วท่านพระอาจารย์เสาร์ได้เที่ยวไปปากโขงฝั่งโน้น ไปพักอยู่ถ้ำส้มป่อย ซึ่งถ้ำนี้เมื่อท่านออกกวีเวกครั้งแรก ท่านได้มาอยู่พร้อมกับท่านอาจารย์มันเป็นถ้ำใหญ่มีหลายซอก หลายถ้ำติดกัน มีตู้พระไตรปิฎกอยู่ในนั้นด้วย แต่ไม่มีหนังสือ เราได้ตามท่านไป แต่ท่านไม่ได้อยู่เสียแล้ว ท่านเข้าไปในถ้ำเสือ ซึ่งเดินไปอีกไกลจึงจะถึงทางเข้าไปเป็นเขาวงกต มีภูเขาสลับซับซ้อนกันเป็นคู่ๆ ถ้ำที่ท่านอยู่มีเสือมาออกลูกทางใต้ถ้ำ เขาจึงเรียก ถ้ำเสือ

ทางบนขึ้นไป สูงราวเส้นหนึ่ง เป็นถ้ำยาวไปทะลุปากโน้น ชาวบ้านเขาบอกว่าจุดได้ไปหมด ๕ เล่ม จึงทะลุออกปากโน้น ท่านอยู่ปากถ้ำนี้ มีพระเณร ๒-๓ รูปไปด้วย มีตาแก่คนหนึ่งตามไปปฏิบัติท่าน ตาแก่คนนี้แกสุขุมนอนอยู่ปากถ้ำ กลางคืนวันหนึ่งได้ยินเสียงดังฮือๆ แกลุกขึ้นมาไม่เห็นมีอะไร แกสงสัยอยู่ รุ่งเช้าเดินไปดูตรงที่ได้ยินเสียงนั้นปรากฏว่า เห็นรอยเสือนายืนอยู่ตรงนั้น เข้าใจว่ามันจะเข้าไปในถ้ำ พอเห็นคนนอนอยู่มันเลยกลับ

ถ้ำนี้ราบเกลี้ยง สองข้างเป็นเหมือนหิ้งตุ้รไฟ มีน้ำย่อยอยู่ข้างใน พระไปตก

เอาน้ำที่นั่นมาฉัน ไม่ต้องกรอง สะอาดไม่มีตัวสัตว์ พระพาเราไปจุดเทียนไขหมดราวครึ่ง
เล่ม สบายมาก ไม่มีอึดอัดใจ ห่างไกลจากหมู่บ้านราวหนึ่งกิโลเมตร เราอยู่ด้วยท่านสองคืน
แล้วเดินทางกลับ”

ส่วนทางสำนักวัดโพธิ์แก้วนี้ ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้มอบหมายให้ท่านพระ
อาจารย์บุญมา มหายโส (พระครูไพโรจน์ ปัญญาคุณ) ลูกศิษย์ซึ่งเป็นคนถิ่นบ้านสามผง
ที่ติดตามมาปฏิบัติพระอาจารย์ด้วย อยู่เป็นผู้ดูแลสำนักแทนท่าน จนกว่าท่านจะข้ามโขง
กลับมา

พ.ศ. ๒๔๗๓

บ้านม่วงชุม แขวงคำม่วน

พรรษาที่ ๔๕

พรรษานี้ท่านพระอาจารย์เสาร์ใช้ชีวิตปลีกวเวกอยู่ต่างแดน คือ แดนดินถิ่น
ประเทศลาว โดยออกจากถ้ำป่าเขาเมืองท่าแขก แขวงคำม่วนแล้ว ท่านได้เดินตรงค่อ
ลงใต้ ไปไหว้พระธาตุเมืองเก่า ณ บ้านเมืองเก่า ไม่ไกลจากเมืองท่าแขกนัก แล้วเลยต่อ
ไปยังบ้านม่วงชุมที่อยู่ถัดไป คงเห็นว่าเป็นที่สัปปายะ จึงได้หยุดยังอยู่จำพรรษา ปรารภ
ความเพียรอยู่ยังหมู่บ้านป่าที่สงบเงียบแห่งนี้ตลอดพรรษากาล หลังออกพรรษาแล้ว ท่าน
จึงข้ามโขงกลับฝั่งไทยไปยังวัดโพธิ์แก้ว

อยู่ต่อมาวันหนึ่งพระอาจารย์เสาร์ได้ปรารภให้พระอาจารย์บุญมา มหายโส ฟังว่า
ท่านอยากตั้งสำนักวัดป่าที่ธาตุพนม และสกลนคร ทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นเมืองที่มีปูชนียสถาน
ที่สำคัญยิ่ง คือ พระธาตุพนม ที่อำเภอธาตุพนม และพระธาตุเชิงชุม ที่อำเภอเมือง
สกลนครอีก ทั้งสองเมืองนี้ก็เพียบพร้อมไปด้วยศรัทธาอันแรงกล้าของญาติโยมพุทธบริษัท
ที่คุ้นเคย และเคารพเลื่อมใสในองค์ท่านมาแต่ก่อนเป็นอย่างดีแล้ว

ทิศเหนือ บ้านม่วงส้ม คือ พระธาตุเมืองเก่า หรือพระธาตุศรีโคตร ท่าแขก แขวงคำม่วน

ภูเขาควาย แขวงเวียงจันทร์ ส.ป.ป.ลาว

วัดเกาะแก้วอัมพวัน อ.ธาตุพนม จ.นครพนม

เดิมเสาขุมประตูดั้งเดิมมีอาการเอียงแล้ว และผุร่อนมาก อีกทั้งยังเตี้ยด้วย
อยู่ลึกจากปากทางเข้าไปเกือบ ๑ กิโลเมตร คือวัดอ้อมแก้ว หรือวัดเกาะแก้วอัมพวัน

คุณยายทองอยู่ รัตนโกศล

เป็นโยมอุปัฏฐากท่านพระอาจารย์เสาร์ ได้ติดตามไปปฏิบัติ
ธรรมกับองค์ท่าน จนถึงวัดดอนธาตุ อ.พิบูลมังสาหาร เป็นโยม
อุปถัมภ์วัดอ้อมแก้ว ที่สำคัญยังผู้หนึ่ง ซึ่งบุตรหลานในตระกูล
ของท่าน ก็ได้สืบทอดเจตนารมย์อุปถัมภ์ค้ำจุนวัดอ้อมแก้วสืบ
ต่อกันมาตลอด

ลิมหรืออุโบสถ วัดอ้อมแก้วหรือวัดเกาะแก้วอัมพวัน อ.ธาตุพนม จ.นครพนม

▲ ด้านหน้า

▲ ด้านหลัง

◀ ด้านข้าง

พ.ศ. ๒๔๗๓

วัดอ้อมแก้ว

ที่อำเภอธาตุพนม

ต่อมาท่านได้ไปที่อำเภอธาตุพนม หลังจากท่านได้นมัสการพระธาตุพนมแล้ว ท่านได้ไปปักกลดพักอยู่ที่วัดป่าดอนอ้อมแก้ว ซึ่งตั้งอยู่ห่างไปทางด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุพนม

ที่ดินผืนนี้มีลักษณะคล้ายเกาะ เพราะมีน้ำอยู่ล้อมรอบ ด้านทิศตะวันตกมีน้ำจากลำห้วยแคนไหลผ่านไปลงลำน้ำก่ำซึ่งไหลไปลงแม่น้ำโขงอีกทีที่ปากก่ำไม่ไกลกันนัก

ที่นี่มีชาวบ้านย่านตลาดธาตุพนมทั้งหลาย มีโยมทองอยู่เป็นต้น พร้อมโยมแก้ว เจ้าของที่ดิน ร่วมแรงร่วมใจกันถากถางป่าหนามคอม และกอไผ่หนาม จัดสร้างเสนาสนะ พร้อมทั้งอุปถัมภ์ อนุเคราะห์ให้คณะของท่านได้อยู่พำนักจำพรรษา แล้วตั้งชื่อว่า วัดอ้อมแก้ว เพื่อเป็นเกียรติแก่โยมแก้ว เจ้าของที่ ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ซึ่งก็คือ วัดเกาะแก้วอัมพวัน ในปัจจุบันนี้เอง

พ.ศ. ๒๔๗๔ - ๒๔๗๖

พรรษาที่ ๕๐ - ๕๒

ให้วพระธาตุพนม ชมวัตถุโบราณ มั่นแควรสหวาน ลำราญชายโขง จรรโลงวัฒนธรรม

ณ วัดอ้อมแก้ว ธาตุพนมนี้ พระอาจารย์เสาร์ได้อยู่พำนักจำพรรษา เผยแพร่ปฏิบัติพระพุทธานุสัณฐาน และโปรดญาติโยมชาวเมืองพนม เป็นเวลานานถึงราว ๓ พรรษา ท่านได้เป็นผู้นำในการก่อสร้างวัดอ้อมแก้วนี้ ตอนนั้นพอข้ามห้วยออกมาทางด้านหน้าวัด ก็ต้องเดินลัดเลาะผ่านป่า และคั่นนาชาวบ้าน เวลาถึงฤดูฝนมีน้ำเจ็มนองการสัญจรไปมาเต็มไปด้วยความลำบาก ทั้งพระที่ออกไปบิณฑบาต และฆราวาส ญาติโยมที่จะเข้าไปทำบุญถวายภัตตาหาร และฟังธรรม

แล้ววันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์ได้ให้ลูกศิษย์ เตรียมที่ทางจัดน้ำท่าไว้รับแขก ลำคัญโดยที่ไม่มีใครรู้ล่วงหน้ามาก่อน หลังจากนั้นก็ปรากฏว่า มีท่านพ่อเมืองฝ่าหนทาง ที่วิบากนั้นเข้าไปกราบเยี่ยมมนัสการท่านพระอาจารย์เสาร์ถึงที่ศาลาวัด ท่านพระอาจารย์ได้ปรารภถึงความลำบากของพระเณรในการออกบิณฑบาต ท่านพ่อเมืองได้ตระหนักดีแล้วตอนเช้าเข้ามา จึงสั่งให้ปรับปรุงถนนเข้าไปจนถึงวัดได้สะดวกขึ้น ปัจจุบันนี้เป็นถนนคอนกรีตทั้งสายแล้ว

ท่านพระอาจารย์ได้ออกบิณฑบาตโปรดชาวพนมไปอย่างทั่วถึงทุกคุ่มบ้าน เป็นภาพที่ยังติดตรึงอยู่ในความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่**ไทพนม** (ชาวธาตุพนม) มาจนบัดนี้ **ไทพนม** (คำเรียกชื่อโดยรวมถึงชาวบ้านธาตุพนม) ทั้งหลาย ต่างเคารพรักและเลื่อมใสในองค์ท่านมาก โดยเอ่ยขานนามถึงท่านว่า “**ญาท่านเสาร์**”

ระยะเวลาช่วงนี้ ลูกศิษย์ของท่านก็แยกย้ายกันพำนักปฏิบัติธรรมอยู่ทั่วไป ทั้งในจังหวัดนครพนม สกลนคร อุบลราชธานี และใกล้เคียง โดยมีข่าวคราวติดต่อถึงกันมิได้ขาด และหาโอกาสสลับเปลี่ยนกันมาเยี่ยมคารวะองค์ท่านอยู่เสมอตามธรรมเนียม ทำให้วัดอ้อมแก้วเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของพระเถรอาจารย์ในรุ่นต่อจากนั้นมาตั้งแต่บัดนั้น

ขอกล่าวถึงเรื่องราวในปี พ.ศ.๒๔๗๕ ที่เกี่ยวข้องกันพอสังเขป

วัดป่าสาละวัน

ถึงวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๗๕ **พระเทพเมธี** (สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ อ้วน ดิลโล) เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมาในขณะนั้น ได้มีบัญชาให้พระกัมมัฏฐานในจังหวัดขอนแก่น เดินทางไปรวมกันที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเผยแพร่อบรมเทศนาสั่งสอนประชาชน ร่วมกับข้าราชการ ขณะนั้น**พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม** ผู้เป็นสัทธิดิหาริกของท่าน กำลังนำพาหมู่คณะออกเผยแพร่ธรรมปฏิบัติอยู่ในละแวกนั้น จึงได้พาหมู่คณะเดินทางไปเมืองโคราช นครราชสีมา ประกอบกับ **พลตรีหลวงชาญนิคมเขต** ได้มีศรัทธาถวายที่ดินหลังสถานีรถไฟ จำนวนถึง ๘๐ ไร่เศษ ให้สร้างเป็นวัด พระอาจารย์สิงห์จึงได้จัดสร้าง **วัดป่าสาละวัน** ขึ้นมาเพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการอบรมเผยแพร่งามัฏฐานจังหวัดนครราชสีมา

รัฐธรรมนูญฉบับแรก

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรสยามฉบับแรก เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

จนถึงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ขณะประทับที่ประเทศอังกฤษ เพื่อรักษาพระเนตรได้ทรงประกาศสละราชสมบัติพร้อมกับสละพระราชสิทธิ์ในการแต่งตั้งผู้สืบราชสันตติวงศ์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้รับการกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ศกนั้นเอง

พ.ศ. ๒๔๗๗

พรรษาที่ ๕๓

ในปีพรรษานี้ไม่มีหลักฐานใดให้บ่งบอกว่าท่านพระอาจารย์ใหญ่ “ญาท่านเสาร์” ได้อยู่พำนักจำพรรษา ณ ที่ใด แต่ช่วงหลังจากออกพรรษาแล้ว ท่านคงจะไป - มาอยู่ระหว่างธาตุพนม - สกลนคร - นครพนม เพราะวัดป่าสุทธาวาสทางสกลนครนั้นมีหลักฐานว่าได้สร้างกุฏิพระแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๓ - ๒๔๗๕ (มีป้ายติดไว้ที่กุฏิ พ.ศ. ๒๔๗๕) โดยกุฏิชั่วคราวที่ปลูกสร้างในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ นั้นมีลักษณะ “กว้าง ๒.๕ - ๓ เมตร ใต้ถุนสูง ๑ เมตร มีชานด้านหน้า และพื้นปูด้วยไม้ยาง หลังคามุงด้วยจาก ฝากันด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ ค้ำก่อสร้างจำไม้แน่นชัด แต่เข้าใจว่าประมาณหลังละ ๒๕ บาท กุฏิที่กล่าวนั้นคงได้ใช้ชั่วคราวจริง ๆ คือ เพียง ๕-๖ ปี ก็หมดอายุ” จากหนังสือเรื่อง “ตอนหนึ่งจากความทรงจำเรื่องวัดสุทธาวาส สกลนคร” ของท่านศาสตราจารย์นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว ที่เขียนในหนังสือสุทธาวาส ที่ระลึกในงานทอดกฐินวัดป่าสุทธาวาส วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๕

พ.ศ.๒๕๖๘

ศิษย์อุปัฏฐากรุ่นสุดท้าย

พรรษาที่ ๕๔

ปีนี้ท่านกลับมาพักที่ป่าดงบาก (วัดป่าสุทธาวาส) เมืองสกลนครอีก

ขอกล่าวถึงรายละเอียดเรื่องศิษย์อุปัฏฐาก ซึ่งช่วงก่อนหน้านี้นั้นปรากฏว่าศิษย์อุปัฏฐากเดิม คือ พระภิกษุอูย จากบ้านหนองดินดำ อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร (ดูในแผนที่บ้านหนองลาด) ซึ่งมีเหตุให้ต้องกราบลาไปเยี่ยมบ้านเพื่อดูแลรักษามารดา ซึ่งได้ข่าวมาว่าป่วยหนักอยู่ที่บ้านหนองดินดำ ห่างจากตัวเมืองสกลนครไปทางทิศตะวันตกราว ๖๐ กม. ข้อความตอนนี้พระอาจารย์โชติ อาภคโค บันทึกว่า "พระอูยได้รับจดหมายว่าโยมมารดาถึงแก่กรรม ก่อนที่คณะจะเดินทางจะไปจากสกลนครเพียงวันเดียว"

ขณะนั้นเป็นเวลาประจวบเหมาะ กับ ท่านพระอาจารย์ทอง วัดประชาานิยม บ้านโพนทัน อ.คำเชื่อนแก้ว จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับ จ.ยโสธร) ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านพระอาจารย์ดี ฉนโน วัดป่าสุนทราราม บ้านกุดแห่ อ.เลิงนกทา จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับจ.ยโสธร) ได้นำศิษย์ที่บวชได้ ๒ พรรษา คือ พระอาจารย์บัวพา ปญญาภาโส (พระครูปัญญาวิสุทธิ์) วัดป่าพระสถิตย์ อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย ไปถวายตัวเป็นศิษย์อุปัฏฐากทำหน้าที่แทนพระอาจารย์อูย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ดังมีเรื่องราวกล่าวถึงในหนังสือประวัติพระอาจารย์บัวพา ปญญาภาโส ว่า... "พอออกพรรษาแล้วมีเพื่อนชวนไปปฏิบัติกรรมฐานที่วัดป่าบ้านโพนทัน พระที่ไปด้วยกันได้ขอทำทัฬหกรรมญัตติเป็นพระธรรมยุตหมด ยังเหลือแต่พระภิกษุบัวพา ที่ยังไม่พร้อมที่จะญัตติเป็นพระธรรมยุตเหมือนเช่นเคย เนื่องจากยังไม่ได้บอกลาพระอุปัชฌาย์ ในปีนั้นท่านได้ปฏิบัติกรรมฐานอยู่วัดป่าบ้านโนนทัน กับท่านพระอาจารย์ทอง ฝึกหัดนั่งสมาธิ เดินจงกรมบำเพ็ญเพียรในอิริยาบถต่างๆ รู้สึกว่าจิตใจสงบร่มเย็นขึ้นโดยลำดับตั้งแต่นั้น ต่อมาท่านก็เลยเลิกเรียนปริยัติ มุ่งหน้าแต่ด้านปฏิบัติกรรมฐานเพียงอย่างเดียว

ด้วยเหตุที่มีจิตใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติกรรมฐาน พระภิกษุบัวพา จึงออกเดินทางไปวัดสีฐาน อ.มหาชนะชัย เพื่อฝึกอบรมกรรมฐานให้ได้ผล และแสวงหาครูบาอาจารย์ที่มีความชำนาญในการสอนกรรมฐาน ในช่วงนั้นชื่อเสียง และปฏิปทาของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต กำลังเลื่องลือ และเป็นที่รู้จักกันทั่วไป พระภิกษุบัวพา ก็อยากจะพบเห็น เพื่อจะได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ จึงได้ชักชวนเพื่อนสหธรรมิกเดินทางไปยัง จังหวัดสกลนคร

การเดินทางในสมัยนั้นลำบากมากเพราะไม่มีถนน ไม่มีรถยนต์ ต้องเดินทางเท้าไปตามทางเกวียน ผ่านป่าดงดิบหนาทึบ ข้ามภูเขาหลายลูก คณะของพระภิกษุบัวพา จึงออกเดินทางจากอำเภอมหาชนะชัย ไปจังหวัดสกลนคร ในขณะเดียวกันก็มีคณะพระภิกษุสามเณรจะเดินทางไปอำเภอบัวขาว จังหวัดกาฬสินธุ์ และจะต่อไปยังสกลนคร พระภิกษุบัวพาจึงขอเดินทางร่วมไปด้วย เมื่อไปถึงสกลนครแล้ว ก็ได้เข้าไปกราบนมัสการ พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ที่วัดป่าสุทธาวาส ขอฝากตัวเป็นสานุศิษย์ของท่าน เมื่อฝึกปฏิบัติกรรมฐานไปได้ระยะหนึ่ง จิตใจของท่านรู้สึกสงบเยือกเย็นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ท่านจึงตกลงใจว่า สมควรที่จะขอทำทัฬหีกรรมญัตติเป็นพระธรรมยุตได้แล้ว

ดังนั้นพระอาจารย์เสาร์จึงสั่งการให้จัดเตรียมบริวารใหม่ เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว ท่านจึงสั่งให้พระภิกษุ ๒ รูป นำคณะของพระภิกษุบัวพา เดินทางไปขอทำทัฬหีกรรมที่ จังหวัดนครพนม พิธีการญัตติเป็นพระธรรมยุตครั้งนี้มีขึ้นเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๔๗๘ ณ พัทธสีมา วัดศรีเทพประดิษฐาราม โดยมีพระครูสารภาณมุนี (เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาพรหมา โชติโก (พระราชสุทธาจารย์) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ต่อจากนั้นพระภิกษุบัวพา และคณะจึงได้เดินทางกลับไปยังสกลนครอยู่ปฏิบัติกรรมฐาน กับพระอาจารย์เสาร์เรื่อยมา

นับว่าพระภิกษุบัวพา ได้ครูบาอาจารย์ที่ชำนาญในพระกรรมฐาน เป็นผู้แนะนำพร่ำสอน สมความมุ่งหวังที่ท่านตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก ท่านได้ตั้งใจปฏิบัติกรรมฐานอย่างเต็มที่ และในขณะเดียวกันก็ได้ทำหน้าที่อุปัชฌาจารย์ใช้พระอาจารย์เสาร์เรื่อยมา จนถึงกาลสุดท้ายของพระอาจารย์เสาร์ จึงถือได้ว่าท่านเป็น “ศิษย์อุปัชฌาจารย์รุ่นสุดท้าย”

พระครูปัญญาวิสุทธี
(หลวงปู่บัวพา ปญญาภาโส)

พระครูปัญญาวิสุทธี นามเดิมชื่อ บัวพา
แสงสี

เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๔๕๔ บ้านบึงแก
อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นบุตรของ
นายหยาด นางทองสา แสงสี อาชีพทำนา เป็น
บุตรคนแรก

พ.ศ.๒๔๗๕ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุฝ่ายมห
นิกาย ณ วัดบ้านกุดกุง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัด
อุบลราชธานี มีพระอาจารย์ม่อนเป็นพระอุปัชฌาย์
อยู่ในฝ่ายมหานิกายได้ ๔ ปี ต่อมา พ.ศ.๒๔๗๘

ได้รับญัตติเป็นธรรมยุต มีพระครูสารภานมณี เป็น
พระอุปัชฌาย์ และมีพระมหาพรหมา โชติโก เป็น
พระกรรมวาจาจารย์ ณ พัทธสีมา วัดศรีเทพ
ประดิษฐาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

พ.ศ.๒๕๑๙ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ
พระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้น
ตรีที่พระครูปัญญาวิสุทธี และได้รับการกิจในการ
อบรมสั่งสอนสาธุศิษย์ในกาลต่อมา จนถึง
พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นปีที่ท่านมรณภาพ สิริรวมอายุได้
๘๑ ปี ๖๑ พรรษา

พ.ศ. ๒๔๗๕

วัดป่าสุทธาวาส สกลนคร

พรรษาที่ ๕๕

นี่คือ “ดงบาก” หรือป่าดงไม้กระบากนั่นเอง เป็นป่าทึบเป็นแนวกว้าง พื้นที่เป็นเนินดินทรายสูง สูงกว่าระดับน้ำทะเล ๑๗๒ เมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองสกลนคร มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นหนาทึบปกคลุมรอบ ร่มรื่นตลอดทั้งวัน เดิมมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ชุกชุม คำเย็นลงระงมไปด้วยเสียงจิ้งจั่นเรไร เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้บำเพ็ญทางจิต จึงเป็นที่แวะพักอาศัยของท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ กนตสีลเถระ และท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺตเถระ โดยเฉพาะท่านพระอาจารย์เสาร์เคยมาปักกลดบำเพ็ญเพียรอยู่ใต้ต้นกะบกใหญ่ (เวลานี้หักโค่นไปแล้ว) ท่านเคยปรารภว่า “บริเวณป่าแห่งนี้มีสิ่งที่เป็นสิริมงคลหลายอย่าง น่าจะได้สร้างเป็นสำนักสงฆ์ขึ้น เพื่อพระธุดงค์ที่ปลีกวิเวกจะได้มาพักพิง และชาวบ้านก็จะได้มาทำบุญปฏิบัติธรรม รักษาศีล ภาวนา” ปัจจุบันนี้ต่างก็ปลูกบ้านเรือนขึ้นอยู่ล้อมรอบแทนที่ป่า มีศูนย์ราชการย้ายมาอยู่ใกล้ ๆ ตรงข้ามทางหลวงสาย ๒๑๓ สกลนคร - กาฬสินธุ์

จากสารคดีวัดป่าสุทธาวาส โดยพระทองคำ จารุณโณ เขียนว่า...

“วัดป่าสุทธาวาสเป็นวัดที่ ๓ พี่น้องหญิง คือ นางนุ่น นางนิล ชูวานนท์ และนางลูกอินทร์ วัฒนสุชาติ สร้างถวายพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น โดยเฉพาะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

และจากข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติและสารคดีวัดป่าสุทธาวาส โดยนายแพทย์ เจริญ วัฒนสุชาติ กล่าวว่า “มีการเริ่มสร้างวัดป่าสุทธาวาสในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ส่วนในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น คงเป็นการสร้างกุฏิที่แข็งแรงกว่าเดิม โดยเขียนป้าย พ.ศ. ๒๔๗๕ ติดไว้ที่กุฏิ”

ที่ดินวัดนี้มีกล่าวในประวัติวัดป่าสุทธาวาสที่พิมพ์แทรกอยู่ในหนังสือชีวประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ฉบับวัดป่าสุทธาวาส อ.เมือง จ.สกลนคร ว่า...

พระอุโบสถวัดป่าสุทธาวาส

“ขุนอนุพัทธ์ระบิล (เพชร ภูละวรรณ)
เจ้าศาลคนแรกของจังหวัดสกลนคร เกิด
ศรัทธายกกรรมสิทธิ์ที่ดินของตน ถวายให้
ปลูกสร้างกุฏิ เป็นที่พักสงฆ์จนเป็นวัดขึ้น ใน
เนื้อที่ดิน ๑๐ ไร่ ๓ งาน ต่อมาเมื่อมีผู้บริจาคถวาย
ที่ดินเพิ่มขึ้น เป็นจำนวนถึง ๒๗ ไร่ ๑ งาน
๓๐ ตารางวา ในปัจจุบัน และต่อมาได้รับ
พระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๖
กรกฎาคม ๒๔๙๒ (ก่อนหน้าที่ท่าน
พระอาจารย์มั่น จะมาละสังขารที่วัดนี้เพียง
๔ เดือนกับอีก ๔ วัน) เริ่มสร้างพระอุโบสถ
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ (ณ สถานที่ถวายการ
ประชุมเพลิงศพท่านพระอาจารย์มั่นแล้ว
เสร็จ และทำพิธีฝังลูกนิมิต เมื่อวันที่ ๙
พฤษภาคม ๒๕๐๐”

เรื่องราวตอนนี้...ท่านพระอาจารย์ภี ฐมุตตโม ได้กล่าวย้อนรำลึกถึงว่า...ท่าน
ได้ตั้งใจเดินธุดงค์ไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ ที่บ้านจำพรรษาอยู่ที่
วัดป่าสุทธาวาส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘ (มีรายละเอียดอยู่ในตอนถัดไป)

มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องต่อกันนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือ จันทสโรบูชา ที่แต่งโดย
คุณหญิงสุรีพันธุ์ มณีวัต ความว่า...

“...ครั้งแรก ท่าน (หมายถึง หลวงปู่หลุย จันทสาโร) คิดจะเดินทางกลับไปทาง
จังหวัดบ้านเกิด เพราะมีนิมิตถึงโยมมารดา และตัวท่านก็ธุดงค์จากบ้านเกิดมาช้านาน
อย่างไรก็ดี พอได้ทราบข่าวว่า ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล อยู่ที่วัดป่าสุทธาวาส ท่าน
จึงรีบไปกราบด้วยความเคารพ ทั้งนี้เพื่อจะรายงานเรื่องการที่ท่านส่งให้ไปอยู่ถ้ำโพนงาม
แต่เมื่อปีก่อนโน้นให้ทราบด้วย

การได้มาอยู่ปรนนิบัติรับใช้ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่อีกวาระหนึ่ง ทำให้ท่านคิดว่า เป็นโอกาสอันประเสริฐ เหมือนจู่ ๆ ได้เห็นแก้ววิเศษลอยมาใกล้ตัว จะไม่เชิญแก้วดวง วิเศษไว้บูชา หรือจะปล่อยให้ลอยผ่านพ้นไปได้อย่างไร โอกาสเช่นนี้มีไม่ได้ง่าย ๆ สำหรับการกลับไปเยี่ยมบ้านนั้นน่าจะรอดต่อไปได้ บ้านโยมมารดาก็คงอยู่ ณ ที่เก่า ไม่ได้ถอน เสาเรือนหายไปในไหน อีกทั้งเราได้แผ่เมตตาให้มารดา ทำร่มมั่งกลดแจกจ่ายพระเนร แม่ชี อุทิศกุศลให้มารดาตลอดมาอยู่แล้ว

ปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ท่านจึงได้อธิษฐานพรรษาอยู่ด้วยท่านพระอาจารย์เสาร์ ณ วัดป่า สุธาวาส เนื่องจากท่านไม่มีนิสัยชอบเทศนาอบรมเอง หลวงปู่หลุยจึงรับหน้าที่เป็นผู้คอย คุดูแลอบรม พระเนรที่มาอยู่กับท่านพระอาจารย์เสาร์ ให้อยู่ในธรรมวินัย และอาจารย์วัตร ข้อปฏิบัติอันดีงาม

อาจารย์วัตรที่ท่านฝึกปรือมาแต่สมัยอยู่กับท่านพระอาจารย์บุญ ปฏิบัติรับใช้ อาจารย์องค์แรกของท่านมาด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเป็นเวลา ๖ - ๗ ปี มาครั้งนี้ท่านก็ ใช้อย่างเต็มที่ แม้ท่านจะมีพรรษามากแล้ว แต่ท่านก็คงนอบน้อมถ่อมองค์ให้พระเนร รุนหลังได้เห็นเป็นตัวอย่าง ให้ตระหนักในวัตรเหล่านั้น

- ต้องฉันทีหลังอาจารย์ - ฉันให้เสร็จก่อนอาจารย์
- นอนหลังอาจารย์ และ - ตื่นก่อนอาจารย์ เป็นอาทิ

การอุปฐากพิเศษที่พระเนรพยายามปฏิบัติเป็นกิจวัตร แต่ทำไม่ค่อยคล่อง ก็คือ การกอดเอ็นท้องให้ท่านในเวลาปวดเส้นตอนกลางคืน ท่านเป็นคนรูปร่างใหญ่ หนึ่งท้อง ค่อนข้างหนาด้วยท่านมีอายุมากแล้ว อีกประการหนึ่ง ท่านก็เคยชินต่อการปวดแรง ๆ มา แล้ว การกอดเอ็นท้องของท่านจึงต้องใช้พลังกำลังแข็งแรงมากเป็นพิเศษ พระเนรผู้ปฏิบัติ ไม่ค่อยมีกำลังนิ้วมือแข็งแรงพอ จึงมาปรารภกัน หลวงปู่ได้เข้าไปขออนุญาตนวดเอ็นท่าน และสุดท้ายก็ได้อุบายมาสอนกัน คือ ให้พยายามกำหนดภาวนาไปด้วย เมื่อจิตเป็นสมาธิ กำลังมือก็จะหนักหน่วง แข็งแรง ใจสู้ใจ ผู้รับนวดก็จะสบายกาย ผู้นวดก็จะไม่เปลืองแรง ดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย

หลวงปู่บันทึกรื่องเกี่ยวกับพระอาจารย์เสาร์ไว้หลายแห่ง หลายวาระ คงจะเป็น
ความประทับใจของท่านอย่างมาก ที่ได้เคยเดินธุดงค์และจำพรรษากับพระอาจารย์เสาร์...

สำหรับเรื่องนิสัย หลวงปู่หลุยบันทึไว้ว่า

“นิสัยท่านพระอาจารย์เสาร์ นิสัยชอบก่อสร้าง ชอบปลูกพริก หมากไม้ ลักษณะ
จิตเยือกเย็น มีพรหมวิหาร ทำจิตดูจ่มแผ่นดิน มีเมตตาเป็นสาธารณะ เป็นคนพูดน้อย
ยกจิตขึ้นสู่องค์เมตตาสูงใสรุ่งเรือง เป็นคนเอื้อเฟื้อในพระวินัย ทำความเพียรเป็นกลาง
ไม่ยั้งไม่หย่อน พิจารณาถึงขั้นภูมิธรรมละเอียดมาก ท่านบอกให้เราภาวนาเปลี่ยน
อารมณ์แก้อาพาธได้ อยู่ข้างนอกกุ่มนวล เข้าไปหาท่านจิตสงบดี เป็นอัครรรยปาฏิหาริย์
หลายอย่าง จิตของท่านชอบสันโดษ ไม่มักใหญ่ใฝ่สูง หมากไม่กิน บุหรี่ไม่สูบ ท่านตั้งเป็น
อุปัชฌายะ เดินจงกรมภาวนาเสมอไม่ละกาล น้ำใจดี ไม่เคยโกรธเคยซึ่งให้พระเณร
อุบาสกอุบาสิกา มักจะวางสังฆทานอุทิศในสงฆ์สันนิบาต แก้วปัสสนุแก่สาธุศิษย์ได้
อำนาจวางจิตเฉย ๆ เรื่อย ๆ ชอบดูตำราเรื่องพุทธเจ้า รูปร่างใหญ่ สันทัด เป็นมหา
นิกาย ๑๐ พรรษา จึงมาบัญญัติเป็นธรรมยุต ชอบรักเด็ก เป็นคนภูมิใหญ่ กว้างขวาง ยินดี
ทั้งปรีติปฏิบัติ ลักษณะเป็นคนโบราณพร้อม ทั้งกาย วาจา ใจ เป็นโบราณทั้งสิ้น ไม่เห่อ
ตามลาภยศสรรเสริญ อาหารชอบเห็ด ผลไม้ต่าง ๆ ชอบน้ำผึ้ง”

เป็นที่น่าสังเกตว่า ท่านบันทึไว้แม้ว่า อาหารนั้น อาจารย์ของท่านจะชอบ
อะไร ทั้งนี้แสดงว่า สัทธวิहारิก หรืออันเตวาสิก ต้องพยายามอุปัฏฐากปฏิบัติครูบาอาจารย์
โดยหาอาหารที่ถูกรสถวายให้ฉันได้ เพราะครูบาอาจารย์ผู้สูงอายุนั้น ธาตุขันธกำลัง
ทรุดโทรม ควรจะต้องพยายามถวายอาหารที่จะช่วยบำรุงธาตุขันธให้ยืนยาว

ต่อมาอีก ๑๙ ปี ระหว่างจำพรรษาที่สวนพ่อนุจันท์ ท่านบันทึไว้ว่า

พ.ศ. ๒๔๙๘ จำพรรษาสวนพ่อนุจันท์ ฝนได้หนาวท่านพระอาจารย์เสาร์
คล้ายอยู่กุฏิ ขอโอกาสท่านหนาวเข้า จะได้ขึ้นรถและเกวียนไปที่อื่น”

และแม้ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ท่านยังได้บันทึกไว้อีกว่า

“ลัทธิท่านพระอาจารย์เสาร์ พระครูวิเวกพุทธกิจ มีเมตตาแก่สัตว์เป็นมหากรุณาอย่างยิ่ง วางเป็นกลาง เยือกเย็นที่สุด เมตตาของท่านสดใส เห็นปาฏิหาริย์ของท่านสมัยขุนบำรุงบริจาคที่ดิน และไม้ทำสำนักแม่ขาวสาริกา วัดสุทธาวาส จ.สกลนคร แก่สัญญาวิปลาส ท่านอาจารย์มั่นกับท่านเจ้าคุณหนูวัดสระปทุมในสมัยนั้น จนสำเร็จเป็นอัครรรย์ เรียกว่า เป็นพ่อพระกรรมฐานภาคอีสาน นี่ท่านอาจารย์เสาร์เล่าให้ฟัง สมัยที่เราอยู่กับท่าน เติบโตด้วยท่าน บรรณาเป็นพระปัจเจก กับบรรณาเป็นสาวก สำเร็จอรหันต์ในศาสนาสมณโคตมพุทธเจ้าของเรา แก่บ้่าท่านอาจารย์ หนู ไม่สำเร็จ เพราะเธอเชื่อบ้าติดแต่กำเนิด ท่านอาจารย์มั่นเคารพท่านอาจารย์เสาร์มากที่สุด เพราะเป็นเณรของท่านมา แต่ก่อนท่านเรียกท่านอาจารย์ว่า เจ้า ๆ ข้อย ๆ”

ท่านยินดีสนับสนุนทั้งปริยัติและปฏิบัติ

จากข้อความบันทึกของหลวงปู่หลุย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นในข้อที่ว่า “ท่านอาจารย์เสาร์ เป็นคนภูมิใหญ่ กว้างขวาง ยินดีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ เป็นคนโบราณพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ เป็นโบราณทั้งสิ้น ไม่เห่อตามลาภยศสรรเสริญ” นั้น ข้าพเจ้าขอนำเสนอข้อความของพระมหาโชติ อาภคโค ที่กล่าวไว้ว่า

“ท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านสนับสนุนการเรียนพระปริยัติธรรม แต่ท่านไม่สนับสนุนให้ตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม

จะเห็นได้จากสมัยเมื่อท่านพระอาจารย์เสาร์พร้อมด้วยคณะศิษย์ พระภิกษุสามเณร แม่ชี เข้าพำนักจำพรรษาที่ป่าดงบากวัดสุทธาวาสนี้ ได้มีพระมหารูปหนึ่ง มีนามว่ามหาปาน เดินทางจากกรุงเทพมหานคร วัดบรมนิวาส เพื่อศึกษาการปฏิบัติกับท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านมหาปานองค์นี้ได้เข้ากราบเรียนท่านพระอาจารย์ใหญ่ถึงการจัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรม โดยรับจะเป็นครูสอนให้อย่างขันแข็ง จนในที่สุดท่านก็อนุญาต ขณะนั้นการจัดการศึกษาแบบแผนใหม่ทั้งภาษาบาลี และภาษาไทยกำลังแพร่หลายเป็นที่นิยมไปทุกท้องถิ่น

เมื่อท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้อนุญาตให้พระเณรเข้าเรียนหลักสูตรนักธรรมได้ตามความสมัครใจ ปรากฏว่ามีพระเณรสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการศึกษานั้น ทางฝ่ายปริยัติธรรมกับการปฏิบัติฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐานก็ยังคงเส้นคงวาเป็นปรกติอยู่ พอเรียนไป... เรียนไป... ชักจะหย่อน... ลดผ่อนเวลาทางปฏิบัติเสียแล้ว มัวแต่ท่องบ่นหนังสือบทเรียน พอนานไปหน่อย... **ทางเดินจงกรม**ค่อย ๆ หมองคล้ำ หนัก ๆ เข้า... ทางจงกรมก็หายหมด กลายเป็น**ทางมดทางปลวก**ไปเสียสิ้น ข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ก็ทำเป็นมองข้ามไป ทั้ง ๆ ที่เคยถือปฏิบัติกันมาเป็นอย่างดี

พระอาจารย์เสาร์เห็นดังนั้น ท่านจึงสั่งห้ามตั้งโรงเรียนในสำนักปฏิบัติธรรมของท่านโดยเด็ดขาด แต่สำหรับผู้ที่มีอุปนิสัยใฝ่ทางการเรียนรู้ด้านปริยัติแล้วท่านก็ไม่ขัดข้องเลย กลับสนับสนุนโดยการส่งไปเรียน ตามสำนักต่าง ๆ ทั้งในกรุงและต่างจังหวัด”

ต้นต้นจากจำปาศักดิ์

ลพ.ศ. ๒๔๗๘ พระอาจารย์เสาร์พำนักที่ “**วัดป่าสุทธาวาส**” อ.เมือง จ.สกลนคร ส่วนท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ กนต์สีโล จำพรรษาที่วัดธาตุศรีคุณ อ.นาแก จ.นครพนม ขณะนั้นประจวบกับเป็นช่วงเวลาที่พระภิกษุหนุ่มใจดีองค์หนึ่งมีนามว่า **พระภิ ธมมุตโม** มาจาก บ้านหนองผำ นครจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ แดนดินถิ่นประเทศไทยในครั้งกระนั้น เมื่อแรกเข้ามาเมืองอุบลราชธานี ก็ได้ติดตามพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ซึ่งท่านได้นำคณะศิษย์ ๑๐ กว่ารูปออกเดินทางธุดงค์จากอุบลฯ เพื่อเข้ากราบคารวะพระอาจารย์เสาร์ ระหว่างทางที่ติดตามมาจนถึงอำเภอนาแก ก็ได้พบท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ กอปรกันอย่างเข้าเดือน ๘ หน้าพรรษากาลพอดี จึงได้อยู่พำนักจำพรรษาที่วัดธาตุศรีคุณ กับท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ พอออกพรรษาแล้วได้ร่วมเดินทางออกติดตามไปกราบนมัสการพระอาจารย์เสาร์ ที่วัดป่าอรัญญิกาวาส จ.นครพนม ซึ่งในคราวครั้งนั้นพระอาจารย์เสาร์เดินทางจากวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร มาเป็นประธานในการฉลองศาลาการเปรียญของวัดป่าอรัญญิกาวาส ช่วงนั้นเป็นหน้าหนาว ขึ้นปี พ.ศ. ๒๔๗๙

พระภิกษุที่เป็นพระหนุ่มองค์นี้ ท่านก็คือ **หลวงปู่กิ ธมฺมุตโตโม** แห่งวัดป่าสนามชัย บ้านสนามชัย อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ทรงศีล สมาธิ พรหมจรรย์ มีความทรงจำเป็นเลิศ รอบรู้เชี่ยวชาญเรื่องภูมิประเทศทั้งภูเขา และเรือนถ้ำในแดนลาว และแถบชายแดนภาคอีสาน

ศาลาการเปรียญวัดโพนแก้ว จากความทรงจำ

ท่านหลวงปู่กิ ได้เล่าเรื่องราวแต่หนหลังจากความทรงจำอันแม่นยำว่า... ครั้งแรก ท่านจะไปกราบคารวะท่านพระอาจารย์เสาร์ที่วัดป่าสุทธาวาส พอดีทราบข่าวว่า องค์พระอาจารย์เสาร์มารับถวาย “ศาลาหอแจก” ที่วัดโพนแก้ว จึงติดตามไป ปีนั้น หมอกกลงหนาทึบแผ่ปกคลุมทั่วเมืองนครพนม อากาศหนาวเหน็บแทรกซอนผิวหนังแผ่ซ่าน ความเย็นเฉียบเข้าไปทั่วทุกอณูขุมขนแห่งกายคตานี้ ยิ่งตอนเช้าเดินเหยียบย่ำน้ำค้าง อันเย็นเยือกบนยอดหญ้า ฝ้ายสายหมอก ลัดทุ่งไปบิณฑบาต ยิ่งหนาวเหน็บจนทำเป็น ตะคริว ต้องอาศัยขอสองฝ่าเท้าด้วยกองไฟจากชาวบ้าน ที่สุมฟืนผิงไฟไล่ความหนาวอยู่ หน้าบ้าน จนพอค่อยยังชั่ว จึงออกเดินบิณฑบาตต่อไปได้

กล่าวถึงศาลาการเปรียญหลังนี้เป็นศาลาไม้พื้นฝากระดานหลังคามุงแฝก ที่ชาวบ้านรวบรวมปัจจัยไปซื้อเรือนไม้เก่ามาปลูกสร้างศาลาเป็นที่พำนักฉันภัตตาหาร และประกอบศาสนกิจ เมื่อแล้วเสร็จจึงพร้อมใจกันถวายเป็นสมบัติของสงฆ์โดยมีท่านพระอาจารย์เสาร์เป็นประมุขประธานสงฆ์

ในคราวนั้นมีลูกศิษย์จำนวนมากมาชุมนุมรวมกัน โดยท่านเจ้าคุณปู่**พระเทพ-สิทธิธารจารย์** (จันทร์ เขมิโย) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระครูสุธาราณมุนี ศรีพรหมเขต สุทธิศักดิ์พิเศษ คณาภิบาลสังฆวรารหะ ในรัชกาลที่ ๘ วัดศรีเทพประดิษฐาราม เจ้าคณะ จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นลูกศิษย์รุ่นเก่าครั้งพระอาจารย์เสาร์เปิดศักราชการธุดงค์บุกเบิกมาถึงนครพนมครั้งแรก ได้รับนิมนต์เป็นองค์แสดงธรรม ท่านเจ้าคุณปู่ได้แสดงพระธรรมเทศนา ด้วยกัณฑ์เทศน์ที่ว่า

“โจรโต ปิติ ตัสวา บุญโจร นำไปด้วยได้อยาก”

นี่คือบันทึกจากปากคำของท่านหลวงปู่กิ ที่จดจำเหตุการณ์เมื่อ ๖๐ ปีก่อนโน้นได้ แม้แต่รายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่ลืมเลือนเลย นับว่าเป็นบุญของเราที่ได้รับรู้เรื่องราวในอดีตกาลก่อน เพราะหลังจากนั้นไม่นาน องค์ท่านก็มาด่วนละสังขารไปโดยไม่มีใครคาดคิดมาก่อนเลย

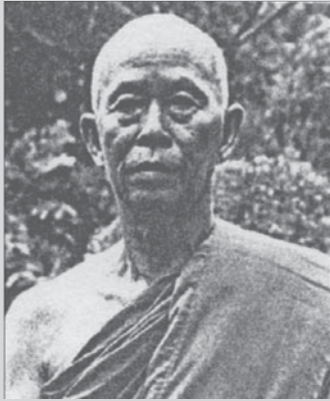
มอบหมายวัดโพนแก้ว

วัดโพนแก้ว หรือวัดอรัญญิกาวาสนี้ องค์ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้สร้างไว้ และท่านได้กลับมาพำนักอีกครั้ง

วันหนึ่งเวลาประมาณ ๔ ทุ่ม ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้เรียกท่านพระอาจารย์บุญมา มหายโส (พระครูโพธิ์จรรย์ปัญญาคุณ) ไปพบท่านที่กุฏิ แล้วพูดว่า “เราได้ปฏิบัติพระศาสนา เทียบอบรมสั่งสอนภิกษุ สามเณร ประชาชนทั้งหลายให้รู้แจ้งเห็นจริงในศีลธรรม มาด้วยความยากลำบากแสนเข็ญ ก็ลืมหืมตา มาบางบ้านเขาเอาปืนไล่ยิง บางบ้านเขาว่าเป็นอีแร้งหม่น (หม่น = สีสันดำ, สีเทา) มันเป็นเสียอย่างนี้ก็ลืมหืมตา จึงถึงบัดนี้ ขอให้ท่านพิจารณาดูเอา ให้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมของพระบรมศาสดาจารย์ แล้วใช้วิธีระแวงเพียรปฏิบัติอย่าท้อถอย อย่าได้ละทิ้งวัดนี้ไปเทอญ”

ปรารภครั้งแรก

หลังจากงานฉลองศาลาวัดโพนแก้วเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในท่ามกลางลูกศิษย์จำนวนมาก เป็นต้นว่า พระเทพสิทธิอาจารย์, พระอาจารย์ภู ธรรมทินโน, พระอาจารย์กั้ว สุขโมโน, พระอาจารย์ทองรัตน์ กนตสีโล, พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ, พระอาจารย์บุญมี ญาณมุนี (ชาว อ.สูงเนิน ซึ่งกลับจากไปอุปัชฌ์ประเทศพม่า) ที่มาชุมนุมคารวะพระอาจารย์เสาร์ องค์ท่านได้ปรารภที่จะกลับไปใช้ชีวิตบั้นปลายที่จังหวัดอุบลราชธานี บ้านเกิดเมืองมารดร และได้ปรึกษากันว่า ทางเมืองอุบลฯ จะมีความยินดีให้การสนับสนุนหรือไม่ คณะสงฆ์เสนอขึ้นว่า ควรจะปรึกษาหารือไปถึงเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี และในเวลาต่อมา

หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม

ชาติกำเนิด ชาติภูมิเดิมนาม *“กิ ไชยมนตรี”*
เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘
สถานที่เกิด บ้านหนองผำ ต. หนองผำ เมือง
 จำปาศักดิ์
บิดาชื่อ พุ มารดาชื่อ ด้วง
บรรพชา พ.ศ. ๒๔๗๗ อายุ ๑๙ ปี ได้
 บรรพชาเป็นสามเณร
อุปสมบท พ.ศ. ๒๔๗๘ อายุ ๒๐ ปี ได้
 อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้วจำพรรษาอยู่ที่วัดห้วย
 เงิน เมืองจำปาศักดิ์
ชีวิตสมณะ ได้รับการศึกษาจนจบชั้น ป.๔ หลัง
 จากอุปสมบทแล้วได้ฝึกหัดท่องปาฏิโมกข์ พอ
 ออกพรรษาแล้วได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ศึกษาพระ
 ธรรมวินัยในสำนักสงฆ์พระอาจารย์บุญมาก วิจิ-
 ตปัญญา ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

แล้วท่านได้นำลูกศิษย์ ๑๐ กว่ารูป ออกเดินธุดงค์
 ไปนมัสการพระอาจารย์เสาร์ที่วัดสุทธาวาส
 จ.สกลนคร และพระอาจารย์ทองรัตน์ กนตสีโล ที่
 วัดศรีคุณ อ.นาแก จ.นครพนม จากนั้นท่านก็
 ออกธุดงค์ไปตามป่าเขาทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง
 ระหว่างแขวงจำปาศักดิ์และอุบลราชธานี ซึ่งปี
 ๒๔๘๖ ได้ไปร่วมประชุมเพลิงท่านพระอาจารย์
 เสาร์ที่วัดบูรพาาราม อ.เมืองอุบลฯ จึงได้มีโอกาส
 ได้กราบนมัสการหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เป็นครั้งแรก

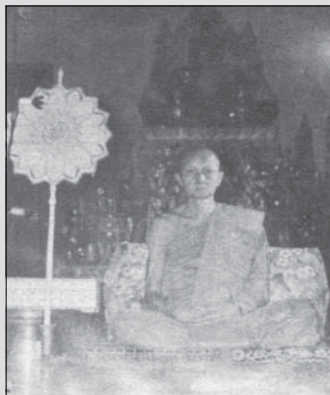
พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้ไปปฏิบัติเป็นพระธรรมยุต
 ที่วัดทิพย์รัตนมิตร (วัดบ้านจิก) อ.เมืองอุดรธานี
 ระหว่างจำพรรษาได้มีโอกาสกราบนมัสการและ
 อภิเษก หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

พ.ศ. ๒๔๙๓ ธุดงค์ไปเผยแผ่พระธรรม
 ในประเทศลาวจนมีพุทธศาสนิกชนให้ความ
 เคารพศรัทธามากหลาย

พ.ศ. ๒๕๑๙ เกิดเปลี่ยนแปลงการ
 ปกครองในลาว หลวงปู่กิจึงธุดงค์กลับเมืองไทย

พ.ศ. ๒๕๐๐ ญาติโยมชาวบ้านสนามชัย
 ต.โพธิ์ชัย อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี ได้
 นิมนต์ท่านมาจำพรรษาที่วัดป่าสนามชัย จน
 ปัจจุบันนี้

มรณภาพ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๒ ท่านได้ละ
 สัมขาร เมื่อเวลา ๒๐.๑๕ น. โดยครองสมณเพศได้
 ๖๖ ปี มีอายุรวม ๘๔ ปี

**พระครูไพโรจน์ปัญญาคุณ
พระอาจารย์บุญมา มหายโส**

ชาติกำเนิด

นามเดิม ชื่อ กุมาร นะคะจัด เกิดเมื่อวันที่ ๙ ส.ค. ๒๔๔๔ ตรงกับวันพฤหัสบดี เดือน ๙ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะเมีย ที่บ้านสามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม เป็นบุตรของนายพันธุและนางดา นะคะจัด

ชีวิตสมณะ

เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทที่วัดกลาง อ.ท่าอุเทน มีพระครูจรรยาภิรมย์เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์เกษเป็นพระกรรมวาจาจารย์แล้ว กลับไปพำนักศึกษาอยู่ในสำนักวัดโพธิ์ชัย ของ ท่านพระอาจารย์เก็ง อธิมุตตโก ท่านพระอาจารย์

เสาร์ ได้นำไปอุปถัมภ์เป็นพระในคณะธรรมยุต กับ พระเทพสิทธิธำมรงค์ ที่วัดศรีเทพประดิษฐาราม จ.นครพนม และเปลี่ยนจากนามเดิมที่กุมารเป็น ชื่อบุญมา ฉายาว่า มหายโส ได้ติดตามคณะท่าน พระอาจารย์เสาร์ออกจากวัดป่าบ้านสามผง มาตั้ง วัดโพธิ์แก้ว จากนั้น องค์พระอาจารย์เสาร์ได้ มอบหมายให้อยู่ปกครอง รักษาวัดโพธิ์แก้ว ตลอดมา

มรณภาพ

ท่านถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ ๖ ส.ค. ๒๕๒๑ สิริรวมอายุได้ ๗๖ ปี ๑๑ เดือน ๒๗ วัน

ก็ได้รับคำตอบจาก **ท่านเจ้าคุณพระศาสนดิลก** (เสน ชิตเสโน) วัดศรีทอง ท่านเจ้าคุณ
ศรีธรรมวงศาจารย์ วัดสุปัญญาราม ว่าต่างมีความยินดีให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

พระอาจารย์เสาร์จึงได้นัดแนะให้คณะศิษย์ของท่าน ไปชุมนุมร่วมกันอีกครั้ง
เพื่อปรึกษาหารือ และร่วมทำบุญวันมาฆบูชาที่ธาตุพนม ณ **วัดอ้อมแก้ว** (วัดเกาะแก้ว
อัมพวัน) ห้วยม่วง อำเภอรธาตุพนม วัดที่ท่านบูรณะไว้นั่นเอง

ถนนทุกสายมุ่งสู่ธาตุพนม

ครั้นใกล้ถึงวันเพ็ญเดือนสามปีพุทธศักราช ๒๔๗๙ คณะศิษย์ทั้งหลาย ทั้งใกล้
ไกล ที่ทราบข่าวคราวการนัดหมายของท่านพระอาจารย์ใหญ่แห่งศิษยานุศิษย์ทั้งหมด
ต่างก็มุ่งหน้าทยอยกันมาอำเภอรธาตุพนมอย่างไม่ขาดสาย

ท่านหลวงปู่กิ ธมุตตโม เล่าว่า... หลังจากท่านได้กราบคารวะพระอาจารย์เสาร์
ที่วัดอรุณญิกาวาสแล้ว ก็ได้แยกย้ายกันเดินทางมาอำเภอรธาตุพนม พร้อมกับคณะท่าน
พระอาจารย์ทองรัตน์ ได้รับสละพาตราของท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ด้วย จนป่าเป็นแผล
พากันเดินรุดงค์ล่องใต้เรื่อยมา ผ่านบ้านหนองจันทร์ ท่าค้อ ชะโงม บ้านกลาง นาถ่อน
ดอนนางหงส์ แสนพัน หลักศิลา พระกลาง จนถึงธาตุพนม เห็นมีพระสงฆ์สามเณร
มาร่วมชุมนุมกันมากมายหลายร้อย ทำให้บริเวณวัดอ้อมแก้วคับลงไปตามนัย

ครั้งสุดท้ายที่ธาตุพนม

เนื่องจากพระอาจารย์เสาร์ครองเพศบรรพชิตมายาวนานได้ ๕๗ พรรษา อายุ
ล่วงเข้า ๗๗ ปี มีความชราภาพมากแล้ว เวลาเดินต้องใช้ไม้เท้าช่วยพยุงกาย กอปรกับ
ทางเมืองอุบลฯ ได้ตอบรับนิมนต์ให้ท่านกลับถิ่นเกิด การชุมนุมครั้งนี้เป็นการชุมนุมใหญ่
ครั้งสุดท้ายในจังหวัดนครพนม หลังจากนั้นองค์ท่านก็ไม่ได้หวนกลับคืนมาอีกเลย บรรดา
ศิษย์ที่มีภารกิจไม่สามารถติดตามไปยังเมืองอุบลฯ ได้ ต่างก็พากันมารับฟังโอวาทเป็น
ครั้งสุดท้าย ก่อนที่จะแยกย้ายกันไปปฏิบัติสมณกิจตามแบบอย่างครรลองของพระ
บูรพาจารย์เจ้าต่อไป

จัดขบวนทัพ

พระอาจารย์เสาร์ได้ให้คณะศิษย์แยกย้ายกันออกเป็นหลายคณะ ศิษย์ผู้ที่มีอาวโสรับเป็นหัวหน้าแต่ละคณะ พร้อมทั้งกำหนดหมู่บ้านต่าง ๆ ที่แต่ละคณะจะไปพำนักโปรดญาติโยมชาวเมืองอุบลฯ เช่น ให้พระอาจารย์ทองรัตน์ไปตั้งวัดจำพรรษาอยู่ที่บ้านชีทวน พระอาจารย์บุญมากอยู่บ้านท่าศาลา ให้พระอาจารย์ทอง อโสโก อยู่บ้านสวนจัว เพราะเคยอยู่มาก่อน พระอาจารย์ดี ฉนโน อยู่บ้านกุดแห่ เพราะเป็นบ้านเกิด ส่วนตัวพระอาจารย์เสาร์เองนั้น จะได้ไปโปรดญาติพี่น้องชาวบ้านชาโคม บ้านเกิดของท่าน ซึ่งบ้านชาโคมนี้ก็ไม่ไกลกันนักกับบ้านชีทวน มีลำน้ำเซบายขวางกั้น ตั้งอยู่ห่างกันราว ๘ กิโลเมตรประมาณนั้น

ท่านให้จำพรรษารวมกันทั้งพระธรรมยุตและมหานิกาย

พระอาจารย์เสาร์ได้ปรารภกับพระอาจารย์ทองรัตน์ว่า... “ท่านทองรัตน์ เมื่อนี้ให้ไปจำพรรษที่บ้านชีทวน ชีทวนช้อยเคยไปอยู่ เป็นบ่อนสำคัญบ่อนหนึ่ง คนมีความรู้ความฉลาดมาก คนดีก็มีหลาย คนซื่อซัยกะมีมาก ให้เฝ้าผู้อื่นไปอยู่ได้ เอาลงไปให้จำพรรษาโฮมกันทั้งธรรมยุตกับมหานิกาย ท่านมีให้ไปจำพรรษานำช้อย เขาไปฮอดตำอิด ไปโฮมกันอยู่วัดบูรพา”

นั่นเป็นคำปรารภของพระอาจารย์เสาร์ ที่วัดเกาะแก้วอัมพวัน ท่านมอบหมายให้พระอาจารย์ทองรัตน์ไปจำพรรษาที่บ้านชีทวน ซึ่งองค์ท่านเคยอยู่มาก่อน เป็นหมู่บ้านที่มีความสำคัญเป็นที่คนมีความรู้ความฉลาดอาจหาญไม่ยอมใครง่าย ๆ ทั้งคนดีและไม่ดีปะปนกันอยู่ ถ้าให้ผู้อื่นไปอยู่จะไม่เท่าทันกับภูมิปัญญาของญาติโยม ลงไปอุบลฯ คราวนี้ท่านให้จำพรรษารวมกันทั้งพระธรรมยุตและมหานิกาย เฉพาะพระอาจารย์บุญมีนั้นให้จำพรรษาอยู่กับองค์ท่าน เมื่อไปถึงอุบลฯ แล้วให้ไปรวมพบกันที่วัดบูรพารามก่อน

หลวงปู่ทองรัตน์ กนตลีโล

ชาติกำเนิด ชาตภูมิเดิม นาม ทองรัตน์

เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ ที่บ้านสามผง หรือบ้านชีทวนยังไม่ทราบแน่ชัด บรรพบุรุษ เป็นคนบ้านชีทวน อ.เขื่องใน จ. อุบลราชธานี แล้วอพยพถิ่นไปอยู่บ้านสามผง อ.ท่าอุเทน ปัจจุบันขึ้นกับ อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม บิดาเป็นคหบดีคนมั่งคั่งในหมู่บ้าน มีหน้าที่เก็บส่วย มีพี่ชายคนหนึ่งชื่อ ศรีทัศน์ เป็นกำนันตำบลสามผง ในวัยเด็กท่านเป็นคนค่อนข้างจะหัวดี นิสัยออกไปทางนักเลง ในวัยหนุ่ม ท่านใช้ชีวิตค่อนข้างไปทางนักเลงสุรา กลางบ้าน พุดจาจิกคะนองโผงผาง ตลกโปกฮา แต่ช่วยบิดามารดาทำมาหากินอย่างขยันขันแข็ง

บรรพชาและอุปสมบท ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรแล้วลาสิกขาเป็น **เชียงทองรัตน์** จนประมาณอายุ ๒๖ ปี จึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่บ้านสามผง มีเจ้าอาวาสวัดบ้านสามผงเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์เก้ง อธิมุตตโก และพระอาจารย์อุ่นเป็นพระกรรมวาจาได้ฉายาว่า **กนตลีโล**

ชีวิตสมณะ ท่านได้รับการศึกษาเบื้องต้นจบชั้นประถม หลังจากอุปสมบทแล้วได้ศึกษาพระธรรมปริยัติธรรม แดกงานในการสวดปาฏิโมกข์ ในพรรษาที่ ๖ ได้เดินทางไปกราบนมัสการและขอฝากตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์เสาร์และพระอาจารย์มั่น ที่สกลนคร ตั้งใจศึกษา เคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติ เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความรู้ความสามารถเก่งกาจเฉพาะตัว ท่านไม่ยึดติดถิ่น ไม่ติดวัด รักการเดินธุดงค์ บริหารบาตรใบเดียว ตั้งแต่บวชจนมรณภาพ ท่านธุดงค์ไปทั่วทั้งแถบ ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางและตอนล่าง ครูบาอาจารย์ในสมัยนั้นต่างรู้จักท่านเป็นอย่างดี

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ท่านได้มาอยู่ป่าบ้านชีทวน ตามบัญชาของท่านพระอาจารย์เสาร์และพำนักอยู่ที่นี่นานถึง ๖ ปี จนท่านพระอาจารย์เสาร์ได้มรณภาพแล้วนั้นแหละ หลวงปู่ทองรัตน์จึงได้ธุดงค์จากไปท่ามกลางความอาลัยของชาวบ้าน

ปัจฉิมวัย ท่านได้ธุดงค์มาพำนักที่ป่าช้าบ้านคุ่ม ต.หนองไข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบัน) ขึ้น ต.โคกสว่าง อ.สำโรง จ.อุบลราชธานี ซึ่งเป็นหมู่บ้านชนบทที่กันดารห่างไกลจากตัวเมืองมาก สมัยนั้นยังไม่มีทางรถยนต์เข้าถึงหมู่บ้าน ท่านได้พำนักจำพรรษาอยู่ที่นี่นานที่สุดประมาณได้ ๑๐ กว่าปี ท่านบอกว่า**ท่านจะไม่ไปไหนจะตายที่นี่** ช่วงออกพรรษาท่านจะธุดงค์ไปที่อื่นครั้งละนาน ๆ เมื่อเข้าพรรษาจึงกลับมา

ในปีที่ท่านจะมรณภาพ ท่านบอกให้ชาวบ้านหาฟืนมาไว้ให้เต็มโรงครัวถึง ๔ ห้อง ท่านว่า “ปีนี้จะมีการใช้ฟืนมาก” ในต้นเดือนกันยายนนั้น

ท่านให้ทำซุ้มประตูโค้งทางเข้าวัดจะ**มีรถยนต์มา** มาก ท่ามกลางความแปลกใจของชาวบ้าน เพราะตั้งแต่เกิดมาไม่เคยมีรถยนต์เข้ามาถึงหมู่บ้านเลย หลังการมรณภาพของท่านปรากฏว่ามีศิษยานุศิษย์พร้อมยานพาหนะต่าง ๆ เข้าร่วมงานศพเป็นจำนวนมาก

มรณภาพ ท่านได้ถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙ ณ วัดบ้านคุ่ม หลังจากเกิดปวดท้องอย่างกระทันหันก่อนหน้าเพียง ๒ วัน รวมอายุท่านได้ ๖๘ ปี ๔๒ พรรษา อัฐิของท่านส่วนหนึ่งชาวบ้านคุ่มได้บรรจุไว้ในเจดีย์ที่สร้างไว้เป็นอนุสรณ์กลางเนินวัดป่าบ้านคุ่มจวบจนบัดนี้

กลับบ้านเกิด

กองทัพธรรมพระกรรมฐาน จัดขบวนทัพออกจากธาตุพนม บ่ายหน้าลงไปทางทิศใต้ จุดหมายปลายทางอยู่ที่เมืองอุบลฯ โดยแยกย้ายทยอยกันไปเป็นคณะย่อย ๆ ด้วยเกรงว่าจะเป็นการลำบากแก่ชาวบ้านตามรายทาง ในการจัดหาภัตตาหารบิณฑบาต ทั้งยังได้เผยแพร่ สัจสอน อบรมศีลธรรมแก่ชาวบ้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะคณะแรกผ่านไปแล้ว คณะต่อ ๆ มาก็ติดตามมาซ้ำอีก ชาวบ้านก็ได้มีโอกาสรับฟังธรรมจากครูบาอาจารย์หลาย ๆ ท่านอย่างทั่วถึง

เมื่อคณะพระอาจารย์เสาร์เดินทางถึงเมืองอุบลฯ ได้เข้าพำนักรวมกันที่**วัดบูรพาาราม** ซึ่งยังเป็นที่ยึดมั่นอยู่ท้ายเมืองอุบลฯ

ณ **วัดบูรพาาราม** แห่งนี้เอง ที่**สามเณรพุท (หลวงพ่อพุท ฐานิโย)** ได้ประจำพำนักอยู่ก่อนแล้ว จึงเป็นโอกาสได้กราบคารวะรับฟังธรรมโอวาทจากพระบูรพาจารย์ใหญ่ โดยใกล้ชิด กับทั้งยังได้ติดตามองค์ท่านไปยังบ้านชาโคมอีกด้วย... บันทึกตามคำบอกเล่าของท่าน**เจ้าคุณพระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อพุท ฐานิโย)**... ท่านกล่าวไว้ในหนังสือ**ฐานิยตเถรวัตถุว่า...**

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

พระอาจารย์มี ญาณมุนี (พระครูญาณโศภิต)

วัดป่าสูงเนินใจ จ.นครราชสีมา

ท่านเป็นศิษย์ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล เป็น
สหธรรมิกกับพระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล
ท่านพระอาจารย์เสาร์ ให้ไปจำพรรษาอยู่กับ
องค์ท่าน เมื่อครั้งองค์ท่านกลับไปบ้านเกิด
(บ้านชำโคม) ปี พ.ศ.๒๔๗๔

สถูปอัฐิหลวงปู่ทองรัตน์ กนฺตสีโล วัดมณีรัตนวนาราม บ้านคุ่ม อ.สำโรง จ.อุบลฯ

อุปฐากพระอาจารย์เสาร์

ปรนนิบัติท่าน ไม่ได้ติดสอยห้อยตาม

ได้พบท่านเวลาท่านมาพักวัดบูรพาฯ ก็ได้ปรนนิบัติท่าน ไม่ได้ติดสอยห้อยตาม ผู้ติดสอยห้อยตามที่ยังมีชีวิตอยู่จนกระทั่งพระอาจารย์ท่านสิ้นนี้ยังเหลือหลวงปู่บัวพาองค์เดียว จากกันไป ๓๐ ปี พอพบท่านก็วิ่งมากอด “โอ๊ย...บักห่า...กูนี้กว่ามึงตายไปแล้ว” ท่านว่า “ที่อยู่ใกล้ชิดครูบาอาจารย์เสาร์นี้มีแต่เฮาสองคนเต้เหลืออยู่”

งานที่ทำถวายท่าน ก็อุปฐากนวดเพ้น ชักสรงจีวรแล้วก็ปิดกวาดที่นอน เทกระโถน อะไรทำนองนี้ เวลาแขกมาหาท่าน ก็คอยดูแลรับแขก

พระอาจารย์เสาร์นี้เพียงแต่เวลาท่านไปมาพักนี้เราก็ได้อุปฐากท่านเท่านั้นเอง แต่ก็ครูบาอาจารย์ในสายนี้เขาถือว่าใครที่เป็นหัวหน้าใหญ่เขาถือว่าเขาเป็นลูกศิษย์องค์นั้นแหละ รong ๆ ลงมาอาจารย์เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ใหญ่ เราก็มาเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์รองลงมา แต่ศูนย์รวมจิตใจมันอยู่ที่อาจารย์ใหญ่

แยกย้ายกันไป

คณะท่านพระอาจารย์เสาร์ เดินทางโดยรถยนต์โดยสารศรีศรัทธาญาติโยมได้จัดถวายคาร์ลโดยสารให้ การเดินทางออกจากธาตุพนมต้องไปลงแพข้ามลำน้ำก่ำที่บ้านตอง (สมัยนั้นยังไม่มีสะพานน้ำก่ำ) ถนนหนทางนั้นก็ขรุขระเต็มไปด้วยหลุมบ่อในหน้าฝน พอถึงหน้าแล้งเช่นที่ท่านพระอาจารย์เสาร์เดินทางไปนี้ ก็คละคลุ้งตลบอบอวลไปด้วยฝุ่นแดงของลูกรัง และควันดำเสียงดังจากท่อไอเสียรถ กว่าจะถึงเมืองอุบลฯ ก็ต้องหยุดพักค้างคืนที่อำนาจเจริญเสียก่อน ๑ คืน จึงได้ถึงที่หมาย พอก้าวลงจากรถก็ต้องพากันสลัดฝุ่นเป็นการใหญ่ เพราะฝุ่นที่เกาะติดตามร่างกายนี้ทำให้ทุกคนกลายร่างเป็นสีแดงไปหมด

พระอาจารย์เสาร์หยุดยังพักรอคณะลูกศิษย์ทั้งหลายที่ทยอยตามมา นานหลายเดือนพอสมควรแล้ว ก็ให้แต่ละคณะแยกย้ายกันไปปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมตามที่ได้อบรมหมาย

ลำเซบาย ที่ไหลผ่าน บ้านชาโคมมายังบ้านท่าวารี

ซุ้มทางเข้าบ้านชีทวน ใกล้บ้านท่าวารี

ครั้งแรกคณะท่านพักอยู่บ้านท่าวารี

คณะของท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์นั้น มีผู้เลื่อมใสศรัทธาสมานานศีลเป็นอุบาสกอุบาสิกา ออกติดตามปฏิบัติธรรมกับท่านเป็นจำนวนร่วมร้อยคน ในครั้งแรกท่านพาคณะศิษย์ไปปักกลดบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ชายทุ่งบ้านท่าวารีก่อน เล่ามาว่า...

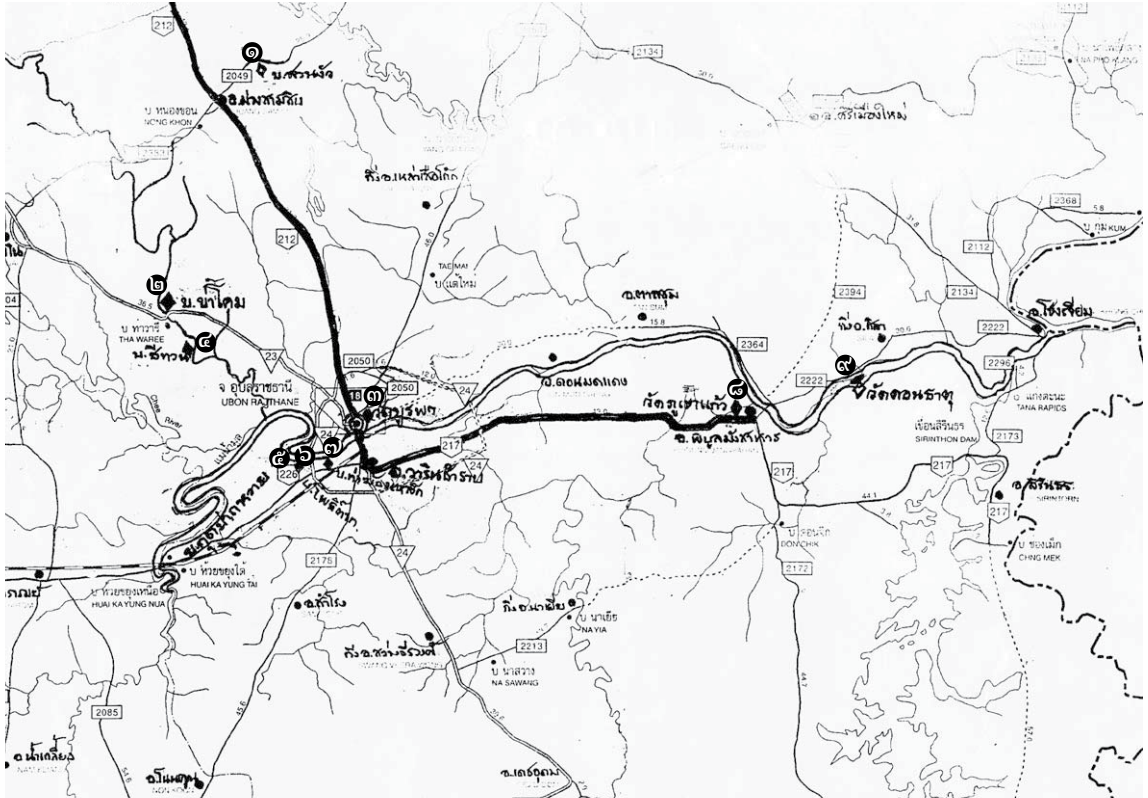
พอได้เวลาทำวัตรองค์ท่านจะเคาะไม้ให้สัญญาณ ตกกลางคืนท่านจะพาทำสมาธิภาวนา แล้วต่อมาท่านได้รับนิมนต์ให้ไปพำนักจำพรรษาที่บ้านชำโคม บ้านเกิดของท่าน

บ้านชำโคม

ตามหนังสือชีวประวัติ พระครูวิเวกพุทธกิจกันตสีโลเสาร์ (พระอาจารย์เสาร์) เรียบเรียงโดย คุณวาสนา ไชยเดช มีพ่อใหญ่คำดี ชารินะ เป็นผู้ให้ข้อมูล เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๓๓ กล่าวว่า... “เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้เดินทางกลับมาบ้านชำโคม ในการเดินทางกลับมามีบ้านเกิดในครั้งนั้น ได้เกิดแผ่นดินไหวสั่นสะเทือนถึง ๒๐ วินาที สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิฤทธิ์แห่งธรรมของท่าน มีผู้ติดตามในการกลับมาของท่านในครั้งนั้น คือ เจ้าจอมมารดาทับทิม และข้าหลวงชั้นผู้ใหญ่ นับสิบ ๆ คน

โดยคณะเจ้าจอมมารดาทับทิมได้เดินทางจากกรุงเทพฯ พร้อมเครื่องไทยทานมากมายเป็นประวัติการณ์ ซึ่งในสมัยนั้นการเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องใช้ช้าง ม้า เป็นพาหนะในการเดินทาง (ข้าพเจ้าเข้าใจว่า น่าจะเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงอุบลฯ โดยทางรถไฟ) เมื่อมาถึงปลายทางที่อำเภวารินชำราบแล้ว จึงได้ใช้เรือกลไฟของนายวิชิต คุณนายต๋น โกศลวิตร คหบดีชาวเมืองอุบลฯ จากหาดสวนยา ริมฝั่งน้ำมูล บรรทุกผู้คนและสัมภาระต่าง ๆ เดินทางทวนแม่น้ำมูล ขึ้นไปตามลำน้ำเซบาย มาขึ้นบกที่ท่ากกโดนหรือโฮงเฮือ (ท่าน้ำนี้ทำเป็นโรงสำหรับเก็บเรือพาย หรือเรือแข่ง) ชาวบ้านได้ใช้เกวียนเป็นพาหนะสำหรับขนย้ายสัมภาระต่าง ๆ เข้ามายังหมู่บ้านชำโคมอีกทอดหนึ่ง

ต่อมาท่านเจ้าจอมมารดาทับทิม พระสราชมักดี คุณนายอ้น คุณนายชม พร้อมข้าหลวงชั้นผู้ใหญ่ และชาวบ้านได้ร่วมกันจัดสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ ที่ป่าดอนห่อธรรม หรือ

สถานที่พำนักช่วงปัจฉิมวัย พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๔๔ จ.อุบลราชธานี

๑. บ้านสวนวัง อ.ม่วงสามสิบ
๒. บ้านชำโคม อ.เมืองอุบลราชธานี
๓. วัดบูรพา อ.เมืองอุบลราชธานี
๔. บ้านชีทวน อ.เขื่องใน
๕. บ้านกุดปากหวาย อ.วารินชำราบ
๖. บ้านโพธิ์ตาก อ.วารินชำราบ
๗. บ้านท่าซ้องเหล็ก อ.วารินชำราบ
๘. วัดภูเขาก้าว อ.พิบูลมังสาหาร
๙. วัดดอนธาตุ อ.พิบูลมังสาหาร

ป่าหนองอ้อ ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า **วัดป่าหนองอ้อ** ให้ไว้เป็นสำนักสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านได้เริ่มสร้างอุโบสถในน้ำ (ลิมน้ำ) ก่อสร้างโดยช่างคนพื้นบ้าน ในขณะนั้นวัดป่าหนองอ้อ มีภิกษุ สามเณร จำพรรษาอยู่ถึง ๑๕๐ รูป แม่ชีประมาณ ๒๐ ท่าน

ในครั้งกระโน้น หมู่บ้านชำโคม มีความสงบสุข และเจริญรุ่งเรืองด้วยร่มเงาของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะมีทั้งวัดป่าและวัดบ้าน”

เรื่องสามเณรบุญนาคเที่ยวกรรมฐาน

ในสมัยก่อนเมื่อ ๓๐ - ๔๐ ปีที่แล้วนั้นได้มีหนังสือบันทึกเรื่องราวในแวดวงพระกรรมฐาน จากประสบการณ์ในชีวิตจริงของสามเณรองค์หนึ่งที่**เที่ยวธุดงค์เดี่ยว** ตันตันไปโดยลำพัง ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ สารพัดอย่าง ที่น่าทึ่งและน่าสนใจ เป็นวิถีชีวิตจริงด้านหนึ่งของนักปฏิบัติธรรม ที่ต้องแน่วแน่มิสัจจะมีความเพียร และความทรหดอดทนต่อสู้กับกิเลสทั้งมวลอย่างน่ายกย่องสรรเสริญยิ่ง ควรที่จะได้ศึกษาไว้เป็นแบบอย่างในทางปฏิบัติสืบต่อไป

สามเณรองค์นั้นมีตัวตนจริง ๆ ชื่อ บุญนาค แต่มีน้อยคนที่จะทราบว่าสามเณรบุญนาคนี้เป็นลูกศิษย์สายพระอาจารย์เสาร์-หลวงปู่มั่น ท่านมีชื่อว่า **นาค** นามสกุล **กองปราบ** เกิดที่บ้านด่าน ต.หนองลิม อ.บุง จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันบ้านด่านอยู่ในเขต ต.สามแยก อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร) บิดาชื่อว่า นายเนตรวงศ์ กองปราบ มารดาชื่อ นางทองกองปราบ มีพี่น้องรวมกันทั้งหมด ๘ คน เป็นหญิง ๕ คน ชาย ๓ คน ท่านเป็นคนสุดท้องเกิดเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๔๕๓ พี่ชายคนถัดจากท่านก็ได้ออกบวชเป็นพระภิกษุเช่นกัน และมีชื่อคล้องจองกันคือ ชื่อว่า **ครูท**

ท่านมีอุปนิสัยใฝ่ในทางเป็นนักบวชตั้งแต่วัยเยาว์จึงได้ออกบวชตอนอายุได้ ๙ ขวบ เมื่ออายุย่างเข้า ๑๕ ปี ท่านได้จากบ้านออกเดินธุดงค์ไปทั่วทั้ง ๒ ฝั่งลุ่มแม่น้ำโขง โดยลำพังองค์เดี่ยว เป็นผู้เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ตั้งมั่นอยู่ในธุดงค์วัตรจนผ่านพ้นภัยอันตราย

นานับการมาได้ ดังปรากฏรายละเอียดอยู่ในหนังสือ สามเณรบุญนาทเทียวกรรมฐาน ท่านได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์สิงห์ พระมหาปิ่น เป็นสามเณรนักเทศน์ฝีปากเอก อยู่จนอายุล่วงเข้า ๒๒ ปี จึงเลยไปกรุงเทพฯ และได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่วัดบรมนิวาส โดยมีเจ้าจอมมารดาทับทิมซึ่งพำนักที่วังกรมหลวง นครไชยศรีสุรเดช โยมอุปฐากเป็นเจ้าภาพบวชให้ท่าน โดยได้รับฉายานามว่า “โมโส”

ขณะนั้นพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ซึ่งท่านได้กลับบ้านเกิดในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ พระอาจารย์นาทได้ติดตามไปกราบคารวะองค์ท่านถึงบ้านชำโคม และนิมนต์ให้ไปแสดงธรรมโปรดเจ้าจอมมารดาทับทิมที่กรุงเทพฯ ซึ่งท่านเจ้าจอมฯ ได้มีศรัทธาสั่งสร้างผ้าป่า และติดตามด้วยกองมหากฐินให้บุตรชาย และตัวแทนชาวกรุงขึ้นมาทอดถวายยังวัดป่าบ้านชำโคม ด้วยพระอาจารย์นาท โมโส ได้ถือโอกาสกลับมาเยี่ยมมารดาซึ่งบวชเป็นผ้าขาวอยู่ที่บ้านด่าน ราว พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นไปในช่วงฤดูแล้งทุก ๆ ปี เป็นประจำ จนถึงราว พ.ศ. ๒๔๘๘ พี่ชายของท่านที่ชื่อพระอาจารย์ครุฑ ได้ถึงแก่มรณภาพ ท่านได้ให้เก็บศพไว้ พอปีต่อมา

พระอาจารย์นาท โมโส

สามเณรบุญนาทเทียวกรรมฐาน

คือปี พ.ศ. ๒๔๘๙ โยมมารดาของท่านก็ถึงแก่กรรมลงอีก ญาติจึงพร้อมกันเก็บศพไว้รอท่านอีกจนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านก็ได้เดินทางมาจัดงานทำบุญอุปถัมภ์ศพอุทิศส่วนกุศลให้แก่มารดาและพี่ชายพร้อมกัน

ปีต่อมาท่านจึงได้กลับมาพำนักจำพรรษาอยู่ที่บ้านเกิด ณ วัดสุ่มังคลาราม และได้ไปสร้างวัดไว้ที่บ้านคำไหล ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร ด้วย อยู่ที่บ้านเกิดได้ ๒ ปี ท่านได้นำครอบครัวพี่ชาย อพยพไปอยู่ที่บ้านท่าตูม ต.นาคำ อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม และต่อมาอีก ๒ ปี คือปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ท่านได้เดินทางไปเยี่ยม และถึงแก่กรรมที่บ้านท่าตูมนี้เอง สิริรวมอายุได้ ๔๑ ปี

ศรัทธาของเจ้าจอมมารดาทับทิม พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๕

เหตุที่เจ้าจอมมารดาทับทิมจะมีศรัทธาเลื่อมใสได้รู้จักพระอาจารย์เสาร์ ก็เพราะในครั้งนั้นมีสามเณร(บ้านนอก)ฟุ้งไปจากอุบลฯองค์หนึ่ง...ไปบิณฑบาตเลยเข้าไปในเขตพระราชฐานโดยไม่ทราบธรรมเนียม จึงถูกกักตัวไว้ไต่สวน สามเณรก็ไม่หวาดวิตกแต่ประการใด คงปฏิบัติสังฆกิจตามแบบอย่างที่ได้รับการสั่งสอนอบรมมา ต่อมาความทราบถึงท่านเจ้าจอมมารดาทับทิม ให้สะดุดใจยิ่งนัก ได้สอบถามแล้วจึงได้ความว่าชื่อ **สามเณรบุญนาค** เป็นลูกศิษย์ท่านพระอาจารย์สิงห์, พระมหาปิ่น ซึ่งมีพระอาจารย์ใหญ่ชื่อว่า พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล อยู่เมืองอุบลฯ โนน ท่านเกิดเลื่อมใส ได้เป็นเจ้าภาพทำพิธีอุปสมบทให้สามเณรบุญนาค เป็นพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนาต่อไป อีกทั้งยังมีศรัทธามาทำบุญทอดผ้าป่าที่บ้านข้าไคมอีกด้วย ต่อมาภายหลังออกพรรษา ได้ส่งบุตรชายพร้อมคณะ มาทำการทอดถวายผ้ากฐิน พร้อมทั้งกองบวชอีกกองหนึ่ง มีพระภิกษุบุญนาค โฆโส พระมหาสมบุรณ์ เดินทางจากกรุงเทพฯ มาร่วมงานทอดกฐินด้วย ซึ่งครั้งนั้นเป็นวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีฉลู ร.ศ. ๑๕๖ วันสุดท้ายของกฐินกาลตรงกับวันพฤหัสบดี ที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ผู้ที่บวชในวันนั้นคือ **สามเณรบุญเพ็ง คำพิพาท** หลานของท่านพระอาจารย์เสาร์นี้เอง

บ้านเกิดพระอาจารย์เสาร์ บ้านชำโคม
อ.เซียงโน จ.อุบลราชธานี

วัดบ้านชำโคม

กับญาติโยมหลาน-เหลน พระอาจารย์เสาร์
ชาวบ้านชำโคม

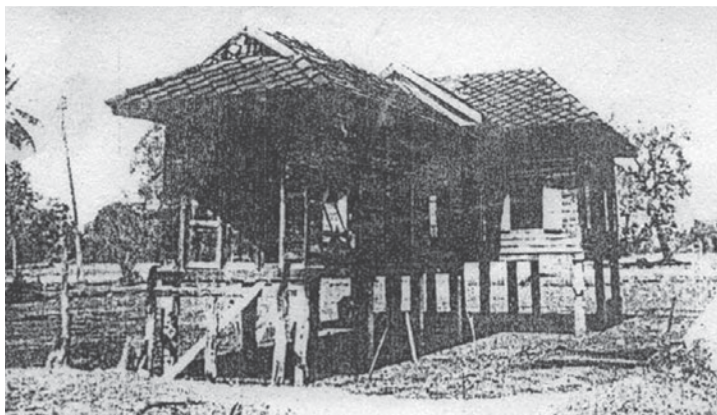

พระสังกัจจายน์และรอยพระบาท
สร้างที่วัดหนองอ้อ บ้านชำโคม
สมัยที่พระอาจารย์เสาร์พาคณะเดินทางมาโปรด
ญาติโยมที่บ้านเกิด ปัจจุบันชาวบ้านชะลอมมาไว้ที่
วัดป่าบ้านชำโคม

ภาพแนวป่าที่เห็น คือวัดป่าหนองอ้อ (มุมมองจากหมู่บ้านท่าโคม)

กุฎิ หรือ สิมน้ำ (สิมน้ำ) เหลือเพียงหลังเดียว ในจำนวนหลาย ๆ หลัง
สร้างถวายพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล สร้างโดยเจ้าจอมมารดาทับทิม ข้าหลวง และชาวบ้าน
สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๙-๒๔๘๐

สิมน้ำวัดหนองอ้อ (บูรณะใหม่แล้ว)

ทางไปวัดหนองอ้อ ทุ่งนาหลังบ้านชำโคม

ทางเข้า

หน้าสิมน้ำ

ภายในกุฏิ (สิมน้ำ) เมื่อ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

พิธีอุปสมบทได้จัดมีขึ้น ณ สีมาน้ำวัดป่าหนองอ้อ มีท่านเจ้าคุณพระศาสนดิลก (เสน ขิตเสโน) วัดศรีทองเป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านเจ้าคุณศรีธรรมวงศาจารย์ วัดสุปัญาราม เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ได้รับฉายานามว่า “บุญเพ็ง นารโท” ซึ่งพระเดชพระคุณท่านหลวงพ่อบุญ ฐานิโย ได้มีเมตตาชี้แนะเบาะแสให้ข้าพเจ้าไปเสาะแสวงหาจนได้พบตัวท่าน จึงได้มีบันทึกเรื่องราวคราวปัจฉิมวัย ในเหตุการณ์ระหว่าง ๕ พรรษาสุดท้าย ขององค์ท่านพระอาจารย์เสาร์อย่างละเอียด มารจนาเป็นลายลักษณ์ให้ประจักษ์แก่สาธุชนทุกท่านดังต่อไปนี้...

พบแล้ว

หลานของท่านพระอาจารย์เสาร์

ปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๔๑) คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก ยังมีสุขภาพดี สายตาดี ความทรงจำแม่นยำดี มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข เรียบง่าย สมถะ รักษาศีล ทำนุบำรุงวัดวา ศาสนา เป็นร่มโพธิ์ชัยของภรรยาและลูกหลาน ด้วยวัย ๘๑ ปีแล้ว (ท่านเกิดปี พ.ศ. ๒๔๖๐) ตอนไปเสาะหาท่านนั้น ได้ตามไปพบท่านที่บ้านพักโดดเดี่ยวในสวนกลางทุ่งนาเขียวชอุ่ม ตอนเวลา ๑๐.๓๐ น. ของวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๐ ท่านได้เมตตาเล่าถึงปฏิปทาของท่าน พระอาจารย์เสาร์ว่า...

“องค์ท่านมีน้ำใจดั่งมหานที แม่บารมีกว้างไกลไพศาล พระ เณร อีกทั้ง พ่อขาว แม่ขาว ต่างหลั่งไหลไปรวมกันปฏิบัติธรรมกับท่านเป็นจำนวนร่วม ๒๐๐ รูป จนบางครั้งก็เกินกำลังที่ชาวบ้านชาโคมจะรับไหวในเรื่องภัตตาหารทำให้อัดคัดขาดแคลนไปบ้าง บางวันองค์ท่านได้ขอ빈ทบาตภัตตาหารคำสุดท้ายของพระ แต่ละรูป ไปแบ่งปันให้แม่ชีและศิษย์วัด”

พระเดชพระคุณท่าน หลวงพ่อบุญ ก็กล่าวถึงเช่นกันว่า... “ตอนนั้นยังเป็นเณรอยู่ เห็นพระเณรมากมายมีเป็นร้อยเวลาไป빈ทบาตอยู่แถวหลังได้ข้าวก้อนเท่ากำปั้นเท่านั้น”

ตาม... หลานพระอาจารย์เสาร์ที่บ้านคุ้มวัดแสงเกษม อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี
พบคุณยายสีฟอง คำพิพาก

ต้องตามไปที่นา ออกจากเมืองเดช ไปทางน้ำยืน ราว ๑๐ กิโลเมตร ห่างไกลผู้คน

พบแล้วคุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก หลานชายแท้ ๆ ของพระอาจารย์เสาร์
ผู้อยู่ในเหตุการณ์จนวินาทีสุดท้าย ที่พระอาจารย์เสาร์ละสังขาร

คุณตาบุญเพ็ง หนึ่งในเดียวยังอยู่ ได้เล่าเรื่องราว - เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างละเอียดและพิศดาร

อยู่บ้านนากับลูกสะใภ้และหลาน ๆ

คุณยายสีฟอง เมตตาพากลับไปสืบถามเสาะหาต้นตระกูลพระอาจารย์เสาร์
จากบรรดาญาติ ๆ ผู้สูงอายุ

กาตาเรียกฝน ปีนั้นเกิดฝนแล้ง

เป็นที่น่าสังเกตว่า... ไม่ว่าในเหตุการณ์ใด ๆ ที่พระบูรพาจารย์เจ้าทั้งหลายที่พวกเราเคารพบูชา หากมั่นใจว่าท่านได้ประกอบพิธีกรรมอันใดแล้วต่างล้วนมีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจยิ่งนัก

ดังเช่นเหตุการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของคุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก ที่เล่าให้ฟังว่า... ในปีนั้นบ้านชาโคมเกิดฝนแล้ง ฝนดินท้องนาแห้งผาก ชาวบ้านได้มาราบเรียนถวายเป็นขอฝนกับองค์ท่านพระอาจารย์เสาร์ องค์ท่านมีเมตตาต่อชาวบ้านชาโคมที่ล้วนเปรียบประดุจตั้งลูกหลานในอุทร โดยไม่ได้ให้ตระเตรียมพิธีกรรมอันใดให้ยุ่งยากเลยแม้แต่หน่อย เพียงแต่องค์ท่านได้ให้ชาวบ้านทั้งหมดมารวมชุมนุมกันที่วัดป่าหนองอ้อในตอนบ่าย แล้วองค์ท่านก็เป็นประธานผู้นำคณะสงฆ์และชาวบ้าน ประกอบพิธีอันเป็นมงคล มีไหว้พระรับศีลเจริญพระพุทธมนต์

แล้วเหตุอัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้น! ปรากฏว่าในเวลาไม่นานนัก ฝนได้ตกลงมาทำใหญ่ในท่ามกลางพิธี จนทุกคนเปียกชุ่มโชก ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้มีแต่แสงแดดแผดจ้า บนท้องฟ้าแจ่มแจ้งไร้เมฆหมอกและเค้าฝน **นี่แหละคือ บุญญาภิหารของพระบูรพาจารย์เจ้า**

เถนดีต้มกบกิน

คุณตาบุญเพ็ง เล่าต่อว่า... “ในตอนสายวันหนึ่งที่วัดป่าหนองอ้อ เถนดี (เคยบวช) มีสติไม่สมประกอบ ไปได้กบมาจากที่ใดไม่ทราบ ได้ทำการต้มกบนั่นเป็นอาหารเพล ให้บังเอิญที่ท่านพระอาจารย์บัวพา ปญญาภาโส เดินผ่านไปพบ เข้าสอบถาม เถนดีไม่ตอบสักคำ กลับหลีกหนีขึ้นกุฏิไปอย่างมีพิธี เรื่องนี้ทราบไปถึงองค์พระอาจารย์เสาร์ ท่านผู้เฒ่าก็นิ่งเฉยเสีย พอตกตอนเย็นวันนั้น องค์ท่านได้เรียกเถนดี มาอบรมสั่งสอน ไม่ให้ทำ

ปาณาติบาต อย่าฆ่าสัตว์ตัดชีวิตแม้จะตัวเล็กตัวน้อยก็ตาม เขาก็มีสิทธิ์ที่จะมีชีวิต เขาก็มีความรู้สึกเจ็บปวดทรมานเป็นเหมือนกัน เสร็จแล้วท่านให้เถลิดเอาไม้ค้อนสำหรับเคาะระฆังที่อยู่ใกล้ ๆ มาลองเคาะหัวตัวเองดูซิ... เจ็บไหม?... เจ็บหรือ... นี่แหละ... อย่าทำต่อไปอีกนะ เถ้านั้นแหละ ท่านไม่ได้ดูดำดูขาวอะไรมากมายรุนแรงมากไปกว่านี้เลย

แม้ตอนค่ำไปถวายการนวดให้ท่าน ต้องสงบเสงี่ยม ท่านให้พิจารณาไปด้วยให้มีสติไม่ให้จิตวอกแวก ไม่ให้คุยกัน” นี่เป็นปฏิปทาบางอย่างบางตอนที่ได้อบรมมา

หนังสือที่ระลึกงานบุญทอดกฐิน

คราวครั้งรับกฐินจากในวังครั้งนั้น ฝ่ายสงฆ์ก็มีการเตรียมรับกฐินโดยท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล ได้จัดพิมพ์หนังสือของท่านให้พระอาจารย์เสาร์ไว้แจกในงานจำนวน ๕๐๐ เล่ม คือ **หนังสือพระไตรสรณคมน์และสมาธิวิธี** มอบให้พระอาจารย์เสาร์ตรวจดู และท่านก็ว่าเออดี... นี่คือธรรมะของอาจารย์สิงห์ แล้วมอบให้อาจารย์สิงห์นำไปแจกญาติโยม แล้วยิ่งกว่านั้นท่านยังมีเมตตาเรียกพระลูกศิษย์ให้จดข้อความตามคำบอก ซึ่งท่านพระอาจารย์ก็ ทุมมุดตโม ได้จดบันทึกไว้แล้วจัดพิมพ์เป็นแผ่น ๆ สำหรับแจกในงานกฐินครั้งนั้นด้วยเช่นกัน... ดังได้คัดลอกมาไว้คือ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็นตามแบบเดิมของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

ทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น

ตามแบบเดิมของพระอาจารย์เสาร์

ทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น ตามแบบเดิมของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ที่ท่านนำพาคณะศิษยานุศิษย์สวดเป็นประจำ ซึ่งพระอาจารย์ก็ ธมฺมุตฺตโม ได้เรียนจากท่านโดยตรง ซึ่งเป็นการทำวัตรแบบย่อ ใช้ได้ทั้งทำวัตรเช้า-ทำวัตรเย็น พระอาจารย์ปรารภว่า เราไม่ใช่พระพหูสูต สวดแบบย่อก็เป็นการสมควรแล้ว ให้เน้นการปฏิบัติบำเพ็ญเพียรทางจิตเป็นส่วนมาก

คำทำวัตร

เตรียมกาย เตรียมใจให้พร้อม ถ้ามีรูปเทียนก็จุดบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบ ๓ ครั้ง แล้วว่าดังนี้

อะระหัง	สัมมาสัมพุทธโธ	ภะคะวา	พุทฺธัง	ภะคะวันตัง	อะภิวาเทมิ	(กราบ ๑ ครั้ง)
สวากขาโต	ภะคะวะตา	ธัมโม	ธัมมัง	นะมัสสามิ		(กราบ ๑ ครั้ง)
สุปะฏิปันโน	ภะคะวะโต	สวากะสังโฆ	สังฆัง	นะมามิ		(กราบ ๑ ครั้ง)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

พุทฺธัง	สละระณัง	คัจฉามิ	ธัมมัง	สละระณัง	คัจฉามิ	สังฆัง	สละระณัง	คัจฉามิ			
หุตติยัมปิ	พุทฺธัง	สละระณัง	คัจฉามิ	หุตติยัมปิ	ธัมมัง	สละระณัง	คัจฉามิ	หุตติยัมปิ	สังฆัง	สละระณัง	คัจฉามิ
หุตติยัมปิ	พุทฺธัง	สละระณัง	คัจฉามิ	หุตติยัมปิ	ธัมมัง	สละระณัง	คัจฉามิ	หุตติยัมปิ	สังฆัง	สละระณัง	คัจฉามิ

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ, วิชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู,
อนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติฯ
(กราบลงหมอบอยู่ว่า)

กาเยนะ	วาจาเย	วะ เจตะสา	วา	พุทฺธะ	ภุทฺทิมมัง	ปะกะตัง	มะยา	ยัง
พุทฺธะ	ปะฏิคคัณหะตุ	อัจจะยันตัง		กาถันตะเร	สังวะริตุง	วะ	พุทฺธะ	

สวากขาโต ะคะวะตะ อัมโม

สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก

โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ

(กราบลงหมอบอยู่ว่า)

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตะสา วา

อัมมัง กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง

อัมโม ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ อัมเมฯ

สุปะฏิปันโน ะคะวะโต สวะกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ะคะวะโต สวะกะสังโฆ, ญายะปะฏิปันโน ะคะวะโต สวะกะสังโฆ, สามิจิปะฏิปันโน ะคะวะโต สวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะบุคคะลา เอสะ ะคะวะโต สวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัญชลีกะระณียะ อะนุตตรัง ปุณฺณักเขตตัง โลกัสสาติฯ

(กราบลงหมอบอยู่ว่า)

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตะสา วา

สังฆะ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง

สังโฆ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง

กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆฯ

กล่าวคำแผ่เมตตาตน

อะหังสุโขโต โหมิ นิททุกโข โหมิ อะเวโร โหมิ อัปยาปัชโณ โหมิ อะนีโห โหมิ สุขีอิตตานัง ปะริหะรามิ

กล่าวคำแผ่เมตตาสัตว์

สัพเพ สัตตา สุขิตา โหนตุ สัพเพ สัตตา อะเวรา โหนตุ สัพเพ สัตตา อัปยาปัชฌา โหนตุ สัพเพ สัตตา อะนีชา โหนตุ สัพเพ สัตตา สุขีอิตตานัง ปะริหะรันตุ สัพเพ สัตตา สุขิโต โหนตุ อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสะปัตตา สัพเพ สัตตา อะโรคา โหนตุ สัพเพ สัตตา สัพพะทุกขา ปะมุจ จันตุ สัพเพ สัตตา ลัทธะสัมปัตติโต มา วิคัจฉันตุ สัพเพ สัตตา กัมมัสสะกา กัมมะทายาทา กัมมะโยนิ กัมมะพันธุ กัมมะปะฏิสะระณา ยัง กัมมัง กะริสสันติ กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา ตัสสะ ทายาทา ะวะวิสสันติ

ที่ชุมนุมสงฆ์ คือ วัดบูรพาราม

วันเพ็ญเดือน ๓

พระอาจารย์เสาร์จำพรรษาที่บ้านท่าโคมเป็นเวลา ๓ ปี จึงย้ายมา บ.ปากกุดหวาย-บ.โพธิ์มูล-บ.ท่าซ้องเหล็ก แล้วมาจำพรรษาที่วัดบูรพาราม เมืองอุบลฯ ตั้งเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมกรรมฐานขึ้นที่นี่ ถึงวันเพ็ญเดือน ๓ จะมีพระสงฆ์ สามเณร ศิษยานุศิษย์ทั่วทุกสารทิศ มารวมชุมนุมกันที่วัดบูรพารามเป็นประจำมิได้ขาด เพื่อรับฟังโอวาท ข้อปฏิบัติปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องให้การปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน เป็นกองทัพธรรมที่สมบูรณ์ นำสัจธรรมของพระพุทธองค์ออกเผยแผร่ให้กว้างไกลไพศาลยิ่งขึ้น ถือเป็นการประชุมสันนิบาตของคณะกองทัพธรรมพระกรรมฐานก็ว่าได้ เป็นการแสดงความเคารพนบน้อม กตัญญูตเวทิตาต่อครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณอีกทางหนึ่งด้วย ช่วงเวลานั้นวัดในคณะธรรมยุตได้เกิดขึ้นอีกมากมาย

บ้านปากกุดหวาย

จากบ้านท่าโคม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ พระอาจารย์เสาร์ได้รับนิมนต์มาพำนักที่สำนักสงฆ์บ้านกุดหวาย ของญาติโยมพุทธบริษัทที่เป็นลูกศิษย์ผู้เลื่อมใสในตัวท่าน ได้นิมนต์ให้พระอาจารย์ใหญ่มาโปรดพวกตนบ้าง ทำเลที่พำนักแห่งนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งขวาแม่น้ำมูลเยื้องไปฝั่งน้ำตรงข้ามเป็นบ้านคูเตื่อ ซึ่งปัจจุบันเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีชื่อเสียงของชาวเมืองอุบลราชธานี ที่พากันมาพักผ่อนเล่นน้ำ ทานอาหารในยามหน้าแล้ง ชื่อว่า **หาดคูเตื่อ** เป็นโค้งน้ำมูลที่ไหลโค้งงอตั้งตะขอ ก่อให้เกิดทิวทัศน์ที่สวยงามมาก ก่อนที่จะไหลไปสู่ตัวเมืองอุบลฯ

บริเวณที่พำนักของพระอาจารย์เสาร์ ปัจจุบันเป็น**วัดป่าพูนสิน** (สาขาหนึ่งของวัดหนองป่าพง) บ.ปากกุดหวาย ต.หนองกินเพล อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

บ้านโพธิ์มูล

จากบ้านปากกุดหวาย เดินไปไม่กี่ไกลนักก็ถึงบ้านโพธิ์มูล พระอาจารย์เสาร์ได้พาคณะมาพำนักที่ริมฝั่งแม่น้ำมูล บริเวณนี้เป็นชายป่าริมน้ำ มีหนองน้ำที่มีน้ำใสสะอาดอยู่ติดกัน มีป่าไม้ปกคลุมร่มรื่น อยู่ด้านหลังวัดบ้านโพธิ์มูลปัจจุบันนี้

คุณตาประสงค์ สุกวิวัฒน์ อายุ ๘๔ ปี บ้านท่าซ่องเหล็ก เล่าให้ฟังว่า... “ท่านพระอาจารย์เสาร์ รับนิมนต์มาโปรดชาวบ้านปากกุดหวาย และพำนักให้เป็นสิริมงคลสนองศรัทธาญาติโยมชาวโรงสีไฟบ้านปากกุดหวาย แต่เนื่องจากที่นั่นมีเสียงดังรบกวนจากขบวนรถไฟที่เข้าไปบรรทุกข้าว ท่านจึงได้ย้ายไปที่สัปปายะบ้านโพธิ์มูล และบ้านท่าซ่องเหล็กเป็นลำดับต่อมา”

โรคห่าระบาด

บ้านท่าซ่องเหล็ก

ที่นี่คือ วัดป่าเรไรยกาวาส บ.ท่าซ่องเหล็ก ต.ค่าน้ำแซบ อ.วารินชำราบ คุณตาประสงค์ สุกวิวัฒน์ เล่าต่อว่า “ที่นี่มีต้นกะท้อน ต้นมะพร้าว น้ำหอม ที่สมัยก่อนหน้านี้ยังไม่มีปลูกกัน พี่มีมาพร้อมกับตอนที่ภูจิณจากในวังของเจ้าจอมมารดาตบตีหมยกขบวนมาทอดถวายท่านพระอาจารย์เสาร์ที่วัดป่าหนองอ้อ บ้านข่าโคมนั่นเอง จึงได้นำพันธุ์ไม้แปลกใหม่มาถวายท่านพระอาจารย์เสาร์ได้ให้นำมาปลูกไว้ที่วัดนี้ด้วย

มีเหตุการณ์เป็นที่น่าสลดใจในปีี้ ก็คือ เกิดโรคระบาดครั้งใหญ่ (เข้าใจว่า เป็นอหิวาตกโรค) ผู้คนล้มตายกันเป็นจำนวนมาก เพราะการแพทย์ และหูกยาที่จะบำบัดรักษาในสมัยนั้น ยังอัตคัดขาดแคลนอยู่เป็นอันมาก

การระบาดของโรคร้ายครั้งนั้นไม่มีเว้นแม้สมณะ ซี พรหมณ์ ต่างถูกโรคร้ายคุกคามเป็นเหตุให้แม่ชีที่เป็นลูกศิษย์ในคณะติดตามพระอาจารย์ต้องจบชีวิตลงที่นี้ถึง ๖ รูป”

คุณตาประสงค์เล่าจบพร้อมกับชี้มือไปยังที่ฝังสังขารของแม่ชีที่อยู่ใต้ต้นไม้ไม่ไกลนัก... “แล้วพระอาจารย์เสาร์ท่านก็ออกจากที่นี่ ธุรงค์ไปทางอำเภอบึงขาศ”

คุณตาบุญเพ็งได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า ไม่เพียงแต่แม่ชี ๖ รูปเท่านั้น ยังมีพระภิกษุอีก ๒ รูป และสามเณรอีก ๑ รูป รวมทั้งหมด ๙ รูปที่ได้เสียชีวิต เพราะโรคห่าระบาดครั้งใหญ่ในครั้งนั้นด้วย

วัดภูเขาแก้ว

ณ ที่เนินสูงก่อนเข้าสู่ตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร เราจะเห็นเป็นที่ตั้งวัดแห่งหนึ่ง เรียกชื่อว่า **วัดป่าภูเขาแก้ว** เดิมคือ **ป่าช้าภูดิน** ตามประวัติกล่าวว่า สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) ได้ขอร้องให้ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้หาหนทางสร้างวัดป่าพระกัมมภูฐาน ขึ้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร ด้วยปรากฏว่ามีญาติโยมชาวบ้านแคน ดอนมดแดง ซึ่งเป็นบ้านเกิดขององค์สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ท่าน ได้พากันอพยพโยกย้าย มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโพธิ์ (โพธิ์ไทร, โพธิ์ศรี) อำเภอพิบูลมังสาหารเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการโปรดญาติโยมชาวบ้านของท่านทั้งหลาย จะได้มีสถานที่บำเพ็ญบุญ ศูนย์รวมปฏิบัติธรรม อบรมภาวนาจิต อีกกระแสหนึ่งกล่าวว่า ขุนสิริสมานการกับนายคำกาฬ เป็นผู้มานิมนต์พระอาจารย์เสาร์จึงได้ให้พระอาจารย์เสงี่ยม และพระอาจารย์ดี ฉนโน มาตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ที่เนินป่าภูดินนอกเมืองแห่งนี้ ซึ่งเล่ากันว่าเป็นที่มีอาถรรพณ์ร้ายแรง เพียงคืนแรก ที่ไปปักกลดอยู่ได้ร่มไม้ พระอาจารย์ทั้งสองก็โดนลงดีชะแล้ว กล่าวกันว่าทั้งสองพระอาจารย์ได้นำพาชาวบ้านญาติโยมทั้งหมด ทำบุญทำทาน ปฏิบัติธรรมภาวนา รักษาศีล อุทิศส่วนกุศลแก่บรรพชนผู้ล่วงลับ และเจ้ากรรมนายเวรอีกทั้งเทพอารักษ์ สรรพสัตว์ ทั้งน้อยใหญ่ และโดยการสนับสนุนของท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ สถานที่แห่งนี้จึงได้ตั้งเป็นวัด ชื่อ **วัดภูเขาแก้ว** เจริญสถาพรสืบต่อมาตั้งแต่คราวครั้งนั้น โดยมีเจ้าอาวาสสืบต่อจากพระอาจารย์ดี มาเป็นหลวงพ่อเพชร และพระมหาโชติ อาภคโค ตามลำดับต่อมา

วัดป่าเรไรยกาวาส บ้านท่าซ้องเหล็ก
อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

วัดบ้านโพธิ์มูล อ.วารินชำราบ ด้านหลังวัดจะมีหนองน้ำ
และป่าชายแม่น้ำมูล เป็นที่สับปายะแห่งหนึ่ง

อุโบสถวัดภูเขาก้าว อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๔๘๒

วัดดอนธาตุ

พรรษาที่ ๕๘ - สร้างวัดสุดท้าย

ย้อนไปในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ พระอาจารย์เสาร์ได้รับนิมนต์จากแม่ชีผุย โกศลวิตร ไปในงานฉลองศาลาวัตถุธาแก้ว ซึ่งครั้งนั้น คุณตาบุญเพ็ง เล่าว่า “คณะศรัทธาชาวเมือง พิบูลฯ มีนายวิโรจน์ (ฮกเที่ยง) โกศลวิตร คหบดีใหญ่พร้อมคณะได้สร้างศาลาถาววัตถุ ธาแก้ว อันว่านายวิโรจน์ ผู้นี้เป็นพี่ชายของนายวิชิต (ฮกต่าย) โกศลวิตร สามิคุณหญิง ตุ่น โกศลวิตร (ผู้เป็นคหบดีชั้นแนวหน้า และนักสังคมสงเคราะห์ตัวอย่างคนหนึ่งของเมือง อุบลฯ ซึ่งได้ประกอบคุณงามความดีให้แก่สังคมโดยการบริจาคทรัพย์ และสร้างถาวรวัตถุ ไว้ใน จ.อุบลราชธานีเป็นจำนวนมากมาด้วยกัน) และทั้งสองเป็นบุตรชายของแม่ชีผุย ผู้มีศรัทธาออกบวชทำนุบำรุงศาสนาเป็นศิษย์ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์”

เสร็จจากงานฉลองศาลาแล้ว พระอาจารย์เสาร์ได้พำนักอยู่วัตถุธาแก้วอีก ๔ - ๕ ค่ำ และได้ปรารภให้ลูกศิษย์ฟังว่า... อันว่าลำนํ้ามูลตอนใต้เมืองพิบูลฯ นี้องค์ท่าน ยังไม่เคยไปตามเกาะแก่งน้อยใหญ่ทั้งหลายนั้น จะมีผู้ใดอาสาไปสำรวจดูบ้าง ก็มี ลูกศิษย์ฝ่ายฆราวาสผู้ขึ้นอาสาประกอบด้วยขุนสิริสมานการ(อดีตนายอำเภอพิบูลมังสาหาร) พ่อใหญ่จารย์บับ, พ่อใหญ่ครูคำดี, พ่อใหญ่พุทธา เป็นต้น ได้จัดเตรียมเรือไว้หลายลำ คอยอยู่ที่ท่าน้ำใต้แก่งสะพือลงไป ตอนเช้าหลังจากฉันจังหันแล้ว ได้ออกเดินทางโดยนั่งรถ สามล้อถีบที่มารับอยู่แล้ว ในคณะที่ไปมีท่านพระอาจารย์ดี พระอาจารย์กงแก้ว พระ อาจารย์ดำ พระอาจารย์บัวพา พระอาจารย์บุญเพ็ง (ผู้ให้ข้อมูล) พร้อมด้วยศิษย์ผู้ติดตาม ไปด้วยมีสามเณรหงส์ทอง สามเณรคำผาย สามเณรบุน เป็นต้น พวกกันเดินติดตาม สามล้อไปลงเรือที่รอรับอยู่ ๔ - ๕ ลำ มีทั้งเรือแจว และเรือพาย พวกกันออกจากท่า มุ่ง หน้าล่องตามลำนํ้ามูลไปทางทิศตะวันออก ผ่านบ้านแก่งเจริญ บ้านหินส่ง บ้านหินลาด บ้านไก่อี๋ย บ้านชาติ ถึงดอนคับพวง แวะขึ้นไปเดินสำรวจดู แล้วต่อไปยังดอนธาตุ - ดอน ตาดไฮ - ดอนเลี้ยว จนตะวันบ่ายคล้อยลงไปราวบ่าย ๔ - ๕ โมงแล้ว ขณะนั้นท้องฟ้า

มีดครีမ် ฝนตั้งเค้ามา ทั้งหมดจึงได้พากันจอดเรือ ขนบาตร บริหารขึ้นไปพักที่ศาลาท่าน้ำ วัดบ้านหันดอน ของอุปฌาย์รัตน์ ลมฝนยิ่งพัดกระโชกมาแรงจัดตั้งอ้ออิง จึงได้พากัน ย้ายเข้าไปขอพักยังศาลาวัดบ้านหันดอนที่อยู่ใกล้กันนั่นเอง ขณะนั้นอุปฌาย์รัตน์ไม่อยู่ ไปประชุม พระลูกวัดจัดให้พักที่ศาลาการเปรียญ แล้วส่งข่าวถึงผู้ใหญ่บ้านหันดอน-บ้านทรายมูล ให้ชาวบ้านละแวกนั้นทราบข่าว พอถึงค่ำต่างก็พากันทยอยมาเฝ้าแทน กราบคารวะองค์หลวงปู่ใหญ่ - อาจารย์ของอาจารย์ดี ผู้มีชื่อเสียงแห่งวัดภูเขาก้าว หลังจากพากันไหว้พระรับศีลแล้วท่านพระอาจารย์ใหญ่ ได้ให้พระอาจารย์ดีขึ้นเทศนาโปรดชาวบ้าน จนดึกดื่น เป็นที่ซาบซึ้งตรึงใจของชาวบ้านทั้งหลาย จนเกิดศรัทธาเลื่อมใสอย่างแรงกล้า เมื่อทราบประวัติความเป็นมาของคณะพระกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์เสาร์แล้ว จึงได้กราบนิมนต์ให้องค์ท่านได้อยู่เผยแผ่สั่งสอนการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน โปรดศรัทธาชาวบ้านญาติโยมทั้งหลายต่อไป

รุ่งเช้าคณะพระลูกศิษย์ได้พากันออกบิณฑบาตจนรอบบ้านหันดอน ชาวบ้านทรายมูล และชาวบ้านหันดอนได้พากันมาถวายจังหันมากมาย พอฉันจังหันเสร็จแล้ว องค์ท่านได้พิจารณาเลือกดอนธาตุเป็นที่ตั้งวัด จึงพร้อมด้วยคณะลูกศิษย์ที่ไปจากพิบูลฯ สมทบด้วยขบวนชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย **พ่อใหญ่จอม พ่อใหญ่ยง พ่อใหญ่มงคล** (ชาวบ้านทรายมูล) **พ่อใหญ่เจียง พ่อใหญ่สี พ่อจารย์คุณ** (ชาวบ้านหันดอน) ฯลฯ เป็นต้น พากันยกขบวนนั่งเรือพายทวนน้ำไปเทียบฝั่งเกาะทางด้านท้ายดอนธาตุ แลวนั้นเป็นดินปนทรายมีหญ้า และต้นกระโดนขึ้นอยู่ริมน้ำ

องค์พระอาจารย์เสาร์ใช้ไม้เท้าพยุ้งร่างขึ้นฝั่งได้แล้ว จึงพาเดินขึ้นไปสำรวจดูพื้นที่ ชาวบ้านผู้ที่เป็นหมู่ฉรรจก็บุกเบิกให้เป็นทางเดินหน้าลึกเข้าไปเกือบถึงกลางเกาะ ได้พบที่โล่งกว้างแห่งหนึ่งมีชัยภูมิที่ดี ลักษณะเป็นที่โล่งรอบบริเวณเนื้อที่กว้างเกือบไร่หนึ่ง ปราศจากต้นไม้ใหญ่ มีเพียงป่าหญ้าขึ้นคลุมดิน องค์ท่านได้หยุดยั้งพิจารณา แล้วเลือกเอาบริเวณตรงนี้เป็นที่พัก

คณะชาวบ้านทั้งหลายได้ช่วยกันแผ้วถางป่าหญ้า พร้อมจัดสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ ขึ้นถวายท่าน ท่านก็พำนักค้างคืนอยู่ที่นี่ในคืนวันนั้นเลย และได้นำพาลูกศิษย์อยู่ปฏิบัติธรรมกรรมฐานสืบเนื่องต่อมา จนวันนาถวารกลายเป็น **วัดดอนธาตุ** มาจวบเท่าทุกวันนี้

ทิวทัศน์วัดดอนธาตุ

วัดดอนธาตุ เป็นเกาะใหญ่กลางลำน้ำมูล

วัดดอนธาตุ พระอาจารย์เสาร์เรียกว่า วัดเกาะแก้ว
พระนอนนครสวรรค์วิเวกพุทธกิจศาสนา

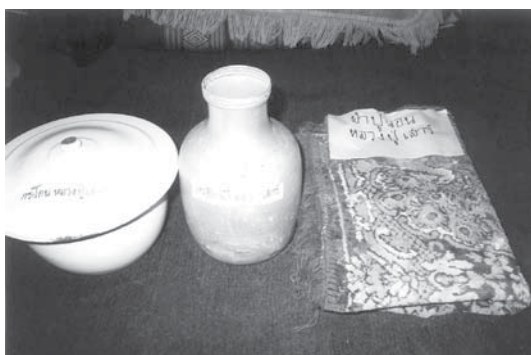
ที่นั่งกรรมฐานของพระอาจารย์เสาร์

▲ ระฆังลูกที่ ๒ และธรรมาสน์ที่
พระอาจารย์เคยใช้

▲ สภาพป่าที่ยังสมบูรณ์ใกล้เคียง
สภาพเดิมที่วัดดอนธาตุ

บริหารเครื่องใช้ของพระอาจารย์เสาร์

ภาพนี้บันทึกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐

ต่อมามีการสร้างหลังคาครอบไว้อีก ๑ ชั้น

ภาพภูมิองค์ท่านพระอาจารย์เสาร์
บันทึกครั้งล่าสุด กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓

เกาะดอนธาตุ

เป็นเกาะใหญ่กลางลำน้ำมูล

เกาะดอนธาตุ เป็นเกาะกลางแม่น้ำมูล อยู่ใต้ตัวเมืองพิบูลมังสาหารไปทางทิศ ตะวันออกราว ๗ - ๘ ก.ม. รูปทรงรี มีเนื้อที่ขนาดใหญ่ราว ๑๔๐ ไร่ รกทึบไปด้วยต้น ยางขนาดใหญ่ ต้นพอก (ละมุดป่า) อุดมไปด้วยเห็ด และสมุนไพรนานาชนิด ทิวบริเวณนี้ ร่มรื่น เงียบสงบ เป็นที่สัปปายะยิ่งนัก แต่ก่อนนี้มีชาวบ้านข้ามไปทำนาปลูกข้าวบนที่ลุ่ม บางส่วน บ้างก็ไปหาเก็บพืชผักสมุนไพร แม้จนปัจจุบันก็ยังมีชาวบ้านข้ามไปหาเก็บเห็ด ที่มีขึ้นตามธรรมชาติในหน้าฝนอยู่มิได้ขาด

สร้างพระพุทธไสยาสน์

เมื่อท่านพระอาจารย์เสาร์พักอยู่ที่เกาะดอนธาตุครั้งแรกในปี พ.ศ.๒๔๘๑ นั้น ไม่นาน พระเณร ลูกศิษย์ก็เพิ่มจำนวนขึ้น ต่างปักกลดตามร่มไม้ ทำความเพียรทางจิต ปฏิบัติธรรมกรรมฐานตามแบบอย่างครูบาอาจารย์ท่านพาดำเนินมา ยิ่งได้อยู่พำนักได้ ร่วมบารมีขององค์ท่านพระอาจารย์ใหญ่ด้วยแล้วยิ่งเผลอไม่ได้ ข้อวัตรปฏิบัติที่ท่านได้ เมตตาตักเตือนลูกศิษย์อยู่เสมอมาว่า

"เราเกิดมาเป็นมนุษย์ในชาตินี้ ควรริบเร่งทุกเวลา อย่าชักช้าจะเสียการ จง ตั้งใจพยายามฝึกจิต ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบให้ได้ทัน"

"งานของจิตนั้นต้องถือว่าเป็นงานเร่งด่วน โดยมีความตายคือכלכלานคุณความเข้า มาอยู่ทุกขณะ ถ้าเกิดเผลอสติเพียงนิดเดียว ความตายก็มาถึงตัวทันที"

พระพุทธรูปไสยาสน์ที่องค์ท่านพระอาจารย์เสาร์โปรดให้สร้างไว้

วิปัสสนากรรมฐานงานจิต	เหมือนมิ่งมิตรคอยเตือนเพื่อนคอยสอน
กำหนดนึกตรึกรู้ทางจิตจร	จะยืนเดินนั่งนอนสอนจิตตน
ทุกเวลานาทีนั้นมีค่า	หมั่นตั้งหน้าฆ่ากิเลสหาเหตุผล
รู้รับทุกข์รับโทษรู้อดทน	รู้พึ่งตนพึ่งธรรมพึ่งความเพียร

ปฏิปทาของท่านพ่อแม่ครูอาจารย์ดังนี้ ก่อให้เกิดกระแสความศรัทธา สร้างความตื่นตัวให้ชาวบ้านทั้งหลาย ใน ต.ทรายมูล ต.ระเว ต.คันไร่ ฯลฯ เป็นอย่างมาก ต่างพากันเลิกละความยึดถือใด ๆ ที่มลายึดผูกไปจากครรลองคลองธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพาดำเนินมาทั้งสิ้น พากันประพฤติปฏิบัติแนวใหม่ ถือพระไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งที่อาศัยอย่างเคร่งครัดและถูกต้องต่อไป

เมื่อท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้ปรารภในท่ามกลางสงฆ์ อุบาสกอุบาสิกาขึ้นมาว่า ท่านอยากให้ได้เป็นวัด เพราะทำเลที่ตั้งดอนธาตุนี้เป็นที่สัปปายะ เหมาะสมดีมากสำหรับเป็นวัดปฏิบัติธรรมสืบต่อไป ชาวบ้านทั้งหลาย เช่น พ่อใหญ่จอม พันธุ์น้อย พ่อใหญ่หมาจู้ ผลสิทธิ์ (ภายหลังท่านเปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่า พ่อมงคล) และอีกหลายคนได้พากันบริจาคบ้านเก่าได้หลายหลังแล้วได้ปลูกสร้างเป็นกุฏิถาวรขึ้นถวายท่าน

พระอาจารย์ดี ฉนโน เป็นปฏิมากร

ครั้งถึงเทศกาลมาฆบูชา ท่านได้พาชาวบ้านชนหินทราย ก่อเจดีย์ทรายถวายวัดต่อมาหินทรายกองนั้น ได้ใช้เป็นประโยชน์ในการก่อสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ โดยมีพระอาจารย์ดี ฉนโน เป็นช่างปั้นในครั้งนี้

พระอาจารย์โชติ อาภคโค บันทึกเหตุการณ์ตอนนี้ ได้สอดคล้องตรงกันกับคำบอกเล่าของคุณตาบุญเพ็งว่า “ท่านพระอาจารย์คำผาย เล่าให้ฟังว่า สมัยนั้นท่านยังเป็นสามเณรอยู่... เมื่อได้วัดสุมาพร้อมแล้ว พระอาจารย์ใหญ่ท่านกำหนดเอาตรงลานที่ให้เป็นศาลาชั่วคราวเป็นที่สร้างพระ แม้จะได้มีการคัดค้านจากลูกศิษย์ลูกหาว่า มันใกล้ตลิ่งฝั่งแม่น้ำมาก กลัวว่าต่อไปน้ำจะเซาะตลิ่งพังมาถึงเร็ว แต่องค์ท่านไม่ยอม! โดยให้เหตุผล

ว่าตรงที่กำหนดจะสร้างพระนี่แหละเป็นพระธาตุอังคาร (ธาตุเจ้าฝุ่นพระบรมศาสดา) ที่
ทรุดลงไป แล้วพังทลายแล้วอย่างไม่เหลือซาก จึงจะได้ให้สร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ครอบ
เอาไว้เป็นสัญลักษณ์ต่อไป เมื่อเป็นความประสงค์ขององค์ท่านเช่นนั้น จึงไม่มีใครคัดค้านอีก
ตลิ่งริมฝั่งแม่น้ำมูลก็ยังสมบูรณ์ดีอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้

กลุ่มมิจนาทิจู

สมัยก่อนโดนใส่ร้ายป้ายสีต่าง ๆ นานา

เป็นสัจธรรมของมนุษย์โลก เมื่อมีชาวกียังมีดำ มีผู้รักก็ยังมีผู้ชัง ดังพุทธภาษิต
บทหนึ่งที่ว่า นตฺถิ โลเก อนินฺทิต = คนที่ไม่ถูกนิทหา ไม่มีในโลก

ตามบันทึกของพระมหาโชติ อาภคโค กล่าวว่า “ในสมัยนั้น กลุ่มพวกมิจนาทิจู
ที่คอยนิทหาว่าร้ายครูบาอาจารย์ต่าง ๆ นานานั้น กลุ่มแรกก็คงจะหนีไม่พ้นพวก**ข้าวเจ้า
หมอผี** ที่เขาเหล่านั้นเลื่อมลากลักการะ เพราะหูดตาของประชาชนสว่างขึ้นด้วยเมตตา
ธรรมที่ท่านพระอาจารย์นำไปเผยแผ่ จึงได้ตอบโต้กลับแก่งทุกวิถีทาง มีผู้ออกข่าวให้
เลื่อมเสียว่า **พระกรรมฐานมีเมียได้** จะไปไหนก็พากันติดสอยห้อยตาม คือ แม่ขาว
แม่ชื่อนั่นเอง

...อย่าใส่บาตรให้ เอาข้าวให้หมากินยังจะได้บุญมากกว่าด้วยซ้ำ! สารพัดที่เขา
จะเสกสรรปั้นแต่งขึ้นมาใส่ร้ายป้ายสี จนคนบางพวกหลงเชื่อ เพราะไม่เคยพบเคยเห็น
พระกรรมฐานมาก่อน พวกนี้จะเกลียดกลัวจนไม่กล้าเข้าวัด ส่วนพวกที่หูดตาสว่างแล้ว
ก็พากันหดหู่ใจ นำเรื่องนี้ไปเล่าให้ท่านฟัง ท่านมักจะพูดด้วยใบหน้ายิ้มแย้มอยู่เสมอว่า

“เออ กะช่างเขาดอก เขามีปากกะให้เขาเว้าไป เขาว่าเขามีเมียเป็นแม่ขาว...
เฮาบ่มี มันกะบ่เป็นหยังดอก”

เรื่องนี้ท่านหลวงพ่อพุทธ ฐานิโย เคยกล่าวถึงเช่นกันมีบันทึกไว้ในหนังสือประวัติ
ของท่านที่ชื่อ **ฐานิยตเถรวัตถุ** ว่า...

สมัยก่อนเขาถูกรูปพระสายป่า

"หลวงพ่อดูที่เจ้านึกถึงสมัยที่เป็นสามเณรเดินตามหลังครูบาอาจารย์ไม่ได้ ใส่ผ้าจีวรดำๆ เดินผ่านหน้าชาวบ้านหรือพระสงฆ์ทั่วๆ ไปนี่ เขาจะถ่มน้ำลายขากใส่ บางทีถ้ามีแม่ชีเดินตามหลังไปด้วย เราจะได้ยินเสียงตะโกนมาเข้าหู 'ญาญเอ๊ย! พาลูกพาเมียไปสร้างบ้านสร้างเมืองที่ไหนหนอ' เขาวาอย่างนี้"

บางครั้งมีผู้มาราเรียนท่านว่า เขาจะเอาซากมอง (ซากดำข้าวครกกระเดื่อง) บ้าง วัตถุอีกสารพัดอย่างอื่นบ้างที่เขาจะใส่บาตรให้ท่านพระอาจารย์ องค์ท่านก็ตอบเพียงว่า...

"เออ เขาเว้าไปแวนนั้นแหละ แต่เขาบิใส่ดอก"

มีอย่างเดียวเท่านั้นที่ท่านพระอาจารย์สอนให้ตอบได้ คือ การแผ่เมตตาไปให้เขาเหล่านั้น!

พระอุปัชฌาย์พรหมา

ท่านเป็นคนแสบบ้านเดียวกัน

ในกลุ่มผู้นำสงสาร ตามความรู้สึกของท่านพระอาจารย์นั้น มีอยู่กลุ่มหนึ่งที่แสดงตัวเป็นปฏิปักษ์อย่างเปิดเผย คือ กลุ่มของพระอุปัชฌาย์พรหมา ผู้เป็นที่รู้จักเคารพนับถือแห่งบ้านระเว **คุณตาบุญเพ็ง** ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า พระอุปัชฌาย์พรหมา เป็นคนแสบบ้านเดียวกันโน้น คือ บ้านเกิดอยู่ที่บ้านทุ่งขุนน้อย - ทุ่งขุนใหญ่ ใกล้บ้านชำโคม (บ้านเกิดองค์พระอาจารย์เสาร์) ตอนแรกที่องค์พระอาจารย์เสาร์ไปโปรดชาวบ้านตำบลทรายมูล ตำบลระเวนั้น อุปัชฌาย์พรหมาก็ยังทำดีด้วย ครั้นพอกลับหลังก็กลับเปลี่ยนไปตรงข้าม ไม่น่าเลยที่พระสงฆ์ผู้เป็นพุทธสาวกด้วยกันจะคอยขัดขวาง ขับไล่กันเองเช่นนี้!

เปรียบเปรยพระอาจารย์ เป็นอีแรง

ครั้งหนึ่ง อุปัชฌาย์พรหมา มาเห็นท่านพระอาจารย์เสาร์นั่งฝังแดดอยู่ข้างศาลาวัดดอนธาตุ พอกลับไปก็เที่ยวโพนทนาว่า “แห่งอีหม่น โตบักใหญ่ (อีแรงหม่นตัวใหญ่) ลงนั่งฝังแดดอยู่ศาลาวัดดอนธาตุไผ่อยากเห็นให้ฟ้าวไปเบิ่งเด้อ (ไคร่อยากเห็นให้รีบไปดู) ชาวบ้านก็แตกตื่นไปดูกันยกใหญ่ กลับเห็นแต่ท่านพระอาจารย์นั่งฝังแดดอยู่ จึงพากันเล่าเรื่องราวให้ท่านฟัง องค์ท่านเพียงแต่หัวเราะเฉย ๆ ซึ่งเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ได้พบเห็นเป็นอย่างนัก

อุปัชฌาย์พรหมาโดนทรมาณด้วยเทศน์กัณฑ์ใหญ่

ครั้งหนึ่ง อุปัชฌาย์พรหมา ได้ทราบข่าวเรื่องท่านพระอาจารย์กำลังสร้างพระพุทธรูป (พระพุทธรูปไสยาสน์) จึงได้ชักชวนเอาพระ ๒-๓ รูป มุ่งตรงไปยังวัดดอนธาตุทันที เพื่อยับยั้งการก่อสร้าง ในวันนั้นหลังเสร็จจากภัตตกิจแล้ว ปรกติท่านพระอาจารย์จะกลับกุฏิเพื่อพักจำวัด แต่วันนั้นแปลกกว่าที่เคย องค์ท่านบอกให้พระเณรเตรียมอาสนะไว้ ท่านบอกว่าจะมีพระอาคันตุกะมาฟังเทศน์ สร้างความแปลกใจให้แก่พระเณรเป็นอย่างมาก สักประเดี๋ยวเดียว ก็มีเสียงเรือมาจอดที่ท่าวัด ปรากฏว่าเป็นพระอุปัชฌาย์พรหมานั้นเอง ท่านพระอาจารย์ให้เชื่อเชิญขึ้นบนศาลาทันที พอขึ้นไปถึงท่านก็บอกให้กราบพระ ขณะที่พระอุปัชฌาย์พรหมากราบลง องค์ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้เทศน์ว่า เออ กราบพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่งที่อาศัยของพวกเราทั้งหลาย แล้วองค์ท่านก็เทศน์ไปเรื่อย ๆ โดยมีพระอุปัชฌาย์พรหมาและพวก นิ่งคุกเข่าพนมมือ ฟังเทศน์นิ่งอยู่อย่างนั้นไม่ไหวติงใด ๆ ทั้งสิ้น ต่อจากนั้นท่านพระอาจารย์ดี ฉนโน เป็นผู้เทศน์ต่อ พระอุปัชฌาย์พรหมาและพวกก็นิ่งคุกเข่าพนมมือฟังเทศน์กัณฑ์ใหญ่อยู่อย่างนั้นนานถึงสามชั่วโมง จนท่านเทศน์จบ จึงได้กราบลง พอกราบเสร็จ ท่านก็บอกให้กลับโดยไม่มีโอกาสได้พูดคัดค้านใด ๆ ทั้งสิ้น

เกิดฝนแล้ง

โทษว่า...เพราะพระนอนขวางฟ้าขวางฝน

เมื่อท่านพระอาจารย์เป็นผู้นำพาสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์เสร็จแล้ว เป็นเวลาจวนเข้าพรรษาพอดี องค์ท่านได้เดินทางจากไปวัดบูรพาราม แล้วกลับไปจำพรรษาที่บ้านท่าโคมอีก ท่านพระอาจารย์ดี ฉนฺโน พร้อมพระเถระที่เหลือ ก็กลับไปจำพรรษาที่วัดภูเขาก้าว

ให้เป็นการบังเอิญที่ในปีนั้น ดินฟ้าอากาศเกิดแปรปรวน ฟ้าฝนชลธารไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง ชาวบ้าน-ชาวนาพากันเดือดร้อนไปทุกทั่วหัวระแหง เป็นโอกาสอันดีที่พวกมิจฉาจิตผู้ได้ฉวยโอกาสกล่าวร้ายป้ายสีว่า **ที่เกิดฝนแล้งก็เพราะพระอาจารย์เสาร์มาสร้างพระนอนนี่แหละ** มันจึงเกิดเป็นเหตุ พระนอนมานอนขวางฟ้าขวางฝนอยู่ จนฝนฟ้ามีอาจตกต้องตามฤดูกาล อย่างกระนั้นเลย พวกเราจึงพากันไปทุบทิ้งเสีย เพื่อแก้อาเพศเหตุร้ายในครั้งนี้นะ จนในที่สุด ก็มีผู้เห็นคล้ายตาม ได้พากันมาทุบ ถูกจุมพฏพระพุทธรูปไสยาสน์นั้นบิ่นทำลายไป ทว่า...ฝนฟ้าก็หาได้ตกลงมาตามที่พวกเขาคาดคิดไว้ไม่ ทำให้บางคนเกิดความสำนึกเสียใจในความโมฆะเวลา เบาปัญญาครั้งนั้น

องค์ท่านพระพ่อแม่ครูอาจารย์ ท่านพาสร้างพระปฏิมาเพื่อเป็นปูชนียวัตถุ ให้พวกเราท่านได้กราบไหว้เตือนใจให้ระลึกยึดถือในสังฆธรรมคำสอนที่พระพุทธรูปองค์ทรงประทานไว้แก่มวลหมู่สัตว์โลกไม่มีประมาณ ควรหรือที่จะพากันมาลบหลู่ทำลายเพียงเพราะเกิดทุกข์ภัย ขันเป็นกฎธรรมชาติของโลกนี้!

ผลกรรม

ทำชั่วตัวรู้ผู้แรก

บาปแทรกซึมติดจิตต่ำ

สุดท้ายพ่ายผลตนทำ

ตนรับผลกระทบเกินใคร

พุทธภาษิตที่ว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” บุคคลใดก่อกรรมอันใดไว้ ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นๆ ตอบสนองสืบไป นี่นัย่อมเป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่ใจของ

ชาวบ้านในละแวกย่าน ต.ระเว - ต.ทรายมูล - ต.คันไร่ ระบายมาถึงในตัวอำเภอ พิบูลมังสาหารในสมัยนั้นอย่างมีรูปลิ่ม เพราะเหตุการณ์ลำดับต่อมา... หลังจากนั้นไม่นาน ก็ปรากฏว่า พระอุปัชฌาย์พรหมาเกิดนอนไหลตาย ชาวบ้านเห็นผิดสังเกตได้ฟังประตูกุญแจ ท่านเข้าไปดู ก็เห็นนอนตายตัวแข็งทื่อเสียแล้ว ส่วนผู้ที่หุบจุมูกพระพุทธรูปไสยาสน์นั้น ก็โดนฟ้าผ่าตายทั้งที่ไม่มีเค้าฝันว่าจะตก อีกคนหนึ่งนอนไหลตายเช่นเดียวกับพระอุปัชฌาย์พรหมา นี่เป็นถ้อยคำจากพระมหาโชติ อาภคโค และคุณตาบุญเพ็งก็บอกเล่า ฟ้องกันว่า “นอกจากอุปัชฌาย์พรหมา บ้านระเวแล้ว ยังมีคนบ้านคันไร่อีกคนหนึ่งนอนไหลตายเช่นกัน และได้ข่าวว่าคนที่ไปหุบจุมูกพระนอนนั้นโดนยิงตายใกล้ซากควายที่ถูกใครก็ไม่ทราบไปขโมยมาฆ่าชำแหละเนื้อ”

สรุปว่า...กรรมตามสนองอย่างทันตาเห็น!

เป็นที่น่าสงสัยอยู่ว่า เรื่องนี้พระมหาโชติกล่าวไว้อีกว่า ก่อนที่พระอุปัชฌาย์พรหมาจะมรณภาพนั้น ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้บ่นถึงอุปัชฌาย์พรหมาไว้ว่า... “อิตน (สงสาร) อุปัชฌาย์พรหมาแท้ได้” องค์ท่านกล่าวอยู่เสมอ... ติดต่อกันเป็นเวลา ๑ เดือน จนกระทั่งอุปัชฌาย์พรหมมาถึงแก่มรณภาพ!

สมโภชพระพุทธรูปไสยาสน์

พอออกพรรษาปวารณาเสร็จในปีนั้นเอง พระอาจารย์เสาร์พร้อมด้วยหมู่คณะ อันประกอบด้วยพระเถระ - ชี - อุบาสก - อุบาสิกา ผู้ติดตามจำนวนมากจากบ้านข่าโคม สมทบกับคณะของท่านพระอาจารย์ดี วัดภูเขาก้าว ฯลฯ ได้เดินทางกลับมาที่ เกาะดอนธาตุ เพื่อประกอบพิธีสมโภชพระพุทธรูปไสยาสน์ที่สร้างไว้

ครั้งแรกที่ทุกคนเหยียบย่างขึ้นเกาะไปเห็นพระนอนโดนหุบจุมูกทั้ง ต่างตกตะลึง! ปฏิกริยาที่องค์ท่านพระอาจารย์ใหญ่แสดงออก คือ ความเรียบเฉย... องค์ท่านกลับยิ้ม แล้วเปล่งเสียงหัวเราะออกมาเพียงเบา ๆ

ส่วนพระอาจารย์ดี ศิษย์ผู้ใหญ่ได้พูดขึ้นว่า “โอ้ย พระนอนไปเฮ็ดอีหยัง (ทำอะไร)

ให้เขา ย้าน (กลัว) เขาบาปหลายได้” แล้วท่านจึงได้ทำการโบกปูนปั้นเสริมต่อเติมขึ้นใหม่ ให้สมบูรณ์ดังเดิม

คุณตาบุญเพ็ง เล่าไปถึงความเมตตาขององค์ท่านพระอาจารย์เสาร์ว่า องค์ท่าน ไม่ได้โกรธเคืองใครเลย เหล่าสาธุศิษย์ต่างเกรงกันว่า จะเป็นการลบหลู่กระทบ กระเทือนถึงจิตใจของท่านผู้เฒ่า องค์ท่านกลับพูดให้ทุกคนสบายใจ จนใครบางคนอดยิ้ม หันน้ำตาไม่ได้ ว่า “เห็นบ่ อาจารย์ดี เฮ็ดบ่งาม (ทำไม่สวย) เขาจึงมาทูปถัม (ทูปทิ้ง) คั่น ว่าแบ่งใหม่ (ถ้าแม้ว่าซ่อมแซมใหม่) งามแล้ว สิบมีไผ มาทูปถัมดอก (สวยงามแล้วก็ ไม่มีใครมาทูปทิ้งหรอก)”

เสร็จแล้ว คณะศิษย์ได้ช่วยกันจัดทำพิธีสมโภชขึ้น โดยพระอาจารย์เสาร์นั่งปรก เป็นประธานนำคณะสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ชัยมงคลคาถา จึงนับได้ว่าเป็นพระพุทธรูปปฏิมา ที่ทรงคุณค่า และศักดิ์สิทธิ์มาจวบจนถึงปัจจุบันนี้

วัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์วิเวกพุทธกิจศาสนา

เมื่องานสมโภชผ่านไปเรียบร้อยแล้ว องค์ท่านก็ได้อยู่พำนักจำพรรษาที่นี้ ระหว่างนี้ไม่มีการเดินทางธุดงค์ไปไหนเป็นระยะทางไกล ๆ เกินเขต อ.พิบูลมังสาหาร - อ.เมือง อุบลราชธานี

วันหนึ่งในท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ พรั่งพร้อมไปด้วยฆราวาส ญาติโยม พ่อชาว แม่ชี องค์ท่านได้พูดขึ้นว่า “วัดนี้ พวกหมู่เจ้าสิให้ชื่ออียัง เหนอ? (ให้ชื่อว่าอย่างไรหรือ)”

ในที่ประชุมนั้นต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “แล้วแต่พ่อแม่ครูอาจารย์เป็นผู้ตั้ง ให้” องค์ท่านจึงพูดขึ้นว่า “คั่นจั่งลั่น (ถ้าอย่างนั้น) ข่อยสิให้ชื่อจั่งซี่ (อย่างนี้) ลิตบ่?... ฟังเด้อ! วัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์วิเวกพุทธกิจศาสนา”

เหล่าสาธุศิษย์ต่างมีความยินดีปรีดา แซ่ซ้องสาธุการในชื่อที่พระอาจารย์ เป็นผู้ตั้งให้ ครุบาอาจารย์ในยุคนี้ท่านเรียกสั้น ๆ ว่า “วัดเกาะแก้ว” หรือที่เราเรียกกันเดี๋ยวนี้นี้ ว่า “วัดดอนธาตุ” กันเป็นปัจฉิมสถานวัดสุดท้ายที่องค์ท่านได้สร้าง และพำนักจำพรรษา

สัทธีวิหาริก

มีเรื่องราวที่บันทึกจากปากคำของคุณตาบุญเพ็ง คุณยายสีฟอง คำพิพาก และชาวบ้านทรายมูลรุ่นอาวุโสอีกหลายท่านที่ยังจดจำเรื่องราวแต่หนหลังได้แม่นยำ เช่น คุณตาบุญหลาย สีหมอก (อายุ ๗๒ ปี) คุณยายบุญฮู้ พุนศรี (อายุ ๗๗ ปี) คุณยายมณี เจริญพันธุ์ (อายุ ๖๗ ปี) เล่าว่า...พระเถรที่อยู่พำนักด้วย และเห็นไป - มาอยู่สม่ำเสมอจนจำได้มี พระอาจารย์ดี ฉนโน พระอาจารย์ทองรัตน์ กนุดสีโล พระอาจารย์บัวพา ปญญาพาโส พระอาจารย์อูย บ.หนองดินดำ พระอาจารย์ดำ บ.ดงหัวเปื่อย พระอาจารย์บุญมี ญาณมุนี อ.สูงเนิน พระอาจารย์สี เมืองปักธงไชย พระอาจารย์น้อย บ.ท่าคันโท พระอาจารย์เหลี่ยม บ.คันว้า จำปาศักดิ์ พระอาจารย์กงแก้ว ขนุดิโก บ.หนองสูง คำชะอี พระอาจารย์กิ ธมฺมุตโตโม พระอาจารย์เสี้ยม สามเณรหงส์ทอง ธนัญญา (หลานพระอาจารย์ดีซึ่งปัจจุบันได้บวชเป็นพระหงส์ทอง สหธมฺโม) สามเณรคำดี สามเณรผาย แม่ชีจันทร์ แม่ชีสาธิตา สกลนคร แม่ชีดำ บ.โคกศรีโคกคอน สกลนคร เป็นต้น ท่านพากันปฏิบัติธุดงค์วัตร ตามแบบอย่างครูอาจารย์พาดำเนินอย่างพร้อมเพรียงและเคร่งครัดเป็นที่เคารพและศรัทธาของชาวกลุ่มน้ำมูลตอนใต้ทั้งหมด

พระอาจารย์เสาร์สละเลือดให้ทาน

เรื่องนี้มีเล่าว่า...องค์ท่านได้ปรารภว่า...องค์ท่านนั้นยังไม่ได้ให้ทานเลือด ให้ทานยางในกาย เพื่อพลีให้เป็นทาน ลูกศิษย์จึงไปจับเอาปลิงควาย (= ปลิงตัวใหญ่ ถ้าเป็นปลิงพันธุ์ตัวเล็กนั้นเรียกว่า ปลิงเข็ม) ใส่ไว้ในขวด มาให้ดูตกินเลือดที่หัวแม่เท้าของพระอาจารย์ท่านจนอิมหันสำราญแล้ว จึงได้ปล่อยลงแม่น้ำมูลไป นี่เป็นคำบอกเล่าของคุณยายสีฟอง และคุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก

พระอาจารย์เสาร์สละเลือดให้ท่าน

พ.ศ.๒๔๘๓

วัดบูรพาราม

งานถวายมฤตดาตักการะชนมายุ ๘๐ ปี

งานนี้มีจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

พระอาจารย์เสาร์ท่านมีอายุย่างเข้า ๘๐ ปีแล้ว ขณะนั้นองค์ท่านได้พำนักจำพรรษาอยู่ที่วัดดอนธาตุ คณะลูกศิษย์ทั้งหลายมีท่านพระอาจารย์สิงห์เป็นประธาน ได้ร่วมกันจัดงานบุญ แสดงมฤตดาตักการะแลพิธีสืบชะตา ถวายแด่ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ ณ วัดบูรพาราม ในเมืองอุบลราชธานี เมื่อ ๗^๕ ๑ ปีมะโรง ตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๔๘๓ กำหนดงาน ๓ วัน

ซึ่งในงานนี้ คณะศิษย์ได้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกชื่อว่า

**ข้อกติกาสัมมาปฏิบัติ
ว่าด้วยข้อปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ
สำหรับ
สำนักชี คณะกรรมฐาน**

เรียบเรียงโดยพระอาจารย์สิงห์, พระมหาปิ่น เพื่อแจกเป็นธรรมทานอย่างทั่วถึง
ทุกท่าน รายละเอียดงานบุญนี้ คุณตาบุญเพ็ง และคุณยายสีฟอง คำพิพาก ได้เล่าให้ฟัง
เพิ่มเติมล่าสุดเมื่อเย็นวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๒ นี้ว่า...

“พระภิกษุที่ได้รับนิมนต์มาเจริญพระพุทธมนต์ในงานพิธีนี้ มีจำนวน ๘๐ รูป
ครบเท่าอายุ โดยคณะศรัทธาญาติโยมได้จัดผ้าจีวรครบ ๘๐ ชุด สำหรับท่านพระอาจารย์ใหญ่
ได้ทอดถวายเป็นผ้าบังสุกุล นอกจากนี้คณะพระลูกศิษย์ของท่าน ยังได้ช่วยกันตัดเย็บ
ผ้าขาว เป็นจำนวน ๘๐ ผืน ให้ท่านได้แจกทานแด่แม่ชีที่มาในงานครั้งนี้ด้วย (โดย
คุณตาบุญเพ็ง ซึ่งในช่วงนั้นพึ่งอุปสมบทได้ ๓ พรรษา กล่าวว่า ยังได้ช่วยเย็บผ้าขาวให้
เป็นผืนผ้าถุงด้วยกันกับหมู่พวกลูกศิษย์หลายองค์ด้วยกัน)

ในงานนี้ไม่มีพรสพใด ๆ สมโภชทั้งสิ้น มีแต่การปฏิบัติธรรม และแสดงพระ
ธรรมเทศนาโดยท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนดยคโม ท่านพระอาจารย์ดี ฉนโน ท่านพระ
มหาปิ่น ปญฺญาพโล และพระลูกศิษย์ที่มีเทศนาโวหารเก่ง ๆ ทั้งหลาย ได้ผลัดเปลี่ยนกัน
ขึ้นธรรมาสน์ กล่าวธรรมกถาสะกตผู้ฟังที่มากันเต็มศาลาใหญ่วัดบูรพาฯ นั้น

นี่แหละ คือครรลองของงานบุญล้วน ๆ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ใหญ่ท่านได้พา
ดำเนินมา

ท่านเตรียมหีบศพไว้ล่วงหน้า

มีเรื่องที่น่าสนใจอยู่เรื่องหนึ่ง คือ ในงานครั้งนี้ ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้จัดเตรียมต่อโลงศพไว้เรียบร้อย ลักษณะเป็นหีบไม้สักล้วน ๆ ทรงสี่เหลี่ยมที่ถูกส่งมาถวายท่านจากวัดอ้อมแก้ว (วัดเกาะแก้วอัมพวัน) อ.ธาตุพนม โดยองค์ท่านได้ลงไปทดลองนอนกะขนาดตรวจความเรียบร้อยด้วยตนเอง แล้วสั่งให้ลูกศิษย์เก็บไว้ที่วัดบูรพาฯ เพื่อเตรียมใช้บรรจุศพท่านตอนละสังขาร แล้วเหตุการณ์ที่ใคร ๆ ไม่อยากให้เกิดขึ้น ก็อุบัติขึ้นติดต่อกันมาในเวลาอีกเพียง ๒ ปี หลังจากนั้นเอง... นั่นคือ เหตุการณ์... “ละสังขาร... รุ่งเช้าครั้งสุดท้าย”

สงครามอินโดจีน เครื่องบินมาทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ประเทศไทยได้เรียกร้องขอคืนแดนที่ฝรั่งเศสยึดไปจากไทย เช่น จ.ศรีสะเกษ เสียมราช พระตะบอง และนครจำปาศักดิ์ ตั้งแต่เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ กลับคืน ฝรั่งเศสไม่ยอมคืน ทำให้เกิดสงครามอินโดจีนขึ้น ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส กองทัพไทยสามารถเข้าไปยึดพื้นที่ที่เรียกร้องได้ ในกัมพูชาและลาว

สงครามครั้งนั้น ยุติลงด้วยการช่วยประนีประนอมจากญี่ปุ่น ที่เข้ามาเจรจาไกล่เกลี่ยให้ประเทศไทยได้จังหวัดในอินโดจีนกลับคืนมา

เหตุการณ์สงครามอินโดจีนครั้งนั้น ตรงกับช่วงเวลาที่มีการทำบุญฉลองขมาอายุ ๘๐ ปี ของท่านพระอาจารย์เสาร์ที่วัดบูรพาราม จ.อุบลราชธานีพอดี

คณะตาบุญเพ็ง คุณยายสีฟอง เล่าให้ฟังว่า... “วันนั้นเป็นวันทำบุญวันสุดท้าย ตอนเช้าขณะพระสงฆ์กำลังฉันจังหัน มีผู้มาแจ้งว่า... ให้พากันระมัดระวังเตรียมพร้อมหลบภัยให้จงดี เครื่องบินฝรั่งเศสจะมาทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ เร็ว ๆ นี้!” ผู้คนทั้งหลายเกิดแตกตื่น พากันหอบลูกจูงหลาน ขนข้าวของไปหาที่หลบภัยกันนอกเมืองอย่างโกลาหล

ไม่นานนัก เมืองอุบลฯ ก็เงียบสงัดราวกับเมืองร้าง เหลือเพียงทหาร ตำรวจ คอยตรวจตราดูแลรักษาบ้านเรือนทรัพย์สินที่ถูกทิ้งไว้ บ้านไหนมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ชายก็จะแบ่งให้เข้าไปนอนเฝ้าบ้าน คนที่มีความจำเป็นหรือใจกล้าหน้อยก็อยู่เฝ้าทรัพย์สินสิ่งของนอกนั้นก็เป็นการหน้าที่ของตำรวจที่คอยตรวจตรารักษา คุ่มครองบ้านเมืองให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย เป็นที่อบอุ่นใจ และที่พึ่งพาอาศัยของชาวเมืองอุบลฯ ได้อย่างยอดเยี่ยมและดียิ่ง ท่านข้าหลวงประจำจังหวัดผู้ร่วมเป็นร่วมตายกับชาวเมืองอุบลฯ อย่างเข้มแข็งในครั้งนั้น คือ พ.ต.อ.พระกล้ากลางสมร (มงคล หงษ์ไกร) ข้าพเจ้าขอสดุดี เคารพ ยกย่องในวีรกรรมของท่านบรรพชนทั้งหลายไม่มีประมาณ ที่มีส่วนช่วยให้ข้าพเจ้าได้มีชีวิตมาบันทึกเรื่องราวครั้งนี้เพราะเหตุว่า... บิดามารดาของข้าพเจ้าเป็นชาวเมืองอุบลฯ ผู้ที่อยู่รอดในเหตุการณ์สงครามอินโดจีนคราวนั้นด้วย ท่านเล่าให้ฟังว่า... ครั้งนั้นมารดาพร้อมด้วยคุณยายของข้าพเจ้า ได้พากันทิ้งบ้านเรือนจากคุ้มท่าตลาด ไปอพยพหลบภัยใช้ชีวิตอยู่บนเรือ จอดหลบอยู่ใต้พุ่มไม้ริมฝั่งปากมูลน้อย เหนือเมืองอุบลฯ แต่เพื่อนบ้านส่วนมากจะพากันหลบไปทางใต้ตามลำน้ำมูล เสี่ยงอาหารที่นำไปก็มีข้าวสารกับเค็ม สับปะรด (อาหารที่ขึ้นชื่อของชาวเมืองอุบลฯ) แล้วไปหาชุดเอาหอยตามริมน้ำมาประกอบอาหาร ตกกลางคืนต้องพรางไฟ อากาศหนาวเย็น ไม่นานก็ได้ยินเสียงเครื่องบิน หรือที่ผู้สูงอายุนัยยทวดเรียก “เฮือเหาะ” ส่งเสียงดังกระหึ่มมาจากต้นน้ำมูล บินผ่านเข้าไปในตัวเมือง เสียงระเบิดดังตูม ๆ ! ก้องกังวาล อยู่ห่างไป เข้าใจว่าอยู่แถวท้ายเมืองอุบลฯ

พระอาจารย์เสาร์เข้าพักในพระอุโบสถ

ซึ่งคุณตาบุญเพ็ง ก็เล่าถึงเหตุการณ์ตรงกันว่า “ครั้งนั้นผู้คนตื่นกลัวกันมากเพราะไม่เคยผจญเหตุการณ์เช่นนี้มาก่อน แม้แต่พระเถรบางองค์ก็กลัว “เฮือเหาะ” กันชนิดหอบบาตรหนีหายไปจากหมู่พวกจนมองตามแทบไม่ทันเลยก็มี!”

ส่วนองค์ท่านหลวงปู่ผู้เฒ่านั้น อยู่เป็นประมุขประธานในวัดบูรพารามนั่นเอง ครั้นตกค่ำลง องค์ท่านได้เข้าไปพักในพระอุโบสถ (หลังเก่าที่ยังคงให้เห็นอยู่) พระอุปัฏฐาก

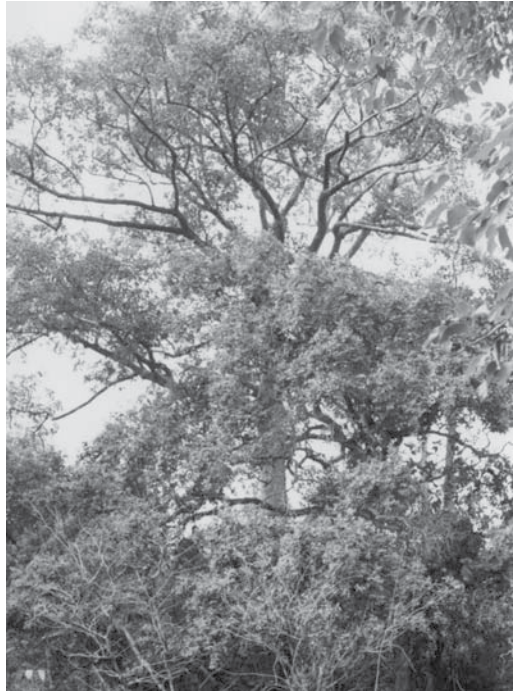
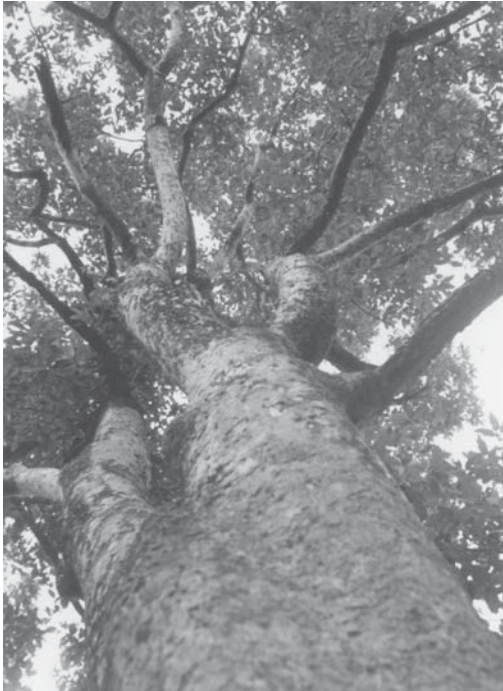
เข้าไปอยู่คอยรับใช้รวมทั้งคุณตาบุญเพ็งด้วย สักครูหนึ่งองค์ท่านก็บอกว่า “เอาหละพอสมควรแก่เวลาแล้ว พวกกันไปพักผ่อนซะ” แล้วองค์ท่านก็ปิดประตูอุโบสถอยู่ภายในองค์เดียว พระลูกศิษย์ไม่วายเป็นห่วงองค์ท่าน ได้พากันพักผ่อนเฝ้าระแวงระวังอยู่ภายนอกอุโบสถนั่นเอง แล้วคืนนั้นเครื่องบินฝรั่งเศสก็บินมาทิ้งระเบิดจริง ๆ ข่าว่า... ลูกระเบิดลูกหนึ่งตกลงที่เล่าหมในเมือง หมูบ้านนั้นตายเกลื่อน อีกลูกไปตกนอกเมือง ไม่มีใครเป็นอันตราย คุณตาบุญเพ็งเล่าต่ออีกว่า เครื่องบินฝรั่งเศสจะบินตามลำน้ำมูลมาทิ้งระเบิดในตอนกลางคืนหลายครั้ง และไม่นานหลังจากนั้น ญี่ปุ่นก็เข้ามาใกล้เกลี่ย... แล้วกองทัพญี่ปุ่นก็ถือโอกาสขอเดินทัพผ่านแดนไทย สงครามอินโดจีนก็สงบลง... กลืนอายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็เริ่มคุกรุ่นขึ้นมาแทนที่!

กรรมเก่า

วันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์โชนผึ่งต๋อย!

...สาเหตุเพราะเหยี่ยวตัวหนึ่งได้บินโฉบเอารังผึ้งรังใหญ่ที่ทำรังสูงได้กึ่งต้นยางใหญ่ข้างศาลาด้านมุขทิศตะวันออกเฉียงเหนือ กิ่งนี้อยู่สูง ทอดกิ่งชี้ไปทางทิศใต้ ทำให้ทั้งรังก็หล่นเปะลงมา! ผึ้งฝูงใหญ่ บินจู่โจมมารุมต๋อยองค์หลวงปู่ที่เดินจงกรมอยู่แถวนั้นพอดี พระอาจารย์เหลียมตะโกนขึ้นว่า ผึ้งต๋อยพระอาจารย์ พระณรรลุศิษย์วิ่งฝ่าฝูงผึ้งไปนำเอาองค์ท่านเข้าอยู่ในมุ้งกลดบนกุฏิ ที่โชนผึ่งรุมต๋อยก็แยกย้ายกันหลบหนี กระโดดลงน้ำมูลหนีรอดไปได้ องค์ท่านโดนพิษเหล็กไนทั่วตัวจนจับไข้อยู่สองวันจึงหาย

อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้องค์ท่านมักเจ็บไข้ได้ป่วยมาตั้งแต่ครั้งนี้นั่นเอง

ต้นยางใหญ่ ข้างศาลาที่ฝั่งขวางตะวันตก ทำรังอยู่

พ.ศ. ๒๔๘๔

ปัจฉิมบท

พรรษาสุดท้าย... การกิจสุดท้าย

ก่อนอื่นขอเรียนชี้แจงว่า... เหตุการณ์ที่ได้นำเสนอในบทตอนต่อไปนี้เป็นที่จากคำบอกเล่าอย่างละเอียด หลายครั้งครา ของท่านพระอาจารย์ภี ฐมุตตโม กับ คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก เป็นส่วนใหญ่ พร้อมด้วยเรื่องราวบางตอนจากบันทึกของพระมหาโชติอาภุโค, คำบอกเล่าของพระคุณท่านหลวงตาพวง สุชินฺทริโย (พระราชธรรมสุธี) วัดศรีธรรมาราม ยโสธร, ท่านพระครูอำนวยการ โอภาสธรรมภาณ, พระหงส์ทอง สพธมโม (อดีตสามเณรหงส์) ท่านเจ้าคุณพระอุดมญาณโมลี (มานิต ถาวโร) วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ, ท่านหลวงปู่เจี๊ยะ จุนโท วัดป่าภูกิริยา ปทุมธานี พระมหาอุทัย ฉนฺโทไทย วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ

ท่านพระอาจารย์เสาร์พักจำพรรษาที่วัดเกาะแก้วฯ ตอนชาตุนี๒พรรษาสุดท้ายแล้วองค์ท่านได้ปรารภจะไปทำบุญอุทิศถวายแด่พระอุปัชฌาย์ของท่าน คือ ท่านพระครูหาโชติปาโล ซึ่งภายหลังได้รับสมณศักดิ์ เป็น พระครูสีทันดรคณาจารย์ เจ้าคณะใหญ่แห่งสีทันดร เขตเมืองโขง แขวงนครจำปาศักดิ์ ผู้ซึ่งมรณภาพไปนานแล้ว ที่วัดดอนฮีธาตุเมืองโขงโน้น อันเป็นความปรารถนาเดิมขององค์ท่าน ตั้งแต่ครั้งยังเที่ยวธุดงค์อยู่แถบสกลนคร นครพนม กอรปกับท่านชราภาพแล้ว จึงเร่งเร้าที่จะเดินทางไกลไปเมืองโขงโดยเร็ว โดยกำหนดเส้นทางดังนี้: ลงเรือจากวัดตามลำน้ำมูล จนถึงบ้านด่านปากมูล แล้วล่องเรือไปตามลำน้ำโขง จนถึงเมืองโขงที่หมายสุดท้าย สำหรับแผนการเดินทางเช่นที่ว่านี้ สำหรับเราท่านก็ฟังดูน่าจะสะดวกและง่ายดายแถมยังได้ชื่นชมกับธรรมชาติสองฟากฝั่งอีกด้วย ทว่าญาติโยมและศิษย์ผู้ใกล้ชิดสมัยนั้น ต่างพากันตระหนกตกใจ และคัดค้านเป็นเสียงเดียวกัน กราบขอร้องไม่ให้องค์ท่านไป เพราะการเดินทางโดยเรือแจวเรือพาย ที่มีในสมัยนั้น เสี่ยงอันตรายกับสภาพท้องน้ำแฉกนั้น ที่มีเกาะแก่งน้อยใหญ่

น้ำเขียว น้ำวน เป็นพุ เป็นชั้น หากใครไม่มีความชำนาญทางน้ำแถบนี้โดยเฉพาะแล้ว ก็ยากที่จะไปรอดปลอดภัยได้ กระนั้นองค์ท่านก็ยังร้อนใจอยากจะไปให้ได้ แถมยังกล่าวว่า... “มันลิเป็นอิหยัง (จะไม่เป็นอะไรหรอก) ยังบ่ถึงคราว (ยังไม่ถึงชาติ)” ในครั้งนั้น ยังหาผู้ชำนาญทางน้ำไม่ได้ จึงได้ชะลอการเดินทางออกไป

ประจวบกับช่วงนั้น นายวิโรจน์ (ฮกเที่ยง) โกศลวิตร พี่ชายของนายวิชิต (ฮกต่าย) คหบดีใหญ่แห่งเมืองอุบลฯ ได้ถึงแก่กรรม ทางเจ้าภาพได้มากราบนิมนต์พระอาจารย์เสาร์ พร้อมกับพระอีก ๓ รูป มีพระอาจารย์ดี พระอาจารย์บัวพา และพระอาจารย์กงแก้ว รวมเป็น ๔ รูป ขึ้นไปเมืองอุบลฯ เพื่อสวดพระอภิธรรมศพนายวิโรจน์ ในงานนี้เจ้าภาพได้ปวารณาถวายปัจจัยรูปละ ๑๐ บาท รวมเป็นเงิน ๔๐ บาท ซึ่งในสมัยนั้นนับว่าเป็นเงินจำนวนมากโขมิใช่น้อย อัตราการซื้อ - ขาย นับกันเป็นสตางค์ สอบถามแล้วได้ความว่าราคาจำหน่ายกล้วยเดี่ยวเพียงซามละ ๕ - ๑๐ สตางค์ เท่านั้น เทียบแล้วเงิน ๑๐ บาท มีค่าถึงประมาณ ๑,๕๐๐ - ๒,๐๐๐ บาทในปัจจุบัน เมื่อกลับไปถึงวัดบูรพารามเมืองอุบลฯ แล้ว องค์ท่านพระอาจารย์เสาร์ก็บอกกล่าว ขอแบ่งปันปัจจัยเพื่อไปใช้ทำบุญอุทิศถวายแด่พระอุปัชฌาจารย์เจ้า พระลูกศิษย์ทั้ง ๓ ได้พร้อมใจกันกล่าวถวายปัจจัยทั้งหมดให้พระอาจารย์ด้วยความยินดีและเต็มใจยิ่ง **เป็นอันว่าปัญหาเรื่องปัจจัยไปทำบุญได้ผ่านพ้นไปแล้ว ยังเหลือแต่ปัญหาพาหนะที่จะใช้เดินทางไกลเท่านั้น!**

ความนี้ทราบถึง แม่ชีฝุย (มารดาของนายวิชิตซึ่งมีศรัทธาออกบวชเป็นแม่ชีจนตลอดชีวิต) และคุณนายตุ่น โกศลวิตร (ภรรยาของนายวิชิต) ผู้มีน้ำใจอันงดงาม และเลื่อมใสศรัทธาในวัตรปฏิบัติของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ แม่ชีฝุยจึงอาสาจะเอารถยนต์ไปส่งให้จนถึงที่หมาย แทนการเดินทางด้วยเรืออ้อเรือพายที่เสี่ยงอันตรายมากกว่า

เป็นอันว่าปัญหาทุกอย่างก็ได้รับการคลี่คลายไปได้ด้วยดี ด้วยบารมีที่พ่อแม่ครูอาจารย์เจริญอยู่ในพรหมวิหารธรรมเป็นเบื้องนิจันนั่นเอง!

การรุดงค์ครั้งสุดท้าย

การเดินทางรุดงค์ต่างแดนครั้งยิ่งใหญ่เป็นครั้งสุดท้าย ได้เริ่มเปิดฉากขึ้น ณ บัดนี้แล้ว คณะเดินทางครั้งนี้ แบ่งออกได้ถึง ๓ ขบวน ดังนี้

๑. คณะท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์
๒. คณะท่านพระอาจารย์ทองรัตน์
๓. คณะพระอาจารย์เนียม พระอาจารย์เจียะ

คณะที่ ๑ ขอย้อนกล่าวถึง คณะใหญ่ คณะท่านพระอาจารย์เสาร์ มีพระอาจารย์ดี พระอาจารย์ทอง พระอาจารย์กงแก้ว พระอาจารย์สอ พระอาจารย์สมัย พระอาจารย์บัวพา พร้อมพระเณร และลูกศิษย์ผู้ติดตามอีกมาก พระคุณท่านหลวงตาพวงเล่าว่า ในตอนนั้นท่านยังเป็น “สังฆการี” (ศิษย์วัด) อยู่ ชื่อว่า พวง ล่วง อายุ ๑๔ ปี จากบ้านสีฐาน อ.ป่าดัว ยโสธร เพื่อนที่ไปด้วยกัน และจำชื่อได้มีดังนี้ ชื่อกร ตัวโตกว่าเพื่อน อายุ ๑๘ ปี ชื่อบุญมี ไทรงาม อายุ ๑๕ ปี จากบ้านสีฐาน ชื่ออำนวย (พระครูอำนวย โสภาธรรมภาณ) อีกคนชื่อเจริญ จากบ้านท่าซ่องเหล็ก ผู้เป็นศิษย์วัดคอยอุปัฏฐาก และเป็นผู้เก็บรักษาสะพานบาตรของท่านพระอาจารย์เสาร์ ขณะนั้นออกเดินทางประมาณเดือนธันวาคม จากวัดบูรพาราม โดยมีแม่ชีผุย ร่วมเดินทางไปด้วย เมื่อถึงบ้านเมืองเก่า องค์ท่านได้ให้พระอาจารย์ทอง อโศก ลงที่นั่น และบัญชาว่า “ท่านทองอยู่จุดนี้ ให้เป็นด่านหน้า คอยส่งข่าว - ฟังข่าวต่าง ๆ เมื่อไปอยู่ที่ใดก็จะส่งข่าวคราวมาบอก” แล้วองค์ท่านได้มอบมิดไต้ให้ด้ามหนึ่ง ท่านพระอาจารย์กงแก้วมอบสามเณร ผู้ติดตามให้อยู่อุปัฏฐากด้วย ท่านพระอาจารย์ทองอีก ๑ รูป จากนั้นองค์ท่านพร้อมคณะก็ออกเดินทางต่อไปยังวัดอามตยาราม นครจำปาศักดิ์

คณะที่ ๒ ออกเดินทางล่วงหน้าไปก่อนแล้ว คณะพระอาจารย์ทองรัตน์ มีพระอาจารย์บุญมาก พระอาจารย์กิ (ซึ่งปีนั้นจำพรรษาอยู่ที่ “เมืองยศ” ยโสธร) รวมอยู่ด้วย เดินทางล่วงหน้าไปรอองค์ท่านอยู่ที่นครจำปาศักดิ์

คณะที่ ๓ คณะท่านพระอาจารย์เนียม ท่านพระอาจารย์เจื้อย ทั้ง ๒ ท่านเป็นพระอาคันตุกะที่ท่านพระอาจารย์มั่น ส่งมาจากสกลนคร เพื่อกกราบเยี่ยมท่านพระอาจารย์ผู้เฒ่า จึงต้องมีผู้นำทางไปซึ่งท่านผู้นั้น คือ พระอาจารย์บุญเพ็ง ผู้เป็นหลานท่านพระอาจารย์เสาร์ และยังมีพระอาจารย์แก้ว (พระอาจารย์เจื้อย เรียกขานว่า ครูบาแก้ว ครูบาเนียม) พร้อมสามเณรกับผ้าขาวผู้ติดตามอีกด้วย

คณะนี้ได้พากันออกเดินธุดงค์มุ่งหน้าไป อ.โขงเจียม ริมฝั่งแม่น้ำโขง โดยเดินเท้าเลียบไปตามริมฝั่งแม่น้ำมูล ซึ่งกินเวลาไปค่อนข้างจึงถึงบ้านด่าน อ.โขงเจียม ปากแม่น้ำมูลที่ไหลบรรจบเชื่อมต่อลงแม่น้ำโขง และได้พากันพักแรมค้างคืนบนภูเขา ต่อมาได้มีผู้มานิมนต์ให้ไปพักอยู่ที่ใกล้กับแม่น้ำโขงที่เป็นป่าใหญ่มาก ท่านพระอาจารย์เจื้อยเล่าว่า “ท่านได้พบปลาในแม่น้ำโขงชนิดหนึ่งที่ร้องได้เหมือนวัว ในบริเวณนั้นมีสัตว์ป่ามาก และเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเกรงกลัวมาก ใครจะไปตัดไม้ไม่ได้ เพราะมักจะมียันเป็นไป คือ เจ็บไข้ได้ป่วยโดยไร้สาเหตุ

คณะของท่านพักรอเรืออยู่หลายวัน แล้ว**โยมคำตัน**ก็มานิมนต์ลงเรือล่องแม่น้ำโขงไปส่งจนถึง**บ้านเมืองเก่า** (อยู่ตรงข้ามเมืองปากเซ) จากนั้นก็พากันขึ้นบก เดินทางต่อไปยังนครจำปาศักดิ์ซึ่ง คุณตาเพ็ง เล่าว่า... คณะของท่านต้องพักแรมค้างคืนระหว่างทางอีก ๑ คืน จึงได้พากันเดินทางไปถึงยัง**วัดอำมาตยาราม** เพื่อสมทบกับคณะของท่านพระอาจารย์เสาร์แต่คลาดกัน ทราบข่าวจาก**พระครูนาคนบุรี ศรีคณาภิบาล** (พระมหาคัมภีร์ อิงควโร) ผู้เป็นเจ้าของอาวาสว่า คณะท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ลงเรือไปเมืองโขงได้หลายวันแล้ว จึงพากันเดินทางต่อไปสมทบกับคณะท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ที่พำนักอยู่ที่ศาลาใหญ่ ริมสระน้ำโบราณของ**ปราสาทวัดภู** ปราสาทหินเก่าแก่ และมีชื่อเสียงแห่งนครจำปาศักดิ์ ซึ่งอยู่บนภูเขานอกเมืองห่างไปทางทิศใต้ราว ๑๐ กม. เมื่อการวะท่านพระอาจารย์ทองรัตน์แล้ว ทราบว่า ท่านพระอาจารย์ใหญ่สั่งไว้ว่าจะกลับมาทำบุญมาบูชา “เดือนสามเพ็ง” ให้เตรียมเรือไปรับกลับมาด้วย จึงอยู่รอรับองค์ท่านตามที่สั่งไว้เนื่องจากที่พักไม่สะดวก ท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ จึงให้พระอาจารย์บุญเพ็ง

พาคณะไปพักที่วัดบ้านห้วยสระหลวงร่วมกับพระอาจารย์กิ ซึ่งวัดนี้อยู่เหนือขึ้นไปไม่กี่กิโลนัก พอดีสามเณรมูลที่ติดตามไปด้วย ระบายอยากกลับเมืองอุบลฯ พระอาจารย์บุญเพ็งก็ต้องพากันกลับไปส่งสามเณรมูล (เสียชีวิตแล้ว) แล้วจึงย้อนกลับไปพักรออยู่ที่วัดอำมาตย์ฯ นครจำปาศักดิ์อีกครั้ง

พระอาจารย์ทอง อโสโก

ชาติภูมิ

นามเดิมของท่านทอง ครโสภา

บ้านเกิด

เกิดที่บ้านดงน้อย ต.สามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นบุตรของพ่อคุณตา แม่แดง ครโสภา

ท่านเป็นคนแข็งแรงว่องไว รูปร่างเตี้ย ลำสัน พุดจาโผงผาง เสียงดัง ฟังชัด ท่านใช้ชีวิต ผาดโผน

ในวงการนักเลง-นายฮ้อยอย่างโชกโชน จนเกิดความเบื่อหน่าย เมื่ออายุได้ ๓๔ ปี วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมา วัดโพธิ์ชัย ต.สามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม โดยมีพระธรรมเจดีย์ ครั้งเป็นพระครูชินวาทธำรง เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์สิงห์ขนต์ยาโคม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระมหาปิ่น ปญญาโณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ปีพ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ติดตามท่านพระอาจารย์เสาร์ไปจำปาศักดิ์ ลาวได้ หลังจากนั้นได้รับการเจ้าอาวาสวัดบูรพาฯ อ.เมืองอุบลราชธานี ต่อจากท่านพระอาจารย์พร

ปีพ.ศ. ๒๔๙๓ ได้รับนิมนต์อยู่เป็นเจ้าอาวาสวัดเกาะแก้วอัมพวัน จ.นครราชสีมา หลานของท่านที่อยู่บ้านสวนจั่ว ได้มารับตัวท่านไปปรนนิบัติที่วัดป่าโสภณาราม บ้านสวนจั่ว อ.ม่วงสามสิบ จ.น่านถึงแก่มรณภาพที่นั่น เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

พระครูสุทธธรรมรังสี (พระอาจารย์เจี๊ยะ จุนโท)

ท่านเป็นชาวจันทบุรี

ท่านพระอาจารย์เจี๊ยะ จุนโท ถือกำเนิดในตระกูล “โพธิกิจ” เมื่อวันอังคาร เดือน ๗ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่บ้านคลองน้ำเค็ม ตำบลคลองน้ำเค็ม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โยมบิดาของท่านชื่อ ชุ่นแฉ่ โพธิกิจ และโยมมารดาชื่อ แพ โพธิกิจ มีอาชีพค้าขาย

นามของท่านนั้น โยมท่านตั้งให้ว่า “โอวเจี๊ยะ” แปลว่า หินดำ เหตุหนึ่งที่ท่านได้ชื่อนี้ก็เพราะท่านมีปานดำที่แผ่นหลัง และนามของท่านนั้นเหลือเรียกขานเป็นคำสั้นๆ ที่ญาติโยมรู้จักกันดีในปัจจุบันนี้ คือ “เจี๊ยะ” ซึ่งไม่ได้มีความหมายว่า “กิน”

แต่อย่างใด หากแต่หมายถึง หิน หรือ หินดำ อันเป็นนามเดิมดั้งเดิม และมีความหมายขยายไปถึงความกล้าแข็ง อาจหาญ บึกบึน แกร่งดังศิลา อันเป็นลักษณะอุปนิสัยอย่างแท้จริงของท่านเลยทีเดียว

การศึกษา

จบชั้น ป.๔ ที่โรงเรียนวัดหนองบัว อ.เมือง จ.จันทบุรี

การอุปสมบท

เมื่ออายุได้ ๒๓ ปี ท่านได้ถือศีลเป็นผ้าขาว อยู่ในสำนักสงฆ์ (วัดทรายงาม) ของท่านพระอาจารย์กงมา จิรปุณฺญ และได้ทำการอุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่วัดจันทนาราม ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี โดยมีพระครูครุณาธสสมาจาร (เคียร) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูพิพัฒน์วิহারการ (เชย) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

อยู่สำนักท่านพระอาจารย์กงมา

เมื่ออุปสมบทแล้ว ท่านได้กลับไปพักจำพรรษาอยู่ที่วัดทรายงาม กับท่านพระอาจารย์กงมาอยู่ ๓ ปี หลังออกพรรษาแล้ว ท่านได้ลาท่านพระอาจารย์กงมา ขึ้นไปเสาะหาท่านพระอาจารย์มั่นที่เชียงใหม่ และได้พักศึกษาอยู่ด้วยท่านพระอาจารย์

มันตลอดมา จนท่านพระอาจารย์มันได้รับนิมนต์ให้กลับไปอีสาน พระอาจารย์เจื้อยก็ได้ติดตามกลับไปยังเมืองอุดรธานีด้วย

จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าโนนนิเวศน์

พระอาจารย์เจื้อยได้ติดตามอยู่ปฏิบัติท่านพระอาจารย์มัน ที่วัดป่าโนนนิเวศน์ อุดรธานี ติดต่อกันเป็นเวลา ๒ พรรษา พอออกพรรษาแล้วท่านก็ได้ติดตามท่านพระอาจารย์มัน เดินทางไปโปรดชาวเมืองโทสกลถิ่นเดิม และผู้คนญาติโยมที่คุ้นเคยมาแต่เก่าก่อน

จดหมายจากท่านพระอาจารย์เสาร์

เมื่อคณะของท่านพระอาจารย์มัน เดินทางถึงสกลนครและได้เข้าพักอยู่ที่วัดป่าสุทธวาสได้ประมาณ ๒-๓ วัน ท่านพระอาจารย์เสาร์ก็ส่งข่าวคราวโดยมีจดหมายมานิมนต์ท่านพระอาจารย์มัน

ท่านพระอาจารย์มันจึงมอบให้ท่าน พระอาจารย์เจื้อยเดินทางไปอุบลฯ เพื่อพบกับท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านออกเดินทางโดยรถยนต์ไปยังจังหวัดอุบลราชธานี และเดินเท้าไปพบกับท่านพระอาจารย์เสาร์ที่วัดดอนธาตุ อำเภอพิบูลมังสาหาร ท่านอยู่กับท่านพระอาจารย์เสาร์ได้ ๓ - ๔ เดือน ท่านพระอาจารย์เสาร์ก็ป่วยและเมื่อท่านหายเป็นปกติแล้วท่านก็เดินทางไปทำบุญหาอุปัชฌาย์ของท่านที่สีทันดร - เมืองโขง ลาวได้ เกี่ยวกับเรื่องที่ท่านพระอาจารย์มันส่งท่านพระอาจารย์เจื้อยไปคารวะเยี่ยมยามถามข่าวคราวของท่านพระอาจารย์เสาร์ยังเมืองอุบลราชธานีนี้ ยังมีพระอาจารย์เนียม อีกองค์หนึ่งที่ท่านได้ส่งไปด้วยเช่นกัน แต่ไม่ทราบชัดว่าทั้ง ๒ องค์ท่านได้ออกเดินทางจากเมืองสกลไปเมืองอุบลฯ พร้อมกัน หรือไม่ (สอบถามท่านพระอาจารย์เจื้อย แล้วไม่ได้คำยืนยันแน่นอน) ซึ่งคุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก เล่าว่าหลังออกพรรษาปี พ.ศ.๒๔๘๔ หลวงปู่มนที่อยู่อีสาน ได้ส่งพระอาจารย์เนียม พระอาจารย์เจื้อยมาเยี่ยมคารวะท่านพระอาจารย์เสาร์ ณ วัดดอนธาตุพิบูลมังสาหาร

ท่านพระอาจารย์เนียมเป็นเพื่อนสนิทของท่านพระอาจารย์กงมา

ท่านพระอาจารย์เนียมนี้ เป็นชาวบ้านนามน อ.โคกศรีสุพรรณ สกลนคร ซึ่งบ้านท่านอยู่ใกล้กับบ้านโคก ต.ตองโขบ อ.โคกศรีสุพรรณ (สมัยนั้นขึ้นกับ อ.เมือง จ.สกลนคร) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่านพระอาจารย์กงมา จิรปุณฺโญ วัดดอยธรรมเจดีย์ ผู้เป็นพระอาจารย์องค์แรกของท่านพระอาจารย์วิริยศักดิ์ ลีธวัชโร

ท่านพระอาจารย์เนียม องค์นี้ท่านไม่ได้เรียนหนังสือมาก่อน เมื่อบวชแล้วก็มุ่งทางปฏิบัติกรรมฐานอยู่กับท่านพระอาจารย์มันท่านเป็นสหายสนิทกับท่านพระอาจารย์กงมา ขณะนั้นท่านมีอายุพรรษาล่วงได้ ๑๓ พรรษาแล้ว หลังจากนั้นอีก ๕ ปี ท่านก็ถึงแก่กรรมภาพ ที่วัดป่าภูริทัตตธรรมาวาส บ้านหนองผือ นานใน ซึ่งท่านหลวงปู่หล้า เขมปัตโต วัดบรรพตคีรี ภูจ้อก้อ เขียนถึงท่านพระอาจารย์เนียมไว้ในหนังสือชีวประวัติพระหล้า เขมปัตโต ว่า...

"ในปี พ.ศ.๒๔๘๙ เดือนพฤษภาคม แรม ๗ ค่ำ เวลาเช้า บิณฑบาตมาถึงวัดแล้ว กำลังเตรียมจะแต่งบาตรฉัน พระอาจารย์เนียมมีพรรษาล่วงไป ๑๘ พรรษา องค์ท่านป่วยด้วยไข้มาเลเรียนมานานประมาณ ๑ เดือนกว่า ได้ล้มลงปรมาณไปแบบสุภาพ ไม่มีสกลกายกระดูกหรือเคลื่อนไหวอันใดปรากฏ เห็นแต่ลมเบาไป หมดไปเท่านั้น งามมาก น่าเคารพมาก น่าเลื่อมใสมาก ฯลฯ ผู้เขียนได้เห็นกับตา พิจารณากับใจ พระอาจารย์มหาบัวก็ได้เห็นด้วย"

ยังเขียนเล่าไว้อีกว่า.. "หลวงปู่มนปรารภว่า" เออ...ท่านเนียมก็ไปแล้วในส่วนสันนิคมปราน เธอเล่ากับเราบ่อยๆ ว่า รู้จักวิธีกาวนาแห่งสมมุติแล้ว" และหลวงปู่มนปรารภเปิดเผยต่อพระเถร ในยุคนั้น ขณะนั้นว่า "ท่านเนียมเป็นพระโสดาบันแล้ว ไปเกิดชั้น ๖ อาภัสรา"

วัดอำมาตยาราม

วัดอำมาตยาราม เป็นวัดเก่าตั้งอยู่บ้านอำมาตย์ นครจำปาศักดิ์ มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐ กว่าไร่ สร้างในสมัยที่ท่านเทวธมมี (ม้าว) เป็นอุปฌาย์แห่งเมืองอุบลฯ ตรงกับรัชกาลที่ ๕ ต่อมาพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรุ่น) และเจ้ายุติธรรมธร (เจ้านครจำปาศักดิ์) พร้อมด้วยท้าวเพี้ย กรมการเมือง ร่วมแรงร่วมใจกันบูรณะขึ้น สำหรับเป็นวัดธรรมยุต วัดแรกของแขวงจำปาศักดิ์ และได้เปิดเป็นสำนักเรียนมีชื่อว่า โรงเรียนบูรพาสยามเขต ในยุคที่ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์มาปกครองคณะสงฆ์จำปาศักดิ์ เป็นเจ้าคณะสังฆปาโมกข์นครจำปาศักดิ์ และเป็นเจ้าอาวาสวัดอำมาตย์ฯ นี้

คุณตามหา อภัย อ.ศุภเชตต์ อายุ ๘๑ ปี (เกิดเมื่อ ๒๖ สิงหาคม ๒๔๖๐ ณ นครจำปาศักดิ์) เคยบวชเรียนที่วัดนี้ ปัจจุบันตั้งบ้านเรือนมีครอบครัวอยู่หัวมุมเยื้องวัดอำมาตย์ฯ ด้านใต้ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักฐานดังต่อไปนี้

วัดอำมาตยารามนี้มีพระอุโบสถอยู่ตรงกลางวัด ตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก สู่แม่น้ำโขง มีขนาด กว้าง ๘ วา ยาว ๑๘ วา (๑๖ x ๒๒ เมตร) ลักษณะเป็นผนังก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา และได้รับพระราชทานที่วิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ นอกกำแพงวัดด้านหน้า กับข้างวัดด้านเหนือเป็นตึกกรมบ้านพักอาศัยของชาวบ้านที่ตรงข้ามหน้าวัดเป็นสวนริมโขงถัดจากสวนก็เป็นแม่น้ำโขง มีท่าน้ำอยู่ตรงกับประตูหน้าวัด ที่ตรงดิ่งไปสู่ประตูอุโบสถ เรียกชื่อท่าน้ำนี้ว่า ท่าอำมาตย์ฯ ตรงข้ามวัดทางทิศใต้เป็นท่าน้ำอีกเรียกว่า ท่าศาลา หรือท่าโรงหม้อ ก็เรียก เพราะในซอยข้างวัดเป็นที่ตั้งของสถานพยาบาล (โรงหม้อ) นั่นเอง

ซุ้มประตูหน้าวัดอำมาตยาราม
ตรงข้ามท่าน้ำวัดอำมาตย์ฯ

ใบพระราชทานวิสุงคามสีมา วัดอำมาตย์ฯ

สังเียที่วัดอำมาตย์ฯ

ปราสาทวัดกุ จาปาศักดิ์

คณะขององค์ท่านได้เข้าพักที่ **วัดอำมาตยาราม** เป็นที่เรียบบร้อย บรรดาศิษย์
คณะที่ ๒ ที่เดินทางล่วงหน้าไปรออยู่ก่อนแล้ว คือ คณะของท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ได้
พากันมารับบัญชาจากองค์ท่าน ให้มาทำพิธีวันมาฆบูชา ที่วัดกุจาปาศักดิ์ สำหรับ
องค์ท่านและคณะจะเดินทางต่อไปทางเรือยังเมืองโขง ดอนฮีธาตุ ซึ่งอยู่อีกไกลให้คอย
สดับรับฟังข่าวคราวขององค์ท่านอย่าให้คลาด พร้อมทั้งให้อาจารย์บุญมากจัดทำประทุน
เรือแจวไปคอยรับท่านในตอนกลับ

เมื่อสังเียเสร็จสรรพแล้ว องค์ท่านก็นำคณะโดยสารเรือกลไฟ ล่องใต้ไปพัก
ค้างคืนที่**วัดกลาง** เมืองมุลปาโมกซ์ หรืออีกชื่อที่ทางการไทยเรียก คือ อ.วรรณไวทยาการ
ซึ่งใกล้จะถึงเมืองโขงแล้ว วันต่อมาองค์ท่านได้พาคณะลงเรือเล็ก เรือพาย เรือแจวไป
เมืองโขง **ดอนฮีธาตุ** บ้านเกิดเมืองนอน และที่ประดิษฐานสถูปบรรจุอัฐิธาตุขององค์
พระอุปัชฌาย์ท่าน

นับว่าเป็นการเดินทางที่ยาวไกลอย่างยิ่ง แม้ว่าคุณองค์ท่านจะชรามากแล้ว...
แต่ก็หาได้หวั่นไหว ย่อท้อ ต่ออุปสรรคทั้งหลายทั้งปวงไม่

จุดหมายหนึ่งเดียว... ช่างเด็ดเดี่ยวและแน่วแน่อนอย่างไม่มีวันผันแปรไปได้เลย

คณะธรรมยุตสีหังกร คอนโขง

คอนโขง หรือ เมืองโขง เรียก **สีหังกร** มาจากคำว่า สีพันดอน (ดอน=เกาะ) เนื่องจากแม่น้ำโขงตอนล่างบริเวณนี้มีเกาะแก่งน้อยใหญ่อยู่เป็นจำนวนมากมาลัยสุดคณานับหลายตาแสง หรือหลายตำบล จนเรียกเป็นเมือง มีภูเขายู่ ๗ ลูก มีสนามบินแห่งสุดท้ายใต้สุดของชาติลาว ตั้งอยู่ที่เมืองโขงด้วย เหมือนเกาะภูเก็ตของไทยเรานั่นเอง

จำเดิมแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้มีบุพการีเถรเจ้า ชาวสีหังกรท่านหนึ่ง นามสมัญญาว่า **ก่ำ** ได้มีจิตเลื่อมใสบวชเรียนเป็นสัทธินาฬาริกแห่ง**พระวชิรญาณเถระ** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์นั้น เล่ากันว่าท่านก่ำ เป็นหนึ่งในบรรดาชาวพื้นเมืองทั้งหลายที่ถูกเกณฑ์ลงมาส่งช้างเผือกที่กรุงเทพฯ เมื่อท่านก่ำได้ศึกษาสำเหนียกเรียนเอาซึ่งพระธรรมวินัย ขำนาญในอักษรสมัยและพระสูตรรอบรู้ในสังฆกรรม อันจะพึงทำด้วยประการต่าง ๆ จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ท่านได้รำลึกถึง**เมืองโขง สีหังกร** อันเป็นถิ่นกำเนิดเมืองบิดามารดาของท่าน ใครจะเห็นวงศ์ธรรมยุติกาดั้งขึ้นในถิ่นนั้น เมื่อได้โอกาสกราบทูลในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยทรงอยากให้คณะธรรมยุติกาดั้งมั่นแผ่ไพศาลรุ่งเรืองทั่วพระราชอาณาจักร เวลานั้นเมืองโขงสีหังกร นครจำปาศักดิ์ก็เป็นขอบเขตชั้นทสี่มาอาณาจักรสยามประเทศอยู่

พอถึงวันอันเป็นนักขัตฤกษ์ พระเถรเจ้าก็เฝ้ารับพระโอวาททูลลา นำวงศ์ธรรมยุติกาไปสู่เมืองโขง สีหังกร นัยว่าในเวลาโอกาสเดียวกันนี้ **พระเถรเจ้า พันธุละ (ติ)** ก็นำเอาธรรมยุติกาไปสู่เมือง**อุบลราชธานี** พระเถรเจ้า**ธัมมปาละ**ก็นำเอาธรรมยุติกาไป**กรุงเทพมหานคร** **กัมพูชา** พร้อม ๆ กัน

เมื่อพระเถรเจ้าท่านก่ำได้นำเอาวงศ์ธรรมยุติกาไปถึงเมืองโขงแล้ว กิตติศัพท์คุณงามความดีของท่าน ก็แพร่ไปเป็นที่นิยมนับถือของประชาชนพลเมืองตลอดถึงท่านเจ้าเมือง คือ พระอภัยราชวงศา เป็นเหตุให้มีการสร้างวัดขึ้นหลายวัด มีวัดภูเขาแก้วมณิ-

วรรณเป็นวัดแรก ต่อมาก็วัดสุทัศน์มาลาราม-บ้านนา วัดสุวรรณเจดีย์-บ้านเงินทอง วัดพระธาตุศรีบุญเรือง-บ้านดง วัดโพนแก้ววิชัย-สร้างไพโปนแสง วัดดอนกระสัง วัดดอนเหล็กไฟ ตามลำดับ แม้เมื่อมีการสมโภชพระประธานฉลองพระอุโบสถวัดภูเขาแก้ว-มณีวรรณ ก็มีการแห่พระทางชลมารครอบเกาะโขง เจ้าผู้ครองนครจำปาศักดิ์สมัยนั้น คือ เจ้ายุติธรรมธรก็เสด็จลงไปร่วมงาน นับว่าวงศ์ธรรมยุติกาก็ได้รับความอุปถัมภ์จากเจ้านาย เชื่อพระวงศ์มาแต่แรกเริ่ม ทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาสายนี้เป็นไปโดยสะดวก และเจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับ

เมื่อพระเถระเจ้าท่านกำ คุณสมปนโน ได้ดับขันธมรณภาพลงโดยโรคชราที่วัดโพนแก้ววิชัยดอนสร้างไพโปนแสงแล้ว ศิษยานุศิษย์ก็พากันก่อเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุของท่านไว้ที่วัดนั้น โดยสร้างเจดีย์สูง ๑๕ วา กว้างประมาณ ๓ วา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัดนั่นเอง

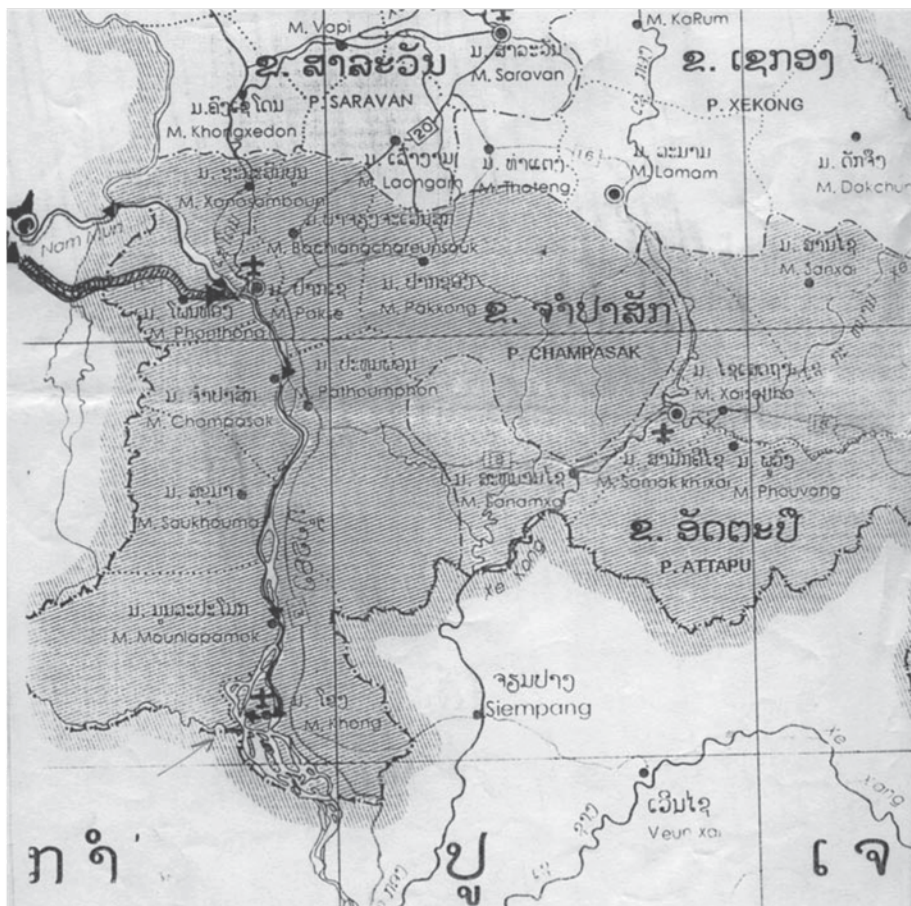
ภายหลังแต่มรณสมัยของท่านแล้ว บรรดาสหวิหังคาริกผู้อาวุโส มีพระครูธรรมสัง (วา) เป็นต้น ก็พาหมู่คณะสืบศาสนทายาทวงศ์ธรรมยุตมาเป็นลำดับ ได้ส่งพระภิกษุสามเณรผู้หนักต่อการศึกษาไปเล่าเรียนพระธรรมวินัย ที่สำนักท่านเทวธัมมิ (ม้าว) วัดศรีทอง และวัดสุปัฏนฯ จังหวัดอุบลฯ บ้าง

ในสมัยต่อมา ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ครั้งยังเป็นเปรียญ ก็ได้รับอาราธนาให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดอำมาตยาราม เมืองนครจำปาศักดิ์ ก็ได้มีพระภิกษุสามเณรจากเมืองโขง สีทันดร มาอาศัยเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยบ้าง มาบวชที่นั่นบ้าง แม้ท่านเจ้าคุณอุบาลีเองก็ได้ลงไปตรวจตราสั่งสอนหมู่คณะทางสีทันดรเป็นประจำ

ด้วยเหตุนี้ พระภิกษุสามเณรวงศ์ธรรมยุต สายสีทันดรนครจำปาศักดิ์ จึงมีความเกี่ยวพันกับสายอุบลฯ อย่างแน่นแฟ้น และเป็นเหตุสืบต่อให้ได้มีโอกาสมาศึกษาเล่าเรียนที่กรุงเทพฯ ด้วยเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะมาพักอาศัยที่วัดบรมนิวาส และวัดปทุมวนาราม จนได้รับสมณศักดิ์เป็นถึงพระราชาคณะ และพระครูสัญญาบัตร ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนารามตั้งแต่องค์ที่ ๒-๓-๔ และมีลูกศิษย์สืบสายสีทันดร

อยู่มาจนกระทั่งบัดนี้ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลความตอนนี้ คือ พระมหาอุทัย จนโททโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม ก็เป็นอีกองค์หนึ่งที่สืบสายสีทันดรมาเช่นกัน อีกทั้งเจ้าอาวาสวัดปทุมวนารามองค์ที่ ๕ นั้นก็ไม่ใช่ใครอื่น คือ ท่านเจ้าคุณปัญญาพิศาล (ฐิตปณฺโญ หนู) ผู้เป็นสหธรรมิกดั้งเดิมของท่านพระอาจารย์เสาร์ และเป็นอุปัชฌาย์ของท่านเจ้าคุณหลวงพ่อดุร ฐานิโย อีกด้วย ส่วนพระอุปัชฌาย์ของท่านพระอาจารย์เสาร์ ก็เป็นเชื้อสายวงศ์ธรรมยุตสีทันดร คือ ท่านพระครูทา โชติปาโล ผู้ต่อมาได้รับสมณศักดิ์เป็น

แผนที่บ้านดอนโขง

ท่านพระครูสีทันดรคณาจารย์ เจ้าคณะใหญ่แห่งสีทันดร บั้นปลายของชีวิตท่านได้
มรณภาพที่ดอนฮีธาตุ ญาติโยมได้ก่อสฐูปเจดีย์ไว้บรรจุอัฐิของท่าน ณ ที่นี้

แต่พระอุปัชฌายาจารย์

ในวันที่จะทำบุญอุทิศถวายแด่พระอุปัชฌาย์นั้น พระอาจารย์เสาร์ได้เล่าความ
ประสงฆ์ให้ญาติโยมทราบทุกประการ สำหรับพระสงฆ์ที่นิมนต์มาในงานพิธีครั้งนี้มีจำนวน
๔๐ รูป รับถวายปัจจัย รูปละ ๑ บาท ครบจำนวน ๔๐ บาท ที่ศิษย์วัดชื่อ เจริญ เป็น
ผู้เก็บรักษานำมาจากงานศพนายวิโรจน์ ที่อุบลฯ ส่วนญาติโยมชาวเมืองโขง-ดอนฮีธาตุ
ก็เตรียมภัตตาหารถวายพระภิกษุสามเณรทั้งหมด การบำเพ็ญกุศลได้สำเร็จเสร็จสิ้นไป
ด้วยดี เพราะได้รับการสนับสนุนจากศรัทธาญาติโยมเป็นอย่างดี แม้จะต้องเดินลัดตัด
ทุ่งข้ามฟากดอนโขงไปอย่างลำบากลำบากปานใดก็ตาม

ต่อจากนั้น... ท่านพระอาจารย์ และคณะได้ใช้เวลาหลายสัปดาห์กันเดินทาง
ต่อไปเพื่อชมเกาะแก่งต่าง ๆ ตามอริยาศัยไปจนถึงหลี่ผี คอนพระเพ็งอันขึ้นชื่อ

หลี่ผี

หลี่ผี คือ ซื่อน้ำตกในลำน้ำโขง ที่แผ่นดินมีระดับแตกต่างสูงต่ำต่างกันหลายเมตรโดยมีโขดเขาชอกผา กันน้ำโขงไว้ ทำให้น้ำจากแม่น้ำโขงทั้งสายที่ไหลมาต้องเอ่อล้นไหลตกลงระดับอย่างฉับพลัน กลายเป็นน้ำตกใหญ่ที่สายน้ำแตกกระจายกระแสน้ำชันเป็นฟอยฟอง และเกิดเสียงดังกระหึ่ม สะท้อนกึกก้องไกลไปหลายร้อยเมตร น้ำตกที่นี่ไหลแรงทั้งปี ไม่มีแห้งเหือด

คำว่า **หลี่** = อุปกรณ์ดักปลา คล้ายลอบหรือไซ่ สานด้วยไม้ไผ่เป็นรูปทรงยาวรี
หลี่ผี ว่ากันว่า มาจากการที่ใครตกลงไปแล้วมักไม่รอดชีวิต คนตาย (ชาวบ้านเรียกว่าผี) ที่ไหลลอยมาตามลำน้ำโขง สุดท้ายจะต้องมาติดค้างอยู่ตามหลี่ทั้งหลายที่หลี่ผีนี้เอง

หลี่ผี เป็นน้ำตกขนาดย่อมกว่าและอยู่เหนือน้ำตกคอนพะเพ็ง

คอนพระเพ็ง

ใต้หล้าผืนลงไป เป็นน้ำตกยิ่งใหญ่แห่งสุดท้ายในลำน้ำโขงที่ว่ากันว่า สวยงามจนได้รับการขนานนาม ว่าเป็นไนแองการ่าแห่งเอเชีย ที่นี่คือ น้ำตกคอนพระเพ็ง ซึ่งมีความสวยงาม ยิ่งใหญ่ ตระการตายิ่งกว่าน้ำตกหล้าผืน สายน้ำตกกระแทบกระแทกโขดหิน พื้นน้ำแตกกระจัดกระจายเป็นฟองฝอยฟอง ส่งเสียงดังสะท้อนสะเทือนลั่นโลก ปลุกชีวิต และทุกสรรพสิ่งที่นี่ให้ตื่นอยู่ตลอดเวลาและตลอดไป

น้ำตกคอนพระเพ็ง

คอนพระเพ็ง น้ำตกใหญ่ที่สุดของแม่น้ำโขง

คอนพระเพ็ง ฉายา “น้ำตกไนแองการ่า แห่งเอเชีย”

คอนพระเพ็ง

พระอาจารย์เสาร์เริ่มอาพาธ **เหตุการณ์ตอนนี้ พระมหาโชติ อภคฺโค กล่าวไว้ว่า...**

หลังจากพาลูกศิษย์เที่ยวเกาะแก่ง หาดดอนต่าง ๆ เป็นเวลาพอสมควรแล้ว ได้กลับมาพักที่ท่าเปือย หรือกำแพงเสลา และกำหนดจะทำพิธีมาฆบูชา บุญเพ็ญเดือน ๓ ที่บ้านนาดี

ท่านพระอาจารย์เสาร์เริ่มป่วยเป็นไข้หวัดมาก่อนหน้านั้น เพราะโดนฝนที่ตกอย่างหนักในระยะนั้น ขณะที่พักอยู่บ้านหัวดอนหลี่ผีคณะศิษย์ผู้ใหญ่ คือ ท่านพระอาจารย์ดีได้อารานากลับบ้านท่านาดี เพราะจวนเวลาจะถึงวันมาฆบูชาแล้ว พระสมัยซึ่งเป็นหลานชายของท่านพระอาจารย์ได้สวดพระปาฏิโมกข์ถวาย อาการไข้หวัดของท่านยังไม่ทุเลากลับมีอาการทรุดหนักลง พระอาจารย์บัวพาศิษย์ผู้อุปัฏฐากได้สังเกตเห็นอาการอันน่าวิตกของท่าน ได้รับนำเอาความผิดปกติอย่างนั้นไปกราบเรียนให้พระอาจารย์ดีซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ให้ทราบทันทีว่า “ครูบาจารย์ ครูบาจารย์ใหญ่ จักเป็นเป็นจังได้ผิดปกติต่างเก่าต่างหลัง ช้าน้อย” เมื่อพระอาจารย์ดีได้ทราบดังนั้น จึงรีบเข้าไปกราบและดูอาการของท่านพระอาจารย์ใหญ่ทันที เห็นมีอาการผิดปกติดังกล่าวจึงได้เรียนถามท่านว่า

พระอาจารย์ ดี “ครูบาจารย์ เป็นจังได้ไฉนนี้ ฮั่นว่าบ่อชำบาย”

อาจารย์ใหญ่ “หือ มันลิเป็นฮียัง บ่อเป็นหยังหรือ”

พระอาจารย์ ดี “บ่อเป็นจังได้ สุขภาพครูบาจารย์ทรุดลงเรื่อย ๆ คั่นว่าซันช้าน้อยขอนิมนต์ครูบาจารย์กลับไปรักษาตัวก่อน ช้าน้อย”

พระอาจารย์ใหญ่ “กลับจังได้ ลิพาเขาทำบุญมาชะอยู่”

พระอาจารย์ ดี “เรื่องทำบุญนั้น พวกช้าน้อยขอรับรองทุกอย่าง ขออย่าให้ครูบาจารย์เป็นห่วง ช้าน้อย”

อาจารย์ใหญ่ “หือ อยู่มันกะลิเป็นหยัง ตายใสกะแล้วตัว ฟินอยู่นี้ลือิดซ้ำบอ เผาข้างเป็นโตกะไหมตัว”

พระอาจารย์ ดี “ครูบาจารย์ว่าจังซันกะหม่นอยู่ช้าน้อย แต่ว่ากระตุกครูบาจารย์นั้นมีความีคุณหลาย คั่นครูบาจารย์มรณภาพอยู่นี้ พวกญาติโยมกะเสียดิเียนพวกช้าน้อย ว่าพาครูบาจารย์มากงมาไกล”

พระอาจารย์ใหญ่ “เอ คั่นว่าจังซัน กะลงอุโบสถก่อน”

เป็นอันว่าท่านพระอาจารย์ดี ท่านจ้านนท่านพระอาจารย์ใหญ่อยู่ตรงนี้ ไม่สามารถกราบอาราธนานิมนต์ท่านต่อไปได้ เพราะวันอุโบสถนั้นมีความสำคัญ ท่านพระ

อาจารย์ก็ได้พยายามกราบอาราธนานิมนต์ขึ้นอีกครั้งหนึ่งว่า

อาจารย์ดี “ขอโอกาสข้าน้อย คันครุบาอาจารย์ว่าจิงซัน พวกข้าน้อยกะบ่
ขัดเจตนาธรรมณ์แต่ว่าเป็นจิงได้กะดี พวกข้าน้อยขออาราธนานิมนต์ให้ครุบาอาจารย์ไป
ถึงวัดอำมาตย์ฯ ก่อนเถิด ข้าน้อย”

หลังจากนั้นพระอาจารย์เสาร์ ก็ไม่พูดไม่จาอะไรต่อไปอีก ท่านนั่งเฉยแสดงว่า
ท่านรับคำอาราธนานิมนต์ของพระอาจารย์ดีศิษย์ผู้ใหญ่ด้วยอาการนิ่ง ไม่พูดอะไรอีก ต่าง
นั่งเงียบให้ท่านอาจารย์ใหญ่ได้พักผ่อนหลับนอน บรรดาลูกศิษย์ลูกหาต่างก็มีความ
กระวนกระวายใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่รู้จะทำกันอย่างไรดี อีกทั้งท่านไม่ได้พูดถึงอาการ
ป่วยของท่านอีกเลย เพียงแต่สังเกตเห็นอาการป่วยของท่านไม่สู้ดี กราบเรียนถามท่าน
ท่านก็บอกว่าไม่เป็นอะไร ก็ได้แต่พากันเฝ้าดูอาการป่วยของท่านเฉย ๆ จนกระทั่งงาน
บุญมาฆะ และอุโบสถกรรมเสร็จ คณะจึงได้เดินทางมาเมืองมุลปาโมกข์ พักที่วัดกลาง
ซึ่งมีญาคูบพผา เป็นเจ้าอาวาสเพื่อรอเรือมารับกลับนครจำปาศักดิ์ต่อไป

เสียงหัวเราะครั้งสุดท้าย

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตั้งแต่พระอาจารย์ดีท่านได้กราบอาราธนานิมนต์ไปแล้ว อาการ
ป่วยของท่านก็ทรงอยู่คงที่ ในวันหนึ่งท่านยังได้พูดกระเช้าเย้าแหย่ ท่านพระอาจารย์บัวพา
อยู่เลย คือ ตามธรรมเนียมการทำบุญกันตามชนบทแถบนั้นนั้น อาหารหลักที่ขาดไม่ได้
เลยคือ “ข้าวปุ้น” หรือ ขนมจีน นั่นเอง... วันนั้นชาวบ้านได้นำขนมจีนมาทำบุญ ถวาย
สังฆทานเป็นจำนวนมาก พอหลังทำพิธีอุปโลกนกรรม จัดแจงแบ่งปันให้ครุบาอาจารย์
พระเณรเสร็จ ที่เหลือก็เป็นกระบุง ๆ ตั้งอยู่ข้างท่านอาจารย์บัวพา และท่านก็ตั้งใจว่าจะฉัน
ขนมจีนอันมากมายล้นเหลือนี้ฉลองศรัทธาชาวบ้านให้เต็มอิ่มสักวัน... ตามปกติแล้ว
ท่านอาจารย์บัวพาจะได้ฉันทีหลังหมู่เพื่อนเสมอ ๆ เพราะต้องคอยอุปัฏฐากให้พ่อแม่
ครุบาอาจารย์ฉันเสร็จเรียบร้อยเสียก่อน... วันนั้นท่านฉันข้าวเพียงน้อยนิด ส่วนขนมจีน
นั้นท่านฉันเอาฉันเอาอยู่อย่างนั้น จนท่านอาจารย์ใหญ่ท่านสังเกตเห็น ท่านหัวเราะ ที ที

หิ... แล้วเอ่ยขึ้นอย่างอดขำมิได้ว่า... “เบิ่งพุ้นน่่า ท่านบัวพา นั่งฉั่นข้าวปั้นจนลิเหม็ด
กระบุงแล้ว พุ้น” ทำให้คณะพระติดตามต่างหันมามองท่านอาจารย์บัวพาเป็นจุดเดียวกัน
เมื่อแลเห็นกระบุงขนมจีนตั้งอยู่รอบข้างท่านอาจารย์บัวพา ต่างก็หัวเราะขึ้นพร้อม ๆ กัน
ทำให้บรรยากาศสดใสคลายกังวลไปได้ในช้านั้น และก็นับว่าเป็นการหัวเราะครั้งสุดท้าย
ของพระอาจารย์เสาร์

แพขนานยนต์
พาหนะบรรทุกรถยนต์
และผู้โดยสารข้ามไปดอนโขง

ท่าข้ามปากไปดอนโขง

ดอนโขงหรือเมืองโขง
เป็นเกาะใหญ่ที่สุด แถบสี่พันดร
หรือสี่พันดอนนี้

สร้งน้ำครึ่งสุดท้าย

พอคำลง ปกติบรรดาลูกศิษย์ลูกหาพากันเข้าอุปัฏฐาก ตักน้ำ ถวายสร้ง ภู
เห้งเื่อโคล ให้องค์ท่าน แต่ในวันนั้นท่านพระอาจารย์เสาร์ได้สร้งน้ำในแม่น้ำโขงด้วยตัว
ของท่านเอง องค์ท่านคงไม่อยากให้ลูกศิษย์ทั้งหลาย เป็นกังวลกับตัวท่าน สุขภาพของ
ท่านเมื่อมองดูอย่างผิวเผินก็ยังเห็นว่าพอทรงตัวอยู่ได้

สละสิ้นแล้ว

รุ่งขึ้นในตอนเช้ามีด ท่านอาจารย์บัวพาเข้าไปถวายการอุปัฏฐาก พอพบหน้า
องค์ท่านกลับบอกว่า... “ฟ้าวเก็บของสา ลิเอาหยังกะเลือกเอาสาดี **ข้อยบ่เอาอิหยังอีก
แล้ว**” พอท่านพูดจบลง ท่านพระอาจารย์บัวพาก็รีบเก็บของทันที โดยที่ท่านได้นึก
เฉลียวใจในเวลานั้นเลยว่า คำพูดของท่านพระอาจารย์ใหญ่นั้น คือ คำเทศนา คำสั่งเสีย
อย่างลึกซึ้ง ที่กลั่นกรองออกมาแล้วจากใจอันบริสุทธิ์ของท่าน เพราะนั่น คือวาจาที่แสดง
ออกให้เห็นถึงความปล่อยวาง ความว่าง ไม่ยึดอยู่ในโลกธาตุอันรุ่มรวยสับสนนี้ต่อไปอีก
เป็นจุดสุดยอดของคำสอนทั้งหลายทั้งปวงนั่นเอง เพราะหลังจากนั้นท่านก็นั่งนิ่งสงบ ไม่
พูด ไม่จาอะไรอีกต่อไป เช้าของวันนั้นมีญาติโยมมาทำบุญเป็นจำนวนมาก หากแต่พระ
อาจารย์ใหญ่ท่านไม่ยอมฉันอะไรอีกเลย สร้างความวิตกกังวลให้แก่ลูกศิษย์ลูกหา และ
คณะผู้ติดตามเป็นอย่างมาก เมื่อท่านไม่ยอมฉันนั้นก็ต้องหมายความว่า อาการอาพาธที่
ท่านอ่อนแรงอยู่แล้วนั้นก็ต้องทรุดหนักลงไปอีกอย่างแน่นอน

พระอาจารย์ดี ฉนโน ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ของคณะพระผู้ติดตาม ท่านพยายามอ่อนน้อมด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานา แต่ท่านพระอาจารย์ใหญ่ท่านก็ไม่ยอมอยู่ดี ท่านนิ่งเฉยไม่ยอมรับรู้อะไรทั้งสิ้น ในที่สุดเหมือนกับว่าท่านจะมีอุบายวิธีในคำพูดครบถ้วนของลูกศิษย์ลูกหา ท่านลุกขึ้นนั่ง ถ้าไม่เช่นนั้นก็คงไม่สิ้นสุดกันเสียที พอท่านลุกขึ้นนั่งเพื่อจะรับประทานอาหารมือนั้น ต่างคนก็ต่างดีใจไปตาม ๆ กัน แล้วนำสำหรับกับข้าวเข้ามา น้ำร้อนน้ำเย็นมาล้างมือ พอทุกอย่างเป็นที่เรียบร้อย ท่านพระอาจารย์ดีก็ยกถ้วยข้าวต้มขึ้นใช้ช้อนตักถวายท่าน ซึ่งเป็นอาหารอ่อน ๆ เหมาะสำหรับคนป่วย แล้วป้อนถวายเข้าปาก ท่านอ้าปากรับเพื่อฉลองศรัทธาเจตนาแต่โดยดี พอข้าวต้มช้อนนั้นเข้าถึงปากท่านอมไว้ แล้วท่านก็คายทิ้งลงถ้วยเหมือนเดิม ท่านไม่ยอมรับเอาอะไรต่อไปอีก เป็นอันว่าหมดปัญหาที่จะรบกวนให้ท่านฉันอาหารต่อไปอีก ท่านคายทิ้ง คือ **ท่านไม่ยอมรับเอาอะไรทั้งสิ้น** ปล่อยวางไปหมดทุกอย่าง ตามที่ท่านพูดเอาไว้แต่เข้ามิดนั่นเอง

เหตุที่เป็นอุปสรรค

เมื่อศิษยานุศิษย์หมดความสามารถที่จะเพียรพยายามให้ท่านพระอาจารย์ผู้เป็นศูนย์รวมน้ำใจของหมู่คณะให้ท่านฉันอาหารแล้ว ปัญหาต่อไปที่แก้ไม่ตก คือ การเดินทางในสมัยนั้น คงเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเป็นเรื่องลำบากยากเย็นเสียเหลือเกิน ระยะทางจากเมืองมุลปาโมกข์ทวนน้ำขึ้นไปหานครจำปาศักดิ์ มีแต่เรือแจวเรือพายเท่านั้นเป็นส่วนใหญ่ กินเวลาเป็นหลายวัน ถ้าจะเดินทางได้เร็วก็ต้องอาศัยเรือกลไฟที่ใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งใช้ในราชการเป็นบางครั้งบางเวลาเท่านั้น แลมเรือแจวที่ว่าช้า ก็ยังไม่เห็นโผล่มารับจากจำปาศักดิ์อีกด้วย

เหตุที่ผ่านพ้นอุปสรรค

จะเป็นด้วยบุญญาธิการ หรือเทพาภินิหารไม่อาจทราบได้ คือ เรือกลไฟที่กล่าวถึงเขายังไม่มีกำหนดที่จะเดินทางนั้น นายอำเภอเมืองมุลปาโมกข์ ก็ให้คนรีบวิ่งมาบอกพระคณะติดตามว่า ขอให้พระคุณเจ้าทั้งหลายเตรียมตัวลงเรือแต่เข้ามิด เพราะเรือจะ

ออกเดินทางไปนครจำปาศักดิ์ซึ่งมีงานเร่งด่วน วันนั้นคณะผู้ติดตามญาติโยมได้ห้ามท่าน
พระอาจารย์ใหญ่ลงเรือเล็ก เอาเรือที่ท่านนั่งผูกโยงติดกับเรือกลไฟ เพื่อไม่ให้ท่านได้
รับความกระทบกระเทือนมาก โดยมีท่านอาจารย์บัวพา และท่านอาจารย์กงแก้ว เด็กชาย
เจริญ ลงเรือกับท่านอาจารย์ใหญ่ คอยดูแลอุปฐากท่าน ส่วนพระอาจารย์ดี อาจารย์
กองแก้ว เนติโก, พระสอ สุ่มังคโล, สามเณรสวรรณ, นายกร, เด็กชายบุญมี ขึ้นเรือ
กลไฟ

มุ่งหน้าสู่จำปาศักดิ์

เรือเปิดหวูดสัญญาณ ฟืนที่บรรจุเข้าไปเป็นเชื้อเพลิงลุกโชน เสียงเครื่องยนต์ก็
ครางกระหึ่มจนเรือสั่นสะเทือนไปทั้งลำค่อย ๆ ออกจากฝั่งมุ่งหน้าทวนกระแสน้ำไหลจาก
เมืองมุลปาม็อกซ์สู่นครจำปาศักดิ์ ผ่านเกาะแก่งน้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก ในเส้นทาง
กลางลำน้ำโขง ท่ามกลางแสงแดดที่แผดกล้าของวันนั้น ท่านพระอาจารย์ใหญ่นอน
หลับตาสงบนิ่งบนเรือลำเล็ก ที่พ่วงเข้าไว้กับเรือกลไฟขนาดใหญ่ เจ้าเรือกลไฟที่คณะ
ติดตามอาศัยเป็นพาหนะ นำเอาร่างสังขารของท่านพระอาจารย์ใหญ่ที่ได้อาศัยเป็น
พาหนะภายนอกยืนหยัดต่อสู้ฝ่าฟันกับโลกมาเป็นช่วงระยะเวลาอันยาวนานนั้น บัดนี้
สังขารนั้นได้ร่วงโรยไปตามสังขาร คือความชราภาพ เจ้ากลไฟมันยังคงแผดเสียงก้อง
กระหึ่มสั่นสะเทือนแหวกสายน้ำเป็นทางยาว ควันลอยคลุ้งอบอวลตลอดลำแม่น้ำโขง
ขึ้นไปเรื่อย ๆ คณะผู้ติดตามที่คอยดูแลปฏิบัติท่านพระอาจารย์มาตลอดทางต่างสังเกต
เห็นอาการของท่านนั้นเปลี่ยนแปลงทุกขณะอย่างน่าวิตก

เหนือทุกขเวทนา

ท่านนอนหลับตานิ่งเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นกับตัวท่าน ความกระวนกระวาย
กระสับกระส่ายวิตกกังวลแทบจะไม่เกิดกับท่าน แต่มันเกิดขึ้นกับลูกศิษย์ลูกหาคณะผู้ติดตาม
เพราะความเคารพรักศรัทธาเลื่อมใสในตัวท่านนั้นมากมายล้นเหลือจนยากจะพรรณา
ในช่วงสุดท้ายแห่งอายุสังขารของท่านพระอาจารย์ ท่านอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหา หรือ

เมื่อศรัทธาญาติโยม อาราธนาให้ท่านเทศน์ ท่านจะพูดน้อย ๆ ในหลักอนิจลักษณะเท่านั้น คือ ความเป็นทุกข์ ความเป็นของไม่เที่ยง ความไม่ใช่ตัวตนเราเขา ท่านสอนไม่ให้เข้าไปยึดถือ ให้ละให้ว่าง ท่านได้ทำเป็นตัวอย่างให้เห็นจริงด้วย เพราะคำพูดที่ออกจากปาก ท่านแต่ละคำนั้นไม่เคยพูดพร้อย ๆ ตรงกันข้ามเมื่อท่านพูดก็ล้วนเป็นสังขธรรม ท่านรู้จริง เห็นจริง และทำได้จริงทุกอย่าง ทุกขเวทนาแม้เล็กน้อยนี้ไม่สามารถที่จะครอบงำจิตใจของท่านได้

ตั้งดวงอาทิตย์อัสดง

กล่าวถึงทางนครจำปาศักดิ์ คุณตาบุญเพ็งเล่าว่า... พระอาจารย์ทองรัตน์แจ้งข่าวว่าท่านพระอาจารย์เสาร์ป่วย ท่าน (พระอาจารย์ทองรัตน์) พร้อมด้วยพระอาจารย์บุญมาก วิถีปัญโญ และพระอาจารย์กิ ธมฺมุตโตโม ได้นำเรือแจวที่ตระเตรียมติดประทุนไว้แล้วล่องลงไปรับท่านพระอาจารย์ใหญ่ และให้ท่าน (พระบุญเพ็ง) กับพระอาจารย์เจื้อยะ จุนโท มาเตรียมการต้อนรับอยู่ที่วัดอำมาตยาราม

ครั้นถึงเวลาประมาณ ๕ โมงเย็น พระอาทิตย์จะลับฟ้าท่านได้ยินเสียงหวูดเรือกลไฟแล่นผ่านขึ้นไปยังท่าน้ำหลวงแห่งนครจำปาศักดิ์ที่อยู่เหนือเลยขึ้นไปไม่กี่โหล่น มองไปเห็นคณะพระลูกศิษย์อยู่บนเรือใหญ่ และมีเรือพ่วงต่อท้าย ก็รู้ถึงการมาของพ่อแม่ครูอาจารย์ใหญ่เสาร์ จึงได้ลงไปเตรียมพร้อมรอรับองค์ท่านอยู่ท่าน้ำวัดอำมาตย์ฯ

คณะลูกศิษย์บนเรือกลไฟได้ปลดเชือกที่ผูกโยงเรือพ่วงออก แล้วปล่อยให้เรือพ่วงล่องลงมายังท่าน้ำวัดอำมาตย์ฯ ที่มีพระอาจารย์เจื้อยะ และพระอาจารย์บุญเพ็ง คอยรับอยู่ พอเรือมาถึงได้มองไปเห็นพระอาจารย์ใหญ่นอนหลับตานิ่งไม่ไหวติง ต่างก็ตกใจ! ตกตะลึง! ไม่คาดคิดมาก่อนว่า อาการป่วยขององค์ท่านนั้นจะเข้าขั้นวิกฤติดังขณะนี้ พอหายจากอาการตกตะลึงนั้นแล้ว ต่างรีบช่วยกันยกทั้งแคร่ไม้ไผ่ที่มีองค์ท่านนอนนิ่งอยู่นั้นขึ้นจากเรือ แล้วหามขึ้นบันไดท่าน้ำ มุ่งหน้าเข้าวัดอำมาตย์ฯ ตรงดิ่งไปยังพระอุโบสถทันที!

วัดอามาศย์ฯ จำปาศักดิ์
ประเทศลาว

ทำน้ำโรงหมอ มองเห็น
กำแพงแก้ว รั้วและซุ้ม
วัดอามาศยารามด้านขวามือ

กุฏิหายโคก (กุฏิหอไตร)

กุฏิหายทุกซ์
จากหน้าวัดตรงไปคืออุโบสถ
ที่ประดิษฐานพระประธาน

พระประธานเดิมในอุโบสถ
ที่ท่านพระอาจารย์เสาร์
คารวะครั้งสุดท้าย

สถูปอัฐิพระครูม้าว อิงควโร
อดีตเจ้าอาวาสสมัยนั้น
หลวงปู่ก็เป็นผู้นำศรัทธา
ชาวบ้านสร้างไว้

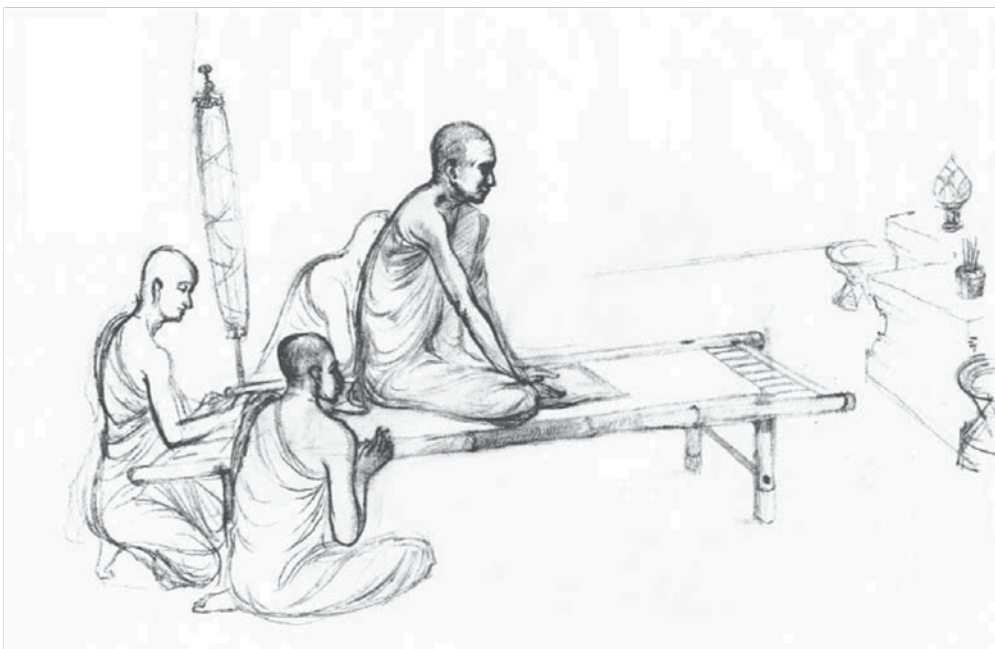

กุฏิหายโศกหลังใหญ่
ช่างกำแพงด้านทิศใต้

ถึงแล้ววัดอำมาตย์ฯ

พอถึงพระอุโบสถต่างก็รับนำท่านค่อย ๆ วางลงตรงพื้นหน้าพระประธาน เสร็จเรียบร้อยแล้ว พระอาจารย์บัวพาจึงได้ก้มลงกราบเรียนถวายที่ข้างหูขององค์ท่านว่า “ครูบาจารย์ถึงแล้วโบสถ์วัดอำมาตย์ฯ” ทันใดนั้นองค์ท่านก็ลืมตาขึ้นแล้วพูดว่า “หือ วัดอำมาตย์ฯ” ท่านอาจารย์บัวพาก็ตอบว่า “โดยช้าน้อย”

เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจอย่างยิ่งเพราะตลอดการเดินทางอันยาวนานทั้งวันนั้น องค์ท่านอาพาธอย่างหนักหนาจนไม่แน่ว่าจะมาถึงได้หรือไม่ พอมาถึงบัดเดียวนั้น ท่านอาจารย์บัวพาเข้าไปกราบนมัสการว่า “ถึงวัดอำมาตย์ฯ แล้ว” ท่านก็รีบลุกขึ้นนั่งครองผ้าสังฆาฏิ มือทั้งสองข้างเท้าพื้นเอนไปข้างหน้า โดยมือข้างหนึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างเข่าทั้งสอง อีกมือหนึ่งเฉไปด้านหน้า สายตาท่านมองดูพระประธานซึ่งอยู่เบื้องหน้าพอดี แล้วจึงก้มหน้าน้อมตัวทำท่าเหมือนจะกราบ พระอาจารย์บัวพา พระอาจารย์กงแก้ว เข้าไปพยุงในลักษณะน้อมกายลง ๓ ครั้ง เป็นการนมัสการกราบไหว้พระประธาน ด้วยองค์ท่านอ่อนแรงไม่สามารถกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ได้ จึงต้องแสดงความคารวะเป็นครั้งสุดท้ายด้วยการน้อมกายก้มหน้า ๓ ครั้ง ท่านก็แน่งอยู่อย่างนั้นไม่ไหวติง ในช่วงนั้น พระอาจารย์บัวพาท่านมีความคิดว่า ถ้าท่านพระอาจารย์ได้อยู่ในท่านอนท่านคงจะสบาย เมื่อคิดได้เช่นนั้นจึงได้ขอความคิดเห็นจากครูบาอาจารย์ที่นั่งอยู่ด้วยกัน ต่างมีความเห็นพ้องกัน จะเอาท่านนอน ทั้งอาจารย์ดี พระสอ อาจารย์กงแก้ว อาจารย์บุญเพ็ง และอาจารย์บัวพา ได้ตรงเข้าไปพยุงรอบกายของท่านพระอาจารย์ใหญ่หวังจะเอาท่านนอน แต่แล้วก็เปลี่ยนความตั้งใจอันนั้นเสีย เพราะไม่ว่าจะพากันพยุงขึ้น หรือน้อมลงอย่างไร ตัวท่านก็ไม่ไหวติง หนักเหมือนกับหินก้อนใหญ่ เมื่อความอัศจรรย์ปรากฏให้เห็นเช่นนั้น ท่านพระอาจารย์บัวพาเป็นผู้ได้สติก่อนเพื่อน จึงได้พูดขึ้นว่า “พอแล้ว ๆ ไม่ต้องเอาท่านนอน ท่านคงมีความต้องการจะไปในท่านี้” ทุกคนจึงได้หยุด และนั่งล้อมรอบตัวท่าน เปิดช่องอากาศให้ถ่ายเทได้สะดวก โดยมีพระอาจารย์กงแก้วคอยนั่งระวังหลัง กลัวท่านจะล้ม

พระอาจารย์เสาร์ถึงอุโบสถวัดอามาศย์ฯ

ท่านนั่งนิ่งอยู่อย่างนั้นนานสักครู่หนึ่ง ก็มีเหงื่อกาฬเม็ดเป้ง ๆ ฝุดออกมาชะโลมกายท่าน จนผ้าคลุมเปียกโชก ท่านพระอาจารย์ดี พระอาจารย์บุญเพ็ง เห็นเช่นนั้นจึงรีบนำเอาน้ำมาเป่าพ่นให้เป็นฝอยละอองใส่ตัวท่านให้คลายร้อน ลูกศิษย์องค์อื่นก็ช่วยกันพัดวีให้องค์ท่าน ท่านคงนั่งนิ่งอยู่อย่างนั้นไม่ไหวติง สุดท้ายเหมือนมีอาการหายใจเอือกใหญ่ จนไหล่กระเพื่อมขึ้นแล้วก็สงบนิ่งเหมือนเดิม ลูกศิษย์ลูกหาทุกคนต่างก็เพ่งความสนใจสังเกตที่จมูกของท่าน เมื่อรู้แน่ชัดว่า ท่านหมดลมปราณเสียแล้ว จึงได้พยุ้งตัวท่านลงนอนซึ่งครั้งนี้ตัวท่านอ่อน เพียงแต่โน้มลงนิดเดียวเท่านั้น ตัวท่านก็นอนลงอย่างสบาย ผิดกับเมื่อตอนแรก ท่านอาจารย์งกแก้ว พระสอ ซึ่งยังเป็นพระหนุ่มอยู่ถึงกับกลั้นเสียงสะอื้นไห้ไว้ไม่อยู่ต้องปล่อยโฮออกมาอย่างแรง ต่างคนก็ต่างกลั้นน้ำตาไว้ไม่อยู่ โทมัสสลดหู่สลดสังเวชเป็นอย่างยิ่ง

เหตุการณ์ตอนนี้มีบันทึกอยู่ในหนังสือประวัติหลวงปู่บัวพา ปณณภาโสว่า...

พระอาจารย์เสาร์มรณภาพ

...คราวนี้พระอาจารย์เสาร์ป่วยหนัก ท่านจึงสั่งให้หลวงปู่บัวพา และคณะศิษย์นำท่านกลับมาที่วัดอำมาตย์ฯ นครจำปาศักดิ์ ประเทศลาว โดยมาทางเรือ ตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ ท่านนอนบนแคร่ในเรือประทุน พระอาจารย์เสาร์หลับตานิ่งมาตลอด เพราะตอนนั้นท่านกำลังอาพาธหนัก อันเกิดจากฤทธิ์ผึ้งที่ได้ต่อยท่าน ตอนที่อยู่จำพรรษาที่วัดดอนธาตุเมื่อถึงนครจำปาศักดิ์แล้ว ท่านล้มตาคืนพูดว่า “ถึงแล้วใช่ไหมให้นำเราไปยังอุโบสถเลยเราจะไปตายที่นี่”

หลวงปู่บัวพาจึงได้นำพระอาจารย์เสาร์เข้าไปในอุโบสถ... แล้วพระอาจารย์เสาร์สั่งให้อาผ้าสังฆาฏิมาใส่ แล้วเตรียมตัวเข้านั่งสมาธิ ท่านกราบพระ ๓ ครั้ง พอกราบครั้งที่ ๓ ท่านนิ่งงันโดยไม่ขยับเขยื้อน นานเท่านานจนผิดสังเกต หลวงปู่บัวพา และหลวงปู่เจี๊ยะ จุนโท ซึ่งนั่งอยู่ข้าง ๆ เอามือมาแตะที่จมูกท่าน ปรากฏว่าท่านหมดลมหายใจแล้ว ไม่ทราบว่พระอาจารย์เสาร์ท่านมรณภาพไปเวลาใด แต่พอสันนิษฐานได้ว่า ท่านมรณภาพในอิริยาบถนั่งกราบ ท่านจึงพูดขึ้นกับหมู่คณะ (ซึ่งตอนนั้นมีพระเถระผู้ใหญ่ และพระเถรมานั่งดูอาการป่วยของพระอาจารย์เสาร์) ว่า “หลวงปู่ได้มรณภาพแล้ว”

๓ ๑ ๓

๓

วันนั้นเป็นวันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ สิริรวมอายุได้ ๘๒ ปี ๖๒ พรรษา ข้าราชการมรณภาพของท่านพระอาจารย์ได้แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว บริเวณวัดอำมาตยาราม แห่งนครจำปาศักดิ์ คับคั่งไปด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน หลั่งไหลมามีได้ขาด โดยการนำของพระครูนาคบุรีศรีศรัทธาภิบาล (ม้าว) และเจ้าเมืองจำปาศักดิ์ได้ทำการสร้างหีบศพขึ้นอย่างเร่งด่วน ในเช้าวันรุ่งขึ้นภายในบริเวณศาลาวัดนั่นเอง

คลาดกัน

กล่าวถึง คณะท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ที่ใช้เรือแจวลงมารับท่านพระอาจารย์ใหญ่ นั้น ระหว่างทางที่เรือจะต้องแล่นสวนทางกันนั้นเป็นจังหวะที่ต้องอ้อมผ่านเกาะแห่งหนึ่งต่างลำต่างก็อ้อมผ่านคนละฟากเกาะทำให้คลาดกันไป คณะท่านพระอาจารย์ทองรัตน์จึงต้องไปต่อจนถึงวัดกลางเมืองมุลปาโมกข์ พอทราบข่าวแล้วก็เร่งรีบเดินทางกลับมาจำปาศักดิ์

ในเที่ยวกลับนี้ เรือของท่านได้แล่นสวนทางกับเรือกลไฟลำเดิมนั้นที่แล่นกลับคืนลงไปเมืองมุลปาโมกข์ ทางเจ้าหน้าที่บนเรือใหญ่ได้ร้องตะโกนบอกข่าวถึงการมรณภาพของท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ สร้างความอาลัยอาวรณ์แก่ทุกคนที่พากันรีบเร่งกลับให้ถึงนครจำปาศักดิ์ เพื่อสักการศพ และได้ส่งน้ำศพท่านพระอาจารย์

แจ้งข่าวมรณกรรม

ข่าวการมรณภาพ ก็แพร่กระจายไปเรื่อย ๆ จนทางบ้านเมือง ญาติโยม พระเณร ชาวนครจำปาศักดิ์ ขอทำบุญอยู่ ๓ วัน เพื่อบูชาคุณของพระอาจารย์

ท่านอาจารย์กองแก้วได้โทรเลขมายังเมืองอุบลราชธานี แจ้งข่าวให้พระอาจารย์สิงห์ ขนดุยาคโม และญาติโยมทราบ พระอาจารย์สิงห์ พร้อมคณะได้ทราบเช่นนั้น ได้นำหีบศพที่ท่านพระอาจารย์เสาร์ ได้ทำเตรียมไว้ที่วัดบูรพาราม เมืองอุบล ฯ ในการต่ออายุครบ ๘๑ ปี มุ่งหน้าสู่นครจำปาศักดิ์โดยด่วน ซึ่งเป็นรถยนต์ของคุณหญิงตุนและแม่ชีผุย เมื่อขบวนรถนำหีบศพแล่นพ้นเข้าเขตอำเภอพิบูลมังสาหาร ตรงช่องเม็กเพื่อมุ่งหน้าสู่เมืองแก่นนครจำปาศักดิ์ รถวิ่งอยู่เฉย ๆ ยางก็ระเบิด พอเปลี่ยนยางเสร็จวิ่งไปประเดี๋ยวเดียวเครื่องยนต์ก็ดับไปเฉย ๆ จะทำอย่างไรเครื่องยนต์ก็ไม่ยอมติด ตะวันก็จวนจะมืดค่ำลงทุกขณะ บริเวณนั้นเป็นป่าเปลี่ยว จนปัญญาของสารทิศจะตรวจแก้ไขเครื่องยนต์ได้ เมื่อไม่มีทางแก้ไข ท่านพระอาจารย์สิงห์จึงได้พูดขึ้นว่า "หรือพวกเราขาดความประสงค์ของท่านพระอาจารย์ เทวดาทั้งหลายจึงได้ขัดขวางการที่พวกเราจะไปเคลื่อนศพท่านกลับประเทศไทย" พอท่านพูดเช่นนั้นแล้วก็รีบให้คนจัดหาดอกไม้ธูป

เทียนทันที เสร็จแล้วไปนั่งคุกเข่าอยู่ตรงข้างรถ ผินหน้าไปทางนครจำปาศักดิ์ กล่าวคำขอขมาโทษครูบาอาจารย์ และป่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดินทั้งหลายได้ทราบทั่วกันว่า “ที่มานี้ก็มีความประสงค์อย่างแน่วแน่ที่จะนำศพของพระอาจารย์กลับไปบำเพ็ญกุศลทางฝั่งไทย เพราะลูกศิษย์ลูกหาก็มีมาก หากพวกเขาจะเดินทางมาบำเพ็ญกุศลทางนี้จะเป็นการลำบาก วุ่นวาย ไม่สะดวกโดยประการทั้งปวง ฉะนั้น ข้าพเจ้าพระอาจารย์สิงห์จึงขอป่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดิน ตลอดทั้งรุกขเทวดา อากาศเทวดา ภูมเทวดาทั้งหลายได้โปรดทราบโดยถ้วนทั่ว และขอศพพระอาจารย์เพื่อไปบำเพ็ญกุศลทางฝั่งประเทศไทยเถิด” พอท่านพระอาจารย์กล่าวจบลง ท่านก็สั่งคนขับรถติดเครื่องทันที เป็นเรื่องที่แปลกอัศจรรย์มาก ท่านนั่งไม่ได้ลุกขึ้น สตาร์ทรถครั้งเดียวเครื่องยนต์ก็ติด รถจึงได้แล่นมุ่งตรงไปยังนครจำปาศักดิ์ที่วัดอามตยาราม ซึ่งเป็นที่ตั้งศพพระอาจารย์เสาร์ต่อไป

รับศพกลับเมืองอุบลฯ

พระอาจารย์สิงห์พร้อมด้วยคณะ ได้ขอศพพระอาจารย์กลับเมืองอุบลฯ เจ้าเมืองจำปาศักดิ์พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้ทำบุญอุทิศถวายท่านมาโดยตลอดเป็นเวลาพอสมควรแล้ว และเห็นว่าช่วงระยะนี้สงครามอินโดจีนฝรั่งเศส หรือบูรพา-อาคเนย์ยังร้อนระอุอยู่ จึงได้มอบศพพระอาจารย์ให้เพื่อกลับเมืองอุบลฯ เป็นอันว่า ศพได้เคลื่อนย้ายจากวัดอามตยาราม นครจำปาศักดิ์ สู่อำเภออุบลราชธานี โดยออกเดินทางตอนเช้าถึงพิบูลมังสาหารตอนบ่ายแวะรับแม่ชีสาธิตา ที่วัดภูเขากแก้ว แล้วออกเดินทางถึงวัดบูรพารามในตอนเย็น นำหีบศพขึ้นบำเพ็ญกุศลที่ศาลาการเปรียญ

ท่านอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ได้สั่งให้บรรจุเก็บศพของท่านพระอาจารย์เสาร์ไว้ก่อน รอความพร้อมที่จะฌาปนกิจศพในปีต่อไป เมื่อได้บำเพ็ญกุศลถวายเป็นเวลาพอสมควรแล้วจึงได้บรรจุศพไว้ ณ วัดบูรพาราม เมืองอุบลราชธานี และได้กำหนดวันฌาปนกิจศพระหว่างวันที่ ๑๐-๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งนับเป็นเวลาได้อีก ๑๔ เดือนต่อมา

พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

ท่านเจ้าคุณพระศาสนดิลก (เสน ชิตเสนโน)

พระมหาธีร ญาณูปาโล

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนตโร)

พระมหาเถระทั้ง ๔ รูปนี้มีพิธีถวายเพลิงศพในระหว่างวันที่ ๑๐-๑๖ เมษายน ๒๔๘๖ ที่จังหวัดอุบลราชธานี

วันฉาปนกิจศพ

ใกล้ถึงวันงานเผาศพ ท่านพระอาจารย์ดี ฉนโน ศิษย์อาวุโสผู้มีดีทางศิลปะ และงานก่อสร้าง ได้เป็นแม่งานจัดเตรียมสถานที่สร้างเมรุ โดยกำหนดเอาลานว่างตรงหน้าศาลาใหญ่ที่ตั้งศพเป็นที่จัดสร้างเมรุ โดยฝีมือพระฝ่ายอรัญวาสี โดยทำเป็นรูปภูเขาจำลองใช้ไม้ไผ่สานเป็นโครงร่าง ปิดกระดาดหุ้มทับ แล้วทาสีให้เหมือนจริง ประดับตามซอกชั้นแซมด้วยต้นไม้ใบหญ้าได้สมจริง จนมีผู้ไปนั่งยืนฟัง เกือบเสียหายไปแล้วก็มี (นี่เป็นคำบอกเล่าของคุณยายสีฟอง คำพิพาก ที่ได้ไปร่วมงานฉาปนกิจครั้งสำคัญนี้ด้วย)

ส่วนท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม ศิษย์ผู้มีอาวุโสกว่าพระอาจารย์ดี เป็นผู้จัดเตรียมการงานในครั้งนี้อย่างแทนท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ศิษย์ผู้มีอาวุโสมากที่สุดที่ได้เดินทางจากบ้านโคก สกลนคร มาเป็นประมุข ประธานก่อนวันเผาราว ๓ วัน และอยู่ต่ออีก ๑ วัน หลังวันงานจึงได้เดินทางกลับสกลนคร

งานศพ ๔ พระอาจารย์

ระหว่าง ๑๐-๑๖ เมษายน ๒๔๘๖ เป็นช่วงงานเผาศพ ๔ พระอาจารย์ผู้อาวุโสแห่งเมืองอุบลฯ บนท้องฟ้าปรากฏประหนึ่งรูป ๔ พระอาจารย์ลอยอยู่เหนือเมืองอุบลฯ (จากคำบอกเล่าของคุณตาบำเพ็ญ ณ อุบล ที่บ้านพักของท่านที่ จ.ยโสธร) เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๑ (ดูที่ภาคปกิณกะ)

เผาศพตอนเที่ยงคืน

วันเผานั้น เผาศพตอนเที่ยงคืน สัปเหร่อทำการถอดกระดูก พระเณรลูกศิษย์ทั้งหลายช่วยกันขัดล้างกระดูก แล้วห่อด้วยผ้าขาวใส่หีบศพประชุมเพลิงด้วยไม้จันทร์ รุ่งขึ้นท่านพระอาจารย์สิงห์ เป็นผู้จัดแบ่งอัฐิพระอาจารย์ไปยังวัดต่าง ๆ ที่เห็นสมควรที่เหลือได้มอบให้วัดบูรพาฯ เก็บรักษา

ดวงพระที่ปอันเจิดจ้าได้พลันมาดับวูบลงจากดวงใจของบรรดาศิษย์พุทธบริษัท

โลกซีกนี้ได้อ่อนระอุด้วยภัยสงคราม ประชาชนได้รับทุกข์ทรมานโศกเศร้าอาลัยอาวรณ์
ทั้งทางโลกและทางธรรม สุมโหม้อยู่ในดวงใจเป็นล้นพ้น ผู้คนหลบหลีกภัยในหลุมพลา
หาเกาะที่กำบัง กลางคืนเจียบเหงาเศร้าสร้อย แสงไฟเสียงพูดคุยกันแทบจะไม่มี ต่างมุด
อยู่ในความมืด เพื่อหลบหลีกภัยจากสงคราม ความว่าเหวร้ายทอดเหตุใจในการสูญเสีย
หลักใจครั้งนั้น เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดเป็นประวัติศาสตร์ของคณะกัมมัญฐานก็ว่าได้

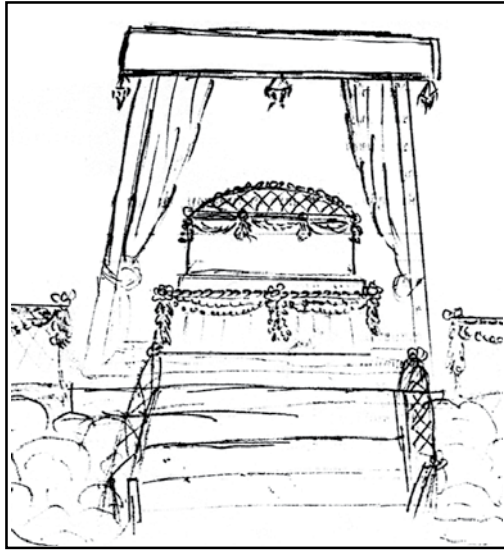
พระอาจารย์เสาร์ ผู้เป็นหลักชัยของหมู่คณะเป็นศูนย์รวมจิตใจของหมู่บรรพชิต
และคฤหัสถ์ผู้ใคร่ปฏิบัติธรรม เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนไปที่ไหนในถ้ำในเห
วป่าเปลี่ยว ป่าช้า ช่างอบอุ่มใจเสียเหลือเกิน แต่มาบัดนี้ท่านพระอาจารย์ท่านได้มาจาก
พวกเราไปแล้ว จากไปอย่างไม่มีวันจะหวนกลับคืน

สิ่งหนึ่งสิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมมีความดับไปเป็น
ธรรมดา สังขารดับสิ้นทั้งอินทรีย์ แต่ความดียังปรากฏอยู่คู่โลกา ท่านจากไปแต่สังขาร
ร่างกายเท่านั้นคุณความดีอันเป็นพระคุณของท่านยังปรากฏอยู่จนกระทั่งบัดนี้ ให้กุลบุตร
กุลธิดาลูกศิษย์ลูกหาได้ถือเป็นเนติแบบอย่างสืบไป

เรื่องพระธาตุพระอาจารย์เสาร์

ในตอนแรกนั้น ๆ อัฐิของท่านก็ไม่มีสิ่งใดที่พิเศษไปกว่าใครผู้ใด ผู้ที่ทำหน้าที่
แจกแบ่งอัฐิธาตุขององค์ท่านไปตามวัดต่าง ๆ และให้ลูกศิษย์ไว้เก็บรักษาบูชา นั่น คือ ท่าน
พระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม ซึ่งคุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก เล่าว่า เท่าที่ท่านจำได้ มีแบ่งให้
วัดดอนธาตุ วัดภูเขาแก้ว วัดป่าสาละวัน ฯลฯ ส่วนที่เหลือ และเจ้าอังคารมอบให้วัดบูรพาฯ

ในภายหลังต่อมาปรากฏว่า อัฐิธาตุขององค์ท่านพระอาจารย์เสาร์ ส่วนมากได้
แปรสภาพกลายเป็นพระธาตุ คุณตาบุญเพ็ง บอกว่าใครอยากดูพระธาตุพระอาจารย์เสาร์
องค์ใหญ่ ๆ ใหญ่ที่สุดนั้น ให้ไปดูที่วัดป่าสาละวัน บนศาลาการเปรียญ มีพระธาตุท่าน
พระอาจารย์เสาร์ และท่านหลวงปู่มั่น ประดิษฐานอยู่

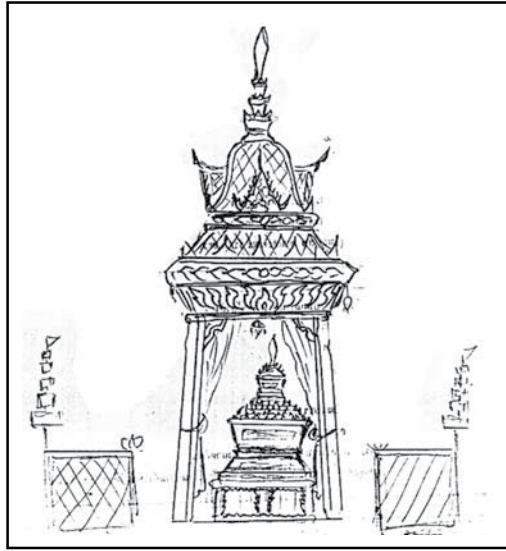
เมรุศพพระอาจารย์เสาร์

เจ้าอาวาสวัดบูรพาราม คณะศิษยานุศิษย์ ทำเป็นเมรุผ้าขาวสลัสดำตั้งอยู่บนภูเขาจำลอง เพราะท่านเป็นพระปฏิบัติวิปัสสนาธุระชอบอยู่ตามป่าเขา ทางคณะสงฆ์เป็นช่างร่วมกันทำ มิได้สร้างเป็นเมรุยอดเหมือนท่านองค์อื่น ที่วัดบูรพา ๑๕-๑๖ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๖

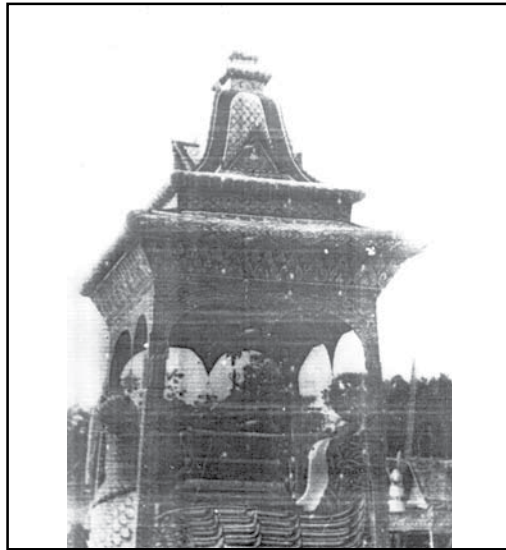
ภาพร่างเมรุคชสีห์เชิญศพพระศาสนดิลก (ชิตเสโน เสน)

อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีทอง เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี
เมรุยอดหอแก้วตั้งอยู่หลังคชสีห์ ช่างโพธิ์ ส่งศรีเป็นผู้ทำ
ที่วัดศรีทอง (ศรีอุบลรัตนาราม) ๑๐-๑๒ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๖

ภาพร่างเมรุศพพระมหารัฐ

อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนาราม เมืองอุบล
เมรุยอดหอแก้วตั้งพื้นมีฐานหีบแท่งหยวก ช่างโพธิ์ สงครีเป็นผู้ทำ
ที่วัดศรีทอง (ศรีอุบลรัตนาราม) ๑๐-๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

ภาพถ่ายนกหัสดีลิงค์ เชิญหีบศพพระครูวิโรจน์รัตโนบล

อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีลเถร และสานุศิษย์บรรพชิต
ขององค์ท่าน หน้าสำนักวัดป่าหนองอ้อ บ้านชาโคม
ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

๑.พระอาจารย์อู	๖.พระอาจารย์ทองรัตน์
๒.พระอาจารย์บัวพา	๗.พระอาจารย์ทอง
๓.สามเณรหงส์ทอง	๘.พระอาจารย์ดี
๔.สามเณรผาย	๙.พระอาจารย์สิงห์
๕.สามเณรคำดี	๑๐.พระอาจารย์มหาปัน

รูปพระสงฆ์ที่มาในงานศพพระอาจารย์เสาร์ องค์นั่งกลางคือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสสเถระ)

ปฏิบัติของ ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

พระราชสังวรญาณ (หลวงปู่พุทธ ฐานิโย) กล่าวถึงปฏิบัติของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล
ไว้ในหนังสือ “ฐานิยตุเถรวัตถุ” ว่าดังนี้ :

หลักปฏิบัติที่ครูบาอาจารย์ให้ไว้ อาศัยอยู่ตามถ้ำบ้าง ตามโคนต้นไม้บ้าง

พระบูรพาจารย์ของเรา เราถือว่าพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล เป็นพระอาจารย์องค์แรก และเป็นผู้นำหมู่คณะลูกศิษย์ลูกหา ออกเดินธุดงค์กรรมฐาน ชอบพักพิงอยู่ตามป่าตามทิวเขาก อาศัยอยู่ตามถ้ำบ้าง ตามโคนต้นไม้บ้าง และท่านอาจารย์มั่นก็เป็นอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นลูกศิษย์พระอาจารย์เสาร์ หลวงพ่อสิงห์ ขนตยาโคโม ก็เป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระอาจารย์สิงห์เปรียบเสมือนหนึ่งว่าเป็นเสนาธิการใหญ่ของกองทัพธรรม ได้นำหมู่คณะออกเดินธุดงค์ไปตามรავป่าตามเขา อยู่อัมภิกาอยู่ตามโคนต้นไม้ อาศัยอยู่ตามถ้ำ พักพิงอาศัยอยู่ในรავป่าห่างจากหมู่บ้านประมาณ ๕๐๐ เมตร การธุดงค์ของพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สิงห์จะไม่นิยมที่จะไปปักกลดอยู่ตามละแวกบ้าน ตามสนามหญ้า หรือตามบริเวณโรงเรียน หรือใกล้ ๆ กับถนนหนทางในที่ซึ่งเป็นที่ชุมนุมชน ท่านจะออกแสวงหาวิเวกในรავป่าห่างไกลกันจริง ๆ

บางทีไปอยู่ในป่าเขาที่ไกล ตื่นเช้าเดินจากที่พักลงมาสู่หมู่บ้านเพื่อบิณฑบาตเสร็จแล้ว กลับไปถึงที่พักเป็นเวลา ๑๑.๐๐ น. หรือ ๕ โมง ก็มี อันนี้คือหลักการปฏิบัติของพระธุดงค์กรรมฐานในสายพระอาจารย์มั่น พระอาจารย์เสาร์ ซึ่งบางทีอาจจะผิดแผกจากพระธุดงค์ในสมัยปัจจุบัน ซึ่งไปปักกลดอยู่ตามสนามหญ้า หรือตามสถานีรถไฟ ตามบริเวณโรงเรียน หรือศาลเจ้าต่าง ๆ พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สิงห์ไม่นิยมทำเช่นนั้น ไปธุดงค์ก็ต้องไปป่ากันจริง ๆ ที่ใดซึ่งมีอันตรายท่านก็ยังไม่ไปเพื่อเป็น

การทดสอบความสามารถของตัวเอง และเป็นการฝึกฝนลูกศิษย์ลูกหาให้มีความกล้าหาญ เผลอญู่ต่อภัยของชีวิต ทะล่อมจิตใจให้ยึดมั่นในคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างแน่วแน่

เมื่อไปในสถานที่ที่คิดว่ามีอันตราย ไปอยู่ในที่ห่างไกลพี่น้อง เพื่อนฝูงสหายธรรมิก ก็ไปอยู่บริเวณที่ห่าง ๆ กัน ในเมื่อจิตใจเกิดความหวาดกลัวภัยขึ้นมา จิตใจก็วิ่งเข้าสู่พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ยึดเอา พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะอย่างเหนียวแน่น เพราะในขณะนั้นไม่มีใครอีกแล้วที่จะเป็นเพื่อนตาย ดังนั้น ท่านจึงมีอุปายให้ไปฝึกฝนอบรมตัวเอง ฝึกฝนอบรมบรรดาลูกศิษย์ลูกหา ผู้ติดตามในสถานที่วิเวกห่างไกลเต็มไปด้วยภัยอันตราย เพื่อให้ลูกศิษย์ลูกหา มีความกล้าหาญชาญชัย ในการที่จะเสียสละเพื่อบูชาพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อบูชาพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง การฝึกฝนอบรม หรือการอบรมสั่งสอนของ ครูบาอาจารย์ดังกล่าวนั้น ท่านยึดหลักที่จะพึงให้ลูกศิษย์ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน ดังนี้

ท่านจะสอนให้พวกเราประกอบความเพียรดังกล่าวตั้งแต่หัวค่ำ จนกระทั่งเวลา ๔ ทุ่ม พอถึง ๔ ทุ่มแล้วก็จำวัดพักผ่อนตามอัธยาศัย พอถึงตี ๓ ท่านก็เตือนให้ลุกขึ้นมา บำเพ็ญเพียร เติณจกรรม นั่งสมาธิภาวนา หรือทำวัตรสวดมนต์ก็ตามที่จะถนัด แต่หลักที่ท่านยึดเป็นหลักที่แน่นอนที่สุดก็คือว่า ในเบื้องต้นท่านจะสอนให้ลูกศิษย์หัดนอน ๔ ทุ่ม ตื่นตี ๓ ในขณะที่ยังไม่ได้นอน หรือตื่นขึ้นมาแล้วก็ทำกิจวัตร มีการสวดมนต์ไหว้พระ เติณจกรรม นั่งสมาธิภาวนา ท่านก็จะสอนให้ทำอย่างนี้ อันนี้เป็นหลักสำคัญที่ท่านจะรีบเร่งอบรมสั่งสอน และฝึกลูกศิษย์ให้ทำได้ ถ้าหากยังทำไม่ได้ท่านก็ยังไม่วางมืออบรมสั่งสอนธรรมะส่วนที่ละเอียดขึ้นไป เพราะอันนี้เป็นการฝึกหัดตัดนิสัยให้มีระเบียบ นอนก็มีระเบียบ ตื่นก็มีระเบียบ การฉันก็ต้องมีระเบียบ คือ ฉันคนเดียวเป็นวัตร ฉันในบาตรเป็นวัตร บิณฑบาตฉันเป็นวัตร อันนี้เป็นข้อวัตรที่ท่านถือเคร่งนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อฉันในบาตร ฉันคนเดียว อันนี้ท่านยึดเป็นหัวใจหลักของการปฏิบัติกรรมฐานเลยทีเดียว

หลักสมถวิปัสสนาของพระอาจารย์เสาร์ พิจารณากายแยกออกเป็นธาตุ ๔ ดิน-น้ำ-ลม-ไฟ

หลักการสอนท่านก็สอนในหลักของสมถวิปัสสนา ดังที่เราเคยได้ยินได้ฟังกัน มาแล้วนั้น แต่ท่านจะเน้นหนักในการสอนให้เจริญพุทธานุสสติเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเจริญพุทธานุสสติจนคล่องตัวจนชำนาญชำนาญแล้ว ก็สอนให้พิจารณากายคตาสติ เมื่อสอนให้พิจารณากายคตาสติ พิจารณาอสุภกรรมฐาน จนคล่องตัวจนชำนาญชำนาญแล้ว ก็สอนให้พิจารณาธาตุกรรมฐาน ให้พิจารณากายแยกออกเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ แล้วก็พยายามพิจารณาว่าในร่างกายของเรามีอะไร มีแค่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ประชุมกันอยู่เท่านั้น หาสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ไม่มี ในเมื่อฝึกฝนอบรมให้พิจารณาจนคล่องตัว จิตก็จะมองเห็นสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน คือเห็นว่าร่างกายนี้ ไม่ใช่ตัว เป็นอนัตตาทั้งนั้น จะมีตัวมีตนในเมื่อแยกออกไปแล้ว มันก็มีแค่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิวิญญาณมายึดครองอยู่ในร่างอันนี้ เราจึงสมมุติบัญญัติว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา

อันนี้เป็นแนวการสอนของพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น และพระอาจารย์สิงห์ การพิจารณาเพียงแค่ว่า พิจารณากายคตาสติ พิจารณาธาตุกรรมฐานก็ดี ตามหลักวิชาการท่านว่า เป็นอารมณ์ของสมถกรรมฐาน แต่ท่านก็ย้ำให้พิจารณาอยู่ที่กายคตาสติ ธรรมฐานกับธาตุกรรมฐานนี้เป็นส่วนใหญ่ ที่ท่านย้ำ ๆ ให้พิจารณาอย่างนี้ ก็เพราะว่าทำให้ภูมิจิตภูมิใจของนักปฏิบัติก้าวขึ้นสู่ภูมิแห่งวิปัสสนาได้เร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณากายคตาสติ แยก ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น

เล่าเรื่องภาวนาให้พระอาจารย์เสาร์ฟัง ท่านบอกว่า แรงเข้า ๆ ๆ

เมื่อหลวงพ่อกับเล่าเรื่องภาวนาให้ท่านฟัง ถ้าสิ่งใดที่มันถูกต้อง ท่านบอกว่า แรงเข้า ๆ ๆ แล้วจะไม่อธิบาย แต่ถ้าหากว่ามันไม่ถูกต้อง เช่น อย่างใครทำสมาธิภาวนามา

แล้วมันคล้าย ๆ กับว่า พอจิตสว่างรู้เห็นนิมิตขึ้นมาแล้วก็อ่อนเอานิมิตเข้ามา พอนิมิตเข้ามาถึงตัวถึงใจแล้ว มันรู้สึกว่ายึดอัดใจเหมือนหัวใจถูกบีบแล้ว สมาธิที่สว่างก็มีดับไปเลย อันนี้ท่านบอกว่าอย่าทำอย่างนั้นมันไม่ถูกต้อง เมื่อเกิดนิมิตขึ้นมา ถ้าหากท่านไปเล่าให้อาจารย์องค์ใดฟัง ถ้าท่านแนะนำว่าให้น้อมให้เอานิมิตนั้นเข้ามาหาตัว อันนี้เป็นการสอนผิด แต่ถ้าว่าท่านผู้ใดพอไปบอกว่า ภาวนาเห็นนิมิตท่านแนะนำให้กำหนดรู้จิตเฉยอยู่ คล้าย ๆ กับว่าไม่สนใจกับนิมิตนั้น แล้วนิมิตนั้นจะแสดงปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลงไปในแง่ต่าง ๆ เมื่อเรามีสติสัมปชัญญะดี มีสมาธิมั่นคง เราจะอาศัยความเปลี่ยนแปลงของมโนภาพอันเป็นของนิมิตนั้น เป็นเครื่องเตือนใจให้เรารู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา นิมิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นปฏิภาคนิมิต ถ้าหากว่านิมิตที่ปรากฏแล้วมันหยุดนิ่ง ไม่ไหวติง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ บางทีสมาธิของเรามันแน่นแน่ว ความทรงจำมันฝังลึกลงไปในส่วนลึกของจิตไปถึงจิตใต้สำนึก เมื่อออกจากที่นั่งสมาธิมาแล้ว เราไม่ได้นึกถึงเหมือนกับ คล้าย ๆ มองเห็นนิมิตนั้นอยู่ นึกถึงมันก็เห็น ไม่นึกถึงมันก็เห็น มันติดตามติดใจอยู่อย่างนั้น อันนี้เรียกว่า อุกคหนิมิต

ว่ากันง่าย ๆ ถ้าจิตของเรามองเพ่งอยู่ที่ภาพหนึ่ง เป็นอุคคหนิมิต ถ้าจิตเพ่งรู้ความเปลี่ยนแปลงของนิมิตนั้นเป็นปฏิภาคนิมิต อุคคหนิมิตเป็นสมาธิขั้นสมถกรรมฐานแต่ปฏิภาคนิมิตนั้นเป็นสมาธิขั้นวิปัสสนา เพราะจิตกำหนดรู้ความเปลี่ยนแปลง อันนี้ถ้าหากว่าใครภาวนาได้นิมิตอย่างนี้ ไปเล่าให้ท่านพระอาจารย์เสาร์ฟังท่านจะบอกว่า เอ้อ! ดีแล้ว เร่งเข้า ๆ ๆ แต่ถ้าใครบอกว่า ในเมื่อเห็นนิมิตแล้ว ผม หรือดิฉันน้อมเข้ามาในจิตในใจ แต่ทำไมเมื่อนิมิตเข้ามาถึงจิตถึงใจแล้ว จิตที่สว่างไสวปลอดโปร่ง รู้ ตื่น เบิกบาน มันมีติดลงไป แล้วเหมือนกับหัวใจถูกบีบ หลังจากนั้น จิตของเราไม่เป็นตัวของตัวคล้าย ๆ กับว่าอำนาจสิ่งที่เข้ามานั้นมันครอบไปหมด ถ้าไปเล่าให้ฟังอย่างนี้ ท่านจะบอกว่าทำอย่างนั้นมันไม่ถูกต้อง เมื่อเห็นนิมิตแล้วให้กำหนดรู้เฉย ๆ อย่างน้อมเข้ามา ถ้าน้อมเข้ามาแล้ว นิมิตเข้ามาในตัวมันจะกลายเป็นการทรงวิญญาน อันนี้เป็นเคล็ดลับในการปฏิบัติ เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดแนะนำเราว่า ทำสมาธิแล้วให้น้อมจิตไปรับเอาอำนาจเบื้องต้น หรือเห็นนิมิต แล้วให้น้อมเข้ามาในตัว อันนี้อ่าไปเอา มันไม่ถูกต้อง ในสายพระอาจารย์เสาร์นี้ ท่านสอนให้ภาวนาพุทโธ

ทำไมพระอาจารย์เสาร์สอนภาวนาพุทโธ เพราะพุทโธเป็นกิริยาของใจ

หลวงพ่อก็เลยแอบถามท่านว่าทำไมจึงต้องภาวนา พุทโธ ท่านก็อธิบายให้ฟังว่า
ที่ให้ภาวนาพุทโธนั้น เพราะพุทโธ เป็นกิริยาของใจ ถ้าเราเขียนเป็นตัวหนังสือเราจะเขียน
พ-พาน-สระอุ-ท-ทหรร สะกด สระ โอ ตัว ธ-ธง อ่านว่า พุทโธ อันนี้เป็นเพียงแต่คำพูด
เป็นชื่อของคุณธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งเมื่อจิตภาวนาพุทโธแล้วมันสงบลงไป นิ่ง สว่าง รู้
ตื่น เบิกบาน พอหลังจากนั้นคำว่า พุทโธ มันก็หายไปแล้ว ทำไมมันจึงหายไป เพราะจิต
มันถึงพุทโธแล้ว จิตกลายเป็นจิตพุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นคุณธรรมที่ทำให้จิตให้เป็น
พุทโธ เกิดขึ้นในจิตของท่านผู้ภาวนา พอหลังจากนั้นจิตของเราจะหยุดนึกคำว่าพุทโธ
แล้วก็ไปนิ่ง รู้ ตื่น เบิกบาน สว่างไสว กายเบา จิตเบา กายสงบ จิตสงบ ยังแถมมีปิติ
มีความสุขอย่างบอกไม่ถูก อันนี้มันเป็นพุทโธ พุทโธ โดยธรรมชาติเกิดขึ้นที่จิตแล้ว พุทโธ
แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นกิริยาของจิตมันใกล้กับความจริงแล้วทำไมเราจึงมาพรั้ง
บ่น พุทโธ ๆ ๆ ในขณะที่จิตเราไม่เป็นเช่นนั้น ที่เราต้องมาบ่นว่าพุทโธ นั่นก็เพราะว่า
เราต้องการจะพบพุทโธ ในขณะที่พุทโธยังไม่เกิดขึ้นกับจิตนี้ เราก็ต้องท่อง พุทโธ ๆ ๆ ๆ
เหมือนกับว่าเราต้องการจะพบเพื่อนคนใดคนหนึ่ง เมื่อเรามองไปเห็นเขา หรือเขายังไม่
มาหาเรา เราก็เรียกชื่อเขา ทีนี้ในเมื่อเขามาพบเราแล้ว เราได้พูดจาสนทนากันแล้ว ก็ไม่
จำเป็นจะต้องไปเรียกชื่อเขานึก ถ้าขึ้นเรียกซ้ำ ๆ เขาจะหาว่าเรารำไร ประเดี๋ยวเขาค่าเอา

ทีนี้ในทำนองเดียวกันในเมื่อเรียก พุทโธ ๆ ๆ เข้ามาในจิตของเรา เมื่อจิตของ
เราได้เกิดเป็นพุทโธเอง คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จิตของเราก็หยุดเรียกเอง ทีนี้ถ้าหากว่า
เรามีความรู้สึกอันหนึ่งแทรกขึ้นมา เราควรจะนึกถึงพุทโธอีก พอเรานึกขึ้นมาอย่างนี้
สมาธิของเราจะถอนทันที แล้วกิริยาที่จิตมันรู้ ตื่น เบิกบาน จะหายไป เพราะสมาธิถอน

ทีนี้ตามแนวทางของครูบาอาจารย์ที่ท่านแนะนำพร่ำสอน ท่านจึงให้คำแนะนำ
ว่า เมื่อเราภาวนาพุทโธไป จิตสงบลงไป นิ่ง สว่าง รู้ ตื่น เบิกบาน แต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น

ท่านที่ให้ประคองจิตให้อยู่ในสภาพปกติอย่างนั้น ถ้าเราสามารถประคองจิตให้อยู่ในสภาพอย่างนั้นได้ตลอดไป จิตของเราจะค่อยสงบ ละเอียดย่อย ๆ ลงไป ในช่วงเหตุการณ์ต่าง ๆ มันจะเกิดขึ้น ถ้าจิตส่งกระแสออกนอกเกิดมโนภาพ ถ้าวิ่งเข้ามาข้างในจะเห็นอวัยวะภายในร่างกายทั้งหมด ตับ ไต ไส้ พุง เห็นหมด แล้วเราจะรู้สึกร่างกายของเราเหมือนกับแก้วโหล่ง ดวงจิตที่สงบ สว่างเหมือนกับดวงไฟที่เราจุดไว้ในพลบคราบ แล้วสามารถเปล่งรัศมีสว่างออกมารอบ ๆ จนกว่าจิตจะสงบละเอียดลงไป จนกระทั่งว่ากายหายไปแล้วจึงจะเหลือแค่จิตสว่างใสอยู่ดวงเดียวร่างกายตัวตนหายหมด ถ้าหากจิตดวงนี้มีสมรรถภาพพอที่จะเกิดความรู้ความเห็นอะไรได้ จิตจะย้อนกายลงมาเบื้องล่าง เห็นร่างกายตัวเองนอนตายเหยียดยาวอยู่ขึ้นอืดเน่าเปื่อยผุพังสลายตัวไป

ฉะนั้น คำว่า พุทโธ ๆ ๆ นี่มันไม่ได้ติดตามไปกับสมาธิ พอจิตสงบเป็นสมาธิแล้วมันทิ้งทันที ทั้งแล้วมันก็ได้แต่สงบนิ่ง แต่อนุสติ ๒ คือ กายคตานุสติ อานาปานสติ ถ้าตามหลักวิชาการท่านว่า ได้ทั้งสมถะ ทั้งวิปัสสนา ทีนี้ถ้าเราภาวนาพุทโธ เมื่อจิตสงบนิ่งสว่าง รู้ ตื่น เบิกบาน ถ้ามันพุ่งออกไปข้างนอกไปเห็นภาพนิมิต ถ้าหากว่านิมิตหนึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็เป็นสมถกรรมฐาน ถ้าหากนิมิตเปลี่ยนแปลงก็เป็นวิปัสสนากรรมฐาน ทีนี้ถ้าหากจิตทิ้งพุทโธ แล้วจิตอยู่นิ่งสว่าง จิตวิ่งเข้ามาข้างใน มารู้เห็นภายในกาย รู้อาการ ๓๒ รู้ความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ซึ่งร่างกายปกติแล้วมันตายเน่าเปื่อยผุพังสลายตัวไป มันเข้าไปกำหนดรู้ความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ซึ่งร่างกายปกติแล้วมันตายเน่าเปื่อยผุพังสลายไป มันเข้าไปกำหนดรู้ความเปลี่ยนแปลงของสภาวะ คือกายกับจิตมันก็เป็นวิปัสสนากรรมฐาน มันก็คลุกเคล้าอยู่ในอันเดียวกันนั้นแหละ

แล้วอีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเราจะเคยได้ยินได้ฟังว่าสมาธิขั้นสมถะมันไม่เกิดภูมิความรู้ อันนี้ก็เข้าใจผิด ความรู้แจ้งเห็นจริง เราจะรู้ชัดเจนในสมาธิขั้นสมถะ เพราะสมาธิขั้นสมถะนี้มันเป็นสมาธิที่อยู่ในญาณมันเกิดอภิญญา ความรู้ยิ่งเห็นจริง แต่ความรู้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างในขณะที่จิตอยู่ในสมาธิขั้นสมถะ มันจะรู้เห็นแบบชนิดไม่มีภาษาที่จะพูดว่าอะไรเป็นอะไร ลึกแต่ว่ารู้ ลึกแต่ว่าเห็น เช่น มองเห็นการตาย ตายแล้วมันก็ไม่ว่า เน่าแล้วมันก็ไม่ว่า ผุพังสลายตัวไปแล้วมันก็ไม่ว่า ในขณะที่มันรู้อยู่นั้น แต่เมื่อ

มันถอนออกมาแล้วยังเหลือแต่ความทรงจำ จิตจึงจะมาอธิบายให้ตัวเองฟังเพื่อความเข้าใจ
ทีหลังเรียกว่า เจริญวิปัสสนา

ออกเป็นส่วน ๆ เราจะมองเห็นว่าในกายของเรานี้ก็ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่คน มันเป็น
แต่เพียง ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เท่านั้น ถ้าว่ากายนี้เป็นตัวเป็นตน ทำไม
จึงจะเรียกว่า ขน ทำไมจึงจะเรียกว่า เล็บ ว่าฟัน ว่าเนื้อ ว่าเอ็น ว่ากระดูก ในเมื่อแยก
ออกไปเรียกอย่างนั้นแล้ว มันก็ไม่มีสัตว์บุคคลตัวตนเราเขา นอกจากนั้นก็มองเห็น
อสุภกรรมฐาน เห็นว่าร่างกายนี้เต็มไปด้วยของปฏิกูลน่าเกลียดโสโครกน่าเบื่อหน่าย ไม
่น่ายึดมั่นถือมั่นว่าเป็นอัตตาตัวตน แล้วพิจารณาบ่อย ๆ พิจารณาเนื่อง ๆ จนกระทั่งจิต
เกิดความสงบ สงบแล้วจิตจะปฏิบัติตัวไปสู่การพิจารณาโดยอัตโนมัติ ผู้ภาวนาก็เริ่มจะรู้
แจ้งเห็นจริงในความเป็นจริงของร่างกายอันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาธาตุ ๔ ดิน
น้ำ ลม ไฟ พิจารณากายแยกออกเป็นส่วน ๆ ส่วนนี้เป็นดิน ส่วนนี้เป็นน้ำ ส่วนนี้เป็นลม
ส่วนนี้เป็นไฟ เราก็มองเห็นว่าร่างกายนี้สักแต่ว่าเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ สัตว์
บุคคล ตัวตน เรา เขา ไม่มี ก็ทำให้จิตของเรามองเห็นอนัตตาได้เร็วขึ้น เพราะฉะนั้นการ
เจริญกายคตาสติกี่ดี การเจริญธาตุกรรมฐานก็ดี จึงเป็นแนวทางให้จิตดำเนินก้าวขึ้นสู่ภูมิ
แห่งวิปัสสนาได้

และอีกอันหนึ่งอานาปานสติ ท่านก็ยึดเป็นหลักการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
กรรมฐานอานาปานสติการกำหนดพิจารณากำหนดลมหายใจนั้น จะไปแทรกอยู่ทุก
กรรมฐาน จะปริกรรมภาวนาก็ดี จะพิจารณาก็ดี ในเมื่อจิตสงบลงไป ปล่อยาวอารมณ์ที่
พิจารณาแล้ว ส่วนใหญ่จิตจะไปรู้อยู่ที่ลมหายใจเข้าออก ในเมื่อจิตตามรู้ลมหายใจเข้าออก
กำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกอยู่เป็นปกติ จิตเอาจมหายใจเป็นสิ่งที่รู้ สติเอาจมหายใจเป็น
สิ่งระลึก ลมหายใจเข้าออกเป็นไปตามปกติของร่างกาย เมื่อสติไปจับอยู่ที่ลมหายใจ ลม
หายใจก็เป็นฐานที่ตั้งของสติ ลมหายใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องด้วยกาย สติไปกำหนดรู้อยู่ที่
ลมหายใจเข้าออก จดจ่ออยู่ที่ตรงนั้นวิตกถึงลมหายใจ มีสติรู้พร้อมอยู่ในขณะนั้น จิตก็มี
วิตกวิจารณ์อยู่กับลมหายใจ เมื่อจิตสงบลงไป ลมหายใจก็ค่อยละเอียด ๆ ลงไปเรื่อย ๆ
จนกระทั่งในที่สุดลมหายใจก็หายขาดไป เมื่อลมหายใจหายขาดไปจากความรู้สึก ร่างกาย

ที่ปรากฏว่ามีอยู่ก็พลอยหายไปด้วย ในเมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้าหากว่าลมหายใจยังไม่หายขาดไปกายก็ยังปรากฏอยู่ เมื่อจิตตามลมหายใจเข้าไปข้างใน จิตจะไปสงบนิ่งอยู่ในท่ามกลางของกาย แล้วก็แผ่รัศมีออกมาทั่วทั้งกาย จิตสามารถที่จะมองเห็นอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกายได้หมดทั้งตัว เพราะลมย่อมวิ่งเข้าไปที่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ลมวิ่งไปถึงไหน จิตก็รู้ไปถึงนั้น ตั้งแต่หัวจรดเท้า ตั้งแต่เท้าจรดหัว ตั้งแต่แขนซ้ายแขนขวา ขาขวาขาซ้าย เมื่อจิตตามลมหายใจเข้าไปแล้วจิตจะรู้ทั่วกายหมด ในขณะที่กายยังปรากฏอยู่ จิตสงบอยู่ สงบนิ่ง รู้สว่างอยู่ในกาย วิตก วิจาร คือจิตรู้้อยู่ภายในกาย สติก็รู้พร้อมอยู่ในภายในอันตนั้นปิติและความสุขย่อมบังเกิดขึ้น เมื่อปิติ และความสุขบังเกิดขึ้น จิตก็เป็นหนึ่งนิรอร ๕ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิฉา ก็หายไป จิตกลายเป็นสมณะ มีพลังพอที่จะปราบนิรอร ๕ ให้สงบระงับไป ผู้ภาวนาก็จะมองเห็นผลประโยชน์ในการเจริญสมณกรรมฐาน

พระอาจารย์เสาร์ทิพยจักขุ กรรมฐานนี้ เครื่องรางของขลัง รูปเหรียญหมุนี่ไม่มี

มีผู้บอกว่าเคยได้ฟังมาว่าหลวงปู่ฝั้นดูหมอก่ง หลวงพ่อแก้ว... ไม่มีน้ำ... ไม่เคยหอรก เหมือน ๆ กับมีพระองค์หนึ่งว่าพระอาจารย์เสาร์ หลวงปู่มัน ไปตัดเหล็กไหลที่ถ้ำสระบัว ภูเขาควาย มันไม่ตรงกับความจริงเลยแม้แต่นิดหนึ่ง พระองค์นั้นชื่อพระอาจารย์จันทร เตียวนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่ เขาบอกว่าตั้งแต่เขาเป็นเณรโน้นที่นี้เหล็กไหลมันเป็นทรัพย์ในดินสินในน้ำท่านผู้เคร่งต่อพระธรรมวินัยท่านจะไปทำได้อย่างไร

ขนาดหลวงพ่อเอาสีผึ้งไล่มาในยามนี้ท่านยังว่าเอาๆ ยังงยังกะไ้ตาแตกเลย... โอ้ย! พระอาจารย์นี้ว่า คันดยามเราตั้งแต่เมื่อไร ตลับสีผึ้งนี้มีโยมเขาทำให้ตั้งแต่เป็นเณรอยู่บ้านนอก เขาบอกว่าอันนี้จะไปเรียนหนังสือ มันเรียนหนังสือดี ก็เลยเอามา... พระอาจารย์เสาร์ดู จะมาภาวนาเอามรรคผลนิพพาน ยังเอาตลับสีผึ้งในยามมาด้วยมันจะไปได้อย่างไร... ว่า หลวงปู่นี้มาคันยามเราตั้งแต่เมื่อไร พอตื่นเช้ามาก็เอามัดติดกอนอิฐปาลงแม่น้ำมูลเลย... ไม่มีหอรกกรรมฐานนี้ เครื่องรางของขลัง รูปเหรียญหมุนี่ไม่มี

ภาคผนวก

วัดดอนธาตุ

วัดดอนธาตุ หรือวัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์วิเวกพุทธกิจศาสนา เป็นวัดป่าอรัญวาสี สังกัดนิกายเถรวาท คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ก่อตั้งวัดเมื่อปี พ.ศ. 2481 โดยพระครูวิเวกพุทธกิจ (เสาร์ กนตสีโล) และพระอาจารย์ดี ฉนโน ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 143 วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2525 วัดตั้งอยู่บนเกาะดอนธาตุกลางลำแม่น้ำมูล บ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ประมาณ 130 ไร่ ห่างจากตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2222 พิบูลฯ-โขงเจียม ประมาณ 6 กิโลเมตร

ชื่อสามัญ : วัดดอนธาตุ, วัดเกาะดอนธาตุ, วัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์วิเวกพุทธกิจ
ศาสนา

ที่ตั้ง : เกาะดอนธาตุ บ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร
จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย 34110

ประเภท : วัดป่าฝ่ายอรัญวาสี

นิกาย : เถรวาท ธรรมยุติกนิกาย

ผู้ก่อตั้ง : หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล และ พระอาจารย์ดี ฉนโน

ประวัติวัดดอนธาตุ

วัดดอนธาตุ หรือวัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์วิเวกพุทธกิจศาสนา เดิมเป็นเกาะกลางลำแม่น้ำมูล ชาวบ้านเรียกว่า เกาะดอนธาตุ ตั้งอยู่พื้นที่ระหว่างบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล และบ้านคันไร่ ตำบลคันไร่ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเกาะกลางลำแม่น้ำมูลที่มีสภาพป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมหนาแน่นตามธรรมชาติ

ปี พ.ศ. 2481 หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล พระอาจารย์ดี ฉนโน และคณะศิษย์ชาวอำเภอพิบูลมังสาหาร ได้รุดงค์สำรวจเกาะแก่งน้อยใหญ่ในลำแม่น้ำมูลทางตอนใต้ของเมืองพิบูลมังสาหาร จนมาถึงเกาะดอนธาตุ จึงได้ขึ้นพำนักพักกลดที่เกาะแห่งนี้ หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ได้ปรารภว่าอยากสร้างเกาะดอนธาตุ แห่งนี้ขึ้นเป็นวัดป่ากรรมฐาน เพราะมีความเหมาะสม จึงมอบหมายให้พระอาจารย์ดี ฉนโน และคณะศรัทธาญาติโยมชาวอำเภอพิบูลมังสาหาร รับหน้าที่ดูแลการสร้างวัดและเสนาสนะขึ้น

หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล

พระอาจารย์ดี ฉนโน

พระอาจารย์ดี ฉนโน เจ้าอาวาสรูปแรกปี พ.ศ. 2482 หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ได้กำหนดเอาตรงลานบริเวณศาลาชั่วคราวในขณะนั้นเป็นที่สร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอน) โดยให้เหตุผลว่าตรงที่กำหนดจะสร้างพระนั้นเป็นพระธาตุองค์การพระบรมศาสดา แต่เดิมที่ทรุดลงไปและพังทลายแล้ว จึงได้ให้สร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์ครอบเอาไว้เป็นสัญลักษณ์สำหรับกราบไหว้บูชาต่อไป

โดยมี พระอาจารย์ดี ฉนโน เป็นช่างปั้นพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอน) ในครั้งนี้ และต่อมาหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ได้ตั้งชื่อ เกาะดอนธาตุแห่งนี้ว่า วัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์-วิเวกพุทธกิจศาสนา ครูบาอาจารย์ในสมัยนั้นเรียกสั้นๆ ว่า วัดเกาะแก้ว ต่อมากรมการศาสนาได้เปลี่ยนชื่อให้เป็น วัดดอนธาตุ ดังปรากฏในปัจจุบัน

ซึ่งในปัจฉิมวัยขององค์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ได้พำนักจำพรรษา ณ วัดดอนธาตุ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี แห่งนี้เป็นวัดสุดท้าย ก่อนที่ท่านจะละสังขาร มรณภาพในอิริยาบถนั่งกราบพระประธาน ครั้งที่ 3 ภายในพระอุโบสถวัดอำมาตยาราม อำเภอวารณไวยาการ จังหวัดนครจำปาศักดิ์ ประเทศไทย ในขณะนั้น (ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของแขวงจำปาศักดิ์ ประเทศลาว) เมื่อวันอังคาร แรม 3 ค่ำ เดือน 3 ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2485 สิริอายุ 82 ปี พรรษา 62 คณะศิษย์ได้เชิญศพของท่านกลับมา ณ วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และได้ทำพิธีฌาปนกิจในวันที่ 15-16 เมษายน พ.ศ. 2486

ปี พ.ศ. 2525 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 143 วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2525 ปี พ.ศ. 2544 ได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เจดีย์พิพิธภัณฑสถานพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล พระปรมาจารย์สายพระกรรมฐาน เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2544 โดยมี ฯพณฯ พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์ องคมนตรี เป็นประธาน ซึ่งเจดีย์มีขนาดฐาน กว้าง 16 เมตร สูง 33 เมตร ฐานเจดีย์ รูปทรงเป็นรูปกรวย เอกลักษณะสถาปัตยกรรมอีสาน ทรงแปดเหลี่ยม หมายถึง มรรคมงคลแปด อันได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ต่อด้วยยอดเจดีย์ หมายถึง นิพพาน เป็นรูปกรวยกลมแหลมปิดด้วยทองอร่ามตาเป็นยอดสูงสุด เหนือสุดมีฉัตรทองปรกองค์พระเจดีย์อันสูงส่ง ควรแก่การสักการบูชา ภายในองค์เจดีย์เป็นห้องพิพิธภัณฑสถาน มีแท่นศิลาหินอ่อนสีขาวบริสุทธิ์เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล มีตู้กระจกแสดงอัฐิธาตุและอัฐิบริวารเครื่องใช้ของหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล

ปี พ.ศ. 2546 ได้มีพิธีพุทธาภิเษกและฉลองสมโภช เจดีย์พิพิธภัณฑสถานพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล พระปรมาจารย์สายพระกรรมฐาน ในการนี้ได้เมตตาจากพระเดชพระคุณพระธรรม-วิสุทธิมงคล (บัว ญาณสัมปันโน) เป็นประธานในพิธี เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2546 ณ วัดดอนธาตุ ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

กุฏิเก่าท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

กุฏิเก่าท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล

ทางเดินจงกรม
ของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล
ณ วัดดอนธาตุ

ทำน้ำที่จะข้ามไปบนเกาะกลางลำน้ำมูล ที่ตั้งของวัดดอนธาตุ

เจดีย์ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล สร้างเพื่อเป็นที่บรรจุอัฐิของท่านพระอาจารย์เสาร์
ณ วัดดอนธาตุ จังหวัดอุบลราชธานี

พิพิธภัณฑ์แสดงประวัติ เครื่องอัฐบริหาร
และบรรจุอัฐิของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ณ วัดดอนธาตุ

อธิราชของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ณ วัดดอนธาตุ

อัฐิธาตุของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ณ วัดดอนธาตุ

โอวาทธรรม ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

“เมื่อเกิดก็ไม่ได้เอาอะไรมา
เมื่อตายก็ไม่ได้เอาอะไรไป
ทรัพย์สินสมบัติข้าวของเงินทอง
หมดสิ้น ไม่ใช่ของเรา
เป็นของกลางสำหรับแผ่นดิน
ตายแล้วทิ้งเสียหมด เอาไปไม่ได้
อย่าหลงมัวเมาไปเลย
แต่ความแก่ ความเจ็บ ความตายนี้
เป็นของ ของเราแท้ หนีไม่พ้น
เหตุนั้น เราจึงอุตส่าห์รีบเร่ง
ก่อสร้างบุญกุศล ซึ่งเป็นที่พึ่งของตน
จงอุตส่าห์บำเพ็ญศีล
แลเจริญจตุรารักข์.. แลวิปัสสนา
เป็นทางสวรรค์ แลนฤพานเกิด..”